

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ
ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

ПЕДАГОГІЧНА НАУКА І ОСВІТА У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Матеріали

І Всеукраїнської науково-практичної конференції

До 80-річчя діяльності інституції

21 травня 2019

Одеса, 2019

УДК 37.013

П 24

Рекомендовано до друку Вченою радою КЗВО «Одеської академії неперервної освіти Одеської обласної ради».

(протокол № 3 от 7 травня 2019р.)

Координаційна рада конференції:

1. Задорожна Л.К. – в.о.ректора Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат філософських наук
2. Левчишена О.М. – в.о. проректора з науково-методичної роботи, завідувач кафедр освітньої політики, кандидат історичних наук
3. Сагач Г.М. – професор кафедри суспільно-гуманітарної освіти, доктор педагогічних наук, професор
4. Полешук Л.В. – методист науково-методичної лабораторії здоров'я, фізичної культури, технологій та «Захисту Вітчизни» кафедри суспільно-гуманітарної освіти
5. Ягоднікова В.В. – в.о. проректора з науково-педагогічної та навчальної роботи, завідувач кафедри суспільно-гуманітарної освіти, доктор педагогічних наук, професор

Матеріали конференції публікуються за оригіналом рукопису, за достовірність і точність фактів, цитат, власних імен, статистичних даних та інших відомостей повну відповідальність несуть їх автори.

Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (21 травня 2019р.) – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019 - 352с.

ISBN 978-617-7215-91-1

У збірнику представлені матеріали доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку», що розкривають актуальні проблеми сучасної педагогічної науки і практики, відображають результати досліджень з питань трансформації сучасної освіти.

Видання стане у нагоді керівникам, науково-педагогічним та педагогічним працівникам закладів освіти, студентам, аспірантам, докторантам і всім, хто цікавиться проблемами педагогіки й освіти.

ISBN 978-617-7215-91-1

© ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ, 2019

НАУКА І ОСВІТА: ДОСЯГНЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА АНАЛІЗ ТРАЕКТОРІЇ РОЗВИТКУ

Л. К. Задорожна

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

РЕГІОНАЛЬНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Державна освітня політика в Україні вийшла на перший план у здійсненні державних реформ, адже є ключовою складовою державної стратегії розвитку України і, як зазначено в Концепції Нової української школи, має перетворити «українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України» [1, с. 5].

Реформа загальної середньої освіти в Україні відбувається в умовах децентралізації влади. Надання більшої автономії органам місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад у сфері управління освітою передбачає підвищення якості та конкурентоспроможності загальної середньої освіти. Про те, що децентралізація у сфері управління освітою є суттєвим сприяючим фактором розвитку якості освіти, свідчить досвід Грузії та Польщі у сфері управління освітніми реформами.

Слід відмітити, що разом з отриманням бюджетних преференцій та автономії управлінських повноважень органи місцевої влади беруть на себе відповідальність за створення ефективного управління системою освіти в своїх громадах. Однак серйозним викликом є їх інституційна слабкість у спроможності ефективно виконувати функції управління у сфері освіти. Саме тому можна стверджувати, що ефективна регіональна політика у період становлення децентралізації влади не втрачає своєї актуальності, а навпаки, набуває особливої значимості.

Результати досліджень базових теоретичних та практичних аспектів формування регіональної політики у сфері освіти висвітлені у працях зарубіжних та вітчизняних вчених: А. Маршалла, М. Фрідмана, К. Робінсона, Дж. Коттера, В. Симоненка, О. Єфремова, В. Узунові, Т. Миронові, О. Добровольської, І. Семенець-Орлової та інших. На основі їх наукових здобутків можна стверджувати про те, що розвиток якості освітніх послуг закладів освіти відбувається швидше, якщо його підтримує місцева, регіональна та державна влада. Саме тому регіональна політика у сфері освіти є консолідуючим фактором для реалізації державної політики в галузі освіти на місцевому рівні й потужним

важелем, за допомогою якого можна регулювати реалізацію реформ освіти та децентралізації в Україні, ефективно використовуючи синергію їх можливостей.

Розглянемо детальніше важливість регіональної політики у період освітніх змін та становлення Нової української школи на прикладі Одеського регіону. Так в 2017 році, коли реформи децентралізації влади та загальної середньої освіти в Україні перейшли в активну фазу реалізації, розвиток освітньої політики, а завдяки цьому й розвиток людського потенціалу Одеської області, став одним із пріоритетних напрямків регіональної політики Одещини. Задля підвищення якості та конкурентоспроможності освіти Одеською обласною державною адміністрацією були визначені стратегічні цілі: розвиток сучасної високоякісної освіти та науки, кадрове та комунікаційне забезпечення [3, с. 56].

Пріоритетами регіональної політики Одеської області стали «формування доступної та якісної системи регіональної освіти і виховання, що відповідає вимогам суспільства та динамічно розвивається, її інтеграції в європейський і світовий освітній простір, підвищення компетентності та кваліфікації педагогічних кадрів шляхом реалізації пріоритетних напрямів розвитку освіти в області» [3, с. 56] і були відображені в Концепції «О12: 12 кроків назустріч сучасній освіті. Одеська область», що є складовою реалізації Програми «Розумний регіон». Концепція «О-12» передбачає 12 зрозумілих кроків з абсолютної чітко визначеними показниками успішності, яких вона має досягти. В концепції окреслені найважливіші зміни, які були заплановані для освіти області на основі аналізу тенденцій в світовій та державній освіті й з врахуванням регіональної специфіки. Вихідними умовами розвитку освіти в регіоні стали новий Закон України «Про освіту», регіональна специфіка, рівень розвитку сучасних технологій та рівень розвитку суспільних комунікацій [2, с. 2]. Також важливого значення для планування регіональної політики щодо розвитку освіти набуло врахування додаткових викликів та особливостей: Нова українська школа, зростання середнього віку вчителів, низький рівень складання ЗНО учнями області, суттєва відмінність рівня освіти в сільській місцевості та містах, рівень матеріально-технічного та інфраструктурного забезпечення [2, с. 6].

Оскільки основою системи освіти є, середня школа, Концепція розвитку Освіти Одещини націлена на «забезпечення максимальної доступності та якості освітніх послуг незалежно від місця проживання, рівня матеріального забезпечення та фізичних можливостей людини» [2, с. 4]. Так спільними здобутками партнерства школи – влади – громади у впровадженні концептуальних засад Нової української школи й розвитку інклюзивної та дистанційної освіти в регіоні стало забезпечення якості освіти завдяки:

- оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів, створення опорних шкіл у контексті процесів децентралізації;
- охопленню всеобучем дітей шкільного віку на рівні не менше 99,9% від їх загальної кількості;

- покращенню матеріально-технічного забезпечення навчальних кабінетів закладів загальної середньої освіти області;
- збільшенню чисельності учнів, які беруть участь у програмах літнього оздоровлення та освіти школярів;
- збільшенню охоплення дітей позашкільною освітою;
- забезпеченню підвезення учнів та педагогічних працівників до місць навчання і додому;
- забезпеченню педагогічними кадрами закладів і установ освіти.

Важливим кроком у напрямку підвищення якості освітніх послуг стала системна підтримка Одеської обласної державної адміністрації становлення Нової української школи. Слід відмітити, що в Одеській області в рамках програми «Розумний регіон» успішно реалізуються та мають визнання на всеукраїнському рівні низка освітніх проєктів, зокрема «BE SMART», «Вчитель+», «Нове покоління вчителів Новій українській школі», пілотування на регіональному рівні нового Стандарту початкової освіти й впровадження навчання для педагогів з вивчення української жестової мови та ін.

Можемо стверджувати, що освітня політика регіону, яка визначається Концепцією розвитку освіти в Одеській області «12 О: 12 кроків на зустріч сучасній освіті», характеризується системністю, підтримкою інновацій та інтеграції кращого європейського досвіду, відкритістю до діалогу з усіма учасниками освітнього процесу, відповідальній позиції та партнерству влади-школи-громади та інвестиційним пріоритетом розвитку освітньої галузі. Це має вагомі результати у підвищенні якості освітніх послуг та осучасненні освітньої галузі в Одеському регіоні.

Як зазначає І. Семенець-Орлова, «освіта має бути відповіддю на проблеми, що стоять перед Україною, а не однією з її причин, до організації процесів прогресивних освітніх оновлень потрібно підходити особливо продумано й послідовно, попереджувати даремні витрати організаційних зусиль, ресурсів та часу» [4, с. 341]. Саме таку спроможність ефективної регіональної освітньої політики демонструє нам Одеська область, характеризуючись системним менеджментом у галузі освіти області.

Отже, узагальнюючи вищевикладене, можемо стверджувати, що в умовах розбудови Нової української школи пріоритетами регіональної політики розвитку освіти мають бути регіональна підтримка інноваційних освітніх проєктів, сприяння розвитку регіональної освітньої інноваційної інфраструктури, кадрова підтримка наукової інноваційної діяльності в галузі освіти, сприяння підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів, моральне стимулювання інноваційної педагогічної діяльності, інформаційна підтримка регіональної освітньої діяльності, сприяння інтеграційним процесам, розширенню взаємодії суб'єктів регіону в галузі реформування освіти, а також адекватне сприйняття й використання як ресурсу децентралізацію та демократизацію влади в галузі освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи: Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Концепція «О12: 12 кроків назустріч сучасній освіті. Одеська область» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.odessa.gov.ua/files/osvita_portal/concept.pdf
3. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5ad34be0575e6.pdf>
4. Семененць-Орлова І.А. Державне управління освітніми змінами в Україні: теоретичні засади. Монографія. – К.: ЮСТОН, 2018. – 420 с.

В. В. Ягоднікова

Одеська академія неперервної
освіти (м. Одеса)

ВИХОВАННЯ У СУЧАСНІЙ ПАРАДИГМІ ОСВІТИ

Процес виховання в контексті Нової української школи є невід’ємною складовою всього освітнього процесу, яких охоплює навчання, виховання і розвиток, орієнтується на загальнолюдські цінності і здійснюється через наскрізний досвід [5]. Таким чином, виховний процес школи не є окремою і другорядною підструктурою освіти, що зводиться до організації дозвілля та здійснення виховних заходів, як це було в традиційній школі і, на жаль, існувало до тепер, а вміщує, передусім, процес взаємодії усіх суб’єктів освітнього процесу, зокрема процеси спілкування, елементи спільної діяльності, емоційні контакти, тобто майже всю міжособистісну сферу діяльності закладу освіти. Тому цілі і завдання освіти, засоби досягнення її ефективності неможливо розглядати поза межами площини виховання.

Слід зазначити, що незважаючи на те, що ідея наскрізного виховання у закладі освіти сьогодні багатьма педагогами сприймається як інноваційна, насправді не є новою. У своєму історичному поступі стрижнем світових та вітчизняних педагогічних ідей, теорій, концепцій, систем завжди були ідеї виховання особистості, її розвитку. Наприклад, теорія фундатора наукової педагогіки Я. Коменського, за якою головна мета освіти – сприяння формуванню головних якостей гуманної людини – моральності, мудрості, мужності й справедливості («Закони добре організованої школи»); провідною ідеєю педагогіки прагматизму (Д. Дьюї) – зближення виховання з життям, поєднання навчання з вихованням у процесі виконання конкретних практичних дій; козацька педагогіка – підготовка фізично загартованих, здорових, мужніх воїнів,

виховання українського національного характеру і світогляду, національних і загальнолюдських моральних цінностей, формування високих лицарських якостей, пошани до старших, милосердя; педагогічні ідеї В. Сухомлинського – пріоритетність гуманізму і людяності у вихованні тощо. Наведені приклади (а також інших не розглянутих) сприяли формуванню відповідних прогресивних змін в освіті, а виховання стало фундаментальною основою і одночасно метою цих змін.

Зазначимо, що виховання є базовим поняттям та категорією педагогіки як емпіричної і теоретичної науки. Однак, аналіз наукових джерел демонструє відсутність єдиного підходу як до тлумачення самого феномену «виховання», так і його специфічних ознак та засвідчує, що різноаспектність тлумачень феномену «виховання» зумовлюється наявністю різних методологічних підходів, концепцій виховання, уявлень учених і дослідників про формування, розвиток, становлення особистості, про роль і місце педагога та учня у вихованні.

У сучасній педагогіці є поширеною позиція науковців, які виховання тлумачать як взаємодію його учасників. На основі аналізу наукових доробок О. Киричука [1], О. Коберника [2], З. Курлянд [4] та ін. процес виховання розглядаємо як цілеспрямовану педагогічну взаємодію, під час якої здійснюється закономірна, послідовна, неперервна зміна моментів розвитку суб'єктів взаємодії. Таке трактування уможливорює розглядати його як соціально-особистісне явище, в якому всі учасники виховного процесу є суб'єктами педагогічної взаємодії на рівні співпраці і співтворчості [2]. Водночас, у центрі такого виховання є особистість дитини з її інтересами, здібностями, можливостями, а його метою є ідея саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації дитини, тобто тріада, яка, за В. Кременем, є основою людського щастя [3, с. 11].

Зазначимо, що в основу такого тлумачення виховання покладено педагогічну взаємодію, яка виступає у двох взаємопов'язаних формах, тобто одна – включена у процес спілкування, інша – у структуру спільної діяльності, у межах якої здійснюється розвиток і створюються умови для саморозвитку і самореалізації суб'єктів такої взаємодії. А її цілеспрямованість виявляється в оптимальному визначенні на основі усвідомленої суб'єктами виховання поставленої мети його змісту. Саме єдність мети суб'єктів виховання та їхня співпраця у її досягненні характеризує сучасний виховний процес.

Відтак, спираючись на результати аналізу наукових позицій учених, стверджуємо, що у підґрунті концепції сучасного виховного процесу покладено такі ідеї і положення, як-от: найвищою цінністю у вихованні є особистість вихованця, а виховний процес має будуватися з орієнтацією на його потреби, здібності, інтереси; виховний процес передбачає рух від найближчих інтересів суб'єктів виховання до розвитку їхніх соціальних і високих духовних потреб; розвиток сучасної особистості та її удосконалення не є засобом благополуччя суспільства, а метою суспільного життя; метою виховного процесу є розвиток особистості суб'єктів виховання, збагачення ціннісно-смислової сфери,

формування національних і загальнолюдських цінностей; суб'єкт виховного процесу є творцем самого себе, власних обставин життя; активна особистісна позиція суб'єктів виховного процесу виявляється у праві вільного вибору, самостійності, ініціативності; особистісна спрямованість виховання передбачає суб'єкт-суб'єктні відносини, активну взаємодію всіх учасників процесу виховання, їхню творчу співпрацю [6].

Узагальнюючи вищезазначене, підкреслимо, що сучасний процес виховання базується переважно на аксіологічному, особистісно-діяльнісному, комплексному, компетентісному, системному підходах, прогресивних ідеях гуманізації, демократизації, дитиноцентризму, суб'єкт-суб'єктної парадигми виховання тощо. Саме такий підхід до виховання, на нашу думку, забезпечить його наскрізний процес.

У цьому контексті актуалізується проблема готовності педагогів до організації і здійснення наскрізного процесу виховання у закладах освіти.

Цю проблему розглянемо через структуру готовності до діяльності, яка складається з мотиваційного, когнітивного, операційного і особистісного компонентів.

У дослідженні зазначеної проблеми взяли участь 370 педагогів Одеської області, які мають досвід інноваційної виховної діяльності.

Мотиваційний компонент. Теоретичний аналіз проблеми мотивації дозволив дійти висновку, що мотив є складним інтегральним психологічним утворенням, внутрішньою силою, головним імпульсом психічної активності, який детермінує поведінку особистості. Тому ідеали, професійні інтереси, переконання, потреби, соціальні установки, професійні і особистісні цінності вчителя виступають у ролі мотивів педагогічної взаємодії як основи процесу виховання.

Одержані результати дослідження засвідчили, що більшість вчителів (58%) демонструють помірковане сприймання нововведень. Вони розуміють необхідність змін, але мають сумніви щодо ефективності їх реалізації, тому не поспішають їх приймати. Педагоги виявляють готовність до впровадження інновацій у педагогічну практику, але їм потрібний приклад і підтримка.

Зазначимо, що визначальною мотивацією для вчителів є внутрішня мотивація, спрямована на схвалення іншими, матеріальні стимули не сприймаються ними як значний мотиватор. Більш досвідчені вчителі отримують задоволення від самого процесу взаємодії та розуміють, що її ефективність залежить від їхнього рівня професійної компетентності, тому спрямовані на постійне самовдосконалення і самореалізацію. Для вчителів з досвідом педагогічної діяльності до 15 років більш вагомими є узгодженість власних цілей з колективними, відчуття причетності до змін, що відбуваються в освіті.

Відтак, аналіз мотивів до організації і здійснення процесу виховання в умовах освітніх змін дає підстави вважати, що детермінантами такої діяльності педагогів є як внутрішні, так і зовнішні мотиви, але на ефективність і

результативність інноваційної виховної діяльності переважно впливають інтринсивні мотиви.

Когнитивний компонент виявляється у знаннях про інновації у виховному процесі, організації педагогічної взаємодії, наявності інтересу до вивчення питань організації виховному процесі в контексті Нової української школи. Аналіз бесід і анкетувань вчителів під час курсів підвищення кваліфікації виявив у них певні труднощі у визначенні сутності виховання як педагогічного феномену в контексті гуманістичної парадигми освіти. Більшість педагогів не мають певних знань чи мають дуже поверхові знання про здійснення наскрізного виховання. Не володіють педагоги і знаннями щодо організації ефективної взаємодії, технології впровадження інновацій у виховний процес, що ускладнює їхню інноваційну виховну діяльність.

Оперативний компонент. За результатами нашого дослідження, вчителі не завжди успішно взаємодіють, мають певні труднощі у порозумінні з учнями, їх батьками з колегами, а також у прогнозуванні поведінки, події, намірів учасників освітнього процесу. Переважно домінують традиційні засоби взаємодії, недостатньо володіють ефективними технологіями розв'язання конфліктних ситуацій, переважна більшість педагогів не здатна до гнучкості в поведінці.

Особистісний компонент. Оцінюючи власні особистісні якості, які необхідні для здійснення інноваційних змін, 82% педагогів на високому рівні визначили такі якості як: оригінальність, співробітництво, дружелюбність, активність. 73% педагогів оцінили вище середнього рівня креативність, оптимізм, винахідливість, гнучкість, рішучість. Однак такі якості, як відкритість, впевненість, самостійність, ініціативність, наполегливість були оцінені педагогами полярно, майже однаковою кількістю балів – 40% на високому рівні і 42% на низькому.

Однак, одержані результати дослідження виявили, що педагоги не завжди здатні до рефлексії і саморегуляції, мають певні труднощі в здійсненні самоаналізу, більшість педагогів не завжди проявляють активне прагнення до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації.

Узагальнюючи одержані результати дослідження, зауважимо, що педагоги схильні до завищення самооцінки, мають досить обмежений обсяг знань із питань інноваційної педагогіки, недостатньо володіють інноваційними технологіями виховання, мають певні проблеми в організації взаємодії з колегами, учнями і їх батьками, у своїй практиці частіше покладаються на інтуїцію і попередній досвід, застосування інновацій у виховному процесі має локальний, несистемний, спонтанний характер.

Зважаючи на викладене вище, вважаємо за потрібним створення комплексної програми підготовки вчителів до організації і здійснення процесу виховання в умовах освітніх змін, яка може складатись з діагностичного, практичного і рефлексійного блоків, реалізовуватись через групові та індивідуальні форми роботи. Зміст програми може передбачати: метод активного соціально-психологічного навчання (АСПН), майстер-класи, психодіагностику,

розробку індивідуальної програми розвитку особистісних і професійних якостей вчителів, тренінги особистісного зростання, розвитку соціального інтелекту, комунікативних здібностей, лідерських якостей, профілактики антиінноваційних бар'єрів тощо, консультування, презентацію особистісних досягнень, ведення щоденників особистісно-професійного зростання, самоосвіту педагогів.

Подальші розвідки в цьому напрямку вбачаємо у визначенні і теоретичному обґрунтуванні і впровадженні соціальних, психолого-педагогічних умов організації процесу виховання в умовах освітніх змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Киричук О. В. Концепція виховання підростаючого покоління суверенної України / О. В. Киричук // Рідна школа, 1991. – № 5. – С. 33-40.
2. Кoberник О. М. Психолого-педагогічне проектування виховного процесу в сільській загальноосвітній школі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / О. М. Кoberник ; Центр. ін-т післядипломної пед. освіти АПН України. – К., 2000. – 466 с.
3. Кремень В. Г. Вища освіта в соціокультурних змінах сучасності / В. Г. Кремень // Вища освіта Україна, 2007. – № 3. – С. 9-13.
4. Курлянд З. Н. Сутність процесу виховання. [У кн. : Лекції з педагогіки : навч. посіб.] / З. Н. Курлянд– Одеса : Південноукраїнськ. держ. пед. ін-т ім. К. Д. Ушинського, 1999. – 192 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс] / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. – Київ, Міністерство освіти і науки України, 2016. – 36с. – Режим доступу до ресурсу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczya.pdf>
6. Ягоднікова В. В. Формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи : теоретичні і практичні аспекти : монографія / В. В. Ягоднікова. – Одеса: Видавець В. В. Букаєв, 2016. – 496с.

О. М. Левчишена

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

НОВИЙ ДИЗАЙН НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ: ВИБ(М)ІР СЬОГОДНІ

Одним із пріоритетних чинників об'єднання людства на основі ціннісних підстав і цільових орієнтирів є безперервна освіта. Безперервність виступає у сучасному культурно-освітньому контексті як ідея, принцип навчання, якість освітнього процесу, умова становлення людини. Ідею про неперервність освіти знаходимо у працях Арістотеля, Сократа, Платона, Конфуція, Сенеки, джерелом якої є релігійно-філософські уявлення і вчення про постійне духовне вдосконалення людини. Неперервна освіта розвивалася, з одного боку, як педагогічна концепція, а з іншого – як феномен практики. З промислового

революцією XIX ст. пов'язаний розвиток освіти для дорослих як наслідок динамічних змін у науці, техніці, соціально-економічних відносинах. На сьогодні важливою залишається проблема модернізації освіти, незалежно від галузевої приналежності. Вона полягає, з одного боку, у розробці та перевірці нових освітніх систем та створенні нової моделі особистості майбутнього фахівця, з другого боку – адаптації до задоволення потреби суспільства у навчанні впродовж життя [2].

Аналіз довідкової літератури засвідчує різноманітність підходів до ключових понять нашого дослідження. У сучасній літературі можна зустріти такі стійкі сполучення: «освіта дорослих» (*adulthood education*); «продовжена освіта» (*continuing education*); «подальша освіта» (*further education*); «відновлювана освіта» (*recurrent education*) як освіта впродовж всього життя шляхом чергування навчання з іншими видами діяльності; «перманентна освіта» (*permanent education*); «навчання впродовж життя» (*lifelong learning*), «освіта впродовж життя» (*lifelong education*), «навчання довжиною в життя» (*lifewide learning*), акцент на розмаїтості видів освіти – формальній, неформальній, інформальній. У кожному з термінів міститься особливість цього явища, але спільною є ідея довічної незавершеності освіти для дорослої людини [3].

Як зазначено в науково-методичних джерелах освіта впродовж життя спрямована на:

- поєднання світового досвіду організації навчання та новітніх освітніх технологій з найкращими надбаннями вітчизняної системи навчання;
- гнучкість та прогностичність;
- інтеграція рівнів, видів, змісту для забезпечення навчальних потреб здобувачів освіти;
- розвиток ключових компетентностей та навичок XXI століття;
- інноваційність.

Одним із надважливих завдань освіти є розвиток мотивації, бачення сенсу, особистого інтересу і розуміння відповідальності щодо підвищення рівня своїх знань, як запоруки особистого прогресивного розвитку [4].

Досвід розвинених країн доводить, що стара філософія освіти себе вичерпала, тому сьогодні освіта є не підготовкою, а способом життя.

Для кожної особистості неперервна освіта – це процес формування і задоволення її пізнавальних запитів та духовних потреб, розвитку задатків та здібностей. Людина повинна постійно вчитися, і саме навчання впродовж життя є формою захисту особистості проти невизначеності та непередбачуваності у сучасному світі.

Для держави неперервна освіта – провідна сфера соціальної політики щодо забезпечення сприятливих умов загального професійного розвитку кожної особистості.

Для суспільства в цілому неперервна освіта є механізмом розширеного відтворення його професійного та культурного потенціалу, умовою розвитку суспільного виробництва, прискорення соціально-економічного прогресу країни.

Для світового товариства неперервна освіта – спосіб збереження, розвитку і взаємозбагачення національних культур та загальнолюдських цінностей, важливим фактором й умовою міжнародного співробітництва у сфері освіти, дає змогу зняти соціальну напруженість у суспільстві, і є складовою соціальної безпеки.

Оскільки освітня політика України спрямована на світовий ринок і формується з урахуванням інтеграційних процесів, наближуючи вітчизняну освітню систему до європейських освітніх систем, відповідне повноправне освітнє поле розроблено і частково діє в Україні. Так, в українській освітній системі на тлі світових змін всебічно оновлюється і апробується ідея безперервної освіти.

Зважаючи на це, з'явився запит на новий дизайн неперервного розвитку освіти, який ми розуміємо як новий формат формальної, неформальної та інформальної освіти впродовж життя, що забезпечить нову якість та розвиток особистості та суспільства. Проте варто зауважити, що дизайн вітчизняної неперервної освіти має бути зосереджений на зміні, які очікують нас завтра, бо інформаційне суспільство вже замінює «суспільство знань».

В основі нового дизайну, на нашу думку, стануть дієвими принципи:

- пріоритетності особистості людини та її розвитку;
- заміна знаннєвої парадигми освіти на компетентісну;
- фундаментальності і неперервності;
- сприйняття полікультурності і толерантності у міжкультурному середовищі;
- конвергенції та глобалізації;
- спрямованості на забезпечення стійкого розвитку цивілізації;
- впровадження інформаційних технологій.

Розвиток інформаційного суспільства пов'язаний з початком ери становлення розуму, яке в сучасному трактуванні означає смарт (розумний). Ключовим у властивості «смарт» є здатність взаємодіяти з оточуючим середовищем. Багато країн сформуvalи концепції розвитку смарт-суспільства, а саме – розумного суспільства, розумного уряду, розумної освіти, розумного міста, що пов'язано з формуванням «економіки знань». Останнім часом стали виникати світові тренди у розвитку Smart: Smart-міста, Smart-країни, Smart-уряди, Smart-екології, Smart-освіта, Smart-життя тощо.

Логічним продовженням мережевого суспільства є смарт-суспільство (smartsociety), що розвивається на основі смарт-технологій. Концепція смарт-суспільства знаходиться в основі сучасних державних програм розвитку країн Південної Кореї та Японії і є надзвичайно актуальною.

Смарт-суспільство трансформує бізнес, роблячи управління більш інтелектуальним (гнучким, розумним), а діяльність – направленою на використання знань та інновацій. Освіта за рахунок використання електронних і колективних технологій, стає більш масовою та ефективною. Відповідно, смарт-держава сприяє розвитку смарт-громадян (розумних), які є високоосвіченими, так як використовують сучасні технології, діють колективно і беруть участь в управлінні [1].

Смарт-інновації породжують нову парадигму розвитку суспільства, яка вважається найважливішим фактором становлення смарт-суспільства. Це зростання зафіксоване у документі «Європа -2020»: Стратегія розумного стійкого та інклюзивного розвитку» (Smartgrowth) – стратегія, що включає розвиток економіки, яка базується на знаннях та інноваціях і сприяє стійкому розвитку (Sustainablegrowth), більш ефективному використанню ресурсів, що включає інклюзивне зростання (Inclusivegrowth) та укріплення високої зайнятості населення, що в цілому сприяє розвитку економіки країни і світу [5].

Таким чином, навчання впродовж життя визначено базовими тенденціями сучасного розвитку людства і вийшло на чільні позиції в міжнародному освітньому середовищі як основоположний принцип освітньої системи і потребує постійного і всебічного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства [Текст] / В. Г. Воронкова // Гілея : науковий вісник: зб. наук.праць. – К.: Вид-во УАН ТОВ “НВП” “ВІР”, 2015. – Вип. № 93 (2). – С. 174-179
2. Гуманітарна політика Української держави в новітній період: монографія / за ред. С.І. Здіорука. – К.: НІСД, 2016 – 403 с.
3. Електронний ресурс. – Режим доступу: Makinga European area of life long learning areality. – <http://ec.europa.eu/education/>
4. Писаренко Н.Н. Концепція «суспільствазнань»: зміст, основні характеристики / Н. Н. Писаренко // Водний транспорт. – 2013. – № 2. – С. 103-107.
5. Тихомиров В. П. Мир на пути к смарт-обществу. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://me-forum.ru/upload/iblock/982/9822ab64e205263119d6568e24dc4292.pdf>

Г. М. Сагач

Одеська академія неперервної освіти
(Київ - Одеса)

ДУХОВНО-МОРАЛЬНИЙ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ НЕОРИТОРИКИ КОРДОЦЕНТРИЗМУ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Україна переживає динамічний час риторичного ренесансу (риторичний бум у США, високорозвинених країнах Європи, у посттоталітарних країнах, зокрема в Росії, Польщі, Україні); минули нелегкі часи компрометації риторики, інфляції слова і зневаги до словесно-духовної культури особистості у першій половині ХХ століття. Риторичний ренесанс в Україні пов'язаний зі значним зростанням демократичних тенденцій у формуванні засад громадянського суспільства, потужним прагненням незалежної, самостійної країни до свободи слова; соціальною потребою в особистостях, здатних самостійно, творчо мислити, ефективно переконувати, спонукати до конструктивних дій. Відбувається гуманізація соціальних відносин: перехід від насилля – до переконання; розширення духовно-комунікативних потреб особистості, зокрема представників гуманітарної сфери, прагнення їх до повної самореалізації. Впливають на розвиток сучасної риторики й соціально-економічні фактори: прагнення до дієвого успіху в умовах всезростаючої конкуренції, коли ефективність партнерської переконуючої діалоговості вища за авторитарну монологічність, а також низка наукових факторів: інтенсивний розвиток соціо-гуманітарних наук, які формують інтелектуально-духовну сферу нації, суспільства, держави, де риторика в її інноваційних вимірах стає інтегратором як наука, мистецтво, технологія, спосіб життя.

Сучасна філософія освіти визнала істотну роль соціальної педагогіки, риторики, неориторики кордоцентризму в теорії пізнання, логіці, філософії права, коли активізується впровадження риторики в систему гуманітарної освіти, оскільки суспільство відчуває дефіцит харизматичних мовленнєвих осіб, ефективних риторичних осіб, мудрих лідерів суспільства, мовленнєві вчинки яких допомагають змінити світ на краще. Соціальний педагог у наш час особливо затребуваний для «накопичення сил добра, укріплення зв'язків солідарності» [1], бо його професійна діяльність має всеосяжний зміст: допомога дітям, молоді, які потребують соціалізації й адаптації до умов життя, що змінюються; соціально-педагогічна підтримка молодих сімей; організація дозвілля різних категорій населення; соціально-педагогічний патронаж обдарованих дітей; підтримка осіб із різними соціальними і фізичними аномаліями тощо.

Європейське бачення нового часу базується на ідеях ноосферної освіти інформаційного суспільства в інтеграції наук, зростанні ролі мовленнєвої взаємодії в соціальній інтеракції на принципах кордоцентризму з приматом духовно-морального над матеріально-раціоналістичними підходами розвитку особистості, коли актуалізується знання, яке веде до спасіння у вічності.

Демократія привела до розвитку соціальної педагогіки, риторики, педагогічної риторики, інтенсифікації масових мовленнєвих дій суспільства, до монополізації трибуни, діалогічності, полілогу, консенсусу, прагненню до

згоди, що актуалізує розвиток неориторики слов'янських християнських країн з ментальністю кордоцентризму і приматом духовної любові, бо «знає не той, хто мислить, а той, хто любить» [2]. Незріла демократія, десакралізація знання і гріховність людини, інфляція слова породжують патологічні рецидиви прояву негативних риторичних учинків, маніпулятивної чорної риторики з метою отримання вигоди, а не пошуку істини в концепції співучасті, соборності, взаємодії, щастя.

Неориторика ХХІ ст. в Європі базується на інтеграції класичної й інноваційної риторичної моделі мисленнєво-мовленнєвої діяльності на основі загальнолюдських духовно-моральних (християнських) цінностей: опис алгоритму ідеомовленнєвої діяльності від аргументативних структур, організуючих думку, до мовленнєвого наповнення цих структур; виявлення напрямів аргументативної стратегії відповідно до інвенції того, хто говорить; вироблення етичних правил мовленнєвої поведінки оратора в певних умовах комунікації; риторичний аналіз конкретного вживання мови конкретним оратором; створення методів підвищення ефективності мовленнєвої комунікації в сфері освіти, духовно-морального виховання, пропаганди, машинних технологій, соціальної роботи, що ускладнюється, різних сфер комунікації з Інтернет-залежними дітьми, людьми похилого віку, сиротами, інвалідами, ув'язненими та ін.

Актуалізується роль реального й ідеального комуніканта-гуманітарія, осмислення його ідеального образу в мовленнєвому «спілкуванні на рівні: Бог-особистість-суспільство-доля людства» [3]. Яскравим прикладом синтезу наук у науковій творчості відомого українського філософа, академіка НАН України, лауреата Національної премії Тараса Шевченка є ім'я Сергія Борисовича Кримського, який про своє сходження до Неба сказав як про «сходження до християнських цінностей» [4].

Неориторика кордоцентризму на принципах ноосферної освіти, акме-синергетичного підходу футуросинергетики, через актуалізацію соціальної педагогіки дає шанс суспільству не лише як рушій, але і як умова прогресу, як велике творіння Духу в становленні цивілізаційних цінностей софійності й соборності, «в інтелектуалізації цивілізації, у дії критеріїв надійності, достатності, корисності» [3]. Людині залишається зробити усвідомлений вибір на шляху до Храму.

Формалізацію риторичних вчинків у соціокультурній сфері, слабкий рівень риторичної культури особи і суспільства допоможе подолати ноосферна педагогіка, соціальна педагогіка, гомілетика, риторика кордоцентризму через компетентнісно-діяльнісний підхід до організації співпраці суб'єктів соціальної комунікації (соціальних педагогів, вихователів, богословів та ін.) на базі розвитку філософії, методології освіти, синергетики, аксіології, акмеології, психолого-педагогічних теорій, герменевтики, культурології, методики навчання риторичної, педагогічної інноватики, технології риторичної освіти з позицій ноосферного

мислення, природовідповідних і здоров'язберігаючих стратегій, «ноотехнологізації освітньої галузі» [5] «ноосферної освіти» [6].

Синергетична парадигма компетентнісно-діяльнісного риторичного вчинку включає аксіологічні й акмеологічні аспекти, формує здатність гуманітарія-оратора до самоорганізації акме-людини до самонавчання, саморозвитку, самовдосконалення на рівні філософії серця Григорія Сковороди, Памфіла Юркевича, вчить мислити нелінійно (синергетичні прояви), учить динамізму, діям з ціннісно - орієнтованим застосуванням знань і норм відносно конкретної професійної, соціальної, життєвої ситуації (аксіологічні основи), учить бути конкурентними на ринку праці, «досягаючи вищої точки свого акме-розвитку (акмеологічні основи)» [5].

Модель агресивного суперництва з партнерами замінюється етичною моделлю психологічної підтримки, допомогою в рішенні життєвих, психологічних проблем, професійною програмою реабілітації, змагання, партнерства, згоди, розумного компромісу, пропонуючи свідectво про істину, як альтернативу спору, агональній суперечці.

Синергетична парадигма забезпечує різноманітність моделей, ситуацій соціальної, духовно-моральної, творчої діяльності, зокрема, соціальних працівників, вихователів і богословів, зміцнюючих солідарну соціальну згоду, як інструмент державної й національної безпеки в умовах глобальних викликів ХХІ ст.

Функціями компетентнісно-діяльнісного мовленнєвого вчинку неориторики кордоцентризму виступають такі: «емоційно-ціннісна, емпатійна (когнітивна, емоційна, поведінкова рівні спілкування), перцептивна, когнітивно-компетентнісна, операційно-мотиваційна, комунікативна, інтерактивна, плюральна, сингулярна, едукативна, організаційно-діяльнісна, гедоністично-розважальна, духовно-морально зцілююча» [7].

Кордоцентризм, християнське милосердя, братерська допомога ближньому - духовний орієнтир останніх часів, що надихає на пошуки нових соціальних технологій, виховання культури серця особистості, суспільства, людства, - як висока перспектива подальшого освоєння світу духовно-теоретично, духовно-практично, матеріально-практично, подальших досліджень теоретико-прикладних аспектів неориторики кордоцентризму, де творчість гармонійної духовної особистості протистоїть хаосу, безодні, смерті. Як відомо, християнка і подвижниця соціальної роботи свята Матінка Тереза своє служіння ближнім назвала Орденем Милосердя, з особистих речей мала дві сукні-сарі, зошит для записів і до Вічності увійшла жертвовною любов'ю до знедолених людей, добрими справами і з ім'ям Ісуса Христа на вустах. Риторика Любові на практичному рівні розвивається і для людей похилого віку та інвалідів. Зокрема, у Миколаївському притулку під керівництвом директора-християнина Власова В.Я.: середній вік життя жителів притулку становить 82 роки, а Марія Іванівна Гвозденко прожила тут до 103 років.

Христоцентризм, Вітчизноцентризм, людиноцентризм, кордоцентризм, логоцентризм гармонійної акме-особистості формують духовно-моральну логосферу громадянського суспільства, людства з пріоритетом щасливої гармонійної особистості, яка соборно й пасіонарно творить благодатну ноосферу Землі.

Сучасна риторика як наука і мистецтво живого слова має екзистенційну багатовимірність, розвивається як риторика пізнання, неориторика кордоцентризму і взаєморозуміння, які визначають феномен екзистенційно-риторичного балансу у світобаченні, життєтворчості особистості, створюючи умови для ефективної комунікації в умовах мовленнєвої агресії, вербального антагонізму, інформаційної війни.

Таким чином, з другої половини ХХ ст. в історії європейської культури з'являється поворот до людини, лінгвістичний поворот і відродження риторики. Ці процеси ставлять у центр філософських досліджень мову як «дім буття» (М. Хайдеггер) і знаменуються актуалізацією риторики, зокрема, як технології толерантної аргументації, вербалізації влади, метафоричного нарратива, вербалізації вчинку – риторики влади, риторики взаєморозуміння.

У сучасній інформаційній епосі з її суперечностями і проблемами складно виділити одну, універсальну модель підготовки гуманітаріїв – учителів, соціальних педагогів, вихователів, богословів та ін. В освітній практиці гуманітарія ми звертаємося до елементів різних теорій, концепцій, напрямів, прагнучи об'єднати їх в одне ціле, щоб створити ефективну стратегію підготовки, якої кожного разу вимагає сучасність з орієнтацією на успіх і щастя.

Сучасний етап духовно-інтелектуального відродження українського народу в межах демократичної держави, з активною усномовленнєвою комунікацією в різних жанрах і видах спілкування вимагає відродження риторичної та гомілетичної спадщини, яка є органічною складовою культури, науки, мистецтва, критично переосмислюючи минулий досвід, використовуючи все те, що може слугувати благородній справі й меті освіти – розвиток творчої, гармонійної акме-особистості гуманітарія, учителя-оратора, лідера-політика, богослова, гомілета, які створюють інтелектуально-духовний ресурс суспільства, одухотворену ноосферу.

Демократичне оновлення суспільства в Україні в 90-і роки ХХ ст. спричинило соціальне замовлення на яскраву, ораторськи талановиту і підготовлену особу лідера соціального впливу – гуманітарія, учителя-вихователя, соціального педагога, богослова, гомілета, просвітника, народного депутата, суспільно-політичного діяча, які володіють ефективною публічною і переконуючою комунікацією, зокрема, розвитку неориторики кордоцентризму. Саме тому актуалізується соціальне замовлення на формування духовної риторичної особистості на базі мовленнєвої особистості, тобто людини *homo verbo agens* – з ефективним мисленням, якісним мовленням, оптимальним спілкуванням, духовно-моральною харизмою служіння Богу й народу.

Підвищення риторичної культури соціальних педагогів і вихователів, інших гуманітаріїв, як частини істинної еліти суспільства, буде вагомим чинником гуманізації суспільства через конструктивний діалог, через діалог культур, допоможе членам суспільства приходити до згоди, до толерантної аргументації, переконання, словесного несилового впливу в розв'язанні соціально-політичних та інших проблем, підвищить етичну відповідальність оратора за мовленнєвий вчинок, за працю для слави Господа і своє спасіння у Вічності. Тому «актуалізується роль взаємодії Церков (усіх конфесій), суспільства, держави в умовах глобалізації на шляху духовного єднання народу, модернізації та майбутнього» [8].

Через слово риторична особистість осмислює свої й чужі мовленнєві вчинки, формує успішні комунікативні моделі життєтворчості й соціальної роботи. Система світської й духовної освіти, система підвищення кваліфікації учителів (інститути та академії неперервної освіти) сьогодні ще не готові вирішити усі проблеми розвитку духовно-моральної та інтелектуальної культури риторичної особистості вчителя, зокрема соціального педагога, вихователя, але перші кроки на цьому шляху дають обнадійливі результати. [9].

Нова суспільно-мовленнєва практика вимагає цільової фінансової державної політики, спрямованої на відродження риторичної спадщини, розвитку національної риторичної школи на рівні європейських та світових стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Смысл жизни. Антология. Выпуск II. М., 1994. – 568 с.
2. Платон. Диалоги / Платон. – К.: Основи, 1995. – 395 с.
3. Кримський С.Б. Запити філософських смислів / С. Кримський. – К., 2003. 240 с.
4. Крымский С.Б. Наш разговор длиною в жизнь / С. Б. Крымский. – К., 2012. – 436 с.
5. Шуляр В.І. Сучасний урок української літератури / В. І. Шуляр. – Миколаїв, 2014. – 518 с.
6. Ноосферная школа. Концепция/ [Маслова Н., Кожевникова В., Куликова Н. и др.] – М., 2010. – 100 с.
7. Зверева І.Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика / І.Зверева. – К., 1998. – 333 с.
8. Мартишин Д.С. Взаємодія Церкви та суспільства в умовах процесів глобалізації / Д.С. Мартишин, П.В. Бочков. – К., 2017. – 266 с.
9. Сагач Г.М. Вибрані твори: В десяти томах: Т. VI (1): Велети Духу і Слова: Народ шукає в геніях себе.../ Г.М. Сагач. – Рівне, 2015. – 332 с.

М. М. Букач

Національний університет ім. Василя
Сухомлинського (м. Миколаїв)

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Швидкі темпи економічних перетворень у світі стали однією з основних причин, актуалізації проблеми вдосконалення освітньої системи для багатьох країн. Тому не дивно, що провідні в економічному розумінні країни, активно включилися у процес реформування освітніх систем. Але аналіз проведених освітніх реформ показує як позитивні зрушення у цій галузі, так і прорахунки. Представниками ЮНЕСКО було проаналізовано наслідки 156 значних освітніх реформ проведених наприкінці ХХ ст., але лише 8% з них вважаються успішними, тоді як 75% не досягли поставленої мети. Ці результати вказують на серйозність і складність завдань, що стоять перед тими, хто починає реформу освітньої системи.

Позитивним прикладом, за результатами проведення освітніх реформ можуть слугувати такі країни як Японія, Південна Корея та Сінгапур, які за останні роки досягли значного прогресу у розвитку освітньої галузі і, як наслідок, вражаючи зрушення у соціально-економічному стані цих країн. Аналіз реформування освіти в цих країнах дозволив вченим окреслити низку тенденцій, які сприяли досягненню позитивного результату.

Однією з найважливіших тенденцій, яку відзначають науковці є те, що в зазначених країнах зростання виробництва йшло паралельно із розвитком освіти. Тут вже на початкових етапах реформування були неподільно пов'язані духовний розвиток людини і ефективність виробництва. Тобто, не було поставлене завдання – спочатку розвивати економіку, а потім вже повернутися до виховання етичних основ у суспільстві. З самого початку в основу реформування була покладена ідея – економіка може ефективно розвиватися за умов, коли вона спирається на духовно розвинене суспільство, а етичний рівень суспільства зростає, коли воно є економічно захищеним. Щодо такого підходу, то ми маємо зауважити, що в реформуванні української освітньої системи спостерігається недостатня увага до питань моралі і духовності, акцент робиться на економічний розвиток та матеріальні важелі, тобто спостерігається випереджаючий розвиток матеріального боку культури над духовним.

Оскільки мораль виступає надзвичайно важливим елементом людської діяльності, сама діяльність людей у всій своїй різноманітності та специфічності не може не накладати відбиток на специфіку моральних відносин. Існують окремі види діяльності, в основі яких закладено надзвичайно високі моральні вимоги до людей, які професійно ними займаються. Насамперед, це стосується освітньої діяльності, де моральні якості фахівця набувають вирішального значення. Адже, як свого часу казав А. Дистервег, людина може віддати лише те, що у неї є. Отже, лише високоморальний викладач може виховувати високоморальну людину. Таким чином, слід зазначити, що етика є тим підґрунтям, на якому має будуватися освітня система, через призму якої мають вирішуватись проблеми подальшого розвитку освіти.

Суттєвою умовою успішного реформування є чітка структурна побудова освітньої системи. І слід зазначити, що у цьому показнику наша система освіти відповідає міжнародній стандартній класифікації освіти. Але, щоб освітня реформа дала позитивні результати, потрібно прагнути до позитивних змін на кожному рівні освітньої діяльності. Невдачі чи не доопрацювання на одному з рівнів призводять до погіршення загального результату.

Якщо поглянути на дошкільне виховання, то ми маємо констатувати недостатній відсоток охоплення дітей дошкільними закладами. Значна частина дітей не відвідують дитячі садочки, а, отже, з ними не проводиться систематична освітньо-виховна робота. Як наслідок, до першого класу школи потрапляють діти різного рівня розвитку знань творчих здібностей, вмінь та навичок. А це призводить до того, що на початковому етапі навчання в школі клас поділяється на три групи: перша, котра вміє читати, писати, рахувати – це діти, з якими постійно займалися; друга, котра знає букви і цифри, може складати слова – це діти, з котрими вдома займалися батьки; але без певної системи, і третя – котра не отримала у дошкільний період необхідних знань. І от, замість того, щоб продовжувати процес подальшого розвитку всіх дітей класу, вчитель починає процес вирівнювання та підтягування тих учнів, з якими не займалися у дошкільний період. На це витрачається час, зусилля, знижується загальний темп розвитку дітей. Це один із прикладів того, як нерозвиненість одного з рівнів освіти впливає на загальний результат.

Закони етики вимагають більш скрупульозного ставлення до організації навчання на кожному навчальному рівні, і що найбільш важливо, по закінченню кожного рівня, ми маємо отримувати як можна повну інформацію про розвиток дитини, щоб мати змогу корегувати виховний процес. Після закінчення кожного освітнього рівня у дитини та її батьків має бути вибір у якому напрямі вдосконалюватися в подальшому. Це може бути художньо-етичний, фізичний, математичний та інші напрями, а можливо дитині необхідні спеціалізовані заклади для додаткового більш поглибленого розвитку мови, слуху тощо, адже лише за таких умов ми зможемо досягти високих освітніх результатів.

Потрібно надати молодій людині, вже після закінчення не повної середньої освіти отримати можливість широкого вибору професій як у сфері обслуговування так і на виробництві. Неможливість по закінченню неповної середньої школи реалізувати себе в професійній сфері є однією з причин того, що певна частина молоді, яка не бажає продовжувати освіту, вимушена йти до вищих навчальних закладів. З одного боку, нібито такі умови сприяють охопленню вищою освітою більше молоді, а з іншого – чи можна досягти значних зрушень через примус, чи отримаємо ми той ефект, на який сподіваємось? Можливо доцільно звернути увагу на розвиток професійно-технічної освіти та надання молодій людині отримати висококваліфіковані робітничі професії та втілення молоді енергії на благо суспільства. Адже мережа коледжів та професійних училищ може готувати кваліфікованих працівників як для сфери обслуговування,

так і для виробництва. Наявність ефективної системи підготовки висококваліфікованих працівників є обов'язковою умовою економічного зростання держави. Але за останні роки число професійно технічних навчальних закладів і чисельність студентів в них зменшилась, за рахунок ліквідації або реорганізації закладів. Часто причиною занепаду закладу була слабка матеріальна база та кризовий стан галузі. Однак, останні роки все більш широкого попиту набувають робітничі професії. Якщо училище уклало угоду з підприємством чи фірмою, то має можливість готувати фахівців середньої кваліфікації з високим рівнем професійних вмінь та навичок. Зараз відчувається вже гостра нестача таких фахівців.

Сьогодні в світі зрозуміли, що майбутнє нації визначає інтелектуальний та творчий потенціал, тому основним завданням освітньої реформи є розвиток та виховання творчої особистості. Ми маємо усвідомлювати, що відсутність творчих особистостей, здатних йти на ризик, є великою перешкодою для розвитку суспільства. Нажаль, сучасна освітня система, та й взагалі суспільна думка України, ще не в повній мірі готові до виховання та сприйняття творчої особистості. Адже ми у навчально-виховному процесі звертаємо основну увагу на засвоєння знань, дотримання гарної поведінки і водночас на практиці не звертаємо належної уваги на спонтанність, зацікавленість, самобутність, що сприяє розвитку уявлення та самостійного мислення, які є основою творчої особистості. Творчість – це створення чогось нового, незалежно від того, до сфери матеріального чи духовного це відноситься. Творчість – це здатність знаходити нові зв'язки між елементами, думати не стандартно. В нашому навчально-виховному процесі недостатньо уваги приділяють розвитку емоційно-чуттєвої сфери. Ми все ще налаштовані працювати в напрямку розвитку інтелекту й не бажаємо бачити той «басейн енергії», як казав З. Фрейд, який дає натхнення й високі результати. Саме емоції і почуття є основною творчого процесу.

Творчість у більшості своїй пов'язана із незадоволенням: чи то незадоволення засобами відображення світу, чи то рівнем розвитку знань у тій чи іншій галузі, тобто ми бачимо тісний зв'язок творчості з емоційною сферою. Зв'язок творчості та незадоволення існуючим, призводить до того, що діяльність таких людей сприймається як фактор, який порушує спокійну течію життя. Це стає причиною непорозумінь на виробництві. Адже простіше і спокійніше керувати людьми, які лише виконують накази й діють у певних рамках. Творча особистість не вписується у ці межі, тому створює додаткові незручності для певної категорії керівників. Тому, ще одним завданням освітньої реформи має стати підготовка такого керівного складу, який би розумів користь для виробництва і суспільства творчих особистостей, міг знаходити таких людей і створювати умови для того, щоб максимально використати творчий потенціал.

В контексті висловленого слід зазначити, що з точки зору етики однією із головних цілей освітньої реформи має стати виявлення та розвиток у дітей

найкращих їх здібностей та якостей і виховання на цій основі добропорядних громадян – людей, які здатні нести відповідальність за якість своєї професійної діяльності, за свою поведінку, сім'ю та державу.

Експертний аналіз освітніх реформ в Японії, Південній Кореї, Сінгапурі та Тайвані показав, що однією з причин високої їх результативності є традиційне ставлення з повагою до освіти та досвідчених людей, педагогів, професорів, яка бере свій початок з часів Конфуція. Саме конфуціанство є тим підґрунтям, яке створює позитивний емоційний фон щодо освіти в цих країнах. Професія вчителя, згідно опиту суспільної думки, вважається тут однією із найпрестижніших. У Японії до вчителя звертаються «Сенсей», що означає шановний, той, хто стоїть вище, навчений життям. У Південній Кореї за престижністю статус професора залишив далеко позаду лікарів, бізнесменів, телевізійних зірок.

Якщо ми поглянемо на ставлення до вчителя в нашому суспільстві, то маємо констатувати на сьогодні низький його соціальний статус і це є однією з головних етичних проблем нашої освіти і суспільства в цілому. Як результат такого ставлення, ми вже сьогодні відчуваємо гостру нестачу педагогічних кадрів в загальноосвітніх школах, спостерігаємо небажанні молоді йти до педагогічних університетів, низький відсоток чоловіків, які присвятили себе педагогічній діяльності, збільшення кількості анекдотів та жартів відносно вчителів та професорів – все це вказує на рівень поваги в суспільстві до знань, а отже престижності зазначених професій.

Розбудова освіти на моральних закладах призводить до того, що в суспільстві цінуються лише якісні освітні послуги – вміння виявляти та розвивати здібності дитини, надання якісних знань та перетворення їх без суттєвих втрат у компетентності. Ось чому в американських школах та університетах молодь негативно ставиться до такого явища – як списування. Адже американці звикли платити гроші за товар, а в навчанні такою категорією є якісні знання, а не оцінка. Розумна людина сама себе не стане ошукувати.

Якщо ми подивимося на цю проблему через призму етики в нашому суспільстві, то побачимо певні відмінності. У нас часто людина не розуміє глибини поняття «освітні послуги» і платить гроші за те що вона вважає найважливішим – оцінку. Яка не завжди є об'єктивною. В деяких навчальних закладах діють за принципом – «будь-яка ваша примха – за ваші гроші!». Хочете мати відмінні оцінки – будь ласка – батьки і діти задоволені, що мають гарні оцінки, працівники закладу задоволені гарними прибутками. Але коли така дитина потрапляє до навчального закладу, де навчальний процес проводиться на рівні державних стандартів, то виявляється, що рівень знань такої дитини суттєво відстає від однолітків. Отже, гроші були витрачені не за знання та компетентності, які вимагає життя, а за химерні уявлення.

Подібні явища, нажаль, трапляються і в роботі вищих навчальних закладів, коли батьки, які займають високі посади чи мають значні заощадження,

використовують різноманітні важелі впливу на адміністрацію чи безпосередньо викладачів аби примусити їх «поставити» дитині залік чи іспит. Таке явище можна характеризувати як «низька етична культура» причому в цьому випадку спостерігається низький рівень етичної культури і неосвіченість, як з боку батьків так і з боку працівників вищого навчального закладу. Але на відміну від батьків, такі дії з боку працівників не можна виправдовувати неосвіченістю – це професійний злочин спрямований як проти особистості студента так і проти держави.

Щодо критеріїв оцінки освітянської галузі, то мабуть із етичної і професійної точки зору єдиним вірним і обов'язковим критерієм тут має бути якісний показник. Так як будь-яке виробництво оцінюється якістю продукції, так і діяльність освітньої сфери має оцінюватися якістю отриманих знань, вмінь, навичок молодим поколінням, сформованістю їх моральних та естетичних якостей.

У світовій практиці чітку простежується тенденція, що оцінювати результати педагогічної діяльності викладачів мають незалежні експерти. Адже система, коли сам викладач оцінює якість своєї роботи призводить до проблем з об'єктивністю оцінки. Перевірка знань незалежними експертами допомагає дотриматись етичних норм, тобто на провідне місце виходять знання, а оцінка вже є похідною від знань. І сьогодні ми маємо констатувати, що хоча і з труднощами, але ми поступово наближаємося до оцінювання якості роботи освітян незалежними експертами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корсак К. Світ нового століття і його освіти // Віче, 2002. - №1 - С. 58-66.
2. Ушинский К.Д. Труд в его психологическом и воспитательном значении // Избранные педагогические произведения. М.: Просвещение, 1968. С. 284-304.

Є. П. Голобородько

Херсонська академія неперервної освіти
(м. Херсон)

ШЛЯХИ АКМЕОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Активна інформатизація, глобалізація, інтеграція різних сфер життя сьогодення зумовлює свої закономірності. Темпи, напрями та рівні розвитку суспільства на сучасному етапі підвищують вимоги до людини як соціальні, так і особистісні. Задоволенню таких вимог слугують різні підходи (антропологічний, екзистенціальний, аксіологічний, системно-структурний, культурологічний, синергетичний) різних наук (психології, педагогіки, соціології, філософії та ін.). Важливо, що ці підходи не протистоять один одному, а взаємодоповнюють,

корегують, розширюють і поглиблюють можливості розв’язання проблеми всебічно і ґрунтовно.

У певній мірі резервним і методологічно інтезуючим є акмеологічний підхід як стратегічний у розвитку людини до оптимального рівня.

Акмеологія (від давньогрек. акме – вершина, цвіт, квітуча сила, квітуча пора; друга частина слова «logos» – смисл, розум, пізнання, вивчення, дослідження) в буквальному розумінні – це знання про вершини, наука, що вивчає найвищий ступінь розвитку людини (А.О. Деркач, О.В. Селезньова). Або: акмеологія – це наука про досягнення людиною найвищих вершин у життєдіяльності та самореалізації творчого потенціалу, який є основою загальнолюдських потенційних можливостей (С.С. Пальчевський) [7].

Питання розвитку людини завжди були в полі зору мислителів, учених. Так, іще Демокріт, Сократ, Епіпур, Сенека вважали, що саморозвиток є основна мета людського життя. Теоретичні положення про «саморух» зустрічаємо у Платона.

Акмеологія як наука має свою історію, свої досягнення, свої перспективи. Виділяють кілька етапів в її становленні та розвитку: 1) латентний (коли формувались передумови такої сфери людського буття); 2) номінаційний (введення спеціального терміна – М. Рибніков, 1928); 3) інкубаційний (назрівання концептуальної ідеї); 4) інституційний (створення низки структур). Існують і інші підходи до періодизації розвитку акмеології як науки, але в цілому вони відображають подібну послідовність. Нині маємо акмеологічні кафедри, центри, лабораторії, навчальні дисципліни, спеціальності, нарешті, Міжнародну академію акмеологічних наук [1].

Важливо підкреслити, що акмеологія розвивається як наука про цінність людини, її удосконалення не лише з метою високоєфективно здійснювати професійну діяльність, але й жити гідно, постійно саморозвиваючись, самореалізуючись. Крім вищеназваних наук, питаннями людинознавства займаються генетика, культурологія, етика, естетика, валеологія, медицина, екологія, геронтологія та інші, знання яких інтегрує і гармонізує акмеологія як міждисциплінарна наукова галузь.

Різні аспекти акмеологічної теорії і практики знаходяться в полі зору вчених. Наприклад, роль творчості як духовної суті самовиховання (Б.Г.Бердяєв, В.С.Соловйов), самоцінності людини (М.М.Бахтін) аксіологічні і онтологічні параметри (В.С.Біблер, В.Ф. Капіца), особистість як суб’єкт власного життєвого шляху (Б.Г.Ананьєв, С.Л.Рубінштейн), самореалізація особистості (Д.О.Леонтьєв), здібності до самовдосконалення (А.Г.Асмолов), пошук смислу життя (Б.С.Братусь, В.Б.Сериков), відповідальність за свій вибір і свою долю (Є.В.Бондаревська), акмеологічна культура особистості (А.О.Деркач, О.В.Селезньова) та ін.

Н.В.Кузьміна виділяє класичну, фундаментальну та прикладну (галузеву) акмеології. Серед останньої – освітня, медична, військова, політична, спортивна, економічна, управлінська тощо.

Особливе місце в аспекті акмеологічних знань посідає педагогічна акмеологія, предметом якої є, за твердженням С.С.Пальчевського, саморозвиток суб'єктів педагогічного процесу (педагогічних працівників дошкільних навчально-виховних закладів, учителів середньоосвітніх навчальних закладів, професорсько-викладацького складу, спеціалізованих освітніх закладів різного рівня акредитації, закладів післядипломної освіти і відповідно цим закладам – вихованців, учнів, студентів, курсантів та слухачів) у ході освітньої діяльності з метою підготовки до самовизначення в житті, становлення професійної майстерності на шляху реалізації особистісної стратегії життя. У відповідності до цього розробляються питання акмеології дошкільця, акмеологія шкільної освіти, акмеологія середньої професійної освіти, акмеологія вищої освіти, акмеологія післядипломної освіти. Педагогічна акмеологія переставляє акценти від учителя-предметника до спеціаліста з розвитку дитини.

Активно та продуктивно досліджуються проблеми педагогічної акмеології в працях О.С. Анісімова, Н.В. Кузьміної, А.К. Маркової, Ю.В. Синягіна, В.Г. Зазикіна, Г.В. Грачова і ін. Формулюються завдання для кожного із рівнів педагогічної акмеології (конкретизація особистісних рис, розробка методик і технік їх формування, моделі та шляхи удосконалення професійної майстерності, розглядаються функції її (діагностуюча, освітня, виховна, розвивальна, стимулююча та самоактуалізуюча); тракуються основні категорії (зрілість, акмеограма, акмеологічний аналіз, акмеологічна позиція педагога акме-технологія і т.ін.). Визначено умови (соціальні, педагогічні, дидактичні) та чинники (активна самоосвіта, суб'єктивні дані) акмеологічного розвитку. Особлива увага звертається на багатоконтекстність цього явища та процесу (ініціативність, гнучкість, конструктивність, здатність до прогнозування, оперативність, комплексність, аналітичність, здатність до узагальнення, рефлексивність тощо).

Запропоновані акмеологічні моделі сучасного педагога (В.Н. Максимова, Г.С. Данилова) та рівні їх складових – психічний, особистісно-соціальний, герменевтичний, компетентнісний та ін. [4].

Всі ці та інші акмеологічні положення становлять надійне пігрунття для формування особистості педагога-акмеолога як на етапі його підготовки (вища школа), так і в процесі трудової діяльності (неперервна освіта).

Широкі можливості для цього мають заклади післядипломної освіти: зрілий вік, вчителі різних предметів, різних типів шкіл, їх досвід, науково-методичне оснащення, у тому числі інформаційно-комп'ютерне, кадри високої кваліфікації, бібліотеки, експериментальні майданчики, творчі зв'язки з науковими центрами України та зарубіжжя і т.ін.

Варто вміло використати такі передумови для розробки певної системи акмеологічного розвитку вчителів та керівників шкіл, яка може включати загальні заходи (діагностику, спецкурс-семінар, круглі столи, конференції, обмін досвідом, зустрічі з провідними акмеологами, огляд спеціальної літератури тощо)

та складання і виконання індивідуальних планів у курсовий і міжкурсовий періоди [2].

У процесі діагностування (анкетування, опитування, бесіди) бажано встановити міру обізнаності вчителів про сутність акмеології та її значення для життя людини, мету вчителя щодо удосконалення своїх акмеологічних рис, труднощі в організації акмеологічного розвитку учнів і ін.

Спецкурс в теоретичному плані може висвітлювати історію розвитку акмеології, теоретико-методологічні засади акмеологічних досліджень, концептуальні основи самовизначення і саморозвитку, акме-періоди в житті людини, шляхи оптимізації процесу акмеологічного розвитку в освітньому просторі, акмеологічні аспекти розвитку професіоналізму, зв'язок акмеологічного підходу з іншими видами психолого-педагогічних підходів до формування особистості, феномену проблеми акмеологічної культури, роль макро- і мікросоціумів у розвитку акмеологічної культури. На семінарах та різних традиційних і інноваційних практичних видах роботи доцільно обговорити питання про зміст акмеологічних знань, ключових понять-термінів, місце акмеології в системі інших наук про людину, критерії акмеологічного розвитку, технології саморозвитку, життєві цілі, самоздійсненість, акме-мотивацію, продуктивну Я – концепцію, роль ключових, базових і спеціальних компетенцій, акмеологічні ресурси особистості і т.ін.

Користуючись спеціальною літературою (А.А. Деркач, Е.В. Селезнева. Акмеологическая культура личности: содержание, закономерности и механизмы развития. Москва–Воронеж, 2006), доречно попрацювати з презентаціями та самопрезентаціями різних параметрів акмеологічного розвитку (алгоритми, таблиці, схеми, моделі, діаграми тощо). На конференціях обмінятись досвідом роботи з акмеологічного розвитку учнів. Відвідати тематичні майстер-класи. Організувати on-lain конференцію з фахівцями інших країн [5].

Цікавою і корисною для розвитку акмеологічної культури педагога може бути тематика круглих столів, скажімо: «Здоров'є і довготривалість акме-періоду в житті», «Еврилогія як наука про творчий потенціал людини», «Акмеологія: нова якість освіти», «Пошук смислу життя і акмеологія», «Духовні передумови акмеологічного розвитку», «Моя професійна дорога в мріях»; педагогічних читань «Акмеологічне середовище і педагогічний досвід В.О. Сухомлинського», «Здібності, обдарованість, талант» (у працях В.Д. Щадрікова), «Особистість починається з любові» (С.Д. Максименко), «Роль слова в акме-розвитку» тощо.

Як показує досвід, випускні творчі роботи слухачів ефективніше готувати у формі проєктів під керівництвом наукових керівників. Для цього слід розробити відповідну тематику, наприклад: «Акмеологічна культура як засіб гармонізації саморозвитку особистості», «Один із чинників акмеологічного розвитку – сприятливий клімат у школі», «Питання акмеологічного розвитку в сім'ї», «Дорожня карта мого професійного зростання» та багато інших актуальних тем.

Жвавий інтерес викликає захист таких проектів. Як відомо, вони можуть бути індивідуальні і групові, дослідницького характеру чи з досвіду роботи.

Широко представлено в системі післядипломної освіти консультування при написанні творчих робіт, розробці майстер-класів, технік подолання труднощів акмеологічного зростання, створенні технологічних карт «життєвого шляху» та ін.

Слухачі курсів із задоволенням розробляють сценарії педагогічних рад з питань акмеології, бібліотечних днів, програми інтернет-конференцій та їх проведення, технології індивідуальних маршрутів тощо.

У процесі такої роботи формується акмеологічна компетентність, яка розглядається у вузькому значенні як сукупність акмеологічних знань і вмінь та якостей особистості, що сприяють просуванню людини до вершин у професійному та особистісному розвитку (Ю.С. Артемов). Більш широко трактується це поняття як інтегральна здатність людини будувати свій поступальний розвиток у різних сферах життєдіяльності (Є.В. Селезньова).

Відповідно до цих параметрів розроблено критерії та показники сформованості акмеологічної компетентності вчителя, а саме: 1) показниками критерію «Акмеологічні знання» є знання критеріїв та рівнів професіоналізму вчителя, сутності саморозвитку та шляхів його здійснення; 2) критерію «Акмеологічні вміння та новизни» відповідають уміння впорядковувати теоретичні знання, одержувати необхідну інформацію та низка навичок (самоактуалізації, самореалізації, самовдосконалення, самооцінки, самоконтролю, рефлексії та ін.); 3) необхідними акмеологічними якостями (III критерій) є перш за все акме-мотивація та акме-здібності (О.С. Гречаник), а також метапрофесійні якості (комунікативні здібності, етика поведінки) [3].

Своє місце в системі акмеологічного розвитку вчителя посідають тренінги інтелектуальної, емоційної, вольової сфери особистості, в процесі яких продуктивно задіюються всі суттєві сили людини.

Немало питань акмеологічного розвитку вчителя обговорюються в процесі дискусій, як-от: створення акмеологічного середовища в школі, сім'ї і суспільстві; підвищення педагогічної управлінської компетенції на засадах акмеологічного підходу; забезпечення довго тривалості акме-періоду в житті людини; роль Я-концепції в акмеологічному розвитку особистості; індивідуальна історія саморозвитку; від освіти на все життя до освіти впродовж цього життя; учитель в школі життєвої компетенції; акмеологічні стратегії оптимізації розвитку особистості вчителя та учня й ін.

Акмеологічний розвиток тісно пов'язаний з внутрішнім світом людини, як джерелом особистісного зростання, її загальною культурою. Культура розглядається і як сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, і як моральний стан його, і як рівень розвинутості, досягненої в певній галузі (культура праці, культура мовлення), і як ступінь досконалості соціального і розумового розвитку. Всі ці аспекти культури мають суттєве значення для

формування професіонала. Тому нерідко в планах роботи закладів післядипломної педагогічної освіти окреме місце відводиться культурному напрямку. Проводяться зустрічі з цікавими людьми (вченими, письменниками, композиторами, акторами), конкурси виразного читання, походи в театри, на концерти, обмін інформацією про діяльність творчих колективів (учительських і учнівських) в своїх школах тощо.

Змістовна робота з акмеологічного зростання здійснюється вчителями в міжкурсовий період: опрацювання спеціальної літератури, виконання індивідуальних програм акме-розвитку, взаємовідвідування класних та позакласних занять, участь у конференціях і семінарах різного рівня, творчі зв'язки з акмеологічними структурами і підструктурами, дослідження окремих аспектів педагогічної справи та інші форми самоосвіти, самоактуалізації, самореалізації, самовдосконалення.

Використання такого широкого інструментарію акмеологічного розвитку в системі післядипломної освіти позитивно впливає на поступальне просування до нових вершин вчителя, як особистості і професіонала, що прогресивно впливає на якість освіти, яка залежить від акмеологічного рівня управління, педагога та учня.

Реалізація акмеологічного управління освітнього закладу, створення акмеологічного освітнього середовища являють собою перспективи психолого-педагогічних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакуленко В. Педагогічна акмеологія: досягнення й проблеми / В.Вакуленко // Філософія освіти. – 2005. - № 3. – С. 124-133.
2. Войцеховський М. Професійний розвиток особистості вчителя в системі післядипломної освіти / М.Войцеховський // Методист. – 2002. - № 4. – С. 50-54.
3. Гречаник О.Є. Формування акмеологічної компетентності слухачів ІПО / О.Є.Гречаник // Управління школою (Осн.). – 2008. № 22/24. – С. 16-22.
4. Данилова Г.С. Акмеологія: сутність, ставлення, практичне втілення / Г.С.Данилова // Педагогіка і психологія. – 2009. - № 1. – С.90-98.
5. Деркач А.А. Акмеологическая культура личности: содержание, закономерности. Механизмы развития / А.А. Деркач, Е.В. Селезнева. – Москва – Воронеж, 2005. = 492 с.
6. Кузьмина Н.В. Профессионализм педагогической деятельности / Н.В.Кузьмина, А.А.Реан. – СПб: Рыбинск, 1993. – 54 с.
7. Пальчевський С.С. Акмеологія / С.С.Пальчевський. – К. : Кондор, 2008. – 297с.

Я. Ю. Голобородько
Херсонський державний
педагогічний університет
(м. Херсон)

МИСТЕЦТВО ЯК ДРАЙВЕР ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

(Сценарії і кіно Патріка Модіано)

Патрік Модіано, визначний французький сценарист і романіст, до 30 років вже був автором 4 романів. За роман “Rue des boutiques obscures” (“Вулиця темних крамниць”, 1978) він отримав Гонкурівську премію (1978). Нині в його письменницькому арсеналі 30 романів. За низкою романів, серед яких “Une jeunesse” (“Молодість”, 1981), “De si braves garçons” (“Такі славні хлопці”, 1982), “Dimanches d'août” (“Неділі в серпні”, 1986) знято художні фільми, а за романами “Madame le juge” (“Мадам суддя”, 1978), “Un cirque passe” (“Бродячий цирк”, 1992) зроблено їхні телевізійні версії.

1973 року французький режисер Луї Маль (Louis Malle) здійснив постановку фільму “Lacombe Lucien” (“Лякомб Люсьєн”), сценарій до якого він написав разом із Патріком Модіано й прем'єра якого відбулася 30 січня 1974-го. “Lacombe Lucien” – фільм з оригінальними сюжетними “розкрутками”, які припадають на завершальні стадії Другої світової війни. Події в цій кіноісторії чи навіть кіноновелі розгортаються, починаючи з червня 1944 року, на південному заході Франції, окупованому німецькими військами. У фокусі кінонарративу – персона старшого підлітка Люсьєна (П'єр Блез/ Pierre Blaise), що живе в невеличкому селі Суліяк. Він фізично добре розвинений, з прекрасною міцною статуєю, знає і виконує роботу по домашньому господарству, працює в ближчому місті чи то в лікарні, чи то в притулку для старих людей, схожому на лікарню, проте бути прибиральником його не вдовольняє, і він шукає іншого місця для застосування своїх сил. Люсьєн Лякомб не відрізняється особливою чутливістю до людського страждання, болю, із ціннісними орієнтирами в нього теж все доволі специфічно, серед війни йому добре там, де він відчує себе значущою особою, він готовий служити тим, хто його першим пригріє. Інакше кажучи, для Люсьєна все одно, що макі, що німці, що такі ж французи, як він, що служать окупаційній владі. Одна з оригінальних сюжетних “розкруток” приводить до того, що сільський підліток Люсьєн Лякомб починає працювати в німецькій поліції. І при цьому досить комфортно почувати себе в цій соціумній іпостасі: йому відкривається звабливе відчуття влади, яке він буквально таки зримо побачив у двох ситуаціях – з чергою, коли перед ним, хлопцем, спасував французький жандарм, і арешті доктора, який допомагав макі. Відчуття практично не обмеженої влади над іншими – це те, чого Люсьєну виявилось цілком достатньо в цьому житті, й він починає цією владою так само не обмежено користуватися.

Друга з оригінальних сюжетних “розкруток” фільму Луї Маля – близькі стосунки старшого підлітка Люсьєна з молодого вродливою жінкою Франс Хорн

(Аврора Клеман/ Aurore Clément). “Фішка” тут у тому, що той, хто не просто працює на німецьку владу, а служить у німецькій поліції, робить своєю фактичною наложницею єврейку, перебирається жити в єврейську сім’ю і мешкає разом з її батьком Альбертом Хорном (Хольгер Льовенадлер/ Holger Löwenadler), який є далеко не бідною людиною і готовий платити будь-які гроші за те, щоб перебратися до Іспанії, й бабусею Беллою Хорн (Тереза Гізе/ Therese Giehse), яка у сценах в основному виразно мовчить і займається своїми карточними справами.

Доречно зауважити, що фільмографія Луї Маля в оригінальний спосіб “перетнула” творчі маршрути Патріка Модіано і Роже Німьє, премію якого романіст отримав на початках своєї романної кар’єри. За шістнадцять років до фільму “Lacombe Lucien”, що став однією з найвідоміших робіт цього режисера, а точніше – 1957 року, той же Луї Маль зняв психологічно-кримінальний фільм “Ascenseur pour l’échafaud” (“Ліфт на ешафот”), що в американському прокаті йшов під назвою “Elevator to the Gallows”, а в британському – “Lift to the Scaffold”. Це була перша самостійна робота Луї Маля як кінорежисера, і ґрунтувалася вона на романі “Ascenseur pour l’échafaud” Ноеля Калефа (Noël Calef). Сценарій до цього фільму написали Роже Німьє і Луї Маль, діалоги розробив Роже Німьє. Дебютний фільм Луї Маля представляє психологічну анатомію вбивства, що задумане і відбувається через фатальну взаємну пристрасть ефектно-чуттєвої Флоранс Карала (Жанна Моро/ Jeanne Moreau) і бувшого офіцера, капітана, що воював у Індокитаї та Алжирі, а нині благополучного службовця Жюльєна Таверньє (Моріс Роне/ Maurice Ronet), який працює на крупній фірмі її немолодого чоловіка й користується його довірою, підтримкою і професійною симпатією.

“Ascenseur pour l’échafaud” має ознаки любовної драми, авантюри, кримінальної драми, детективу, підсилені й “розгорнуті” щемливо-мінорними, ностальгійно-тривожними саундтреками Майлза Девіса (Miles Davis), виконаними в стилі кул-джаза. Ці саундтреки уповільнено і пронизливо передають ситуацію внутрішнього надриву, самотньої рефлексійності, розгубленої невизначеності, з якою стикаються персонажі, коли зовнішній світ для них або немовби замикається на одній напружено-зосередженій події, або майже перестає існувати як об’єктивно доступний смисл і коли з’являється підсвідомо беззаперечне відчуття, що усе в цьому божевільно любовному злочині Флоранс Карала і Жюльєна Таверньє складеться абсолютно не так, як ними в ідеалі замислювалося, й що не допоможе навіть військова витримка, передбачливість і натренованість Жюльєна. Хоча все ж таки кохання Флоранс виявляється стійкішим, витривалішим за обриси того покарання, яке світить обоим любовникам-злочинцям.

Французький режисер і сценарист Патріс Леконт (Patrice Leconte) за мотивами роману Патріка Модіано “Villa Triste”, опублікованого 1975 року, поставив фільм “Le Parfum d’Yvonne” (“Парфум Івонни”), прем’єра якого відбулася 23 березня 1994 року. Фільм становить собою сповідь-монолог

основного персонажа, який згадує, розповідає й наново пропускає крізь себе усе те, що сталося з ним в молоді роки, коли в холі фешенебельного готелю “Ермітаж” сталася зустріч, яка змінила все його життя. У “Le Parfum d’Yvonne” кілька часових вимірів – ностальгійні дні літа 1958 року, прожиті основним персонажем на березі Женевського озера, тривожно-короткий період через кілька місяців, проведений приблизно в тих самих місцях десь восени чи взимку, і ще пізніший період, із симфонічної безвиході якого й ведеться розповідь-спогад. Ці часові виміри постійно перетинаються, межують, чергуються, оскільки основний персонаж своїми емоціями, почуттями, внутрішніми слайдами, як зачарований, повертається в минуле, передусім у безм’ятежно обнадійливе літо 1958-го.

“Le Parfum d’Yvonne” – це класична мелодрама, сповнена елегійно-чуттєвої тональності. Головна колізія – стосунки статурно ефектної та зовнішньо гармонійної пари, яку становлять Віктор Хмара (Іпполіт Жирардо/ Hippolyte Girardot) й Івонна Жакє (Сандра Мажани/ Sandra Majani). Проте не все в житті кожного з цієї пари до кінця “просвічено”. Аристократичного вигляду Віктор представляється як російський граф, що живе, сказати б, ненапряжно та з позірною безтурботністю, проте в одному з епізодів, найвірогідніше, в поштовому відділенні, він запитує задля себе кореспонденцію на ім’я Сімона Анжеліяна. Івонна ж в одній із ситуацій, за якою спостерігає респектабельний Віктор, зустрічається з чоловіком дещо підозрілої, чи навіть навколокримінальної зовнішності, й ця зустріч не проходить безпроблемно, а в іншій (ситуації) Віктор, риючись у її речах, у її одяжній шафі, натрапляє на акуратно заховану чи приховану пачку крупних купюр. Ці життєві нюанси кожного з бездоганно привабливої пари Віктор – Івонна у фільмі не прояснюються. Та й навіщо? Чи можна в персональних житейських історіях усе до кінця прояснити? Людина – це територія, у якій завжди знайдеться ніша для затемненого або принаймні непросвітленого закутку.

2003 року французький режисер Жан-Поль Раппно (Jean-Paul Rappeneau) поставив фільм “Bon voyage” (“У добру путь”), прем’єра якого відбулася 13 квітня того ж року й одним з основних сценаристів якого – разом із Жан-Полем Раппно – виступив Патрік Модіано. За своєю фактурою “Bon voyage” є фільмом, витриманим у найатрибутивніших традиціях мейстріма. Уся ця конструкція позначена гіперподієвістю, видовищністю, експресивністю, що виразно підсилюється напружено-експансивною музикою, яку написав Габріель Яред (Gabriel Yared) і яка немовби підштовхує ситуації та колізії до свого безкомпромісного розвитку й імпульсивного розгортання. За своєю жанровою суттю “Bon voyage” успішно претендує на статус абсолютної синтетичності, де “зібрані” риси-властивості мелодрами, ексцентричної комедії, драми, авантюрно-пригодницького, шпигунського і, сказати б, навколополітичного фільму. Ця кіноробота Жан-Поля Раппно буквально дихає феєричністю сюжетних і субсюжетних кроків, які подаються практично без відволікаючих чи уповільнювальних пауз, немовби “наїжджаючи” одне на одного, і складаються в

динамічно-інтригуючу агломерацію подій, які, здається, просто-таки переслідують і полюють за персонажами.

Якщо поглянути об'ємним поглядом, у фільмі виділяються дві основні величини – стосунки і політика, точніше, пристрасті стосунків і те, що патетично іменується політикою. Події відбуваються у Франції – переважно влітку 1940 року, конкретизуються навіть дві дати – 14 червня 1940-го, між іншим, реально важлива в історії Парижа, й 28 квітня 1942 року, ситуації якої також відбуваються в Парижі. Основні події, за сюжетними реаліями, відбуваються на південному заході – в Бордо, куди перебралися французька влада й чимало людей після заняття німецькими військами столиці, теж, до речі, достеменний історичний факт. У фільмі експресивно переплетені приватні взаємини і доля Франції періоду початку окупації. Усе це густо оздоблено комедійним флером, смачно розробленими характерами і холеричним темпераментом сюжету, який нікого з основних персонажів не залишає в спокої і кожному з них готує цікаві персональні інтриги-повороти.

Мистецтво, передусім кінематограф відіграє чи не ключову роль у сучасній гуманітарній освіті та ретранслює новочасні ментальні й естетичні цінності. Про це свідчить, зокрема, творча діяльність Патріка Модіано, що знаходить своє вираження у різних жанрах європейського кіно останніх десятиліть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев Л. В поисках утраченных корней // Модіано Патрик. Повести: Сборник: Пер. с франц. / Составл. О.Тимашевой. – М.: Радуга, 1989. – С. 3 – 22.
2. Голобородько Я. Ю. Мандри закапелками пам'яті / Я. Ю. Голобородько // Віче: Журнал Верховної Ради України. – 2014. – № 24. – С. 51–52.
3. Зонина Л. Тропы времени: Заметки об исканиях французских романистов (60 – 70 гг.). – М.: Худож. лит., 1984. – 263 с.
4. Тимашева О. Хроники несостоявшихся судеб: О романах Патрика Модіано // Иностранная литература. – 1987. – № 6. – С. 228–233.

В. Ф. Мартиненко

Криворізький національний університет
(м.Кривий ріг)

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕВЕНТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

У наш час людство переживає глобалізаційні зрушення. Трансформуються сфери, які глобально впливають на національні держави, суспільства, міграційні процеси, зайнятість людей, рух робочої сили, духовно-моральні виклики тощо. Формується цифрова цивілізація, основними ознаками якої є розвиток інформаційних, торгових, виробничих тощо світових мереж; роботизація;

здобутки у сфері штучного інтелекту; глобальний рух робочої сили, товарів, грошей; формування цифрової валюти, перехід від долара США, як світової валюти, до формування багатьох валют(криптовалют); трудова теорія вартості, як база формування ціни товару, кардинально трансформується з тенденцією утворення цифрової бази ціни товару; глобалізується демографічна сфера, основними тенденціями якої є рух великих мас людей; кардинальних змін зазнає екологічна сфера (глобальне потепління); криза віри і моралі, освіти і культури. У Біблії сказано: «Мудрість краща від зброї військової...»(Екл.9:18)[1:612].

Провідним глобальним викликом у ХХІ ст., що об'єднує трансформацію усіх сфер, є швидкість, з якою здійснюється становлення нової цивілізації. Швидкість усіх господарських, економічних, торгових, інформаційних та інших процесів на Землі вимірюється швидкістю руху загального еквіваленту (світових грошей), яка дорівнює швидкості мережі Інтернет. Результатом глобальної трансформації усіх сфер світового господарства є становлення нових форм соціальної організації «мегасупільства», у результаті чого «держава втрачає статус єдиного суб'єкта інтегрування і представлення інтересів великих спільнот. Кардинально розширюється локус управлінської діяльності, зміщуючи акценти з національного на наднаціональний та субнаціональний рівні. Глобалізаційні зрушення призвели до структурної трансформації владних систем і механізмів, виявили патології традиційної адміністративно-бюрократичної концепції державного управління» [2].

У цих умовах ефективність державного управління в цілому та управління окремими структурними одиницями (підприємствами, організаціями, інститутами тощо) залежить, зокрема, від досконалості підготовлених управлінських рішень на різних рівнях. Це зумовлює необхідність переходу від наздоганяючого управління (управлінські рішення приймаються для усунення існуючих проблем) до превентивного (управлінські рішення спрямовані на передбачення можливих проблем та розробки механізмів їх нейтралізації).

Превентивне управління реалізується на основі таких структурних складових: прогнозування завершених, замкнених, циклів («громадянин – держава», «народ – держава», «причина – наслідок», «початок – кінець», «свобода – відповідальність», «справедливість – ефективність», «справедливість – сила», «мета – результати», «суперечності – гармонія», «хаос – порядок», «одиничне(лінійне) – мережеве»). Суть завершеного, замкненого циклу розкривається у співвідношенні мети державного управління і його результатів. Якщо результати відповідають меті, державне управління має завершений, замкнений цикл. Недосягнення суспільно важливої мети робить цикл незавершеним, що стає чинником політичної, економічної нестабільності держави. Суспільно важливою метою державного управління має бути забезпечення достойного рівня життя народу.

Цикл має відповідну послідовність, розробка кожного етапу циклу спрямовується на передбачення проблем, підготовку інструментів їх усунення:

встановлення визначень, категорій, об'єкту, предмету управлінського рішення; здійснення аналізу стану об'єкту, предмету; встановлення мети управлінського рішення; прогнозування бажаних і можливих результатів управлінського рішення; інвентаризація ресурсів, які є, та які потрібні для досягнення поставлених цілей; встановлення повноважень та відповідальності суб'єктів; визначення рушійних сил процесу; розробка стратегії й тактики досягнення поставлених цілей; формування системи гарантій досягнення поставлених цілей; розробка превентивного механізму оцінки замкненого циклу(критерії, показники, суб'єкти, об'єкти, час, місце, міра). Кожен критерій має свої показники, кожен показник має свою міру(максимум, мінімум, стандарт, факт) [3].

Взаємодія і взаємозалежність між етапами є універсальною: зміна параметрів в одному із етапів зумовлює потребу приведення у відповідність усіх інших етапів. Зміни можуть здійснюватися в режимі реального часу, що забезпечує адекватну реакцію на внутрішні та зовнішні виклики.

Таким чином, превентивне управлінське рішення, яке розробляється на основі універсального алгоритму, має забезпечити передбачення можливих проблем ще на етапі підготовки і завчасно розробити заходи щодо їх усунення, недопущення, ліквідації, тому що проблему легше передбачити, ніж усувати її наслідки за архаїчним неефективним наздоганяючим управлінням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – Українське Біблійне товариство. – К.,1995. – 1600 с.
2. Радзівський І.А. Феномен глобалізації і державне управління/ І.А. Радзівський [Електронний ресурс] – Режим доступу:: academy.gov.ua/ej/ej3/txts/.../03-RADZIEVSKIY.pdf
3. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні/ В.Ф. Мартиненко: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 296 с.

ПРОБЛЕМНИЙ КОНТУР СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

О. М. Бальбуза

Одеська академія неперервної
освіти (м. Одеса)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ АЛЬТЕРНАТИВНИХ МЕТОДІВ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Проблема взаємодії учасників педагогічного процесу набуває все більшого значення для сучасної школи. Породжена вона динамічним розвитком суспільства, зміною соціальних орієнтирів, що поглиблює проблему поколінь, ускладнює стосунки вчителів та учнів, вчителів між собою та з адміністрацією.

Найчастіше конфліктні ситуації в учасників освітнього процесу виникають з наступних причин: розходження в цінностях, цілях, способах досягнення мети, незадовільні комунікації, розподіл ресурсів, взаємозалежність, відмінності в психологічних особливостях. Ці причини виявляються в різних видах конфліктів: особистісних, міжособистісних, міжгрупових і внутрішньо групових.

Однією з основних задач навчального закладу є формування та сприяння здоровому і позитивному соціально-психологічному клімату в колективі, який складно підтримувати при постійних сварках і конфліктних ситуаціях.

На теперішній час існують документи Міністерства освіти України щодо запобігання жорстокого поводження та профілактики злочинності: Наказ МОН України від 01.02.2010 р. № 59 «Про вжиття заходів щодо запобігання насильству над дітьми»; Наказ МОН України від 29.10.2010 № 1023 «Щодо профілактики злочинності і правопорушень серед дітей, захисту їх прав на освіту» [2, с.4]; Наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами»[3], Наказ МОН України від 19.08.2014 № 564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»[5].

В освітньому середовищі, на сьогодні, найбільш розповсюдженими методами вирішення конфліктів, є:

1. Профілактична бесіда – метод роботи з індивідом, який є суб'єктом конфліктної взаємодії. Найчастіше така розмова носить характер пояснення «Що таке добре, а що таке погано».

2. «Залякування» – один з найпоширеніших методів впливу на учнівську молодь. Дуже часто процес врегулювання конфліктів закінчується словами: «В іншому випадку, я буду змушений поставити вас на внутрішкільний облік», «Якщо ви не заспокоїтеся, я викличу директора», «Батькам буде цікаво ввечері почитати зауваження в щоденнику».

3. Виклик батьків у школу. Цей метод є наслідком методу «залякування», але в результаті також не приносить позитивних результатів.

4. Пошук «правих» і «винуватих». Вирішення конфлікту передбачає виявлення сторони, яка постраждала в результаті конфлікту і сторони, яка була ініціатором даного конфлікту і т.д.

Перераховані методи профілактики та вирішення конфліктів не можна назвати однозначно поганими або однозначно добрими, в певних умовах вони призводять до позитивного результату, але дуже часто відбувається навпаки та призводить до ескалації конфлікту. Недосконалість існуючих прийомів роботи з конфліктними ситуаціями та суб'єктами конфліктної взаємодії призвела до пошуку альтернативних шляхів вирішення конфліктів.

Серед них особливу увагу заслуговує медіація – одна з технологій альтернативного врегулювання спорів за участю третьої нейтральної, неупередженої сторони – медіатора, який допомагає сторонам виробити певну угоду по суперечливій ситуації. При цьому сторони повністю відповідальні за процес прийняття рішення та його дотримання.

Процедура медіації відбувається за певними правилами, вона ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності, нейтральності, можлива за наявності певних умов. Медіатор орієнтований на досягнення чіткої угоди між учасниками спору, він зосереджений не на детальному аналізі минулих подій, а на майбутньому, на ситуацію, яка може виникнути у разі вирішення або не вирішення конфлікту. Медіатор контролює процес, але не впливає на рішення учасників та результати медіації.

Медіація у школі – це інноваційний підхід до роботи з конфліктами. Мета цього підходу – впровадження практики не насильственного способу вирішення конфліктів та встановлення конструктивної комунікації між учасниками освітнього процесу [2, с.28].

Іншим альтернативним методом при вирішенні конфліктних ситуацій є техніка «Кола».

Коло – це дуже ефективний підхід, що сприяє залученню до вирішення проблеми усіх зацікавлених осіб та забезпечує їх активну участь у обговоренні ситуації та прийнятті рішень. Головною особливістю «Кола» є те, що кожен з учасників має можливість висловити власну точку зору та бути почутим іншими членами кола [6, с.137].

Процес обговорення в Колі ґрунтується на принципі взаємоповаги, що забезпечує сама процедура та правила її ведення.

У Колі присутній ведучий (хранитель Кола) – особа, яка інформує учасників про правила, формулює питання для обговорення, слідкує за тим, щоб громада дотримувалася процедури та несе відповідальність за атмосферу взаємоповаги, підтримки та толерантного ставлення.

Крім того, важливим елементом Кола є мовник – це символічний предмет, що передається з рук в руки від одного учасника до іншого та дає право говорити. Перш ніж почати працювати в колі, громада повинна обрати для себе «мовник» – це має бути важливий, символічний предмет, який поважатимуть усі учасники Кола [6, с.138].

Залежно від мети, з якою проводиться Коло, процедура може називатися: «Коло прийняття рішень», «Коло примирення», «Коло підтримки», «Коло формування цінностей» тощо [6, с.137].

Наступний метод врегулювання конфліктів – це метод Сабона. Концепт Сабона почав розроблятися в 2004 році професором по навчанню світу Йоханом Галтунг. Назва «Сабон» прийшло з африканської культури «Зулу», що означає вітання, «я бачу тебе, я розумію тебе, я приймаю тебе».

«Сабон» – це інструментальні засоби з сімома основними категоріями аналізу, розуміння і вирішення конфліктів. Перші три інструменти дають теоретичний фундаменталізм, які допомагають виявити причини і сторони конфлікту, а так само проаналізувати його. Наступні чотири інструменти, це практичні шляхи вирішення конфліктів [1].

Саме ці 7 концептів Сабона складають теоретичний базис і практичну частину і надають допомогу в правильному виборі інструментів для ефективного і швидкого виходу з конфлікту.

Центральні елементи методу – це бачення особистості з протилежними цілями і прогнозування наслідків поведінки.

Впровадження методу Сабона в школах, дозволяє учням, вчителям, адміністраторам і батькам вирішувати конфлікти за допомогою співчуття, ненасильницької поведінки та творчості, також поліпшило освітні досягнення з інших предметів. На сьогоднішній день метод «Сабона» практично не використовується в Україні, проте має широкий досвід поширення в скандинавських країнах.

У системі школи всі розглянуті методи можуть також виступати методом профілактики конфліктної поведінки, превенції різних форм асоціальної поведінки. Вони сприяють вирішенню шкільних конфліктів, у роботі з важкими підлітками, неповнолітніми правопорушниками. Уміння знижувати агресивний настрій підлітка, донести інформацію не спотворюючи її, навички ефективної комунікації значно підвищують результативність діяльності педагогічних працівників, у роботі з конфліктними ситуаціями в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник К. С. Особенности разрешения конфликтов в образовательной организации / К.С. Мельник // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 11. – URL: <https://scienceforum.ru/2016/article/2016026669>
2. Медиация в школе: украинский опыт внедрения / И.Г. Терещенко, А.В.Гусева, А. И.Гусев. Информационно-исследовательский центр «Интеграция и развитие». – К.: Золотые ворота, 2013. – 150 с.
3. Наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
5. Наказ МОН України від 19.08.2014 № 564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
6. Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід упровадження. Посібник. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. – 168 с.

І.В. Воскова

Морський інститут последипломного
освіта імені контр-адмірала
Ф. Ф. Ушакова (м. Херсон)

РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПОДГОТОВКИ МОРЯКОВ

Одна из тревожных тенденций современности – невротизация людей, вызванная многими факторами (увеличение темпа жизни, объёма информации, скорости изменений во всех сферах человеческой жизнедеятельности; изменение средств и стиля коммуникации и т.п.), что влечет за собой большое количество негативных явлений (стрессы, психосоматические расстройства, рост конфликтности, агрессивности, нетерпимости), снижает социально-психологическую адаптивность человека и общее качество жизни как в профессиональной, так и в личной сферах. Касается это не только взрослых, но и детей. Как отмечает Д. Гоулман, «наибольшую тревогу вызывает возникшая во всем мире тенденция к усилению неблагополучия в эмоциональной сфере нынешнего поколения в сравнении с предыдущим. Дети становятся все более раздраженными и непослушными, все более нервными и склонными впадать в тревогу, все более импульсивными и агрессивными, они чувствуют себя все более одинокими и подавленными» [1, с.22].

О необходимости и сложности контроля над собственными эмоциями известно с давних времен (Аристотель, Конфуций...). Философы подчёркивали, что по-настоящему свободный человек в первую очередь свободен от

собственных страстей. О необходимости воспитания чувств, самообладания, самоконтроля писали многие педагоги прошлого и современности.

Но если раньше развитие эмоциональной и интеллектуальной сфер рассматривали чаще по отдельности, относя первое к воспитательному, а второе – к учебному процессу, то с введением и признанием понятия эмоционального интеллекта становится очевидным комплексный характер данной проблемы, поскольку эмоции относят к сфере бессознательного, а интеллект – к сознанию.

Поэтому неслучайным в последние десятилетия является повышенное внимание к проблемам развития эмоционального интеллекта человека.

Понятие эмоционального интеллекта появилось в 60-х годах XX века в работах М. Белдока, Б. Лойнера. Вклад в развитие теории эмоционального интеллекта внесли работы К. Штайнера, Г. Гарднера, У. Пейна, Р. Бар-Она, П. Саловея, Дж. Майера и мн. др. Широкому распространению понятия способствовала научно-популярная книга Д. Гоулмана, содержащая историю развития теории эмоционального интеллекта, авторскую модель последнего, а также методы его развития.

Эмоциональный интеллект трактуется обычно как способность человека распознавать эмоции, понимать намерения, мотивацию и желания других людей и свои собственные, а также способность управлять своими эмоциями и эмоциями других людей в целях решения практических задач. Однако единого понимания и определения столь сложного явления нет. Суть понятия определённым образом раскрывается в различных моделях эмоционального интеллекта. Наибольшим признанием пользуются модели Р. Бар-Она, Майера–Саловея–Карузо, смешанная модель, представленная Д. Гоулманом.

Р. Бар-Он выделил пять компонентов эмоционального интеллекта; каждый из которых состоит из нескольких субкомпонентов: *познание себя*: осознание своих эмоций, уверенность в себе, самоуважение, самоактуализация, независимость; *навыки межличностного общения*: эмпатия, межличностные взаимоотношения, социальная ответственность; *способность к адаптации*: решение проблем, связь с реальностью, гибкость; *управление стрессовыми ситуациями*: устойчивость к стрессу, контроль за импульсивностью; *преобладающее настроение*: счастье, оптимизм [3].

Майер, Саловей и Карузо выделяют четыре составляющие эмоционального интеллекта: *восприятие эмоций* (способность распознавать эмоции других людей, а также идентифицировать свои собственные эмоции); *использование эмоций для стимуляции мышления* (способность человека активировать свой мыслительный процесс, пробуждать в себе креативность, используя эмоции как фактор мотивации); *понимание эмоций* (способность определять причину появления эмоции, распознавать связь между мыслями и эмоциями, определять переход от одной эмоции к другой, предсказывать развитие эмоции со временем, а также способность интерпретировать эмоции во взаимоотношениях, понимать сложные чувства); *управление эмоциями* (способность укрощать, пробуждать и

направлять свои эмоции и эмоции других людей для достижения поставленных целей, а также способность принимать эмоции во внимание при построении логических цепочек, решении различных задач, принятии решений и выборе своего поведения) [2].

Смешанная модель предполагает, что эмоциональный интеллект состоит из 5 компонентов: *самопознание* (способность идентифицировать свои эмоции, свою мотивацию при принятии решений, узнавать свои слабые и сильные стороны, определять свои цели и жизненные ценности); *саморегуляция* (способность контролировать свои эмоции, сдерживать импульсы); *мотивация* (способность стремиться к достижению цели ради факта её достижения); *эмпатия* (способность учитывать чувства других людей при принятии решений, а также способность сопереживать другим людям; *социальные навыки* (способность выстраивать отношения с людьми, манипулировать людьми, подталкивать их в желаемом направлении) [1].

Как видим, все модели содержат жизненно и профессионально важные способности, полноценное развитие которых и обеспечивает высокую адаптивность личности, необходимую в быстро меняющемся мире.

Дальнейшему изучению феномена, способам его измерения и развития посвящены исследования многих российских и отечественных учёных (И. Андреевой, Д. Ушакова, Д. Люсина, С. Деревянко, О. Гулевич, В.В. Овсянниковой, Е. Сергиенко, Т. Сысоевой, О. Белоконь и многих других).

Предметом нашего интереса является социально-психологическая адаптация специалистов морского флота. Наиболее соответствующей этой теме представляется модель Р. Бар-Она, поскольку отражает способности, качества и навыки, именно профессионально необходимые для работы в сложных, часто экстремальных условиях функционирования морского транспорта.

Для нашего исследования особый интерес представляют работы Е. Милославской, С. Деревянко, Т. Пашко.

Известно, что работа специалистов морского транспорта сопряжена не только с тяжёлыми физическими условиями, но и с огромными эмоциональными нагрузками, вызванными длительной изоляцией от береговой жизни, семьи; ограниченностью круга общения; жёсткой субординацией, недостатком информации, многонациональностью экипажей и т. п.

Именно это обуславливает особое внимание к развитию как отдельных компонентов, так и эмоционального интеллекта в целом, что должно способствовать повышению профессиональной компетенции специалистов морской отрасли и профилактике их профессионального выгорания.

В задачи нашего исследования входит подбор диагностических методик, а также методов развития эмоционального интеллекта студентов при изучении курса «Социально-психологическая адаптация к условиям работы на флоте».

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. Почему он может значить больше, чем IQ – М. : «Манн, Иванов и Фербер», 2013. – 560 с.
2. Люсин Д. В. Современные представления об эмоциональном интеллекте [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.creativity.ipras.ru/texts/books/social_IQ/lusin1_Social_IQ.pdf
3. The 15 factors of the Bar-On model. - <http://www.reuvenbaron.org/wp/the-5-meta-factors-and-15-sub-factors-of-the-bar-on-model/>

С. Г.Здрагат

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ В ОСВІТИ: ЕВАЛЮАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Створення сучасного освітнього простору перебуває сьогодні у стадії становлення та розвитку, що вимагає постійного науково – методичного супроводу і впровадження евалюаційних механізмів дослідження цього процесу для одержання найбільш оптимального результату.

Значущих результатів у дослідженні дидактичного виміру та системи забезпечення якості роботи школи досягли польські вчені: С. Качмарчик, Г. Коморовська, К. Конажевські, Л. Корпоровіч, Л. Крушевський, М. Лобоцький, Б. Немерко, Т. Тижка, Е. Толвінська-Круліковська та інші. Особливу значущість мають праці Л. Корпоровіча, Х. Сімонса, Р. Стейка, Е. Губи та І. Лінкольн, чий підхід до евалюації, як процедури оцінювання, є суто соціологічним, оскільки вони розглядають евалюаційний процес у контексті соціального життя. Не дивлячись на те, що впродовж двох останніх десятиліть евалюаційний рух досяг великого масштабу у всьому світі, особливо на Заході, в Україні це поняття є відносно новим. Оціночні дослідження соціально конструйованої реальності досить успішно проводять такі вітчизняні вчені, як: І. В. Крапіва, В. В. Щербіна, Л. Л. Приходченко, В. І. Подшивалкіна, В. А. Луков. Функціональне призначення освіти з позицій евалюації як інноваційного оцінювального підходу розглядають Н. Ф. Єфремова, Є. А. Подольська та ін.

Метою дослідження є розгляд евалюації та евалюаційного підходу як технології інноваційного підвищення якості освіти в аспекті як управління школою, так і удосконалення освітнього процесу. Аналіз літератури надав можливість розглянути питання якості освіти як цінності для користувача освітніх потреб, виокремлюючи евалюацію як технологічну інновацію.

Для оцінки якості освітнього процесу необхідна розробка комплексу програм евалюації, пов'язаних з динамічною оцінкою організаційних, методичних та психологічних параметрів освітнього процесу у загальноосвітньому закладі і у системі освіти в цілому. Ефективність здійснення

процесу евалюації тісно пов'язана з проблемою вимірюваності показників якості освіти, залежить від можливостей забезпечення високої надійності та валідності результатів оцінки. Істотним імпульсом для обґрунтування висновку про цінність евалюації виступають сучасні вимоги до навчального закладу, які передбачають опанування теоретичними і практичними знаннями з теми оцінювання, щоб на різних щаблях застосовувати її в управлінні школою [6, с.97].

Розроблені «стандарти оцінки якості роботи школи/закладу» стосуються чотирьох сфер: концепції роботи школи чи закладу, управління та організації, навчання, виховання і опіки. Якість школи розуміється по-різному в залежності від її «користувачів», «клієнтів», «отримувачів послуг», окреслених школою, тобто «зацікавлених». Це можуть бути учні і батьки, країна, суспільство, ринок праці, вчителі та інші працівники.

Розглянемо технологічну інноваційність евалюації. Хоча існують різні тлумачення терміну «евалюація», ми дотримуємося думки, що евалюація є системним дослідженням якості і має такі базові характеристики: *практичність* – пов'язана із завданнями на рівні школи, *діалогічність* – проводиться командою та формує спільне бачення майбутнього та шляхів його досягнення; *інтелектуальність* – є способом навчання осіб, задіяних у цьому процесі; вона множить знання, адже підвищення якості освітніх послуг відбувається внаслідок здобуття нових компетенцій суб'єктів діяльності [3, с 256; 8, с. 270].

Евалюація виступає як технологічна інновація у сучасному педагогічному менеджменті. Практична значущість цієї інновації полягає у використанні її соціально-економічних ефектів всіма суб'єктами освітньої діяльності. Оскільки централізоване управління якістю має суттєві обмеження, а внутрішній розвиток можливий лише за умов сприйняття і підтримки змін їх споживачами, якість потребує автоевалюації (самооцінювання). Завданнями забезпечення якості освіти є: розуміння процесу змін; формування бачення освітніх аспектів якості; розроблення показників, якими вимірюється якість [2, с. 22-24].

Саме в якості технологічної інновації евалюація впливає на організаційно-управлінські рішення: організаційна структура стає більш гнучкою, а стиль керівництва – демократичним; використовуються нові методи управління; формується команда однодумців, готових до впровадження змін; враховуються інтереси всіх учасників інноваційного процесу, це створює умови та дає можливість для коригування запланованих рішень. Саме евалюація виступає тим механізмом, який орієнтує підготовку учнів, маючи на увазі вектор міжнародних стандартів, національну систему якості та рівень розвитку школи.

Розглядаючи спочатку зміст *міжнародних стандартів* якості діяльності громадсько активних шкіл [1, с. 128 ; 2, с.4-8], до яких відносяться: лідерство, партнерство, соціальна інклюзія, послуги, волонтерство, а також такі аспекти як навчання впродовж усього життя, розвиток громади, залучення батьків, шкільна культура, можливо вважати що, на основі саме такого спектру стандартів евалюація дозволяє утверджувати демократичні цінності на всіх напрямках

діяльності сучасної школи, розкривати інноваційний творчий потенціал та формувати активну життєву позицію всіх учасників освітнього процесу.

Окремі елементи евалюації знаходять своє відображення у *національній системі оцінки якості* освіти: ЗНО; нова форма державної атестації випускників школи; міжнародні, національні та регіональні порівняльні моніторингові дослідження. Введення евалюації в контрольню-оцінювальну систему школи є неминучим наслідком сучасних глобальних змін у національних системах освіти, перш за все, пов'язаних з компетентнісним підходом.

Представимо процес розвитку школи як систему проектування: управління цілями, управління ресурсами, управління змінами. Ми розуміємо під *якістю шкільної освіти* її пристосованість до реалізації соціальних цілей щодо формування і розвитку особистості. У концепції якості шкільної освіти можна виділити три основних блоки управління: блок функцій з *формування стратегії* управління якістю освіти, що конкретизують доктрину освіти і соціально-педагогічне нормування цілей з урахуванням вимог державних освітніх стандартів; блок функцій щодо *реалізації стратегії* управління, що дозволяють досягти в освітньому процесі відповідних норм якості освіти; блок функцій *зворотнього зв'язку*, що розгорнуті у вигляді системи вимог, які підлягають вимірюванню їх виконання.

Таким чином, система оцінювання якості освіти у школі повинна охоплювати всі аспекти характеристик якості процесу і результатів освіти. Вона призначена не лише для накопичення даних про якість освіти, а й для проведення різних видів аналізу оцінок показників якості, забезпечуючи внутрішні потреби навчального закладу і підтримуючи оперативний обмін інформацією з зовнішнім середовищем. Ми вважаємо, що концепція якості шкільної освіти повинна враховувати ряд фундаментальних положень загальної системи якості. По-перше, якість повинна орієнтуватися на запити замовників і споживачів освітніх послуг, по-друге, при оцінці якості розглядається не лише кінцевий продукт, а й весь ланцюг якості, тобто сукупність процесів, що забезпечують результат.

При розумінні якості освіти як цінності для користувача акцент ставиться на рівень задоволення школою потреб учнів і батьків, країни, суспільства, ринку праці, вчителів та інших працівників. При оцінюванні освіти важливо виявити, наскільки результати є соціально значущими, тобто такими, що відповідають суспільним нормам, цінностям та очікуванням від цієї діяльності, а також витратами суб'єкта діяльності на її реалізацію. Оцінити рівень задоволеності можливо в ході евалюації як системного дослідження якості освіти. Завдяки таким своїм базовим характеристикам, як практичність, діалогічність та інтелектуальність, евалюація виступає тим механізмом, який орієнтує підготовку учнів маючи на увазі вектор міжнародних стандартів, національну систему якості та рівень розвитку школи. На основі саме такого спектру стандартів евалюаційний підхід дозволяє утверджувати демократичні цінності на всіх

напрямах діяльності школи, розкривати інноваційний творчий потенціал, формувати активну життєву позицію всіх учасників освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водоласька Т. В. Як створити громадсько активну школу / Т. В. Водоласька, Р. Л. Гавриш. – К. : Шкільний світ, 2011 – 128 с.
2. Гавриш Р. Л. Евалюація діяльності громадсько активних шкіл за міжнародними стандартами / Р. Л. Гавриш, Т. В. Водоласька // Постметодика. 2012 — № 1. – С. 19-25.
3. Гопкінз Д. Оцінювання для розвитку школи / Д. Гопкінз / [пер. з англ. Г. Вець]. – Львів: Літопис, 2003. – 256 с.
4. Здрагат С.Г. Евалюація як система інноваційного підвищення якості освіти у соціологічній перспективі /С.Г.Здрагат/, зб.наук.пр Вісник Львівського університету, Серія соціологічна [відп.ред. О.Б.Демків] Львів, 2015. - №9 – 187 с.
5. Корпоровіч Л. Сучасні концепції евалюації в контексті викликів регіонального розвитку / Лешек Корпоровіч // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Збірник наукових праць. Випуск 6. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 80-89.
6. Немерко Б. Дидактичний вимір та система забезпечення якості роботи школи / Б. Немерко // Poradnik dyrektora szkoły. – Варшава: Видавництво RAABE, 2000.
7. Толвінська-Круліковська Е. Оцінювання в школі . – Варшава: ОРО, 2010.
8. Фуллан М. Сили змін: вимірювання глибини освітніх реформ / М. Фуллан / [пер. з англ. Г. Шиян та Р. Шиян]. – Львів : Літопис, 2000. – 270 с.

О. В. Іванов, Л. Р. Шилова
загальноосвітній політехнічний
ліцей II-III ступенів (м. Ізмаїл)

СОВРЕМЕННАЯ ШКОЛА – СОВРЕМЕННЫЙ ПЕДАГОГ

Как бы ни была справедлива мысль о том, что в педагогике нельзя изобрести ничего нового, все уже сделал Ян Амос Коменский, тем не менее год за годом, цикл за циклом, сменяя друг друга, рождаются новые педагогические идеи, возникают технологии, обозначаются подходы. А это значит, что пока мы движемся – мы существуем!

Остается открытым вопрос, какие качества учителя (или «компетенции») должны быть константными, т.е. не зависящими от времени, а какие качества должны быть «подвижны», т.е. необходимыми учителю-педагогу в связи с требованием «нового» времени. Так, например, всего 20 лет назад владение компьютерными технологиями не входило в число «компетенций» учителя, а сейчас это качество необходимо современному учителю. Эти вопросы актуальны и для педагогического образования: «Какого учителя должен готовить педагогический ВУЗ?», и для директоров школ: «Какой учитель должен работать

в современной школе?»; «Какой учитель необходим современному ученику?», и для родителей, которые сейчас имеют неограниченные возможности выбирать учебное заведение для своего ребенка, а главное, этот вопрос важен для учеников: «У какого учителя они с удовольствием будут учиться?»

В соответствии с запросами современного информационного общества учащиеся должны гибко адаптироваться в меняющихся жизненных ситуациях, самостоятельно приобретать новые знания, критически и творчески мыслить, уметь видеть возникающие в реальной действительности проблемы, находить пути их рационального решения, грамотно работать с информацией, быть коммуникабельным, контактным в разных социальных группах, самостоятельно работать над развитием собственной нравственности, интеллекта, культурного уровня.

Главная цель образования сегодня – развитие личности ученика, его способности самостоятельно ставить учебные цели, проектировать пути их реализации, контролировать и оценивать свои достижения, то есть формирование умения учиться. И эта цель обязывает современного учителя находиться в постоянном поиске условий для максимального раскрытия индивидуальных способностей, дарований. Развитие самостоятельности и подготовка ко взрослой жизни, воспитание личности – вот задача, по отношению к которой обучение знаниям, умениям, навыкам выступает как средство образования. Современному учителю очень важно никогда не останавливаться на достигнутом, идти вперед, используя арсенал электронных дидактических пособий, учебников; стать провайдером в развивающемся, глобальном информационном пространстве, индикатором и ориентиром в мире знаний.

Быть современным учителем – значит быть лучшим. Быть более опытным, мотивированным, актуальным, способным поселить в душе ребенка жажду знаний. Быть профессионалом, который:

- демонстрирует универсальные и предметные способы действий;
- иницирует действия учащихся;
- консультирует и корректирует их действия;
- находит способы включения в работу каждого ученика;
- создаёт условия для приобретения детьми жизненного опыта.

Учитель, обладающий фундаментальными знаниями предмета, безусловно владеющий методикой, применяющий развивающие технологии, использующий информационную компетентность, работает по новым Стандартам. Фактически выстраивает новую структуру взаимоотношений с воспитанником, способствует развитию его личностных достижений.

Таким образом, традиционная парадигма «учитель»–«учебник»–«ученик» видоизменяется в наиболее актуальную парадигму «ученик»–«информационная среда»–«учитель», где во главу ставится самостоятельная познавательная деятельность учащихся.

Современный педагог «должен идти в ногу со временем» так как школа жива до тех пор, пока учитель в ней интересен ребёнку. Все мы осознаём то, что современная школа требует квалифицированных педагогов. Если мы, учителя, будем компетентны в своей работе, то наши дети будут стремиться к сотрудничеству с нами, а если у педагога с ребёнком будут всегда доброжелательные отношения, то это приведёт к успеху как самого учителя, так и ученика.

Для плодотворной работы учителя важна материально-техническая база школы, оснащение кабинета, в котором будет комфортно работать всем участникам учебного процесса. В моём понимании современная школа – это школа успеха, здоровья. Инновации, методики, творческий потенциал – вот те слова, которые чаще всего звучат в новой школе. Она учит мыслить, искать решение проблем. Современная школа – это творческая мастерская педагога и самого ребёнка в педагогическом процессе, где каждый ученик талантлив по-своему, а мы, учителя, этот талант должны раскрыть в ребёнке.

Современная школа на сегодняшний день рассматривается с разных сторон: интеллектуальное развитие, физическое, эстетическое, нравственное. Я считаю, что эти стороны развития были востребованы вчера, остаются таковыми сегодня и будут не менее актуальны завтра, только достигать их нужно по-новому, чтобы в глазах учащихся мы, учителя, смогли увидеть радость и заинтересованность в обучении. Итоги всего этого мы сможем увидеть тогда, когда наши ученики поступят в ВУЗы и будут гордиться полученными в родной школе знаниями, своими учителями, которые помогли им в выборе профессии.

Трудно себе сейчас представить процесс обучения без мультимедийной техники, электронно-дидактических материалов и интернета. Сегодняшняя школа приобрела новый современный облик, изменились и её ученики. Современные дети модернизированы, «шагают в ногу со временем»: они овладели мобильными телефонами, интернетом, различными компьютерными программами, электронными книгами. В связи с этим повышаются требования к педагогам.

Современный учитель – точка опоры в образовательном процессе, человек со свойственным только ему, Учителю, профессиональным имиджем. Человек, обладающий духовной привлекательностью, хорошим вкусом и личным обаянием.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Матвеевкова Е. Школа для всех и каждого. Учительская газета, № 9, 2017 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ug.ru/archive/68973>
2. Персональный помощник педагога веб-сервис «Персовет» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://infourok.ru/prezentaciya-na-temusovremenniy-uchitel-kto-on-1005684.html>

3. Библиотека материалов Инфоурок. Современный учитель: кто он? [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://pedsovet.org/publikatsii/bez-rubriki/sovremennyy-uchitel-kakoy-on-1>
4. Сластенин В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В.А. Сластенина. - М.: Издательский центр "Академия", 2002. - 576 с.
5. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. – М., 1995.
6. Мейдер В.А. Личность педагога в образовательном пространстве» // «Здравый смысл». – 2007. – № 3 (44).

А. В. Кройтор

Національний університет
«Одеська юридична академія»
(м.Одеса)

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ПОЛІТИЧНА ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВІ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ

В умовах політичного транзиту, що слід сприймати як процес демократизації та модернізації політичної системи суспільства зростає політична конфліктність внаслідок розвитку кризових явищ. Слід зазначити, що політична модернізація здійснюється протягом тривалого часу і характеризується особливим, якісним станом суспільства, що супроводжується не стабільними станами та кризами. Серед криз періоду модернізації варто виокремити: кризу ідентичності, кризу легітимності, кризу участі, кризу проникнення, кризу перерозподілу [4; с.228].

Варто погодитись з думкою В. Берези про те, що «в останні десятиліття стає все більш зрозумілим, що основні проблеми будь-яких суспільних перетворень пов'язані насамперед із трансформацією свідомості всіх соціальних верств».

У зв'язку з цим варто звернути увагу на такі складники освіти без впровадження, яких не можливо буде подолати кризу ідентичності та кризу цінностей у суспільстві, що демократизується. Такими складниками сучасної освіти є: політологічна, громадянська, правова освіта.

Політичну та громадянську освіти слід сприймати як складову інституту освіти та як невід'ємний чинник політичного процесу. Адже освіта передусім забезпечує політичну соціалізацію громадян та впливає на формування політичних цінностей і свідомості, що зрештою має безпосередній зв'язок з розвитком політичних процесів і стабілізацією політичної системи держави.

Варто зазначити, що свідомість громадян формується комплексно під впливом різних чинників, зокрема інститутів сім'ї, освіти, релігії, не формальних об'єднань. Тому в країнах Західної Європи для позначення процесу отримання знань про політичну сферу та виховання громадянської культури використовують термін «civil education», тобто «громадянська освіта». Проте у окремих державах,

зокрема у Австрії, Німеччині використовують поняття «політичної освіти». Ці два поняття мають спільну мету і передбачають спрямованість освіти на формування цінностей, умінь і знань, що забезпечують сталий розвиток демократичних процесів у суспільстві, а отже й забезпечують стабільність політичної системи держави [1].

Сучасні науковці у сфері педагогіки не дійшли усталеної думки про співвідношення поняття «політична освіта» та «громадянська освіта». Так В. Береза зазначає, «що реальних умовах не можна підходити до вирішення цієї проблеми, механічно встановивши ієрархію між ними. Мабуть, неправильно буде й ототожнювати ці поняття, що можна помітити в твердженнях вже згаданих авторів. Але також не можна одне поняття виключити зі змісту іншого. Громадянська освіта є наскільки широким поняттям, в яке цілком можна включити політичну освіту» [1].

Пошук співвідношень понять слід виводити не з етимології слів, або з завдань громадянської, політичної, демократичної освіти, а передусім зі співвідношень термінів «громадянське суспільство», «демократія», «політика». Узагальнено дані терміни можна співвідносити таким чином, що політика є ширшим поняттям, яке включає в себе і демократію і громадянське суспільство. Проте громадянське суспільство є невід'ємним атрибутом консолідованої, сталої, паритетної демократії, у якій суспільство здійснює постійний процес прийняття та реалізації політичних рішень, несучи відповідальність за суспільний розвиток.

Зрештою забезпечення ефективного політичного транзиту не можливе без формування громадянського суспільства, що й виражає рівень зрілості демократії. Таким чином в умовах демократичних перетворень громадянська освіта серед учнівської молоді повинна включати в себе і політологічну освіту.

Аналіз Концепції розвитку громадянської освіти, навчальної програми інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів «Громадянська освіта» засвідчує домінування у них пріоритетності поняття громадянського суспільства, прав людини та демократії. У зв'язку з цим порушено рівновагу при розгляді політичних процесів на користь політичних інститутів з домінуванням їх трактування в межах правової науки [3].

Так наприклад в Концепції розвитку громадянської освіти визначено, що метою освіти є:

- 1) формувати громадянську (державну), національну та культурну ідентичність; сприяти плеканню української мови, збереженню духовності та моральності українського народу;
- 2) формувати розуміння і повагу до прав та свобод людини, здатність їх захищати;
- 3) формувати та розвивати громадянську відповідальність за суспільно-політичні процеси, навички демократичної участі та управління державою;
- 4) формувати і розвивати критичне мислення та медіаграмотність вчитися їх практичному застосуванню;

5) впроваджувати ідеї інклюзії та соціального включення;

6) формувати активну життєву позицію, здатність поширювати і застосовувати практики громадських ініціатив та волонтерства [3].

Однак не передбачено формування розуміння сутності політичних процесів технологій, електоральної культури та виборчих процесів. Розуміння виборчих процесів та технологій, ролі політичної еліти та шляхів її ротації є вкрай важливими складовими політичної освіти. Адже учні шкіл здобуваючи освіту стають безпосередніми учасниками політичного процесу, зокрема виборчого. Тому саме компетенції громадянина як виборця у сфері аналізу виборчого процесу здатні забезпечити йому більш-менш аргументований політичний вибір, збільшуючи його раціональність.

Варто зазначити, що в меті програми курсу «Громадянської освіти» визначено одну із складових політичної освіти, зокрема: «розвиток політичної, правової, економічної, соціальної, культурної, медійної грамотності школярів, гнучкості й адаптивності, комунікабельності, готовності до співробітництва, здатності розв'язувати конфлікти й запобігати дискримінації» [2].

Також у програмі низку тем присвячено проблемам політологічного циклу. Зокрема винесено на вивчення такі теми як демократична держава, вплив медіа на формування громадської думки. І все ж попри наявність таких тем даний курс не здатний в повній мірі претендувати на курс, що здатний забезпечити політологічну освіту серед учнівської молоді.

Аналіз підручників з курсу громадянської освіти засвідчує значну домінацію у визначенні понять держава, вибори, виборчий процес, політичні партії, демократія, громадянське суспільство виключно правничого підходу без застосування знань сучасної політологічної науки, що формалізує отримані учнями знання і обмежує їх розуміння політичних процесів.

Отож з огляду на сучасні реалії українського освітнього простору варто погодитись з О. Сухомлинською, яка визначила, що «громадянська освіта – це навчання людей тому, як жити за умов сучасної держави, як дотримуватися її законів, але водночас і не дозволяти владі порушувати їхні права, домагатися від влади задоволення їхніх правомірних потреб, як бути громадянином демократичного суспільства» [1].

Але водночас вона не здатна виконати в цьому стані функцій політичної освіти, оскільки політична освіта – це практика систематичного поширення і засвоєння знань про політичні процеси їх сутність, причинно-наслідкові зв'язки; про політичну систему та закони її функціонування; про політичну еліту та механізми її рекрутування та ротації; про сутність політичних конфліктів їх причини та шляхи розв'язання; про моделі та механізми функціонування влади; про політичні технології та виборчі системи і технології; про прийняття та реалізацію політичного рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Береза В. Поняття політичної освіти і просвітництва в сучасній політологічній літературі [Електронний ресурс] / Вадим Береза – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vird_2015_38_3.
2. «Громадянська освіта» навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/program-hromadyanska-osvita-24.11.2017.doc>.
3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/.../2018/.../1-kontseptsiya-rozvitku-gromosviti-v-ukraini-1701201>
4. Кройтор А.В. Особливості політичного транзиту в Україні/А.В. Кройтор// Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р., м. Одеса): у 2 т. Т.1/ відп. ред.. Г.О. Ульянова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 227-230.

Д. І. Левчишен

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

МЕТАМОРФОЗИ ОСВІТИ У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Освіта – ключовий соціальний інститут. Кожен історичний етап розвитку накладав свій відбиток на функції, форму, структуру освіти, при збереженні фундаментального принципу: завдяки освіті здійснювалася спадкоємність поколінь шляхом передачі накопиченої інформації. Звідси, освіта завжди виступала найважливішим конструктором соціуму і розумілася як, перш за все, створення необхідного суспільству нормативного образу людини, створення людини з протолюдини, виникнення, за висловом Аристотеля, «соціальної істоти» [1], вихід за межі даного, природного. Освіта – це трансляція епістем (за М.Фуко) – процес переймання людиною культурно-когнітивних правил та відносин. Сучасність породила новий принцип соціального, котрий вже не протистоїть природному, але включає природне і матеріальне в собі у вигляді певного знакового поля, що переконливо показала постмодерністська філософія в обличчі Ж. Бодріяра, Ж. Ліотара, Ж. Батая, Ж. Дерріда, М.Фуко.

Так, на думку французького філософа Жана Бодріяра [2, с.7], сучасний світ – світ постмодерну, світ гіперсоціальний, занутив людину в штучно створену розумом реальність. Причому, ця так звана реальність, можливо, не має нічого

спільного з дійсністю, так як є, перш за все, реальністю знаків, символів, інформації. Це віртуальна, симульована реальність. Сучасне суспільство є простір симулякрів – створюваних за допомогою інформаційних технологій (Інтернет, мас-медіа, маркетинг і реклама) бажаних образів реальності, під які підлаштовується і за допомогою яких, таким чином, конструюється власне дійсність.

Представники різних сфер гуманітарного знання відзначають концептуальну реорганізацію у цьому соціалізованому віртуальному світі таких ключових соціальних інститутів, як політика і сім'я, виробництво і релігія. Однак, кардинальні зміни саме в освіті, яка займається збереженням та трансляцією нормативів соціального життя, найбільш показові та всеохоплюючі. Масштабність і специфіка цих змін висуває на порядок денний головне питання – питання про модифікацію сенсу сучасної освіти.

Спробуємо окреслити проблемний контур сучасної освіти у постмодерністському соціальному просторі.

1. Індиферентність вибору. Положення у якому знаходиться сучасний індивід нагадує суспільство-гіпермаркет, котре формує проблему надмірного вибору. Проблема вибору набуває гостроти, так як в такому випадку акцент переноситься з зовнішнього на внутрішнє, і вся відповідальність за вибір лягає на самого індивіда. Сучасна постмодерна філософія відзначає загальне прагнення відмови від вибору як такого. Звідси, ймовірно, індиферентність випускників шкіл: навіть хороші учні сьогодні часто не здатні зробити усвідомлений професійний вибір, напівусвідомлено включаючись в відтворення студентів незалежно від уподобань і схильностей. Освіта втратила монополію на формування стійких орієнтирів, цінностей та знань.

2. Ритуалізація освітнього процесу. Сьогодні ритуалізація набула масового характеру: не окремий індивід, а все суспільство рухається за інерцією, невідомо куди і навіщо. Не визнаються значущими вже не тільки приватні цілі; знецінюється сутність соціального життя в цілому. Поширюється стійка точка зору, що освіта, наприклад, зовсім не обов'язково сприяє професійному самовизначенню, кар'єрному росту або самовираженню. Впливає реклама, що симулює образи, в тому числі, освіти, «освіченої людини», вузу, студента, професора та ін. Таким чином, освітній процес у масовій свідомості зводиться до беззмислового ритуалу.

3. Неузгодженість інформації і знань. Вибір передбачає критичне осмислення. Інформаційні потоки сьогодення настільки насичені й динамічні, що часу, щоб зупинитися і обдумати вибір, часто немає. У багатьох випадках інформація засвоюється поверхнево. Очевидно, що така інформація навряд чи буде асоціюватися зі знанням, і, отже, впливати на глибинні пласти людської свідомості, брати участь в особистісному формуванні. Ж. Бодрійяр песимістично зазначив: «Ми перебуваємо у світі, в якому дедалі більше інформації і дедалі менше смислу» [2, с.117]. Відбувається дефляція сенсу.

4. *Функціоналізація і операціоналізація освіти.* Сьогодні інформована людина зовсім не обов'язково дійсно знаюча і, звичайно, не претендує на роль інтелектуала або інтелігента. Корисність інформації трактується суто прагматично, як ефективність використання для конкретних приватних дій, як функціональність і оперативність. Така інформація не виробляє думку, вона закінчена, коли реалізована її функція.

5. *Інфляція інформації.* В сучасному гіперкомунікаційному суспільстві перевиробництво інформації здатне спровокувати таку ж кризу, що і перевиробництво товарів. Якщо раніше інформації завжди було менше, ніж реальності, сфера соціуму включала в себе сферу інформації, то сьогодні, фактично, ці області еквівалентні, а в перспективі виникає небезпека знищення реальності: віртуальність поглине дійсність. В результаті, сфера фактичної реальності (реальності конкретних подій) виявиться менше, ніж простір інформації про ці події. Це і є інфляція інформації, що неминуче призводить до знецінення інформації, і як наслідок, недовіри людей до будь-яких повідомлень.

6. *Деінституціалізація і інструменталізація освіти.* Відбувається деінституціалізація соціуму – соціальні інститути вже не можуть кваліфікуватися як такі, не будучи носіями стійких соціальних норм.

Освіта перестає бути соціальним інститутом, тому що вже не створює, не відтворює і не передає стійкі зразки соціальної поведінки, поступаючись місцем мас-медіа та мережі Інтернет. Фактично, якщо раніше освіта використовувала різні інструменти для реалізації, то сучасна освіта сама стала інструментом для учасників соціальної діяльності, тобто, стає прикладною галуззю, або навіть якістю соціального суб'єкта, поряд, скажімо, з комунікабельністю або ініціативністю.

7. *Симуляція освіти.* Освічена людина сьогодні є всього лише більш функціональним і операбельним гвинтиком соціальної системи, ніж людина неосвічена. Функціональність і операбельність підтверджується маркуванням – наявністю відповідного диплому або атестату. Сучасний соціальний простір все більше охоплює маркувальна лихоманка, – документальний «огляд» освіти людини без власне освіти, отримання дипломів, симулюють безліч отриманих професій. Отримана «освіта» зовсім не передбачає широту поглядів, – всього лише різноманітність функцій, іноді абсолютно не пов'язаних одна з одною. Саме поняття «освічена людина» поступово вилучається з ужитку, адже «освіченість» передбачає певну цілісність світогляду і цілісність особистості.

8. *Фрагментаризація освіти.* Фрагментарність відрізняє як зміст сучасної освіти (якість засвоєння інформації), так і її організацію. Різні рівні освіти сьогодні мало пов'язані один з одним: початкова і середня школа, вуз вже не є на практиці ступенями єдиної освітньої системи, котрі виступають радше як фрагменти життя з певними зв'язками-контактами між ними.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що перераховані ознаки сучасної освіти, як і в цілому, соціального життя, свідчать про формування деяких

тенденцій, які необхідно враховувати при організації соціальної системи та комунікації. Більша частина світової спільноти знаходиться на початку ери постмодерну, ще є час підготуватися: перш за все, усвідомити, що відбуваються концептуальні зміни соціального життя. Сенси соціального життя сьогодні вже не в тому, що вона дозволяє звільнитися від природного або реалізувати духовний, творчий потенціал людини, а в тому, що інший спосіб буття для людини просто неможливий. Сенси суспільства в самому суспільстві, в тих знаках соціальної реальності, які не дані спочатку, але присвоюються людиною. Відповідно, сенси сучасної освіти – не стільки передавати вже вироблені знаки реальності, здійснюючи спадкоємність в їх засвоєнні, скільки розвивати вміння, здатність створювати нові знаки і, взагалі, представляти реальність саме в знаковому контексті. У прагматичному сенсі, основний акцент освіти майбутнього – не знання, а вміння. І це вміння, перш за все, працювати з інформацією. Використовувати, організовувати, маніпулювати, відсікати небажану інформацію. Але, найголовніше, сприймати інформацію не фундаментально, не змістовно, а з точки зору її прикладного характеру, технологічно. Бачити в інформації не прозоре відображення реальності і навіть не обов'язково символ реальності, але «поле симулякрів» як якийсь простір «гри в реальність»; вивчати і використовувати правила цієї гри як єдино можливий спосіб буття в постмодерністському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аристотель. Нікомахова етика / Пер. В.Ставнюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/aristoteles_nicomachean_ethics_ua.htm
2. Бодрійяр Ж. Симулякри та симуляції / Ж. Бодрійяр. – К., Основи, 2004 – 230 с.

С. В.Ножка

Овідіопольська загальноосвітня школа
І–ІІІ ступенів №2 Овідіопольського району
Одеської області

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Стрімкі зміни – одна з основних характеристик сучасного суспільства. Інтенсивне впровадження прогресивних технологій в усі сфери життя зумовило безупинне вдосконалювання людської діяльності. Різко зменшується час на втілення нових ідей, знань, технологій у життя. Зростає потреба в нових формах освіти, навчання, набутті навичок.

Розвиток інноваційної компетентності педагога у нашому навчальному закладі розглядається як процес актуалізації його внутрішнього інноваційного потенціалу, активізації потреб і мотивів інноваційної діяльності, розкриття творчих можливостей. Інноваційний потенціал педагога – це сукупність

соціокультурних і творчих характеристик його особистості, що виражається в готовності вдосконалювати педагогічну діяльність на основі сучасних методів і технологій. Однак зауважу, що готовність до інноваційної діяльності виступає певним базовим допрофесійним рівнем, а інноваційна компетентність як особистісне новоутворення є результатом синтезу базової готовності до інноваційної діяльності й суб'єктного досвіду її здійснення. Тому в системі розвитку інноваційної компетентності значна роль має відводитися механізмам вивчення, обміну, набуття, рефлексії педагогами досвіду нововведень.

Національна доктрина розвитку освіти визначає запровадження освітніх інновацій як один із пріоритетних напрямків державної політики щодо розвитку освіти в Україні. Результатом упровадження елементів нових технологій є всебічно розвинена та соціально адаптована до сучасного життя особистість, яка має відповідну сукупність знань і вмінь із базових дисциплін [1].

Перед сучасними керівниками закладів освіти постають питання: Як управляти школою? Як подолати відстань від усвідомлення проблем розвитку – до нової школи? Як привести до успіху учнів і педагогів?

У закладі освіти триває інтенсивне переосмислення цінностей, долаються стереотипи педагогічного мислення, здійснюються глибинні, системні перетворення, що стосуються всіх аспектів реформування навчально-виховного процесу. Такий заклад, у якому педагогічний та учнівський колективи експериментують, апробують, упроваджують нові педагогічні ідеї, теорії, технології, можна вважати інноваційним. Під час планування інноваційної діяльності закладу ми дотримуємося принципів науковості, об'єктивності, послідовності, реальності, демократичності, інноваційності тощо.

Управління інноваціями здійснюється на основі принципу інноваційності, що передбачає зміну завдань управлінської діяльності, мети, змісту, форм та методів роботи. Метою управління загальноосвітнім навчальним закладом, що здійснює інноваційну діяльність, вважається постійне оновлення освітнього процесу, що дає позитивні результати; змістом – виконання керівником модернізованих управлінських функцій: прогнозування, консультативної, менеджерської, представницької, запровадження нових форм та методів управління [2]. Реалізуючи принцип інноваційності, я, як керівник, спільно з учасниками навчально-виховного процесу вносимо постійні зміни у його діяльність і тим самим покращуємо результати. Одне із завдань, яке вирішує сучасна школа, є формування духовно, інтелектуально, психологічно підготовленого до самостійного життя випускника. Сьогодні диктує, що суспільству потрібна професійно-компетентна молодь, яка вміє швидко адаптуватися у нестабільних умовах, здатна до ризику, самостійного вибору сфер діяльності, поведінки, орієнтованої на успіх, саморегуляцію.

Сьогодні головне завдання школи – не вчити, а навчати вчитися, підготувати учня до неперервного навчання. Тому мають змінитися функції учня і функції учителя. Перший повинен буде разом із засвоєнням відповідних

знань розвивати в собі здатність, навички, уміння самостійно їх шукати, тобто оволодівати науковим методом пізнання. Другий же відповідно – допомогти першому навчитися вчитись [3].

Проблема особистості педагога як суб'єкта педагогічної діяльності, компетентного та здатного до саморозвитку, відображена в сучасних працях науковців. Розвитку професійно – педагогічної компетентності присвячені дослідження таких українських науковців, як Н. Бібік, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, О. Шувалова та ін.

Сучасні вимоги до педагога на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу з розвитку професійної компетентності, поглиблення його теоретичних знань і практичних умінь. Водночас актуальною є і проблема підпорядкування індивідуальних творчих інтересів загальній творчій проблемі, над якою працює колектив. Тому одним із головних завдань своєї діяльності адміністрація закладу вважає розвиток професійних компетентностей учителя. Критеріями ефективності реалізації інновацій в управлінні Овідіопольською ЗОШ І-ІІІ ступенів № 2 є такі ознаки: комплексність інновацій, суб'єктність, оптимальність результатів управління, зростання інноваційного потенціалу педагогічного колективу, перехід у розвитку школи з одного якісного рівня на інший. Ці критерії дозволяють оцінити результати інноваційної управлінської діяльності. Перший критерій виявляє комплексний характер інновацій в управлінській діяльності самого керівника. Такі критерії як суб'єктність управління, оптимальність результатів управління та зростання інноваційного потенціалу педагогічного колективу характеризували вплив інновацій в управлінні на професіоналізм, творчий потенціал директора і педагогічного колективу.

Перехід у розвитку Овідіопольської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 2 з одного якісного рівня на інший можливо оцінити з позиції впливу впроваджених управлінських інновацій на роботу всього навчального закладу. Впровадження інноваційних технологій в управлінську діяльність дозволило помітно підвищити продуктивність діяльності педагогів, поліпшити робочі взаємини, створити у школі творчу атмосферу. Колектив позитивно налаштований на нововведення і легко адаптується до них.

Оцінка якості праці педагогів будується на основі диференційованої системи винагород, також використовується система публічного визнання заслуг і досягнень. Оцінюється індивідуальний внесок кожного педагога через аналіз професійно значущих критеріїв.

У школі розвинені механізми зворотного зв'язку в напрямку «знизу – вгору» через відкрите обговорення організаційних проблем. Постійно працюють творчі і проектні групи з розробки та реалізації поточних організаційних, перспективних і професійних проектів. Стиль спілкування директора з підлеглими демократичний, при якому працівникам надаються можливості в прийнятті рішень, у прояві ініціативи. Керівник не наказує, а орієнтує колектив

на проблеми, концентрує їх на головному. Це сприяє розкриттю здібностей людей. Використовуються такі сучасні прийоми мотивації праці як делегування обов'язків, публічне визнання, залучення до процесу прийняття рішень. Таким чином, використання мною моделі інноваційної управлінської діяльності дозволило не тільки підвищити рівень його професійної майстерності і професійності педагогів, а й сформувати позитивний імідж школи як лідера, орієнтованого на сталий розвиток, підвищити його конкурентоспроможність.

Результативною є методична робота з обдарованими школярами, які посідають призові місця в обласних етапах Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, Міжнародного мовно – літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, активно беруть участь у роботі МАН, Всеукраїнських олімпіадах з української мови, математики, трудового навчання, у конкурсі винахідницьких та раціоналізаторських проєктів еколого– натуралістичного напрямку. Вчителі широко використовують у своїй роботі такий напрям роботи як інтернет – олімпіади з різних дисциплін на освітньому проєкті «На урок» та «Всеосвіта». Результати своєї роботи ми висвітлюємо на своїй сторінці у *Facebook*. Комп'ютерні технології допомагають поліпшити викладання традиційних, методично добре забезпечених шкільних предметів. Використання ІКТ сприяє поліпшенню комп'ютерної грамотності учнів і вчителів, розвиває і оновлює освіту в школі, формує в учнів позитивну мотивацію до навчання (доступний Wi-Fi по всій школі). Упровадження ІКТ у практику роботи Овідіопольської ЗОШ I-III ступенів № 2 відкриває великі можливості для вдосконалення освітніх педагогічних методик, обміну досвідом та творчого підходу у викладанні навчальних дисциплін. Проте зупинятися на досягнутому рівні колектив і керівництво Овідіопольської ЗОШ I-III ступенів № 2 немає наміру. У програмі розвитку ЗЗСО на найближчу перспективу заплановано основні напрямки розвитку інноваційних процесів. Вони стосуються як інновацій в управлінській діяльності, так і в роботі з педагогічними кадрами та інновацій у змісті освіти.

Інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем. Її результат визначають структурні та змістові зміни в роботі закладу, освітньої системи, а за певних умов – створення якісно нової педагогічної практики – авторського закладу чи радикального реформування усієї освітньої системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/images/files/.../4455/pdf
2. Докучаєва В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі. – Луганськ: Алма-матер, 2005. – 300 с.
3. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти: навч. посіб. / В.С. Лутай. – К.: Магістр-С, 1996. – 256 с.

Л. В. Полещук

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

АНДРАГОГІЧНИЙ ПІДХІД НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІВ

Концепція неперервної освіти базується на ідеї навчання людини протягом всього її свідомого життя. Сучасне реформування освіти вимагає постійного професійного зростання, потребує наявності педагогічних кадрів високої кваліфікації, здатних швидко адаптуватися до змін навколишнього середовища та спроможних постійно перенавчатися і підвищувати свій рівень кваліфікації.

Вивчення особливостей навчання дорослої людини має тривалу історію. Однак лише з середини ХХ ст., як наголошують дослідники, сформувалася суспільна потреба у створенні науки, предметом якої є специфічні підходи до організації навчання дорослих. Саме у цей період почав активно формуватися новий напрям у сфері освіти – андрагогіка, роль якої полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад освіти дорослих, визначенні ефективних шляхів впровадження її у суспільну практику.

Термін «андрагогіка», утворено за аналогією дефініції «педагогіка» від грецьких *aner* (*andros*) і *agein* (*ago*) – «*andros* – доросла людина та *agein* – вести», тобто з урахуванням етимологічного походження термін означає «вести дорослу людину». Вперше термін «андрагогіка» було ужито німецьким педагогом А. Каппом у 1833 р., який досліджував особливості навчання та освіти дорослих, проте його активне поширення в наукову практику відбулося лише у другій половині ХХ ст.

Загальну сутність андрагогіки переважна більшість дослідників визначають як науку про навчання, виховання, самоосвіту і самовдосконалення дорослих. Й оскільки у центрі уваги знаходиться доросла людина, виникає необхідність пошуку універсальних процесів, що забезпечують їх ефективність. У працях польських вчених знаходимо думку, що андрагогіка це теорія процесів навчання дорослої людини – розділ педагогіки, пов'язаний із навчанням, вихованням та самонавчанням дорослої людини. Андрагогіка окреслює цілі цих процесів, умови їх оптимізації і висновки, а також розв'язання з урахуванням добору змісту навчання, організаційних форм, методів і засобів навчання. Проте важливою змістовою ознакою андрагогіки є те, що вона відповідає на питання, якою може бути доросла людина, якого рівня розвитку може досягнути у разі створення для неї оптимальних освітніх умов. Найбільш вагомою її ознакою, на нашу думку, є безпосередній вплив у процесі перетворення потенціалу особистості у реальні функціональні вияви в суспільних ролях [2].

Аналізуючи різні джерела, можна говорити про те, що термін «андрагогіка» має педагогічні витоки, отже мова йде про «ведення людини» за допомогою освіти. Але для цього потрібно знати природу і особливості того, «кого ведемо», тобто дорослу людину, яка навчається. Андрагогічний підхід дозволяє

виокремити ті методи неперервної освіти, які найбільшою мірою підвищують мотивацію навчання, забезпечують проблемно-рефлексивний характер, сприяють розвитку фахової майстерності освітян.

У роботах Н. Протасової андрагогічний підхід розглядається як концептуальна основа розвитку системи післядипломної педагогічної освіти, і це пояснюється тим, що «для дорослого, фахівця важливим є відчуття власної участі у будь-яких рішеннях стосовно нього, а не покладання на рішення інших; андрагогічний підхід базується на використанні внутрішніх сил та прагнень людини до саморозвитку, самовдосконалення» [3]. Процес підвищення кваліфікації, побудований на засадах андрагогіки: пріоритети самостійного навчання; спільної діяльності; опори на досвід того, хто навчається; індивідуалізації навчання; актуалізації результатів навчання; розвитку освітніх потреб; усвідомленості навчання, дозволяє забезпечити ефективну організацію навчання педагогів:

- формувати мотивацію до навчання, розуміння кожним слухачем способів підвищення власної продуктивності під час навчання;
- створення викладачем сприятливої атмосфери для мотивації навчання;
- необхідність поділу процесу навчання на етапи. Якщо навички, які набуваються під час навчання, достатньо складні, тоді вони будуть відпрацьовуватися поступово з відповідним закріпленням;
- наявність зворотного зв'язку щодо визначення результатів навчання.

Сприятливі умови загального і професійного розвитку особистості педагога забезпечує неперервна освіта. Її головна ідея – постійний розвиток людини як суб'єкта діяльності впродовж усього життя.

Навчання педагога, дорослої людини має низку специфічних ознак і особливостей. Навчання дорослих розглядається як двобічна діяльність, що передбачає передачу й набуття знань, умінь, навичок, якостей і моральних цінностей.

Для ефективної роботи з педагогами з набуття і вдосконалення ними необхідних знань, засобів і досвіду з організації інноваційної діяльності необхідним є врахування вікових і психологічних особливостей педагогів. Досліджуючи інтерактивні методи навчання дорослих, П. Шевчук звертає увагу на те, що з часом деякі фізіологічні функції людини, пов'язані з процесом навчання, дещо слабшають, а саме: знижується зір, слух, погіршується пам'ять і гнучкість мислення, зменшуються деякі моторні реакції, однак з'являється вміння робити обгрунтовані та раціональні висновки, виконувати детальний аналіз ситуацій [1]. Тобто за рахунок інтегрованості психофізичних функцій дорослої людини відбувається поступовий процес компенсації деяких втрат (наприклад, погіршення пам'яті) за рахунок розвитку інших функцій організму (наприклад, зростання глибини мислення). Саме мислення дорослих, за висновками О. Степанової, відрізняється більш гнучкими, ніж у дітей, переходами у взаємозв'язках образних, логічних і діючих компонентів. Значний і позитивний

обсяг життєвого, професійного та інноваційного досвіду, а також рівень самосвідомості сприяють самореалізації та відповідної самокерованої поведінки педагогів [4].

Технологічні засоби навчання дорослих повинні бути виключно інтерактивними, оскільки «інтерактивність» зменшує час навчання дорослої людини, а він, як правило, у дорослих учнів обмежений.

Отже, аналіз андрагогічного підходу неперервного навчання дорослих показав необхідність його використання у системі післядипломної педагогічної освіти, оскільки він ґрунтуються на знаннях про дорослу людину з урахуванням її вікових особливостей, освітніх інтересів і потреб, життєвого досвіду, здібностей і можливостей. Це відображає гуманістичну сутність освітнього процесу, забезпечує активну діяльність того, хто навчається, високу мотивацію, спрямованість на створення належних умов для постійної самоосвіти, самовдосконалення, розвитку дослідницьких здібностей, які сприяють підвищенню фахової майстерності, досягненню найвищого рівня творчості та самореалізації у професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтерактивні методи навчання : навч. посіб. / За заг. ред. П. Шевчука і П. Фенриха. – Щecin : Вид-во W SAP, 2005. – 170 с.
2. Лук'янова Л.Б. Андрагогіка: ретроспективний аналіз походження терміну та особливості сучасного змістового наповнення / Л. Б. Лук'янова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2014. – Вип. 2. – С. 107-116. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2014_2_15
3. Протасова Н.Г. Теоретичні основи навчання державних службовців у системі підготовки та підвищення кваліфікації : [навч.-метод. посіб.] / Н. Г. Протасова. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 160 с.
4. Степанова Е. И. Психология взрослых : экспериментальная акмеология: монография / Е. И. Степанова. – СПб., 2000. – 288 с.

В. М. Руссол

Одеської академії неперервної освіти
(м.Одеса)

НОВЕ ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ – НЕОБХІДНА УМОВА УСПІШНОЇ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Після двадцяти п'яти років «удосконалення» і «модернізації» застарілої системи освіти ми впритул підійшли до об'єктивної необхідності «...докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад...», «...розбудови національної системи освіти з урахуванням кардинальних змін в усіх сферах суспільного життя України...», як про ці й усі інші компоненти щодо

стратегічних завдань, пріоритетних напрямів, основних шляхів реформування освіти зазначалося у Державній національній програмі «Освіта», Україна ХХІ століття, схваленій І Всеукраїнським з'їздом працівників освіти ще в 1993 році.

Втрачено час, енергію ентузіазму, натхнення, цілеспрямованості. Цьому є об'єктивні й суб'єктивні причини. Проте слід визначити, що зміни, і досить суттєві, таки відбулися, що і створило передумови для розроблення концептуальних засад реформування середньої школи (Нова українська школа), прийняття нового Закону України Про освіту (2017).

Повільніше, ніж очікувалося, з меншою, ніж хотілося б, впевненістю ми скидаємо ланці самовдоволення, самовтіхи, гонору і самообману, позбавляємося певної міфологізації ефективності попередньої освітньої системи, особливо відчутної в її неспівпаданні з умовами і вимогами часу. Мова йде не про самоприниження, а про здатність і готовність критично й аналітично, на рівні означених сучасних змін оцінити реальність.

Докорінне реформування середньої освіти в системі завдань вимагає нового педагогічного бачення, нового педагогічного мислення.

На відміну від попередньої, відносно повільної еволюції суспільного виробництва і суспільних відносин, що обумовлювало постійну структуру і зміст освіти, сучасний динамізм соціально-економічного і науково-технічного розвитку суспільства стає першопричиною необхідності і невідворотності перебудови в галузі освіти. Тому основою для активної і ефективної розбудови нової української школи, нового педагогічного мислення є усвідомлення всіма учасниками цього процесу сутності й сили кардинальних змін, готовності до адекватного й своєчасного реагування на них.

Концептуальними параметрами нового педагогічного мислення в реформуванні освіти може бути:

- Нова філософія освіти.
- Нова кадрова політика, що базується на високому рівні загальної та професійної культури й персональної відповідальності педагогічних працівників за якість освітньої діяльності і результати освітнього процесу.
- Тотальна якість освітніх послуг на основі дитиноцентризму й особистісно-компетентнісного підходу до всебічного розвитку людини.
- Комплексний підхід до виховання високих громадянських духовно-моральних почуттів і переконань, відповідних якостей рис характеру, норм поведінки та способу їх вираження.

Щоб освіта зайняла і зреалізувала свою пріоритетну місію в суспільному і державному розвитку, слід зорієнтуватися на забезпечення трьох обов'язкових умов, взаємозв'язок і взаємодія яких тільки і може надати їй відповідної якості:

1. Держава, суспільство повинні не лише усвідомити визначальність, пріоритетність освіти, але й спрямуватися на це в своїй політичній діяльності. На усіх рівнях (державному, регіональному, місцевому) має бути невідкладно

створена атмосфера зацікавленого й відповідального сприяння розвитку освіти в цілому і конкретних навчальних закладів зокрема на засадах паритетного партнерства.

2. Користувачі освітою в усій системі її неперервності мають усвідомити й відповідно зорієнтуватися в ставленні до власної освітньої діяльності, як до реальної сили свого життєтворення.

3. Сама освіта має засвідчити, зайняти, забезпечити свою пріоритетність, стати предметом необхідної обов'язковості як для держави, суспільства, так і для кожного користувача нею. Таку роль, місію вона може виконувати лише при якнайщільнішій відповідності принципу соціальної детермінації, співпадання з потребами і вимогами тенденцій і перспектив суспільного розвитку.

Тільки у цілеспрямованій взаємодії і гармонійному співвідношенні, комплексності забезпечення цих умов можна сподіватися на досягнення бажаних результатів, реалізацію глобального проекту становлення та розвитку нової української школи.

Успіх реформування середньої школи в її концептуальних, ціннісно-цільових, організаційних і структурних елементах можливий на основі таких трьох незаперечних у своїй логіці параметрів:

- спільності інтересів усіх і кожного в оновленні освітньої системи. Вона полягає у спільності предмета зацікавленості, його бачення і розуміння;

- спільності мети, визначеної Законом України Про освіту і деталізованої усім його змістом. Вона вимагає глибокого і повного її осмислення й усвідомлення, конкретизації і власної відповідальності за її реалізацію у межах своїх посадово-рольових функцій і компетенцій;

- єдності дій, спрямованих на задоволення спільних інтересів і спільної мети. Така єдність аж ніяк не означає однаковості, однотипності. Навпаки, в умовах децентралізації влади, автономності закладів освіти і управління ними, академічної свободи педагогічних працівників актуалізується потреба в активізації професійної творчості в усіх ланках освітньої системи.

Таким чином, слід говорити про переосмислення ціннісно-цільових орієнтирів і функцій всієї освіти, як цілісної системи і її окремих ланок, як підсистем, про глибинний перегляд традиційних уявлень про соціальну сутність освіти в її взаємозв'язку з іншими видами і формами суспільної практики, місця і ролі, місії освіти, як соціальної інституції в житті людини, суспільства, держави.

Гострою проблемою постає необхідність якісного зрушення в суспільній свідомості щодо формування нового політичного і педагогічного мислення в галузі освіти, як необхідної, неминучої умови ефективності позитивних прогресивних змін у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про освіту (2017).
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи.

3. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття – К.: Радуга, 1994 – 61 с.
4. Майкл Фуллан. Сили змін. Вимірювання глибини освітніх реформ – Львів: Літопис, 2000 – 269 с.
5. Майкл Фуллан. Сили змін: продовження – Львів: Літопис, 2001 – 162 с.
6. Мармаза О.І. Інноваційний підхід до управління навчальним закладом - Х.: Основа, 2004 – 240 с.
7. Руссол В.М. Методологічні основи розробки концепції розвитку школи//Наша школа. – 2010. – №4. – С. 11-16.
8. Руссол В.М. Інноваційний підхід до управління школою // Наша школа – 2014 – №4 – С. 11-15.

И. Н. Сарамотина
Межлиманська ОШ І-ІІІ ст.
(Беляевский район Одесской
области)

ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛИЗАЦИИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И СПОСОБЫ ИХ РАЗРЕШЕНИЯ

За последние годы современная школа сталкивается с тем, что дети изменились, в работе с ними часто не срабатывают те методы, которые были актуальны и эффективны раньше, современные дети требуют запаса новых кейсов взаимодействия и владения практической психологией.

Вот далеко неполный перечень проблем, которые приходится решать учителю, приходя на урок:

- дети с трудом принимают правила;
- дети конфликтно взаимодействуют друг с другом, со взрослыми, с учителем, не могут найти выхода из конфликтных ситуаций, и сами же страдают от этого;
- дети стали более чувствительны, даже мелкие неприятности вызывают у них бурю эмоций и серьёзные конфликты, дети не понимают своих чувств и эмоций;
- дети находятся в постоянном обрушивающемся на них потоке информации, в результате чего страдает внимание и способность концентрироваться;
- дети не умеют сопереживать;
- дети не хотят учиться;
- детям ничего не интересно, детей века компьютерных технологий трудно увлечь;
- дети зависают в гаджетах;
- современные дети болезненные и т.д.

Мы хотим поделиться опытом в преодолении одной из этих проблем.

Дети не понимают своих чувств и эмоций, дети слишком чувствительны и конфликтны. Попадая в какую-либо хоть чуть-чуть нестандартную ситуацию, ребёнок неправильно оценивает её значимость, и в результате возникает эмоциональная буря и конфликт, который дети сами не в состоянии разрешить и страдают от этого. Например, обрызгали в туалете водой! Наступили идущие сзади на пятку, когда шли в столовую! В большом скоплении детей зацепили друг друга! И множество других, казалось бы незначительных ситуаций, но вызывающих реакцию несоответствующую реальности.

Часто дело оказывается в том, ребёнок не может понять: мелочь это или нет? Просто не повезло? Или, действительно, что-то значимое. А может быть, просто неприятности. У детей нет в опыте подходящей поведенческой модели.

Величину произошедшего легче определять в сравнении с чем-то другим.

Ребёнка нужно научить определять настоящую величину произошедшего и реагировать соответственно.

Чтобы меньше задевали досадные мелочи, чтобы различать: это мелочь, а не что-то серьёзное, я в работе использую три инструмента, которые можно использовать как вместе, так и по одному:

- графическую технологию «Фишбоун»;
- технику «Светофор»;
- индивидуальные беседы.

Когда случается конфликтная ситуация, слезы, ссоры, крики, мы с классом, для начала, подробно рассматриваем и анализируем проблему при помощи графической технологии «Фишбоун».

Скелет рыбы мы формируем прямо на доске:

- сначала мы формулируем нашу проблему, с которой работаем в данный момент, и размещаем её в голове рыбы;
- далее мы перечисляем причины, которые привели к этой проблеме, в порядке их значимости, и все следствия, которые повлекли эти причины;
- в хвосте мы прописываем все выводы, к которым мы пришли в результате анализа, и практические рекомендации самим себе на будущее, если ситуация снова повторится.

В результате дети учатся:

- коллективной работе;
- обозначать проблему;
- визуализировать причинно-следственные связи;
- намечают самостоятельно пути решения проблемы.

А потом пользуемся техникой «Светофор», и каждый ученик класса цепляет прищепку на тот кружок светофора, которому соответствует ситуация по его мнению.

- Зелёный: мелкие неприятности. Если впереди перекрёсток с зелёным цветом светофора, водители обычно всё равно сбавляют скорость, хотя бы на всякий случай, но машина не останавливается. Т.е. это неприятности, через которые пройти легко. Это мелочи жизни. Порвали колготки, запачкали одежду, сломал свою ручку или ручку соседа по парте... Неприятно, но это не конец жизни!
- Желтый: средние неприятности. На жёлтый цвет водитель притормаживает и принимает решение: проезжать или остановиться. В жизни ребёнка это неприятности, которые, действительно, мешают ребёнку, но он в состоянии с ними справиться и преодолеть.
- Красный: крупные неприятности. На красный свет светофора водитель останавливается. Это очень серьезные и настоящие проблемы. Их даже можно обозначить негативными словами.

Например, в классе случилась кража или дети группой довели одноклассницу до истерики.

Примеры ситуаций из жизни реального класса. Так эти ситуации единодушно оценивали сами дети.

Что даёт такой разбор?

- сам вопрос о величине события переводит ребёнка из сферы эмоциональной в сферу рациональную и уменьшает статус события. Если переживание продумать, то событие чаще всего воспринимается легче, чем сразу;
- постепенно, систематически работая при помощи техники «Светофор» удаётся поменять взгляд ребёнка на то, что раньше воспринималось, как катастрофа, и перевести в разряд – средние неприятности или даже мелкие.

Можно провести индивидуальную беседу с ребёнком и задать вопросы:

- Почему ты так поступил? Зачем ты так поступил?
- Суть этого вопроса заключается в том, чтобы узнать истинные причины поступка. Прояснить, что ребёнок сам думает о случившемся. Вывести проблему из эмоциональной сферы в рациональную.
- Мог ли ты поступить по-другому?

Этот вопрос учить ребёнка видеть многие другие возможные варианты поведения в неоднозначной для него ситуации. Если этот вопрос вызывает затруднение, предложить свои варианты.

- Как мне поступить в этой ситуации? Может быть, тебе нужна моя помощь?

Этот вопрос направлен на формирование доверительных отношений, которые являются основой воспитания.

- Если возникнет похожая ситуация снова, что будешь делать в следующий раз?

Задача вопроса – построить наиболее конструктивную модель поведения.

Чтобы получить устойчивые результаты, необходима систематическая и последовательная работа. Нужно включить режим «заезженной пластинки», так как детский опыт быстро «обнуляется».

Кейсы воспитания стоит обсуждать с родителями. Согласованная работа школы и семьи ускорит результаты.

И как итог, дети становятся терпимее друг к другу, формируются и закрепляются правильные поведенческие реакции. Налаживаются дружеские отношения. Дети социализируются.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Козлов Н.И. Простое правильное детство. – М.: Эксмо, 2014. – 400 с.
2. Козлов Н.И. «Психологос». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.psychologos.ru/articles/view/psihologos>
3. Кривцова С.В. Учитель и проблемы дисциплины. – М.: Генезис, 2004. – 144с.
4. Эльконин Д.Б. Детская психология. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 384 с.

О. Г. Сіраєва

Загальноосвітній політехнічний
ліцей II-III ступенів
(м. Ізмаїл Одеської області)

СОТРУДНИЧЕСТВО И ПАРТНЕРСТВО – ФУНДАМЕНТ СОВРЕМЕННОЙ ПЕДАГОГИКИ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

Индивидуальное развитие личности – основной показатель прогресса и главная предпосылка развития современного общества. Вот почему наиболее приоритетными сферами XXI века являются наука, которая продуцирует новые знания, и образование, которое обеспечивает индивидуальное развитие личности.

Образование в Лицее – целенаправленный социокультурный процесс содействия развитию личности учащегося, ее индивидуальности посредством специально организованных процессов обучения, воспитания и развития, реализуемых с помощью учебных, воспитательных и развивающих программ.

Стратегическая цель Лицея – повышение доступности качественного образования, отвечающего требованиям инновационного развития экономики, современным нуждам общества и каждого гражданина.

Реализация цели предусматривает решение следующих приоритетных задач:

- обеспечение нового качества образования, которое ориентировано на повышение уровня жизни будущих выпускников и всего общества, путем создания мотивационно-образовательной среды, т.е. насыщение образовательного пространства и непосредственно образовательного процесса мотивирующими факторами, которые стимулируют активность субъектов

образования и обеспечивают его качество. Ориентация на успех – основа для создания мотивационной среды.

В этом состоит инновационный компонент педагогической культуры этой среды. Достаточно высокий уровень развития культурно-образовательной среды Лицея предусматривает постоянный мониторинг таких направлений:

а) адаптивность – обеспечение адекватной реакции Лицея на изменения внешней среды, личностных нужд, мотивов и отношений, которые сложились между участниками образовательного процесса;

б) гуманность – приоритет гуманистических ценностей, особенно целостности и автономности, которые способствуют развитию субъектного характера образовательного процесса, когда каждый участник становится его автором;

в) саморазвитие – инновационное, динамическое, высококачественное образование, направленное на опережающее развитие личности в соответствии с социокультурной ситуацией;

г) открытость – использование педагогического потенциала коллектива Лицея, родителей, социума для обеспечения успешного развития учеников в открытом диалоге;

д) технологичность – внедрение информационных технологий, которые обеспечат высокий уровень материально-технической базы Лицея;

е) комфортность и оптимистичность – формирование толерантных взаимоотношений, комфортного мотивационной образовательной среды, создание ситуации успеха для учеников и родителей.

Эти приоритеты определяют векторы дальнейшего развития:

- от парадигмы обучения → к парадигме развития, самоопределению и самореализации личности;
- от негативных мотивов → к комплексной положительной мотивации успеха;
- от знаний, умений и навыков → к формированию личностных и предметных компетенций;
- от традиционных методик обучения → к современным образовательным технологиям;
- от традиционных отношений «учитель-ученик», «учитель - родители» → к отношениям сотрудничества, совместного творчества, социального партнерства всех субъектов образования.

Девиз образовательной политики Лицея: «Неспособных детей потенциально не существует, есть дети недостаточно развитые или развитые односторонне».

Ключевой фактор реализации всей концепции – человеческий ресурс, т.е. высококвалифицированный, стабильный, информационно-мотивированный педагогический коллектив – коллектив единомышленников, которые находятся в постоянном творческом поиске и самореализации, интегрируют и

дифференцируют систему поддержки способных та одаренных детей, совершенствуют свой педагогический потенциал.

Лицей создал и постоянно развивает благоприятную профессиональную среду, в которой все педагоги могут раскрыть себя в профессиональном плане, принимать участие в проектной деятельности, разработке и совершенствовании учебных планов, в принятии решений на уровне лицея, в сотрудничестве с профессиональными сообществами.

Принципы, лежащие в основе системы достижения высоких результатов образовательной деятельности Лицея:

1. Целостность – процесс обучения и воспитания создает систему условий для развития целостной гармонической личности с помощью точно подобранных средств влияния на нее.

2. Необходимость и достаточность – образовательная система включает все необходимые и достаточные компоненты в соответствии с целями и моделью личности.

3. Оптимальность – получение максимально возможных результатов при условиях минимальных затрат ресурсов и времени.

4. Адресная направленность и адекватность – содержание образования определяется логикой личностного и социального развития ученика, отвечает возможностям, интересам, потребностям личности ребенка, отражает образовательные запросы родителей.

5. Субъектность – предусматривает активную позицию всех участников образовательного процесса: педагогов, родителей, представителей общественности, социальных партнеров, а также самих учеников; включает процессы саморазвития, механизмы взаимовлияния и взаимодействия.

6. Скоординированность – взаимосвязь и четкое размежевание функций родителей, учителей-предметников, классных руководителей, воспитателей и педагогов внешкольных учебных заведений, лицейского самоуправления, непосредственно учащихся.

7. Оригинальность – возможность варьирования годовых планов работы, создание оригинальных учебных и воспитательных программ для разных групп учеников (по количеству, по возрасту, по интересам и т.п.) в соответствии с уровнем развития учеников и педагогического мастерства воспитателей.

8. Свобода творчества – точность и обязательность реализации целей и задач учебно-воспитательного процесса объединяется свободой выбора и творческой инициативой всех участников.

9. Вектор развития – динамичность, инновационность, способность усовершенствования всех направлений образовательного процесса.

Стратегия развития образования в ИПЛ подчинена основной задаче – давать знания и воспитывать нравственного человека. Достичь этого позволяет педагогика сотрудничества, которая учит детей творчески относиться к процессу обучения и самим становиться созидателями своего будущего. Мы

рассматриваем каждого ребенка как индивидуальную творческую личность, потребности и способности которой необходимо помочь раскрыть в полной мере.

І. Д. Спаський, М. О. Спаська
ТОВ Школа сімейного типу
«На перехресті» (м. Одеса)

ШКОЛА БАГАТОМІРНОЇ ЛЮДИНИ

В сучасній Україні та в деяких аспектах в усьому світі спостерігається криза ідей, дефіцит сенсів та зниження рівня життєвих сил, що веде до загострення багатьох глобальних проблем від соціальних до екологічних, від духовних до побутових. Осмислення ідеї школи у її тотальності надає можливості, піднімаючись до узагальнення логосних, енергійних та субстанційних аспектів, розкриваючи динаміку онтологізації на різних рівнях буття створити методологічну основу, теоретичну та практичну основу конструювання школи, що буде спрямована на подолання ентропії та онтологічної недостатності у яких на загальному рівні міститься джерело існуючих проблем сучасності.

Філософсько-методологічною основою онтологізації школи багатомірної людини є ідея хіазму. Хіазм – це перехрестя. Цей термін однаково добре докладаємо як до риторичних фігур, так і до анатомічних утворень. Тим часом слово «хіазм» має значення – наявність пересічних областей там, де а рїогї можна було б припускати їх паралелїзм [1].

Фїгура розгалуження еволюційних траекторїй системи знаходить в постмодернізмі фундаментальний статус («мережа» і «розгалуженї розширення» рїзومي у Дельоза і Гваттарї, «решїтка» і «перехрестя нескїнченностї» у Фуко, смислові перехрестя «вибору» у Р. Барта, «перехрестя», «хіазм» і «розвилка» у Деррїда, «лабіринт» у Еко та Дельоза та їн. - див. лабіринт, ризома. Так, за словами Деррїда, «все проходить через ... хїазм, все що він охоплює – практика [2]. Форма хїазма, цього “Х”, рїд вилки, розвилки (це серїя перехрестя , cattefour від лат. quadrifurcum - подвійна розвилка, grille - решїтка, claie - плетїнка, cle - ключ)». Найважливїшим джерелом формування постмодерністської версії бїфуркаційної моделї процесу виступає осмислення Борхесом простору подїєвостї як «саду розбїжних стежок» [2].

Послїдовне нанизування бїфуркаційних ситуацій, кожна з яких дозволяється принципово випадковим чином, задає суто їмовїрнісний свїт з принципово непередбачуваними варїантами майбутнього (в синергетицї подїбний феномен отримує назву «каскаду бїфуркацій»): «в бїльшостї ... часїв ми не їснуємо; в якихось їснуєте ви, а я - нї; в їнших є я, але немає вас; в їнших їснуємо ми обидва. В одному з них, коли щасливий випадок випав менї, ви з'явилися в мїй будинок; в їншому - ви, проходячи по саду, знайшли мене мертвим ... Вїчно розгалужуючись, час їде до незлїченних варїантів майбутнього» [1]. Так, в

рамках номадологічного проекту Дельоза і Гваттарі розглядається феномен розбіжності серій сингулярностей. Подібно до того, як в синергетична точка біфуркації розуміється в якості такого значення змінної, при якому відбувається розгалуження еволюційних можливостей, – постмодернізм фіксує «вузлові пункти», «точки розбіжності серій» (Дельоз, Гваттарі), «двозначні знаки» (Дельоз), що дають початок процедурам розгалуження. Так, по Дельозу, «є умови, які необхідним чином включають в себе» двозначні знаки «або випадкові точки, тобто своєрідні розподілу сингулярностей, відповідні окремим випадкам різних рішень, наприклад, рівняння кінцевих перетинів висловлюють одну і ту ж подію, яку його двозначний знак поділяє на різноманітні події - коло, еліпс, гіперболу, параболу, пряму лінію» [3].

Найважливішим наслідком постмодерністського осмислення феномена розгалуження – так само, як і в синергетики – виступає формування суто плюралістичної моделі досліджуваної реальності: «сама по собі ризома має різні форми, починаючи від її поверхневого розгалуженого розширення і до її конкретного втілення» [2] – ризома. У контексті аналізу цього розгалуження номадологія дає нове тлумачення проблеми модальності: розбіжність смислових серій у вузловій точці розгалуження потенційних траєкторій задає можливість еволюції різних світів – рівно можливих, але виключаючих один одного версій світової динаміки: «там, де серії розходяться, починається інший світ, неспівможливий з першим» за Ж. Дельозом. (Ідея і самі терміни «співспроможних» і «неспівспроможних» подій були свого часу використані Лейбніцем) [4;5].

Таким чином, перехрестя – символ зустрічі багатьох життєвих просторів, розкриття їх єдності. Традиції аристократичного виховання і освіти, розкриті в різних епохах, утворюють стрижень багатовимірного життя людини. Перехрестя не тільки місце перетину і з'єднання різних обсягів буття, а й розкриття життєвого шляху в цілому зокрема. Перехрестя як символ багатоканального осягнення реальності розкриває об'ємне мислення, що має велике число основ.

Перехрестя – простір вибору, інтеграції різних світів з яких складається кожен з нас, єднання духу і матерії, любові і волі, думки і дії. Перехрестя – центр дії, перетину шляхів, ідей, смислів, світів. Розкривається багатьма дорогами повнота життя. Прокласти русло життя і звільнити її потік на рівні внутрішнього і зовнішнього світу, відкрити її висоти і глибини, пробудити до них інтерес і спрагу пригод, знайти справжнє присутність в світі – це те, що можна назвати місією школи.

Перехрестя у багатомірності школи розкривається як онтологічна переповненість життям дітей, вчителів, батьків. Школа, наповнена натхненням вищих смислів, любов'ю, глибокими і великими знаннями, щирим інтересом до життя як такого в різних її вимірах. Школа, яка допомагає знайти і зберегти духовне, душевне та фізичне здоров'я. Школа, налаштовує мислення на бачення еврик-откровінь та живий досвід. Навик здобуття свободи в розкритті та

вихованні вольової сили. Дотик до культурних традицій і їх розкриття в цьому дні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Делез Ж. Логика смысла [пер. с франц. Я. И. Свирский]. – М.: Академический проект, 1998. – 473 с.
2. Делез Ж. Различие и повторение [пер. с франц. Н. Б. Маньковская, Э. П. Юровская]. – СПб.: Петрополис, 1998. – 384 с.
3. Богатая Л. Н. Многомерное мышление в контексте развития представлений о многомерности Стаття опублікована в монографії: Философия мышления : [сборник статей] /ред.кол. Л.Н.Богатая, И.С. Добронравова, Ф.В.Лазарев; отв. Ред. Богатая Л.Н. – Одесса : Печатный дом, 2013. – С. 131-163.
4. Богатая Л. Н. На пути к многомерному мышлению / Л. Н. Богатая. – Одесса : Печатный дом, 2010. – 372 с.
5. Хоружий С. С. Что такое SYNERGEIA? Синергия как универсальная парадигма: ведущие предметные сферы, дискурсивные связи, эвристические ресурсы / С. Хоружий // Вопросы философии. – 2011. – №12. – С. 19-37.

Н. В. Шатайло

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ІНТЕГРАЦІЯ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ

Інструментарій сучасної педагогіки достатньо широко представлений технологіями, зміст яких базується на інтеграції, як ключовому понятті, що відкриває широкі можливості для розвитку особистості. Сучасні нормативно-правові документи освітньої сфери містять концептуальне підґрунтя для здійснення інтеграції, яке дозволяє уникнути інформаційної мозаїчності та бачити взаємозв'язки між явищами, предметами, навчальним контентом, життєвими ситуаціями, відображаючи максимально наближену до життя цілісну картину світу (нібито у «5-D об'ємі») [4, с.13].

Інтегративну стратегію навчання мистецтва пріоритетною у забезпеченні цілісного світосприйняття, формування поліхудожньої картини світу, збагачення емоційно-оцінного досвіду учнів вважають ряд українських та зарубіжних учених, а саме: Л. Масол, Н. Миропольська, О. Просіна, О. Рудницька, Л. Савенкова, О. Щолокова, Є. Єрмолинська, Б. Юсов та ін.

Світоглядно формуючий потенціал мистецької галузі закладено у Державних освітніх стандартах, де комплексними результатами здобувачів освіти є пізнання мистецтва, інтерпретація художніх образів, набуття емоційно-чуттєвого досвіду, виявлення ціннісного ставлення до мистецтва. Усе зазначене є

водночас і фундаментом, і «стартапом» світогляду зростаючої особистості [1; с.2].

Спробуємо «заповнити» новітній педагогічний кейс інтегративним інструментарієм, що відкриває можливості формування естетичного смаку, художніх ідеалів, ставлень, ціннісних орієнтацій як складових світогляду особистості.

Фокус уваги на обраних нижче інструментах моделювання інтегрованого мистецького навчання: методах, формах, прийомах, технологіях, обумовлюється перш за все доцільністю освітніх підходів, переосмисленням комунікації між суб'єктами навчання на користь педагогіки партнерства і співпраці [4, с.19].

У широкому спектрі апробованого нами інтегративного інструментарію виділяються асоціативні методи і прийоми для розвитку художньо-образного мислення, які дозволяють переформатувати сучасний урок мистецтва (лекцію у системі неперервної освіти) у емоційно насичений простір осягнення загальнолюдських цінностей через мистецькі твори. Саме спонтанні прояви асоціацій, мимовільних відчуттів, інсайти в процесі сприймання мистецтва можуть стати навігатором для самопізнання, самоідентифікації, самовираження, що врешті решт слугуватиме розвитку системи ставлень особистості до навколишньої дійсності і до самої себе.

Суперечки щодо доцільності прийомів звертання до асоціативного ряду з творів одного виду мистецтва в ході сприймання твору іншого виду мистецтва (наприклад, візуальний ряд до твору музичного мистецтва тощо) не знаходять вичерпної відповіді. Все залежить від майстерності педагога, його націленості на результат такого асоціювання, детальне осмислення психолого-педагогічних чинників розвитку художньої діяльності учнів [5, с.29].

Враховуючи те, що інтеграція, як один з провідних принципів сучасної шкільної мистецької освіти реалізує водночас завдання як соціалізації, так і самореалізації особистості, необхідно «виявити у навчально-виховному процесі спільні або споріднені елементи й перекомбінувати їх, об'єднуючи у блоки (модулі) на основі певного домінуючого інтегратора» [3, с.11, с. 17]. Інтегратор тут виступає «ключем», який дозволяє в мистецько-пізнавальній діяльності «відкрити» конгруентність власних світоглядних орієнтирів та загальнокультурної картини світу.

Важливим кроком стане усвідомлення педагогами не тільки мистецьких спеціальностей, а й всього педагогічного загалу, що цілісна художня картина світу, яка формується в процесі інтегративного мистецького навчання, є ключовим структурним елементом внутрішньої культури особистості. Позитивним мотиватором до застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій в процесі неперервної освіти учителів мистецьких дисциплін є система тренінгів, що дозволяє сформуванню установок до інтегративності, гнучкості, нелінійності педагогічного мислення. Моделювання навчально-виховних ситуацій, фасилітація, різноманітні форми діалогової взаємодії

(консультування, парно-групова робота, рольові ігри) в своїй основі сприяють розвитку фахової компетентності в межах означеної теми, проявам педагогічної креативності, подальшій інвестиції зусиль у власний розвиток.

Започаткування педагогічного кейсу інтегративного інструментарію, націленого на реалізацію світоглядно-формуючої функції мистецтва потребує наступних кроків у його реалізації, що здійснюватимуться у напрямку розширення «набору» інструментів та їх науково-методичному обґрунтуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посіб. / Л. М. Масол. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. – 178 с.
4. Нова українська школа: основи стандарту освіти. / за заг. ред. М.Товкало – Львів, 2016. – 64 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/open?id=1eMV-K7YbxbN2BstOwDPsK6NU55I1YOjJ>
5. Падалка Г.М. Інноваційні процеси в мистецькій освіті / Г.М. Падалка // Наукові записки / Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В.Винниченка. – 2018. – Вип. 163. – 284 с. – с. 28-32.

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО - ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

Л. Г. Адаменко, О. О. Адаменко
міський методичний кабінет відділу
освіти Чорноморської міської ради
Одеської області (м. Чорноморськ)

ФОРМУЮЧЕ ОЦІНЮВАННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ ЗРОСТАННІ ВЧИТЕЛЯ

Концепція Нової української школи передбачає створення освітнього простору для формування активного та самодостатнього учня. Вчитель має займати позицію фасилітатора, тьютора, який спрямовує та корегує навчальну діяльність учня [1]

Нова освітня стратегія відповідає гаслу освітньої спільноти Великобританії «Візьми у власні руки контроль над власним навчанням».

Для створення умов реалізації гасла, учень має отримати допуск до системи оцінювання. Тобто вчитель, який завжди виконував оцінювання за певними критеріями і був контролером, зараз має поділитися з учнями інструментами оцінювання та надати можливість скористатися результатами проміжного оцінювання для визначення рівня знань та подальшого розвитку.

Застосовувати елементи формуючого оцінювання (ФО) на уроках вчитель зможе тільки за умови розуміння філософії ФО і застосування його до себе під час самоосвіти, підвищення кваліфікації на курсах або у міжкурсовий період.

Формуюче оцінювання, яке застосовано до визначення професійного зростання вчителя, допоможе вчителю зрозуміти наскільки його професіоналізм відповідає вимогам часу, скорегувати траєкторію подальшого професійного розвитку [2].

Для фахівців, які забезпечують методичний супровід вчителів, важливо не тільки теоретично пояснювати переваги ФО, а застосовувати елементи ФО саме в роботі з вчителями під час курсової перепідготовки і в міжкурсовий період.

Пропонуємо стислий огляд деяких сучасних інструментів ФО і згадаємо класичні інструменти оцінювання, які можна застосовувати під час формуючого оцінювання [3]:

1. Критеріальне самооцінювання дозволяє мотивувати вчителя під час засвоєння компетентностей як професійних, так й загальних. Важливо критерії розробляти та розглядати колегіально на засіданнях методичних об'єднань, разом з методистами, з тьюторами курсової перепідготовки. Тоді можна досягнути

сталого розвитку й забезпечити зворотній зв'язок.

2. Критеріальне взаємооцінювання застосовується під час виконання командної роботи, під час виконання освітніх проєктів, навчальних тренінгів, семінарів. Саме діалог і відкрита комунікація дозволяють корегувати процес, приймати рішення про подальший розвиток, або, навпаки, про неефективність та закриття проєктів.

3. Мапа поняття – це методика оцінювання за допомогою понятійних визначень, розміщених у певну схему; поняття пов'язані між собою лініями, які фіксують взаємозв'язок різних понять. В сучасному світі понятійні мапи трансформуються у ментальні мапи.

4. Складання тестів – творча робота вчителя, яка дозволяє визначити його професійні знання, навички та вмотивованість.

5. Портфоліо – можливість зібрати та структурувати розробки та надбання вчителя за певний проміжок часу

Хмарні інструменти часто повторюють класичні, але надають їм сучасні інтерактивні можливості [4]. Розглянемо деякі з них, які ще маловідомі і не застосовуються нашими вчителями і методистами у освітньому просторі.

Slido – зручний сервіс для швидкої взаємодії з великою аудиторією. Сервіс можна застосовувати для проведення опитування та зворотного зв'язку під час великих конференцій, лекцій, тренінгів, майстер-класів, педагогічної ради тощо.

За допомогою сервісу Slido аудиторія слухачів під час виступу спікера з власних смартфонів або ноутбуків можна задавати питання або залишати власні коментарі. Можна також швидко та ефективно отримати матеріал для подальшої аналітичної роботи за допомогою проведення опитувань, визначення ставлення учасників форуму до певних питань.

Сервіс англомовний. Під час створення події необхідно вказати назву, дату початку події. Ліміт часу для спілкування з певної події – тиждень.

ФО за допомогою тестів можна здійснювати і за умови відсутності Інтернету за допомогою сервісу ZipGrade. Сервіс має мобільний додаток і допомагає провести оперативне та ефективне опитування аудиторії.

Питання тесту можна показати з екрану або роздрукувати, їх можна зачитувати. Задача тьютора – скласти тест, ввести в мобільному додатку карту правильних відповідей, скачати і роздрукувати бланки відповідей для подальшої роботи. Учителям (учням) залишається зафарбувати позначки правильних, на їх думку, відповідей А, В, С, D, Е. Далі тьютор, за допомогою смартфона, має сканувати бланки відповідей і показує результати, де відзначено кількість помилок та статистика відповідей. На наш погляд, це одне з найбільш цікавих пропозицій ФО за допомогою тестів, яке може застосовуватися як для фронтального опитування, так і для індивідуального.

ФО можна проводити як онлайн, так і офлайн за допомогою вікторин. Найбільш екзотична, але достатньо проста для наших вчителів вікторина Triventy – онлайн конструктор ігор і вікторин, що застосовує концепцію, схожу на Kahoot

або Quizizz. Тьютор може створити текст або вікторину на власному комп'ютері, а слухачі можуть давати відповіді з власних мобільних телефонів або ноутбуків як під час занять, так і вдома, у зручний для себе час. Бали нараховуються за правильні відповіді та швидкість.

Створити вікторину Triventy доволі просто. Необхідно підготувати питання і кілька варіантів відповідей, з яких один – вірний. На відмінність від інших конструкторів, є можливість додати до кожного питання підказки або пояснення до питань. До кожного питання можна підібрати та завантажити зображення. Після завершення опитування можна проаналізувати результати з кожного питання і, за бажанням, результати кожного учня (учителя).

Під час підготовки дидактичних ігор, вчитель (методист) може, замість пошуку у браузері, застосувати сканування QR-кодів ігор та тестів. Достатньо завантажити на смартфон QR-сканер (ми пропонуємо застосовувати QR Code Reader Ultra) та застосовувати онлайнві генератори QR-кодів [5].

Новий рівень спілкування дають так звані «стінки». Ми провели апробацію сервісу Linoit (онлайн інструмент для створення нотаток) і Padlet («стіна» або «дощка») для оголошень і обговорень певних питань для налагодження професійної комунікації і отримання зворотного зв'язку.

Висновки:

1. ФО відповідає вимогам та духу Нової української школи
2. Методики ФО відомі здавна, застосовувалися у школах Європейських держав, в школах «Гуманної педагогіки» III. Амонашвілі, школах Вальфсдорської педагогіки. Але нові хмарні технології дозволили осучаснити інструментарій формуючого оцінювання[6].
3. Для ефективного застосування ФО в школах учитель має досконало володіти методиками ФО, сучасним інструментарієм. Тому ці методики мають застосовуватися під час курсової перепідготовки вчителів, на тренінгах і семінарах [7] у міжкурсовий період, під час планування і проведення вчителями самоосвіти впродовж своєї професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про освіту № 2145-VIII від 28.09.2017 Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
2. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Коберник І. Оцінювання в Новій українській школі: ресурс для розвитку замість вироку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/view/otsinyuvannya-v-novij-ukrayinskij-shkoli-resurs-dlya-rozvytku-zamist-vyroku/>
4. Сайт, присвячений формуючому оцінюванню [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ceo.org.pl/pl/ok>
5. Проект "Класна школа" (польська) Elementy oceniania kształtującego

6. Дементієвська Н. П. Формуюче оцінювання в курсі з допрофільної підготовки за програмою Intel «Шлях до успіху» Інформатика і інформаційні технології в навчальних закладах. Digital Library NAPS of Ukraine. 2012-07-12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/641/>
7. Крылова О., Бойцова Е. Технология формирующего оценивания в современной школе. / О. Крылова, Е. Бойцова – Каро, 2015 – 128 с.

Н. В. Береснева, Т. В. Юрченко
Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

СТАНДАРТИЗАЦІЯ СКЛАДОВИХ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Особливістю сьогодення є здатність сприймати зміни і творити їх, це найважливіша характеристика способу життя людини 21 століття. Концепція модернізації сучасної української освіти передбачає підготовку кваліфікованих, компетентних фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському і світовому ринках праці. В межах цієї концепції Британська Рада в Україні та Міністерство освіти і науки України розробили Програму та уклали курс «Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов» (2012). Програма містить Рамку безперервного професійного вдосконалення вчителів іноземних мов, що описує професійну поведінку вчителів різних кваліфікаційних категорій. Використання цього документу у процесі підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов України продемонструвало потенціал для розширення його функцій та сфер застосування. Тож, після обговорення та апробації запропонованих дескрипторів та критеріїв, укладачі їх удосконалили та доповнили розробку. Отже, Рамка безперервного професійного розвитку стала універсальною для вчителів усіх предметів.

Кінцевий варіант Рамки визначає підходи до створення стандартів вищої педагогічної освіти та напрями безперервного професійного розвитку вчителів. Вона є основою для розробки концепції педагогічної освіти, положень про атестацію та сертифікацію вчителів, положення про післядипломну педагогічну освіту та інших нормативно-правових документів.

Нові пропозиції для проходження атестації стали орієнтиром для створення інноваційних моделей професійного розвитку вчителів. Дескриптори Рамки визначають зміст професійної діяльності вчителів нової української школи та інтегрує підходи до оцінювання результатів їхньої роботи. У межах кожної сфери діяльності до дескрипторів розроблені показники, які конкретизують, деталізують та засвідчують професійні знання, уміння та ставлення вчителів. Для

кращого розуміння змісту дескриптора або показника Рамка вміщує довідник окремих понять з тлумаченнями до них [1].

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 29.11.2017 №1547 розпочато офіційну апробацію Рамки безперервного професійного розвитку вчителів. Завданнями даного дослідження є визначення необхідності та ефективності використання дескрипторів Рамки безперервної освіти в процесі планування професійного розвитку вчителя іноземної мови впродовж життя.

Враховуючи вищезазначене система роботи була спрямована на формування професійної компетентності сучасного вчителя іноземної мови і розрахована на слухачів курсів підвищення кваліфікації інститутів та Академій післядипломної /неперервної освіти.

В основі даної системи роботи лежить рефлексивний підхід, який дозволяє педагогічним працівникам різних категорій визначитись з формою, змістом та сферою свого подальшого професійного удосконалення. В рамках проведеної роботи визначені найважливіші складові професійної діяльності, які необхідні для ефективної реалізації неперервного професійного зростання:

- знання себе та усвідомлення себе в ролі вчителя;
- знання предмета;
- знання методики викладання та специфіки навчання;
- знання вікових можливостей своїх учнів;
- володіння інформацією про навчальний заклад та соціальну ситуацію;
- вирішення можливості для власного професійного розвитку.

Рефлексивне спрямування представленої системи роботи визначають наступні положення:

- що я використовую на уроках іноземної мови;
- чи відповідає це моєї педагогічній ситуації;
- наскільки ефективно це працює на практиці.

Для забезпечення правильності та достовірності отриманих даних застосовано широкий набір методів дослідження: спостереження за уроком, обговорення у фокус-групах за участю вчителів та представників адміністрації шкіл, самооцінка вчителів у письмовому вигляді, діагностування, прогнозування результатів, співбесіди, аналіз плану дій щодо подальшого професійного розвитку тощо.

В процесі апробації Рамки як чинника професійного зростання методистами лабораторії іноземних мов кафедри суспільно-гуманітарної освіти був проведений системний аналіз професійного навчання і розвитку вчителів, були організовані семінари-практикуми для проведення підготовки до атестації з боку педагогічних працівників та адміністрацій на базі пілотних шкіл м. Одеси та області. Слід зауважити, що стереотипи проведення районних семінарів та відкритих уроків заважають використанню нових інструментів атестації в повному обсязі. Адміністрація потребує додаткового часу для впровадження новий форм атестації.

Багато вчителів мають високі освітньо-кваліфікаційні категорії, але більшість із них професійно-віддалені від сучасних тенденцій. За підсумками вхідного та вихідного анкетування та в школах, які ми відвідали, ставлення до безперервного професійного розвитку було різним: деякі вчителі до нього ставляться з ентузіазмом, але більшість із них вважають, що їм не потрібен подальший професійний розвиток і надають перевагу роботі над підвищенням освітніх кваліфікацій або підготовці матеріалів/публікацій для атестації.

Вчителі зазначили необхідність глибинного самоаналізу задля подальшого планування процесу професійного зростання, що підтверджує важливість рефлексії власного професійного розвитку.

Стереотипи бачення професійної діяльності віддзеркалюють труднощі, пов'язані із самоаналізом та визначенням професійних потреб для удосконалення. Так, складові професійної діяльності вчителів, які відображені у Рамці «Організація уроку», «Евалюація та оцінювання», «Розуміння учнів» часто вказують на низький рівень володіння вчителем безпосередньо його «навичками та вміннями» щодо складання плану уроку та його покрокової реалізації, взаємодії з учнями та розуміння їх інтелектуальних здібностей, уміння проводити якісний та кількісний аналіз навчальних досягнень учнів та враховувати результати оцінювання для визначення з учнями ускладнених цілей.

З метою вивчення та надання методичних рекомендацій з проблемних питань, пов'язаних із самоаналізом вчителів іноземної мови, ми також порівняли складені програми власного професійного розвитку вчителів-слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови Одеської академії неперервної освіти, які проходили навчання з січня 2019 року. Це було практичне опрацювання Рамки безперервного професійного розвитку з метою удосконалити уміння вчителів проводити глибокий аналіз власної професійної діяльності, користуючись наданими дескрипторами та критеріями, аналізувати урок та план до нього, знаходити свої сильні та слабкі сторони для подальшої роботи над своїм професійним зростанням впродовж всієї педагогічної діяльності. Результатом цього практичного аналізу та обговорення дескрипторів Рамки стали випускні роботи слухачів-педпрацівників, які вони захищали наприкінці курсів.

Ми пропонували слухачам визначати складові своєї професійної діяльності за трьома рівнями:

1. «Роблю впевнено» 2. «Потребую удосконалення» 3. Не вмію/не застосовую

Статистика нам показала типові, для більшості вчителів, проблемні питання в процесі самоаналізу, згідно з критеріями. Зрозуміло, що глибокий аналіз можливо провести за умовами постійного спостереження за досвідом вчителя та його професійною діяльністю за складовими кожного з шести дескрипторів Рамки.

Запропонований нами алгоритм роботи з Рамкою безперервної освіти передбачає три основних етапи роботи вчителя з планування власного професійного розвитку:

1. Підготовчий етап:
 - Самоаналіз власної професійної діяльності згідно дескрипторів.
 - Формування власної проблеми.
 - Аналіз літератури з проблеми.
 - Аналіз досвіду впровадження цієї теми в практику.
2. Творчий етап:
 - Систематизація та узагальнення отриманої інформації.
 - Експериментальна перевірка нових ідей, методів роботи, використання їх на практиці.
 - Проведення відкритих уроків, виступи на семінарах, методичних об'єднаннях.
 - Самоконтроль та рефлексія результатів самоосвіти за визначеними у Рамці критеріями.
3. Аналітико-узагальнюючий етап:
 - Аналіз виконання поставлених завдань.
 - Визначення перспективи використання отриманих знань в практичній діяльності з метою підвищення навчально-виховного процесу.
 - Творчий звіт про самоосвітню роботу.

Рамка безперервного професійного вдосконалення вчителів є засобом розвитку особистісного потенціалу, сприяє стабільності розвитку професійної ідентичності, підвищує самооцінку вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рамка безперервного професійного вдосконалення вчителів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ngschoolteacher.wixsite.com/cpdinsett/cpd-framework>
2. Мірошник С.І. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи [Електронний ресурс] Народна освіта. Електронне наукове фахове видання – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4133
3. Вознюк О. В. Інтегративний підхід до професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін [Електронний ресурс] / О.В.Вознюк, О.А.Дубасенюк // Науковий часопис НПУ імені М.М. Драгоманова. – К., 2010. – Вип. 12 (22). – С. 17–20. – (Серія 16 "Творча особистість"). – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/8418/1/>.
4. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe-charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>
5. Day, S. Developing Teachers : The Challenge of Lifelong Learning / S. Day. – London :Falmer Press, 1999. – 239 p.

К. Г. Власенко

Петродолинська загальноосвітня
школа І-ІІІ ступенів
(Овідіопольський район Одеської
області)

КОНСУЛЬТАТИВНО-ПРОСВІТНИЦЬКА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Потреба розвитку і формування життєвих компетентностей особистості через освітній процес зумовлена стратегічними змінами і реформаційними тенденціями системи освіти в Україні. Процес формування та розвитку ключових компетентностей, з одного боку, є підґрунтям для формування загальнопрофесійних компетентностей соціального педагога, а з іншого – дають йому можливість ефективно впроваджувати компетентнісний підхід як інструмент впливу в освітній процес. Професіоналізм соціального педагога передбачає, насамперед, високу професійну компетентність – систему науково-практичних знань і умінь, сформованих у процесі навчання та самоосвіти. В цьому контексті важливого значення здобуває фахова ідентичність, вміння аналізувати власний професійний досвід на рівні теорії, розуміння різних підходів до соціальної ситуації та вибору методів на практиці.

Актуальність дослідження зумовлена новими соціальними викликами, освітніми вимогами, та, насамперед, реформуванням системи освіти. У зв'язку з цим, пріоритетним завданням діяльності психологічної служби стає забезпечення супроводу педагогічних інновацій. У трансформаційних умовах освітнього процесу, виникають нові вимоги та соціальні запити до компетентності фахівця.

Метою роботи є дослідження методичних аспектів формування життєвих компетентностей, за допомогою консультативно-просвітницької складової діяльності соціального педагога.

Дослідженню аспектів консультативної роботи соціального педагога приділяли увагу Л.М. Завацька, Ю.В. Клочан, Г.М. Раковська, О.Г. Коломієць, Т.А. Шишковець, О.О. Щанкіна та інші. Також дослідженням і теоретичним обґрунтуванням просвітницької роботи, її форм і методів займались О.В. Безпалько, Н.В. Заверико, А.Й. Капська, І.Д. Зверева, Т.В. Дуткевич, О.В. Паскаль, Р.Х. Вайнола, З.М. Шевців та інші. Так, на думку І.Д. Звереві просвітницька робота соціального педагога повинна включати в себе елементи соціального виховання, що передбачає цілеспрямований вплив на особу для оволодіння та засвоєння нею загальнолюдських та спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування позитивних ціннісних орієнтацій, соціально значущих якостей [6, 292]. Також інші науковці визначають, що соціально-педагогічне консультування стосовно учнів і батьків є кваліфікованою допомогою особам, що випробовують різні проблеми, для їх соціалізації,

відновлення і оптимізації соціальних функцій, вироблення соціальних норм життєдіяльності та спілкування [7, с. 102; 3, 147].

Таким чином, консультативна та просвітницька робота соціального педагога є складовою освітнього процесу та основним практичним носієм і впливовим важелем у процесі формування ключових компетентностей учасників освітнього процесу. Новий рівень компетентностей, наділяє фахівця універсальними і комплексними функціональними можливостями. Саме через консультативну форму соціально-педагогічної роботи, соціальний педагог здобуває можливість глибокого включення в проблемне поле супроводжувачого. Тим самим, змінюється його змістовно-смысловий функціональний формат – він здобуває культурно-продуктивну місію, що зобов'язує його формувати відчуття перспективи, діяти усвідомлено, стратегічно [3, с. 148]. Оскільки завданням компетентно спрямованої освіти є розвиток особистості сучасного учня з холистичним, критичним, творчим мисленням, здатного працювати в команді, застосовувати інформаційні технології, вирішувати конфлікти, то відповідно до цього, завданням сучасного соціального педагога – навчитись вдало використовувати весь арсенал соціально-педагогічного впливу на учня з метою формування життєвих компетентностей.

Таким чином, консультативно-просвітницьку складову освітнього процесу можна визначити як певний комплекс цілеспрямованих послідовних соціально-педагогічних дій, що допомагають соціальному педагогу (учням, батькам, вчителям) зрозуміти виникаючу життєву ситуацію і забезпечують його саморозвиток на основі рефлексії того, що відбувається. Метою такої форми роботи є розвиток і формування ключових компетентностей, здатності до саморозвитку, саморегуляції, самовдосконалення в різних ситуаціях.

Як показує практика, розподілення часу за видами роботи соціального педагога, свідчить, що консультативна і просвітницька робота займає вагоме та пріоритетне місце, а також значення. Так, апелюючи до фактів власного досвіду, можна встановити, що консультативна діяльність займає чверть робочого часу і охоплює 14% осіб від усього охоплюваного масиву. В свою чергу, просвітницька діяльність складає десяту частину робочого навантаження та за кількістю осіб охоплює половину. Проте, в нових умовах, більш важливого і актуального значення здобуває не стільки кількісна складова фахового навантаження і широта робочого масиву, скільки якісна. Мається на увазі ефективне застосування методів, методик, способів, прийомів в контексті розвитку компетентісного підходу, а також здатність фахівця вдало застосовувати методичний інструментарій, адаптувати його до реалій і умов сучасної освіти, враховуючи і без того, всю специфіку і складність роботи соціального педагога.

У новій освітній системі консультативно-просвітницька робота покликана забезпечити особистісний розвиток і виховання в умовах впровадження компетентісного підходу в освітній процес, що сприяє цілеспрямованому

розкриттю здібностей особистості, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я, життя як на особистісному так і на професійному рівні.

Подальше дослідження даної проблематики доцільне в розробці нових форм, напрямів та методів просвітницької і консультативної роботи соціального педагога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицький В.В. Формування ключових компетентностей учнів – основне завдання навчального закладу [Електронний ресурс] / В.В. Вербицький. – Режим доступу до статті: <http://lib.iitta.gov.ua/2372/1/Verbytsky.pdf>
2. Веретенко Т.Г. Формування компетентностей майбутніх соціальних педагогів в процесі професійної підготовки / Т.Г. Веретенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2012. – № 104. – С. 60-62.
3. Гапончук О. Зміст консультативної діяльності шкільного соціального педагога: аналітичний огляд наукових джерел / О. Гапончук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. – 2015. – № 1. – С. 146-153.
4. Пометун О.І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – С. 16-25.
5. Розвадовська Т.В. Просвітницька робота як важлива фахова складова у діяльності соціального педагога / Т.В. Розвадовська // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2016. – № 1. – С. 70-75.
6. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [під ред. проф. І.Д. Зверев]. – К., 2008. – 336 с.
7. Справочник социального педагога: 5-11 классы / [под ред. Т.А. Шишковой]. – М.: ВАШ, 2007. – 336 с.

С.В. Воронова

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ СВДОМІЙ РОЗВИТОК?

Реформа системи освіти, впровадження Концепції Нової української школи передбачають побудову такої школи, в якій будуть комфортні умови для навчання і розвитку всіх учасників освітнього процесу. У цьому випадку слід говорити про формування нових підходів до навчання і виховання в закладі освіти, а саме: створення сприятливої атмосфери взаємодії, співробітництва та партнерства на засадах демократичного врядування; зниження монологічного

викладу матеріалу та дублювання інформації; перехід до діалогізованого спілкування з учнями в ході освітнього процесу; інтенсифікація впровадження в освітній процес активних методів навчання, які дають можливості для розкриття творчої особистості, розвитку ініціативи, активізації пізнавально-навчальної діяльності учня.

Актуальним, також, є питання організації системної післядипломної освіти педагогічних працівників з використанням потенціалу андрагогіки, а саме: безперервності, наступності, інтеграції за визначеною індивідуальною освітньою траєкторією [2]. У Законі України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII зазначено, що «індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [3].

Зміна підходів можлива тільки тоді, коли педагог постійно підвищує свою професійну компетентність і поступово стає проактивним. За В. Франклом, проактивність – це характеристика особистості, що приймає відповідальність за себе й своє життя та не шукає для пояснення подій, що відбуваються з нею причини в оточуючих її людях і обставинах [4, с. 156]. Проактивність дозволяє педагогу ставити перед собою мету та впевнено її досягати, спираючись на принципи, що стають невід'ємною частиною його характеру.

Враховуючи вище сказане та з метою визначення на скільки педагоги можуть і хочуть розвивати власну професійну компетентність, на базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» було проведено опитування педагогів. В опитуванні брали участь чотири категорії слухачів курсів підвищення кваліфікації: заступники директорів з навчально-виховної роботи ЗЗСО та інтернатних закладів зі стажем роботи до 5 років (15 осіб) та понад 5 років (13 осіб); заступники директорів з виховної роботи та педагогічно-організатори, які суміщають посади (12 осіб); керівники гуртків (22 осіб). Педагогічний стаж опитуваних склав: від 1 до 5 років – 18%, від 6 до 10 років – 16%, від 11 до 15 років – 8%, від 16 до 20 років – 18%, більше 20 років – 40%. Можна констатувати, що більшість опитуваних є досить досвідченими фахівцями.

Опитування проводилося за технікою «Декартові координати» (названа на честь Р. Декарта). Педагогам було запропоновано проробити питання «Чи потрібно мені розвивати професійну компетентність?» [1, с. 71-72]. Робота передбачала чотири етапи.

На першому етапі учасники записували всі можливості, які відкриються для педагога, якщо він не дозволить цій події статися у своєму житті. «Що трапиться в моєму житті, якщо я не буду розвивати професійну компетентність?». На другому етапі педагоги відповідали на питання: «Що з'явиться в моєму житті,

якщо я буду розвивати професійну компетентність?». Третій етап передбачав відповіді на питання: «Чого не буде в моєму житті, якщо не розвивати професійну компетентність? Яка можливість буде втрачена?». На четвертому етапі педагоги відповідали на останнє запитання – «Чого не буде в моєму житті, якщо розвивати професійну компетентність?» (Які плюси і мінуси ситуації, якщо я наважуся на реалізацію свого задуму? Які ресурси я повинен (-на) буду витратити? Для чого в моєму новому житті не залишиться місця?).

По завершенню роботи педагоги оцінювали пріоритет і цінність кожного фактора за десятибальною шкалою, рахували суму балів окремо для кожної частини. Порівнявши отримані результати, об'єктивно оцінювали вигоди і втрати кожного рішення щодо розвитку професійної компетентності. Це допомогло зробити вірний вибір і окремо попрацювати над мінімізацією можливих ризиків з даного питання.

Аналіз результатів проведеного опитування показав наступне. У випадку негативної відповіді на перше запитання за квадратом Декарта – «що трапиться в моєму житті» – педагогічні працівники звернули увагу на втрату довіри серед зовнішнього та внутрішнього оточення (14%), перспектив професійного зростання (48%), позитивного світогляду (23%), фінансових вигод (42%), гідної самооцінки (74%). Опитані очікують виникнення конфліктних ситуацій професійного характеру (32%).

В наслідок позитивної відповіді опитані очікують виникнення в своєму житті таких явищ, як зростання професійного рейтингу (53%), рівня професійних знань (76%), розширення світогляду (21%), підвищення рівня професійної майстерності (42%), зростання психологічного комфорту та впевненості в собі (65%), поширення можливостей для кар'єрного зростання (40%), збільшення можливостей для саморозвитку (74%).

На запитання чого не буде в їхньому житті в наслідок негативної відповіді, педагогічні працівники навели перелік наступних ситуацій: відсутність професійних стресів і конфліктів (39%), втрата можливостей для професійного навчання (45%), самоповаги (71%), корисного спілкування та контактів (26%), можливостей для формування стосунків та розширення контактів з колегами (32%).

В наслідок позитивної відповіді педагогічні працівники очікують зменшення невпевненості в собі (81%), особистих депресивних станів (13%), проблем в особистому житті (48%), фінансових ускладнень в особистій практиці (19%).

Таким чином, оцінивши пріоритети і цінність кожного фактора за десятибальною шкалою, педагоги дійшли висновку, що для кожного з них кращим буде розвивати професійну компетентність. При цьому кожний педагог в залежності від бажаного результату, здібностей і можливостей на основі техніки «Лінія часу» побудував власну траєкторію професійного розвитку на найближчі п'ять років. Індивідуальну траєкторію формування професійної компетентності педагога можна розглядати як доцільний вибір ним змісту, форм, методів,

технологій, прийомів освіти на основі узгодження індивідуальних цілей, потреб, мотивів інтересів працівника та цілей, вимог освітньої організації (закладу освіти).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронова С. В. Коуч-технологія для директора школи : навч.-метод. посіб. / С. В. Воронова. – Х. : Вид. група «Основа», 2018. – 128 с.
2. Половенко О. В. Безперервна освіта педагога за індивідуальною освітньою траєкторією : навч.-метод. посіб. / О. В. Половенко, Л. М. Кірішко. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2018. – 60 с.
3. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Франкл В. Человек в поисках смысла: сборник: пер. с англ. и нем. / под общ. ред. Л. Я. Гозмана, Д. А. Леонтьева; вст. ст. Д. А. Леонтьева. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.

Я. В. Іванова

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПАСІОНАРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Зміни, які відбуваються сьогодні в Україні, пов'язані з реформуванням багатьох сфер людського життя. Не винятком є й освітня галузь, яка в умовах нової української школи потребує трансформації освітнього процесу шляхом впровадження інноваційних методів, форм і засобів навчання та організації такого освітнього середовища, що сприятиме розвитку вільної та творчої особистості. Одним із принципів державного стандарту початкової освіти є плекання самостійності та незалежного мислення, замість «навченої безпорадності» [7, с. 22].

Пріоритетне значення у розбудові нової школи має завдання щодо формування в учнів системи загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливність, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [7, с. 19]. Такий підхід становить перед вчителем не тільки нові виклики та вимоги до професійних здібностей, компетенцій, але й можливість для створення умов задля самореалізації, втілення власного покликання, впровадження інноваційних підходів. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема вивчення психологічних властивостей вчителя. На нашу думку, до числа таких властивостей особистості відноситься пасіонарність.

У просторі особистості, на думку Л. М. Гумільова, пасіонарність – це характерологічна домінанта, непоборне внутрішнє прагнення (усвідомлене або

неусвідомлене) до діяльності, спрямованої на здійснення якої-небудь мети [2]. Деякі автори схилиються до точки зору, що пасіонарність – це, перш за все, прояви креативності, толерантності, харизматичності особистості та прагнення до самоактуалізації [1; 5]. Найчастіше пасіонарність розглядається як енергійність та активність особистості, вміння проявляти волюві зусилля, постійна готовність до дії [2; 4; 5; 9]. Також слід відмітити, що пасіонарність грає роль у розвитку людства, у культуротворчих та духовних процесах, забезпечує збереження та рівновагу самобутності та різноманітності культур, соціальних процесів; впливає на процеси формування та розвитку національно-культурної ідентичності, свідомості [2; 6; 8].

І. М. Стребкова пасіонарність педагога визначає як інтегративне особистісне утворення, що характеризується розвиненим ідейним світом особистості, цілісністю та синергічністю, а також пасіонарною індуктивністю (вміння надихнути оточуючих своєю ідеєю). Основними показниками пасіонарності є: вміння донести та надихнути інших чіткістю формулювання, оригінальністю та суб'єктивною значимістю ідеї; вміння знайти свій шлях, засоби і методи втілення, здатність до спонтанності, а також прийняття агресії, контактність, наполегливість, завзятість, незалежність особистих цінностей [9].

Отже, пасіонарність – це інтегральна властивість особистості, що виявляється у здатності до перетворення довколишнього світу, створення новизни (змін) через дієве втручання у хід процесів та подій; у схильності до порушення балансу у взаємодії з оточуючим середовищем, як способу утримання стабільності внутрішнього світу (вірність ідеям, задумам, цілям) та прояву аутентичного, концептуального Я (відчуття та реалізація покликання) [3].

Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності. Наприклад, однією із ключових компетентностей є інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, впроваджувати професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади. Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей [7, с. 129].

Таким чином, з одного боку реформи в освітній галузі ставлять перед вчителем вирішення певної особистісної екзистенційної задачі, проникнення в дійсність та прагнення змінити наявні умови існування; з іншого боку надають можливість для прояву внутрішнього потенціалу, самореалізації та втілення власного покликання. Отже, пасіонарність передбачає наявність сильних якостей, які допомагають в реалізації цілей і домагань в майбутньому, забезпечують відкритість і гнучкість до нової інформації, свободу від стереотипів, задоволення

від відчуття залученості в процес змін. Тому одним із пріоритетних напрямків подальшого наукового пошуку має бути вивчення пасіонарності майбутніх вчителів в період змін і трансформацій освітньої галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васютинська О. Г. Індивідуально-психологічні особливості самоактуалізації як одного із структурних компонентів пасіонарності. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. №1. С. 52-58.
2. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. М.: Айрис-Пресс, 2013. 560 с.
3. Иванова Я. В. Структурно-динамичний аналіз пасіонарності в контексті адаптивної детермінації. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. С.47-52.
4. Коваленко М. И. Пассионарность как психологический феномен. Психологические проблемы самореализации личности. URL: <http://gumilevica.kulichki.net/debate/Article13.htm> (дата звернення: 11.02.2015).
5. Ковтун Н. М. Співвідношення феномену толерантності й пасіонарного імпульсу в контексті філософської спадщини Льва Гумільова. *Історія. Філософія. Релігієзнавство*. 2008. № 1. С. 31-35.
6. Лобанкова И. П. Пассионарность в динамике культуры: Философско-методологическая реконструкция культуры про города Аркаим: автореф. дис. ... докт. филос. наук: 09.00.13 / Уфимский гос. ун-т экономики и сервиса. Челябинск, 2017. 300 с.
7. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
8. Павлюк С. Культурна пасіонарність українців у міжвоєнний час як суттєвий компонент самоутвердження. 1914-2014. Від війни імперій до діалогу культур (культурна спадщина: трактування, збереження, спільна відповідальність): міжнародна наукова конференція (м. Львів, 14-15 листопада 2014 року). Львів: Народознавчі зошити. 2015. №1 (121). С. 262-264.
9. Стребкова И. Н. Педагогические условия развития конструктивной пассионарности будущего преподавателя вуза: дис. ... канд. псих. наук: 13.00.08 / Воронежский гос. ун-т. Воронеж. 2017. 242 с.

Н. В.Каргіна

Одеська академія неперервної
(м. Одеса)

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ

У зв'язку з переходом сучасної школи на особистісно-орієнтовані моделі освіти підвищуються вимоги з боку суспільства до особистості педагога, його ролі в освітньому процесі. Від педагога потрібно творче ставлення до роботи,

володіння педагогічною технікою (промовою, виразними засобами спілкування, педагогічним тактом), проектувальними вміннями тощо. Така ситуація потенційно містить в собі збільшення нервово-психічної напруги особистості, що призводить до виникнення невротичних розладів, психосоматичних захворювань. У практиці освітніх установ виникає проблема професійної дезадаптації як відображення особистісних протиріч між необхідною від педагога мобілізацією та наявністю внутрішніх енергоресурсів, що викликають досить стійкі негативні (часто неусвідомлювані) психічні стани, які проявляються в перенапруженні та перевтомі. Отже, практичний інструментарій спрямований, насамперед, на збереження і підвищення загального рівня психологічного здоров'я педагогів. Робота із особливостями психологічного здоров'я педагогів носить досить складний та комплексний характер й може містити в собі гармонізацію власного психічного стану, різноманітні техніки релаксації, формування та закріплення соціальних навичок тощо. Актуальним питанням є знання акцентів, які повинні бути розставлені при здійсненні відповідної психологічної допомоги особам з різним рівнем психологічного здоров'я.

Педагог постійно включений в різноманітні швидкоплинні соціальні ситуації, на які повинен мобільно та конструктивно реагувати. При зустрічі з непередбаченими ситуаціями, він повинен думати, перш за все, про те, як вирішити проблему з найменшими наслідками для школярів, які перебувають під його відповідальністю.

Останні роки характеризуються підвищенням уваги суспільства до проблем психологічного здоров'я, проводиться цілий ряд заходів, націлених на його зміцнення. При цьому традиційно основна увага приділяється питанням збереження фізичного здоров'я: загартовуванню, фізичної активності, раціонального харчування, режиму тощо. Тим часом, сучасні уявлення про психологічне здоров'я виходять далеко за рамки медицини та припускають чималі зусилля і в іншому напрямку. Так, зокрема, все більш широке визнання отримують погляди на психологічне здоров'я, що містить в собі як соціальні та особистісні ресурси, так і фізичні можливості; психологічне здоров'я розглядається як структуроутворюючий конструкт духовної сфери людини й умова її творчості (А.А. Бодальов, В.Т. Ганжін, А.А. Деркач). Є й інші підходи до визначення психологічного здоров'я. Однак звертають на себе увагу не стільки відмінності, як спільність в сучасних визначеннях психологічного здоров'я, отже, значною його характеристикою виступають психологічні аспекти.

Важливим аспектом роботи по збереженню психологічного здоров'я педагога є оволодіння прийомами саморегуляції. Необхідність саморегуляції виникає, коли професіонал стикається з новою, незвичною, важкою для нього проблемою, яка не має однозначного вирішення; знаходиться в стані підвищеного емоційного та фізичного напруження, що спонукає його до імпульсивних дій, знаходиться в ситуації оцінювання з боку колег, інших людей, адміністрації. В даний час для саморегуляції психічних станів використовуються різноманітні

методи: дихальна гімнастика, концентрація і візуалізація, релаксація, аутогенне тренування та ін. Оволодівши ними, людина може більш ефективно, раціонально розподіляти власні сили протягом кожного дня, адекватно керувати собою у відповідності зі сформованою ситуацією [3, 4].

Для ситуативної саморегуляції емоційного стану під час дії емоційогенних чинників можуть використовуватися: дихальні вправи заспокійливої спрямованості (характеризуються поступовим подовженням видиху до тривалості подвоєного видиху). Зосередження уваги та уяви на певному об'єкті (зорових, звукових, тілесних та інших відчуттях). Наприклад, при перших ознаках напруги уявити всередині себе, на рівні грудей, потужний прес, який рухається зверху вниз, придушуючи виникаючу негативну енергію та внутрішнє напруження, пов'язане з нею.

Поєднання прийомів концентрації уваги, актуалізації уяви та дихальних вправ. Наприклад, можна використовувати наступний прийом перед майбутньою неприємною бесідою: глибоко вдихнути, під час видиху різким рухом в уяві, як би зірвати напружену маску з обличчя та після цього починати бесіду.

Активізація почуття гумору, – спробувати побачити комічне навіть у складній, серйозній ситуації, пробачити партнеру його помилку, некмітливість, емоційність.

Відволікання – намагатися, якомога яскравіше уявити ситуацію, в якій зазвичай відчуваєте себе найбільш спокійно і затишно, поставити себе в цю ситуацію.

Перемикання на цікаву діяльність, улюблене заняття – створити нову домінанту. При збудженні в корі головного мозку утворюється домінантний осередок збудження, який має здатність гальмувати всі інші осередки, підпорядковуючи собі всю діяльність організму, усі вчинки та помисли людини. Значить, для заспокоєння треба ліквідувати, розрядити цю домінанту або ж створити нову, конкуруючу. Чим цікавіше справа, тим легше створити конкуруючу домінанту.

В основі «нездорових» моделей поведінки лежать ірраціональні думки та переконання. Вони ведуть до неконструктивних переживань, не сприяють подоланню стресу та підвищують ризик вигорання. Ірраціональні переконання характеризуються сильними неприємними переживаннями – гнів, безпорадність, розгубленість, роздратування. Часто в них використовуються слова «повинен», «зобов'язаний». Вони завжди песимістичні і припускають невдалий результат «я цього не витримаю», «я не зможу цього зробити», «у мене нічого не вийде». Їхній зміст пронизаний безнадією, безпорадністю. Для профілактики та подолання негативних емоційних станів ірраціональні переконання можуть бути перероблені в раціональні. Для цього їх необхідно вчасно виявляти і систематично заміщати на раціональні переконання.

Необхідно провести самоаналіз внутрішнього діалогу та усунути з нього все деструктивні мовні звороти, звернення до себе, в яких відчувається приреченість,

самозвинувачення, відсутність віри та надії на успіх. Наприклад, «я нічого не можу змінити», «мене ніхто не розуміє». Необхідно замінити їх на конструктивні або позитивні, що сприяють мобілізації внутрішніх психологічних ресурсів і зміцнюють впевненість у власних силах [1]. Корисно заручитися позитивними висловлюваннями про запас, навчитися думати конструктивним чином, щоб не «застрягати» на негативних переживаннях і не перешкоджати своєму творчому пошуку нових шляхів подолання життєвих і професійних стресів.

Кожному педагогу абсолютно необхідно та цілком реально побудувати свою індивідуальну програму професійного самозбереження. Результатом і показником її ефективності буде фізичне і професійне творче довголіття. Програма професійного психологічного самозбереження може мати наступні пункти: активна позиція в професійному житті (перестати відчувати себе жертвою обставин), а саме реалізація себе як активної особистості в активному професійному середовищі; готовність до постійного самозмінення, лабільність установок; зміцнення в своїй особистості тих її якостей, які особливо необхідні та затребувані в сучасному суспільстві (готовність до включення в нові проекти, зміцнення у себе ресурсу «успіху» і впевненості в своїх силах); створення оптимістичної професійної перспективи, посилення авторства свого життя, навіть в складних обставинах; підтримання у себе позитивної Я-концепції себе як професіонала, акцент на своїх досягненнях, посилення своїх позитивних якостей.

Внутрішня особистісна відповідальність за своє психічне та фізичне здоров'я; внутрішня гармонія, прийняття реальних викликів у своєму професійному житті; вміння зрозуміти себе як індивідуальність, самотність, дія не всупереч своїй індивідуальності, а в союзі з нею; установка на творчість («виживання через творчість»); володіння прийомами самовідновлення (фізичного та психічного) після перевантажень, нормалізації рівня працездатності; виключення зі свого життя саморуйнівних стратегій поведінки, посилення свого життєвого потенціалу та життєстійкості [2, 3].

Отже, використання педагогом запропонований інструментарій в повсякденній діяльності допоможе зберігати добре самопочуття, знизить ймовірність розвитку професійного «вигорання» та сприятиме укріпленню психологічного здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водопьянова, Н.Е. Синдром выгорания: диагностика и профилактика / Н.Е. Водопьянова, Е.С. Старченкова. – СПб.: Питер, 2008. – 336 с.
2. Габдреева, Г.Ш. Самоуправление психическим состоянием: Учеб. пособие / Г.Ш. Габдреева. – Казань: Изд-во КГУ, 1981. – 63 с.
3. Гаджиева, Н.М. Основы самосовершенствования. Тренинг самосознания / Н.М. Гаджиева, Н.Н. Никитина, Н.В. Кислинская. – Екатеринбург, 1998. – 144с.
4. Маркова, А.К. Психология труда учителя / А.К. Маркова. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.

О. В. Килівник

Одеська академія неперервної
освіти (м. Одеса)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Майбутнє України вирішується сьогодні як результат забезпечення освітніх потреб нових поколінь країни. Наша школа відповідає на виклики суспільного розвитку і тому має практикувати нові технології навчання та виховання. У сучасних умовах розвитку системи освіти важливого значення набуває питання змісту і технологій становлення інформаційної культури вчителя як головного провідника змін в умовах Нової української школи.

В умовах становлення сучасної системи освіти вчитель має постійно удосконалювати свої професійні педагогічні якості й інформаційну культуру. Межі цього процесу співпадають з тривалістю професійної діяльності. Сучасний вчитель початкових класів повинен мати не лише високий рівень педагогічної майстерності, він має досконало орієнтуватися в безмежному медіапросторі, володіти культурою пошуку та відбору необхідних джерел, бути готовим до опрацювання великої кількості інформації, критично її оцінювати, застосовувати сучасні інформаційні технології.

Наукові дослідження, в яких розглядається розвиток інформаційної культури як складової професійної культури педагогічних працівників з'явилися порівняно недавно (Т. В. Бабенко, Р. С. Гуревич, М. І. Жалдак, О. В. Крапівіна, Л. Л. Філіпова).

Інформаційна культура як результат сучасних досягнень науково-технічного прогресу спирається на аналіз культури з позиції розкриття зв'язку інформаційного світу з духовною культурою особистості, цілісності єдиного розуміння культури.

Інформаційна культура формується завдяки інформаційній грамотності і є інтегральним поняттям, яке включає такі компоненти: аудіовізуальна культура, логічна культура, семіотична культура, понятійно-термінологічна культура, технологічна культура, комунікаційна культура, мережева культура [4].

На думку Л. Л. Філіпової, інформаційна культура науково-педагогічного працівника – це «особливий тип організації предметно-спеціальних знань, які дозволяють правильно оцінити ситуацію і приймати ефективне рішення у професійно-педагогічній діяльності, використовувати нові інформаційні технології для подальшої гармонізації внутрішнього світу особистості, формування її культури та адаптації до умов життєдіяльності в інформаційному суспільстві» [3].

В літературі наводяться дані про провідні чинники, що зумовлюють розвиток інформаційної культури особистості. Це, передусім, інтелектуальний розвиток людини, її освітні досягнення [1]. Тут слід враховувати, що у сучасних

умовах парадигма «знання на все життя» у професійній педагогічній освіті змінюється на парадигму «освіта протягом життя», що, на думку І. Зязюна, означає, що людина вчиться постійно, без відносно довгих перерв у освітніх установах, чи займається самоосвітою. Залишаючись на одному й тому ж формальному рівні вона удосконалює свою професійну кваліфікацію, свою майстерність, піднімається ступенями і рівнями професійної освіти [2]. Тому неперервна професійна освіта є головною передумовою розвитку інформаційної культури вчителя.

Досвід професійного спілкування з вчителями різного віку та стажу роботи також досить переконливо свідчить, що істотну роль відіграє психологічна готовність вчителя до використання нових освітніх технологій. Тут має важливе значення мотивація фахівця до самовдосконалення, одержання високого рівня задоволення досягненими результатами.

Розвиток професіоналізму вчителя розпочинається ще в період навчання у педагогічному закладі вищої освіти, але особливе місце в цьому розвитку посідає середовище, в якому вчитель здійснює свою професійну діяльність. Педагогічний колектив школи, адміністрація має створювати сприятливі умови для розвитку інформаційної культури вчителів початкових класів: велике значення має комфортне психологічне середовище і матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу. Крім того у сучасному закладі освіти має культивуватися певна система цінностей, що підтримують розвиток інформаційної культури та сприяють розумінню важливості медіаграмотності саме для вчителя початкових класів як носія теоретичних знань та практичних навичок, котрі необхідні для успішної самореалізації дитини у майбутньому.

Отже, створення оптимальних психолого-педагогічних умов становлення інформаційної культури вчителя початкових класів передбачає сукупну дію кількох чинників, серед яких провідними є середовище закладу освіти, можливості здобуття неперервної професійної освіти та активність самого вчителя в процесах саморозвитку. Вчитель має самостійно підійти до розвитку власної інформаційної культури, посилювати власну мотивацію до опанування інформаційних освітніх технологій, розробляти і поглиблювати власне розуміння інформаційної культури – передумови професійного зростання і розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матвієнко О. В. Інформаційна культура особистості: освітньо-виховний контекст: навч.-метод. посібник / О.В. Матвієнко. – К.: Ун-т економіки та права «Крок», 2006. – 116 с.
2. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія [ред. І. Я. Зязюна] – К.: ВІПОЛ, 2000 – 636 с.
3. Філіппова Л. Л. Інформаційна культура науково-педагогічного працівника: сутність і характерні ознаки / Л. Л. Філіппова // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: Зб.наук.праць. – Львів: ЛДУ БЖД, 2006. – С.211-219.

Вигодянська загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів (Біляївський район Одеської області)

Освіта є запорукою національної безпеки, єдності, економічного зростання та засобом соціальної мобільності кожного громадянина. Одним із орієнтирів освітнього процесу в XX столітті було формування і розвиток базових умінь трьох *R: Reading, wRiting, aRithmetic* (читання, писемне мовлення, лічба). Сучасні вимоги суспільства та нові технології диктують нову писемність, що включає уміння чотирьох *K: Колаборація, Креативність, Комунікація та Критичне мислення*.

З огляду на це перед Новою українською школою (НУШ) постає завдання формувати та розвивати вміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі.

Професійна діяльність вчителів передбачає постійні міжособистісні контакти з людьми, тому актуалізується застосування ще в процесі підготовки фахівців педагогічних інновацій, які ґрунтуються на активній суб'єкт-суб'єктній взаємодії учасників освітнього процесу. Тільки через сучасні технології, сучасну освіту, що органічно поєднує кращий досвід і тенденції розвитку світової освіти ми зможемо забезпечити конкурентність держави в дедалі більш глобалізованому і системно конкурентному світі. Для України, яка інтегрується в міжнародний простір, особливо важливим є створення освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання освітян, учнів, батьків.

Як зазначено в Концепції нової української школи «орієнтація освітнього процесу на досягнення результату, що відображається ключовими компетентностями, але не обмежується ними» [5]. Нині у світовій практиці ефективність освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу. Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

У світовому досвіді склалось розуміння компетентності як інтегрованого результату освіти, при засвоєного особистістю. Ключові компетентності

пов'язують воедино особистісне і соціальне в освіті, відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльностей, що створює передумови для розроблення індикаторів їх вимірювання; вони виявляються не взагалі, а в конкретній справі чи ситуації; набуваються молоді людиною не лише під час вивчення предметів, але й засобами неформальної освіти, впливу середовища тощо. Треба зазначити, що учні – це майбутня еліта, люди, яким доведеться керувати державою, створювати її позитивний імідж на політичній арені.

Отже, педагогічні інновації сьогодні пов'язані перш за все із застосуванням інтерактивних (від англ. *enter* – взаємний, *act* – діяти) методів у навчальній та виховній діяльності учнів. «Інтерактивний» означає здатність взаємодіяти в процесі бесіди, діалогу. Отже, інтерактивне навчання – це насамперед діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня [4, с. 5]. Інтерактивні технології дають можливість забезпечити глибину вивчення змісту, при цьому відсоток учнів, які засвоїли знання досить високий (понад 50). [4, с. 5] Змінюється роль учнів - вона активна. Змінюється основне джерело мотивації навчання – воно стає внутрішнім, це інтерес самого учня. Значно підвищується роль особистості педагога – педагог більше розкривається перед учнями, виступає як лідер, організатор.

У Концепції НУШ визначено 10 ключових компетентностей, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування, і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді у суспільстві знань [5].

У цьому контексті невід'ємною складовою є спілкування англійською мовою, що передбачає вміння належно розуміти висловлене, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і писемне мовлення) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів, вміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування [5, с. 12–13].

Однією з ключових компетентностей НУШ є також цифрова компетентність, що передбачає впевнене, а водночас критичне застосування та взаємодію з цифровими технологіями для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні [6].

Беручи це до уваги, гострою потребою сьогодення є відповідна методична підготовка майбутнього вчителя англійської мови. Як демонструє шкільна практика, вчитель часто використовує застарілі засоби навчання, не є достатньо компетентним у цифрових технологіях, на відміну від учня. Учителі англійської мови не завжди вміють розв'язувати навчально-методичні завдання за допомогою цифрових технологій, працювати з великими інформаційними потоками, які невинно накопичуються та оновлюються, критично аналізувати та відбирати аутентичний навчальний матеріал, розробляти та структурувати власні електронні засоби навчання, працювати онлайн у навчальних, професійних, соціальних і наукових проектах, в команді тощо.

Ефективний розвиток педагогічного професіоналізму та педагогічної компетентності (використовуючи всі зазначені технології) вчителів англійської мови сприятиме зростанню компетентних випускників нової української школи. «Педагогічні працівники, – зазначається в Державній національній програмі «Освіта», – мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи освіти». Забезпечити навчальний процес у такому ракурсі може тільки професіонал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про освіту № 2145-VIII від 28.09.2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
2. Котова А., Туренко Р. Принципи організації самостійної роботи студентів та вимоги до її проведення // ScienceRise. 2015. Т. 10, N 5 (15). С. 75–77.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. – К., 2007. – 656с
4. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності засобами дистанційного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04.. Хмельницький, 2012. 20 с.
5. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
6. Хомишак О. Методика застосування комп'ютерів у вивченні іноземних мов: методичні рекомендації до лабораторних занять/ О.Хомишак. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. – 62 с.

О. В. Кузнєцова

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ПРЕВЕНТИВНА АДАПТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЯК РЕСУРС ОСВІТНІХ ЗМІН

Невпинний розвиток науково-технічного прогресу надав безпрецедентні можливості людині в опануванні світом, що вже сьогодні призводить до докорінних змін у всіх сферах буття: виникнення нових типів економіки, поширення інформаційних технологій, трансформація суспільної свідомості тощо. Всі ці процеси, з одного боку, нівелюють історичний досвід розвитку освіти як надважливого соціального інституту, що традиційно виконував функцію передачі знань від покоління до покоління. З іншого боку, саме освіта сьогодні стає інструментом управління змінами, прогнозування та адаптації до їх наслідків. Саме тому завдання модернізації держави, суспільства, економіки, яке є нагальним для України, передбачає передусім реформування освіти.

Проте якщо на рівні держави впровадження новітніх педагогічних ідей, поширення прогресивного досвіду, в тому числі й закордонного, однозначно визнається як пріоритет і як необхідність, то на індивідуальному рівні

спостерігається широка гамма ставлень та реакцій педагогів: від активного залучення до повного відчуження, відкритого спротиву або суто декларативної готовності до впровадженні інновацій. Втім саме особистість вчителя, який є провідником змін, стає чинником прийняття оновлення й іншими учасниками освітнього процесу – учнями та батьками.

Вочевидь постає питання про вивчення тих психологічних характеристик особистості педагога, які визначають його здатність до прийняття змін у системі освіти, гнучкого реагування на оновлення змісту, підходів та форм роботи без ірраціонального спротиву та виникнення бар'єрів щодо нововведень. На нашу думку, однією з провідних таких властивостей є адаптивність.

Аналіз психологічної літератури вказує на різні точки зору щодо розуміння сутності адаптивності. Один з напрямків пов'язаний з динамічною сутністю даного феномену. З цих позицій поняття адаптивність (неадаптивність, дезадаптивність) людини як суб'єкту власної життєдіяльності відображає структуру і динаміку адаптивної активності, протікання адаптивних процесів, де адаптивність розглядається як тенденція відповідності між цілями і досягненнями результату активності особистості [2]. Інше значення поняття «адаптивність особистості» в психології пов'язане з уявленням про відповідну властивість особистості, особливу її здатність. В межах цього напрямку адаптивність розуміється як полісистемна функціонально-структурна властивість інтегральної індивідуальності, що визначається сукупністю її різнорівневих індивідуальних характеристик (індивідних, особистісних і суб'єктних властивостей людини), що виявляються в показниках продуктивності і гомеостатичності [1]. Ми визначаємо адаптивність як властивість особистості, що характеризує її здатність до внутрішніх (внутрішньоособистісних) і зовнішніх (поведінкових) перетворень, перебудов, спрямованих на збереження або відновлення рівноважних взаємин особистості з мікро- і макросоціальним середовищем при змінах в його характеристиках [4].

Перспективним з точки зору розуміння психологічних чинників опанування особистістю перманентних соціальних змін, зокрема в сфері освіти, є аналіз превентивної адаптивності. Це когнітивно-афективне особистісне новоутворення (системна характеристика особистості), що визначає її здатність заздалегідь пристосуватися до нових умов існування на основі знань про соціальну дійсність і уявлень про майбутнє, досвіду поведінки в типових соціальних ситуаціях і антиципації майбутніх змін [3]. Превентивна адаптивність активізує процеси внутрішніх змін, самозмінення, і зовнішнього пристосування до динамічного середовища.

Зважаючи на характер педагогічної діяльності як такої, що орієнтована на майбутнє, оцінка превентивної адаптивності педагогів набуває особливого значення. Сучасний педагог є не тільки носієм знань, що перевірені часом і визнані як наукові істини, але й створює певний абрис майбутнього, що дозволяє активізувати механізми планування та підготовки адекватних раціональних способів подолання наслідків змін. Педагог має розуміти напрямки розвитку

сучасної освіти, тенденції модернізації у сфері знань, зокрема, появу нових способів використання знань, їх нарошування тощо.

Саме вивчення особливостей превентивної адаптивності педагогів і стало метою нашого емпіричного дослідження. В дослідженні прийняли участь вчителі початкових класів різних шкіл Одеської області, всього 78 осіб різного віку. У якості психодіагностичного інструменту використано шкали превентивної адаптивності за І. М. Сімаєвою (модифікація методу Т. Дембо-С. Я. Рубінштейн). В результаті проведення емпіричних процедур отримано дані про ступінь розвитку у досліджуваних наступних показників превентивної адаптивності: постійно оновлюванні адекватні уявлення про майбутні зміни в особистому та суспільному житті; розуміння смислу майбутніх подій; адекватна оцінка власних актуальних та потенційних можливостей; готовність здійснювати внутрішні та зовнішні дії для адаптації до змін; переживання індивідуальних змін та стресових ситуацій як тимчасових або необхідних для досягнення мети труднощів, ставлення до адаптації як діяльності, необхідної для отримання певних результатів; відповідальність за свої можливі дії; відкритість, гнучкість та терпимість до нового; комунікативна компетентність [5].

В цілому, середні числові значення оцінок превентивної адаптивності за названими показниками в групі вчителів вище середнього. У зоні високих значень (на рівні четвертого квартилю розподілу) знаходяться такі показники: відповідальність за власні можливі дії (готовність визнавати свою приналежність до наслідків здійснених дій або прийнятих рішень); відкритість, гнучкість до нового (відкритість до нової інформації, свобода від стереотипів, звичок та інертності суджень у сприйнятті нового); терпимість до нового (позитивне ставлення до оточуючого світу, не дивлячись на об'єктивні недоліки, переважно позитивний погляд на дійсність).

Цікавим є розподіл значень в групах з різним віком вчителів. Група молодих вчителів (до 30 років) відрізняється більш розвиненою готовністю здійснити внутрішні та зовнішні дії для адаптації до змін, тобто вони схильні до мобілізації сил, здійснення дій, що упереджують події, схильні змінювати свою поведінку і стан при підготовці до зустрічі з подіями майбутнього. Зрілі за віком вчителі (від 50 років і старші), порівняно з молодими, більше зосереджені на формуванні уявлень про майбутні зміни в професійному житті, більш точні у передбаченні життєвих подій, вміють використовувати досвід адаптації для входження у нові групи, для опановування змін в умовах праці тощо.

Таким чином, в досліджуваній вибірці в цілому відмічається достатньої високий рівень розвитку превентивної адаптивності, а переважання окремих її компонентів і, відповідно, використання певних стратегій адаптації до змін залежить від віку вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – Т. 22. – № 1. – С. 16-24.
2. Петровский В. А. Психология неадаптивной активности / В. А. Петровский. – М.: ТОО Горбунок, 1992. – 224 с.
3. Реан А. А. Превентивная адаптивность как новообразование личности / А. А. Реан, И. Н. Симаева // Психологический журнал. – 2006. – С. 22-33.
4. Санникова О. П. Системный анализ адаптивности личности : монография / О. П. Санникова, О. В. Кузнецова. – Одесса: Издательство ВМВ, 2017. – 392 с.
5. Симаева И. Н. Психология адаптации личности к изменениям жизнедеятельности: дисс. ... докт. психол. наук : 19.00.01 / Ирина Николаевна Симаева. – СПб, 2006. – 351 с.

С. О. Онищук

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО НОВИХ ВИДІВ СПОРТУ

Одним із важливих пріоритетів підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які постають перед сучасною вищою педагогічною освітою, є пошук та використання шляхів підвищення ефективності навчальних технологій, спрямованих на формування педагогічних, психологічних, методичних, соціальних, екологічних якостей майбутнього учителя у закладах загальної середньої освіти.

Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих як до найвищої соціальної цінності, формування високого рівня здоров'я дітей та учнівської молоді.

Фізична культура як складова загальної культури, закладає основи збереження здоров'я та розвитку всіх його компонентів, використовує комплексний підхід до формування розумових та фізичних якостей і навичок, удосконалює фізичну та психологічну підготовку до активної життєдіяльності, формує пріоритети оздоровчої спрямованості фізичних вправ та забезпечує загальний культурний розвиток особистості.

Навчання в основній та старшій школі фізичній культурі спрямоване на досягнення загальної мети базової загальної освіти. Адже метою її є розвиток і соціалізація особистості учнів, яка поєднує в собі творчий потенціал до навчання, ініціативність до саморозвитку та самонавчання в умовах глобальних змін та викликів, здатності ідентифікувати себе як важливу і відповідальну складову

українського суспільства, яка готова змінювати і відстоювати національні цінності українського народу.

Сьогодні в Україні впроваджується JuniorZ – проєкт Олександра Педана з розвитку спорту серед школярів. Проєкт реалізується за підтримки Міністерства освіти та науки України (лист МОН від 03.01.2018 № 1/9-2), Комітету з фізичного виховання та спорту МОН України, НДУ «Інститут модернізації змісту освіти», Спортивного комітету України, численних національних федерацій з різних видів спорту. Він пропонує такі види спорту: чирлідінг, петанк, хортинг, флорбол, бадмінтон, корфбол, регбі, сумо та фризбі. Також проводяться тренінги для вчителів фізкультури, директорів шкіл та батьків-активістів, фестивалі для школярів та інші заходи, які спрямовані на впровадження новітніх варіативних модулів і видів спорту до програми фізичного виховання школярів, формування у молоді здорового способу життя та заохочення до занять спортом.

Ми вважаємо, що завданням у вищій школі на сучасному етапі має бути підвищення інтересу і бажання у молодих людей до освоєння нових розділів знань і підготовки їх до життя в умовах сучасного розвитку суспільства. Система вищої фізкультурної освіти стоїть перед фактом необхідності виходу за рамки того, що є традиційним у діяльності викладачів ЗВО, які працюють за навчальними програмами, не цілком задовольняє сучасні вимоги науки і життя. Прийшов час соціально-психологічного переосмислення системи викладання і пропонуваних обсягів знань.

Проблемі організації змісту освіти багато уваги приділяється як в дидактиці, так і в педагогіці вищої школи, де визначені основні критерії та методологічні принципи організації навчально-виховної роботи, які успішно можуть бути розвинуті в системі підготовки професійних кадрів фізичної культури і спорту [2, с. 27].

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до нових видів спорту, на нашу думку, передбачає власний розвиток викладача, його саморозвиток, відвідування ним заходів щодо впровадження та популяризації нових видів спорту на уроках фізкультури, презентація варіативних спортивних модулів від національних федерацій та тренінг з інноваційних видів спорту для вчителів фізкультури, ознайомлення з Всеукраїнським конкурсом «Інноваційний урок фізичної культури та урок фізичної культури з елементами футболу».

Найважливішим пріоритетним напрямом у сфері фізичної культури в ринковому середовищі стають такі технології, які розвивають та зберігають здоров'я людини. Це об'єктивно веде до виникнення в ньому якісно нових процесів та явищ.

Фізична культура в європейських країнах спрямована не стільки на формування і розвиток фізичних умінь і навичок, скільки на розвиток особистих інтересів при організації дозвілля і відпочинку школярів. Тільки через залучення до сфери фізичної культури формуються знання, уміння і навички, що базуються на принципах і поняттях, таких, наприклад, як: «правила гри», правила чесної гри

і пошани до суперника, глядачів, суддів, тактильно-м'язове сприйняття, соціальна відповідальність, пов'язана з особистим вкладом в результат виступу команди [1, с. 105].

Завдання, які стоять перед сферою фізичної культури, як, наприклад, міцне здоров'я, особовий розвиток, громадянська активність, говорять про значущість фізичної культури. Водночас слід зважити на таку важливу обставину: незалежно від специфіки соціально-економічного середовища в певній країні, існують загальні закономірності, які впливають на функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту.

Соціальне значення фізичної культури і спорту знайшло своє віддзеркалення в різних документах Європейської Комісії. У закладах вищої освіти (ЗВО) європейських країн навчальні плани включають такі цикли дисциплін: природничо-наукові, соціально-гуманітарні, педагогічні, спеціальні, спортивні. В уніфіковану «Європейську модель» навчальних планів ЗВО фізичної культури у цикл природничо-наукових дисциплін входять: фізіологія, анатомія, здоров'я людини, біомеханіка, статистика, біохімія, біометрія, біологія, гістологія, фізика, хімія. Соціально-гуманітарний цикл дисциплін містить: соціологію, філософію, іноземні мови, право; цикл педагогічних дисциплін – дидактику, педагогіку, психологію, теорію і методику фізичного виховання. Організація і теорія спортивного руху, спортивний менеджмент входять до циклу спеціальних дисциплін. До циклу спортивних дисциплін відносяться плавання, легка атлетика, гімнастика, ритміка, спортивні ігри, танці, рекреація, лижний спорт, спортивні предмети за вибором тощо.

Університетська підготовка фахівців фізичного виховання і спорту спрямована на об'єднання фундаментальної і теоретичної освіти, професійної практики з різною спеціалізацією на різних етапах навчання. Така підготовка здійснюється завдяки пріоритету гуманітарних дисциплін над дисциплінами природничо-науковими. Багатоступінчаста підготовка фахівців фізичного виховання і спорту дозволяє готувати студентів з різних спеціалізацій, що і визначає зміст навчання [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринченко І. Б. Процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в країнах Європи і в Україні // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць/ гол. ред. І. М. Шоробура. - Хмельницький: ХГПА, 2012. - Вип.12. - С. 103-109.
2. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. автореф. дис. докт. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Тимошенко. – К., 2009. - с. 35.
3. Hrynchenko I. B. The descriptive analysis of professional training teachers-to-be in physical education and sport in Europe and Ukraine, Turystyka, Sport i Zdrowie, № 3 (2013), www.tsz.po.opole

О. І. Папач

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У Державному стандарті початкової освіти за 2018 рік визначені вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти. Виходячи з цього можна передбачити, якими можуть бути вимоги до учнів на рівні середньої освіти, а також спрогнозувати, якими професійними компетентностями мають володіти сучасні вчителі природничо-математичних дисциплін.

На наш погляд, серед загальних сучасних вимог до вчителя незалежно від фаху є: спрямованість на інтеграцію; усвідомлена налаштованість на створення освітнього середовища; вміння вибудовувати соціальну комунікацію з учнями, батьками, колегами та адміністрацією; здатність до рефлексії та професійного саморозвитку; наявність цифрової грамотності та вмінь щодо створення цифрового контенту. Надзвичайно важливим є достатній рівень предметної компетентності.

Українські вчені наголошують, що в сучасній системі педагогічної освіти країни процес професійного становлення та розвитку вчителів набуває ознак безперервності [1]. Важливу роль в цьому відіграють заклади післядипломної педагогічної освіти. В першу чергу це пов'язано з тим, що необхідно оперативно підвищувати кваліфікацію вчителів, які повинні здійснювати реалізацію основних положень реформування освіти. Щороку ці положення уточнюються, оновлюються старі чи з'являються нові навчальні програми, інноваційні за змістом та формами. Щоб забезпечити потреби у якісному підвищенні кваліфікації вчителів природничо-математичних дисциплін та інформатики, на кафедрі природничо-математичної освіти та інформаційних технологій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» здійснюється постійна корекція навчально-тематичних планів та програм з підвищення кваліфікації.

Однією з ведучих тенденцій світового та вітчизняного освітнього процесу є спрямованість на інтеграцію змісту навчання. Відповідно до принципів гуманістично-інноваційної освіти, викладених у державних документах щодо розвитку та реформування освіти України інтеграційні процеси розглядаються як основа створення системи знань у свідомості дитини, основа розвитку її мислення, його об'єктивації [2].

Для набуття науково-природничих компетентностей та забезпечення інтегративного підходу у початковій школі для вчителів початкових класів НМЛ природничих дисциплін розробила навчально-тематичний план та програму і вже

третій рік поспіль забезпечує підвищення кваліфікації з проблеми «Інтеграція природничих знань у освітній простір початкової школи». Курси користуються попитом, проходять у вигляді активних лекцій, диспутів, обговорень, короткотривалих тренінгів. Протягом курсів слухачі відпрацьовують всі форми і методи забезпечення інтегративного підходу у вивченні природознавства на рівні початкової школи.

Для реалізації принципу наступності між початковою та середньою ланками освіти кафедра забезпечує підвищення кваліфікації вчителів, які викладають природознавство в 5 класі. Згідно з новою редакцією Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти мета навчання природознавства полягає у формуванні природознавчої компетентності учнів через засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину, основ екологічних знань, удосконалення способів навчально-пізнавальної діяльності, розвиток ціннісних орієнтацій у ставленні до природи. Тому зміст програми підвищення кваліфікації вчителів, які викладають природознавство, реалізується на основі діяльнісного підходу, вчителі аналізують природничо-наукові методи пізнання та окремі прийоми дослідницької діяльності, які вони можуть використовувати на уроках.

Враховуючи той факт, що теоретична підготовка вчителів з особистісно-орієнтованого навчання, компетентнісного підходу частково сприяє його професійному розвитку і не завжди призводить до зміни професійної діяльності педагога [1], протягом останніх років в навчально-тематичні плани та програми було введено значну кількість активних форм навчання. Тому результатом підвищення кваліфікації вчителів є набуття професійних навичок, долучення до сучасних освітніх цінностей та ставлень, а також спільні напрацювання щодо наповнення навчально-методичних ресурсів (розробки різноманітних освітніх одиниць, визначення ролей для вчителя та учнів в освітньому середовищі, предметні завдання для освітньої діяльності).

Актуальним є підвищення кваліфікації вчителів, які незабаром почнуть викладати інтегрований курс «Природничі дисципліни» для учнів 10-11 класів, для яких природничі предмети не є профільними. Нині в рамках пілотного проекту ця програма апробується в 4 закладах освіти області, а вчителі цих шкіл забезпечені науково-методичним супроводом як з боку кафедри, так і з боку авторів програм Т.М. Засекої та О.Г. Козленка. У зв'язку із запровадженням Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» заплановано також навчання директорів, заступників директорів з навчально-виховної роботи та вчителів закладів загальної середньої освіти, які є учасниками експерименту із запровадження інтегрованого курсу природничих дисциплін.

Для забезпечення впливу на розвиток предметних компетентностей вчителів кафедра проводить моніторингові дослідження якісного складу вчителів, які викладають окремі предмети природничо-математичного циклу; забезпечення

вивчення математики на профільному та поглибленому рівні; рівня сформованості цифрової грамотності вчителів; рівня сформованості математичних компетентностей учнів. Результати моніторингів допомагають визначити пріоритетну тематику спецкурсів та курсів підвищення кваліфікації певної проблематики.

Наприклад, на початку цього року закладами загальної середньої освіти Одеської області з поглибленим вивченням природничих та математичних предметів було отримано комп'ютерного обладнання для кабінетів фізики, хімії та біології. Сучасні комп'ютерні та інтерактивні комплекси дозволяють створювати всі умови для численних досліджень, активної проектної діяльності, STEM-освіти, однак у ході семінару з цими вчителями з'ясувалось, що певна їх частина має доволі низький рівень цифрової грамотності і не може повною мірою застосовувати отримане обладнання. Кафедрою передбачено проведення спецкурсів для підвищення рівня цифрової грамотності всіх бажаючих вчителів.

Аналіз кадрового складу вчителів показав, що переважно в сільській місцевості предмети природничо-математичного циклу викладають вчителі без відповідної фахової освіти. 3 грудня 2018 року з ініціативи голови Одеської державної адміністрації М.В. Степанова почав роботу регіональний проект «Учитель+». Були визначені пілотні освітні заклади, яких була найбільша кількість вчителів, які потребували відповідного супроводу і технічні можливості яких забезпечували стійку відео трансляцію уроків. Нині до участі в проекті залучено 38 закладів освіти з 14 районів області та 1 ОТГ. Кращі вчителі області записували 15-ти хвилинні фрагменти уроків, які є певним узагальненням попередньо обраних тем для 7-8 класів з фізики, хімії, біології, географії, алгебри та геометрії, які транслювались на пілотні заклади. Для вчителів пілотних закладів виявився корисним додатково підібраний матеріал, доповнений наочністю та рекомендовані джерела навчально-методичних ресурсів, диференційовані домашні завдання, розраховані на різний рівень засвоєння навчального матеріалу учнями, додаткові відомості для допитливих.

Он-лайн трансляції та загалом участь у проекті для вчителів, які викладають окремі предмети природничо-математичного циклу без відповідного фаху є можливістю підвищити свою професійну, зокрема предметну компетентність. Наступного навчального року проект продовжить свою роботу.

Також передбачено реалізацію проекту щодо збільшення кількості класів з поглибленим та профільним вивченням математики, іспити з якої незабаром стануть обов'язковими для всіх випускників шкіл.

Виходячи з власного досвіду та оцінювання результатів підвищення кваліфікації вчителями вважаємо, що заклади післядипломної педагогічної освіти мають всі підстави та можливості щодо формування та розвитку професійних компетентностей вчителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воротнікова І.П. Моделі професійного розвитку вчителя в умовах реформ післядипломної педагогічної освіти. // Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки). – 2018. – № 3-4 (56-57). – С. 21-27.
2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 (у 1 класах). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Сорочан Т.М. Наступність професійного розвитку вчителів у системі університетської та післядипломної освіти. // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – №20 (231). – С. 274-284.

Я. М. Твердохлібова

Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського (м. Одеса)

ЗМІСТ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Сучасна методологія освіти й психолого-педагогічна наука потребують суттєвих змін у змістовому і процесуальному забезпеченні художньої підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Наукові педагогічні парадигми в цьому контексті окреслюють низку завдань і питань, зокрема щодо оновлення змісту художньо-графічної підготовки як важливої складової професіоналізації особистості вчителя.

Розгляд цих питань знаходить у наукових дослідженнях (Т. Міхова, В. Орлов, М. Пічкур, М. Резніченко, О. Ткачук, І. Туманов). Проте, як засвідчив аналіз стану педагогічної освіти, ще недостатньо приділяється увага змісту художньої підготовки фахівців у системі вищих педагогічних навчальних закладах, відсутня науково обґрунтована сутність інноваційних методичних засад художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Ці актуальні проблеми зумовили розгляд складових дидактичного забезпечення процесу художньо-графічної підготовки вчителя в дослідженні автора, суттєвим компонентом якого є структурована змістовність авторської програми «Теорія і практика графіки» [1].

У програмі укладено систему завдань за різноплановим змістом складності, що забезпечує освітній вектор художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Її змістова структура складається із чотирьох блоків навчальних та творчих завдань і вправ, а саме: графічна палітра формоутворення; художнє вираження засобами графічного рисунка; вираження образної структури графічного зображення; творчий метод створення графічної композиції (твору).

Перший блок завдань включає етап вивчення основ графічної мови та специфіки формоутворення в графіці, опанування графічної палітри як інструмента формоутворення, виразного графічного зображення, а також навичками вільного володіння техніко-технологічними прийомами й способами графічного зображення конкретними зображальними матеріалами та інструментами.

Другий блок завдань передбачає оволодіння на професійному рівні основними методами графічного зображення на двомірній площині, усвідомлення загальних правил та закономірностей формоутворення, способів оформлення логіки побудови думки й почуття у виразному зображенні засобами оригінальної графіки. Важливими художньо-естетичними категоріями завдань та вправ цього блоку передусім є: організація елементів рисунка графічного зображення на аркуші паперу; декоративність пластичної форми, єдність стилістичної характеристики графічного рисунка; графічне зображення образної метафори, виявленої у пластичній стилістичній домірності, доведеної до знакової моделі як вираження ефектів графічної форми, що в цілому складають художньо-образну структуру графіки.

Третій блок завдань передбачає вивчення та практичне опанування різних засобів відображення предметного середовища в графічній композиції, засвоєння на практичному рівні закономірностей графічної композиції, графічного зображення за природи, по пам'яті, за уявленням; творчий вияв у графіці різного роду та призначення – замальовки-вправи для очей і руки й формування спостережливості, зорової пам'яті, композиційних, допоміжних рисунків для станкових графічних аркушів та ескіз-картонів для гравюри; композиційні графічні замальовки до літературних творів та графічно-композиційні начерки різноманітних варіацій на одну тему; формування мислення в матеріалі (виконання в різноманітних техніках оригінальної та друкованої графіки).

Четвертий блок програмних завдань характеризується більш високим рівнем опанування практичних способів дій художньо-графічної діяльності через самостійне виконання творчих робіт, створення композицій на задану тему, усвідомлення творчого методу в створенні різноманітних композицій у визначеному автором стилі. Передбачена можливість застосування варіативних завдань творчого характеру залежно від індивідуального рівня навчально-творчих досягнень студента.

Кожен із блоків освітнього вектора художньо-графічної підготовки студента містить методичні настанови що спрямовані, по-перше, на рефлексію закономірностей графічного формоутворення за такими показниками, як-от: наявність рухомого сприйняття, всебічне сприйняття моделі з різних кутів зору; сприйняття силуетної пластики, ритму; здатність виявляти, як внутрішні протиріччя архітектоніки й морфології форми моделі (натури), так і співвідношення світлотонових мас моделі; уміння оформлювати зображальну площину як художню площину, що бере участь у формоутворенні та відтворенні

співвідношення форми до тла на площині аркуша паперу; уміння організовувати композиційну структуру графічного зображення в узагальненій формі, оскільки графіка неможлива у своїй основі без композиційної побудови й організації художньо-зображальної площини будь-якого формату відповідно до техніко-технологічних можливостей художніх матеріалів для графічного відтворення образу певної моделі; емоційне сприйняття не тільки ознак натури, але й стану, що естетично впливає на почуття образу; сприйняття характерних рис, окремих виразних елементів в узагальненій формі.

По-друге, – на формування художнього уявлення і образного мислення в процесі графічної навчально-пізнавальної та художньо-творчої діяльності, що виявляється за такими показниками: сюжетно-образна характеристика об'єкта зображення; художньо-образний задум графічного зображення; наявність образних зіставлень у графічному зображенні; уявлення про пластику й графічність наочного об'єкта зображення; формування уявлення про взаємодію раціональних і емоційних напрямів способів дій у графічній діяльності в процесі створення графічного зображення; уявлення про засоби вираження графічної форми, про технологічні можливості формоутворення певними художніми матеріалами; уявлення про можливості включення в процес графічного зображення елементів попередньо осмисленого сприйняття, віддзеркаленого у свідомості; уявлення про хід виконання завдання в пошуках художньо-графічного образу засобами певної техніки графіки та можливостями графічних матеріалів; усвідомлення творчого методу створення графічного твору (графічної композиції).

По-третє, – на формування й розвиток техніко-технологічних умінь і навичок та практичного оволодіння творчим методом як наявності професійної здатності до відображення мотивів сприйманої дійсності на зображальній площині певними графічними матеріалами, що виявляються за такими специфічними ознаками: передача характеру форми, пластично-виразної суттєвості графічної форми; ступінь застосування прийомів і способів графічного відтворення виразного зображення у формі образу; ступінь варіативного рішення в передачі виразного зображення та пластичного оформлення елементів структури рисунка в композиції графічного аркуша. В процесі педагогічного управління художньо-графічною діяльністю студентів суттєвим методичним інструментарієм взаємодії стають доцільні настанови викладача за змістовими модулями «Графічна палітра», «Натюрморт», «Пейзаж», Портрет, фігура людини», «Книжкова графіка», «Сюжетно-тематична композиція».

Таким чином, запропонована змістова модель є продуктивно ефективною, якщо методика навчання включає такі дидактично зумовлені складові ознаки навчально-творчої діяльності студентів: а) художньо-теоретичні знання техніко-технологічних процесів зображення різними графічними матеріалами, тобто знання про прийоми й способи виразного зображення форми, художнього

формування; б) художньо-аналітичні вміння й практичні навички творчо-технологічного процесу створення образу.

Подальшого розгляду потребують питання методики викладання навчального матеріалу з історії та розвитку мистецтва графіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Твердохлібова Я. М. Методика художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва / Я. М. Твердохлібова. Дисертація на здобуття канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (образотворче мистецтво). - НПУ ім. М.П.Драгоманова, К., 2018, – 295 с.

І.П. Тертична, Ю.О. Тертична

Одеська академія неперервної
освіти (м. Одеса)

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

В сучасних умовах реформування освіти радикально змінюється статус учителя, його освітні функції. Зростають вимоги до його професійної компетентності і рівня професіоналізму. У «Національній доктрині розвитку освіти» зазначено, що «підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення – важлива умова модернізації освіти» [4]. Тому основним напрямом удосконалення рівня професійної компетентності вчителя стає професійне самовдосконалення шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності, підвищення рівня розвитку всіх видів компетентностей педагога.

Так, наприклад, необхідність використання інформаційно-комунікаційних технологій та засобів навчання при викладанні географії спонукає вчителя до розвитку інформаційно-цифрової компетентності як складової його професійної діяльності. Саме інтеграція інформаційно-комунікаційних та освітніх технологій повинна стати наступним етапом модернізації системи освіти. Сьогодні у багатьох сучасних школах для вирішення цього завдання застосовуються численні інноваційні технології, найбільш поширеними з яких є: метод проєктів, навчання в співпраці, «портфоліо учня», індивідуальне і диференційоване навчання, різнорівневе навчання, модульне навчання, технологія колективного навчання. Використання сучасних технологій неможливе без застосування ІКТ, які допомагають розкривати педагогічні і дидактичні функції технологій, дозволяють зробити процес навчання інтенсивнішим, підвищити темп уроку [2].

Випускник XXI століття живе в світі комп'ютерів, у міжнародному інформаційному суспільстві, й уміння користуватися інформаційними технологіями багато в чому визначає його життєвий успіх. Школа повинна

підготувати учнів до життя і професійної діяльності в інформаційному середовищі, до можливості здобуття подальшої освіти з використанням сучасних інформаційних технологій. Тому важливо вже зараз перетворити інформаційний простір школи в середовище, яке збагатить учня, сформує в нього необхідні компетентності [1]. Учитель повинен володіти комп'ютером на рівні з учнями, а може й краще за них і використовувати його так само, як сьогодні використовують авторучку або крейду для роботи на уроці. Зважаючи на це, формування та розвиток інформаційно-цифрової компетентності вчителя розглядається сьогодні як невід'ємна складова в рамках реформи системи педагогічної освіти в цілому.

Інформаційно-цифрова компетентність учителя географії проявляється у здатності творчо мислитись передбачає наявність аналітичних, прогностичних умінь у засвоєнні та застосуванні географічної інформації в професійній діяльності. Науковці-географи розуміють її як здатність орієнтуватися в потоці географічної інформації та вміння працювати з нею, знаходити й відбирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, на основі здобутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю. Крім того, вона є складовою частиною інформаційної культури вчителя географії, виконує інтеграційні функції, слугує сполучною ланкою загальнопедагогічних і спеціальних (географічних) знань та умінь [2].

Інформаційно-цифрова компетентність учителя географії може бути сформована через такі уміння: пошукові – пов'язані з діяльністю у бібліографічних відділах, обробкою інформації в довідниках, пошуком інформації в мережі Internet; аналітичні, які передбачають аналіз знайденої інформації у відповідній літературі, ЗМІ, мережі Internet; комунікативні – пов'язані з умінням отримувати та обробляти інформацію, прийняту від комуніканта, із звичайного, мобільного й радіотелефонів, комп'ютерної мережі; оцінні (рефлексивні) – пов'язані з критичним аналізом якості отриманої інформації і дій з її обробки, перекодування, зберігання та передачі; етичні та інформаційно-правові, що припускають володіння нормативною базою щодо змісту інформації й володіння нею; екологічні – пов'язані з оцінкою умов роботи з інформацією, оцінкою впливу на здоров'я і працездатність людини змісту інформації та технічних пристроїв [1].

Основними елементами процесу формування інформаційно-цифрової компетентності є: застосування інформаційних технологій для демонстрації картографічних матеріалів, моделювання географічних процесів та об'єктів, створення профілів, графіків; використання інформаційних технологій для демонстрації аудіо- й відеоматеріалів на уроці; створення презентацій; систематизація та обробка географічних даних за допомогою таблиць, технологічних карт; використання комп'ютерного тестування; використання мережі Інтернет для вирішення педагогічних питань, збору інформації, участі в

телеконференціях, доступу до науково-географічних, педагогічних, методичних даних [3].

Вчителі географії також можуть використовувати інформаційно-комунікаційні технології для організації й моніторингу діяльності учнів за виконанням індивідуальної та колективної роботи. Доцільним було б підтримання контактів з фахівцями й вчителями з інших предметів, завдяки використанню мережних ресурсів, підвищуючи, в тому числі при цьому й свій професійний рівень.

Узагальнюючи, можна сказати, що інформаційно-цифрова компетентність географа передбачає здатність орієнтуватися в потоці географічної інформації та вміння працювати з нею, а також вільне використання комп'ютерної техніки, електронних варіантів навчальних матеріалів, навчальних програм, педагогічних технологій творчого характеру та є важливою складовою професійної компетентності вчителя географії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Долинський Є. В. Форми, методи і засоби формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі дистанційного навчання / Є. В. Долинський, Л. М. Романишина // Педагогічний дискурс. – 2010. – Вип. 8. – С. 63–68. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
2. Єрмаков І. Г. Феномен інноваційної школи / Іван Гнатович Єрмаков // Зміст і технології шкільної освіти : матеріали звітної наук. конф. Ін-ту педагогіки АПН України (Київ, 30–31 берез. 2004 р.). – К., 2004. – Ч. 2. – С. 54–55.
3. Литвинова С. Г. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) вчителів-предметників / Світлана Григорівна Литвинова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://core.ac.uk>.
4. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4–6.

Т. М. Фогель

Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
Одеська спеціалізована школа № 50
(м. Одеса)

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ ЯК СКЛАДНИКА ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і

суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності [1].

Випускник основної школи – це патріот України, який знає її історію; носій української культури, який поважає культуру інших народів; компетентний мовець що вільно спілкується державною мовою володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами; має бажання і здатність до самоосвіти; виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті; здатний до підприємливості і ініціативності; має уявлення про світобудову; бережно ставиться до природи; безпечно й доцільно використовує досягнення науки й техніки; дотримуються здорового способу життя.

Зростаючі потреби в спілкування та співпраці між країнами і людьми з різними мовами та культурними традиціями, нова освітня система в Україні вимагають суттєвих змін у підході до викладання в цілому та до професійної компетентності викладача зокрема, адже за концепцією Нової української школи, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

З огляду на вищезазначене можемо стверджувати, що важливою умовою успішної діяльності педагогів є формування критичного мислення як складника особистісно-професійної компетентності, адже це сприяє результативності та ефективності міжособистісної взаємодії у професійній діяльності.

У педагогічній науці поняття професійна компетентність розглядається як: сукупність знань і умінь, що визначають результативність праці; обсяг навичок; комбінацію особистісних якостей і властивостей; комплекс знань і професійно-значимих особистісних якостей; єдність теоретичної і практичної готовності до праці; здатність здійснювати складні види дій.

Професійна компетентність – це здатність людини вирішувати проблеми у своїй професійній області. За визначенням І. А. Зязюна, педагогічна майстерність – це комплекс якостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога. Її складовими є гуманістичне спрямування, теоретичні знання, педагогічні здібності, педагогічна техніка [3].

Професійна компетентність – це здатність людини вирішувати проблеми у своїй професійній області.

Професійна компетентність є одним із основних компонентів професійного становлення викладача. В свою чергу, професійна компетентність викладача – це інтегративне особистісне утворення на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду індивіда, що зумовлюють готовність викладача до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень його самореалізації [3].

Отже, серед інших складників особистісно-професійної компетентності педагога, нами було виокремлено критичне мислення, адже, здатність до критичного мислення, на нашу думку, сприяє успішній професійній реалізації педагогів та ефективному вирішенню професійних завдань.

Критичне мислення – це мислення, яке не сприймає аргументи і висновки сліпо, скоріше навпаки, воно досліджує припущення, розпізнає приховані цінності, оцінює наявні дані та висновки. [2]

Найсуттєвішою рисою критичного мислення є високий ступінь усвідомленості власних розумових дій, пильна увага до них.

Поняття «критичне мислення» настільки різнобічне, що спеціалісти різних галузей трактують його по-своєму. З позиції педагогічної теорії (Є. Полат) критичне мислення має наступні ознаки: аналітичність (відбір, порівняння, зіставлення фактів та явищ); асоціативність (установлення асоціацій з раніше вивченими фактами, явищами); самостійність; логічність (уміння будувати логіку доказовості розв'язання проблеми, послідовність дій); системність (уміння розглядати об'єкт, проблему в цілісності їх зв'язків і характеристик) [2].

З огляду на вищезазначене можемо зробити висновок, що критичне мислення сприяє успішності в професійній діяльності. Особистість, яка критично мислить, здатна не лише ставити перед собою цілі, вибудовувати плани їх реалізації, використовуючи для цього різноманітні, нешаблонні способи розв'язання проблеми, але й цілком спрямовувати свій потенціал на отримання бажаного результату. Тобто, критичне мислення – важливий складник особистісно - професійної компетентності педагога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Сердюк Н. М. Педагогічні умови формування конкурентоздатності майбутніх психологів у процесі фахової підготовки. Дис. кан. пед. наук : 13.00.04 / Сердюк Наталія Миколаївна. – Тернопіль, 2018 – 295 с.
3. Фогель Т. М. Професійно – педагогічна структура особистості майбутнього викладача технологічної та професійної освіти / Т. М. Фогель – «Педагогічні науки»: збірник наукових праць Випуск LXXVIII, том 2. – Херсон, 2017 – С. 190-195

Н. Д. Янчук

Одеська академія неперервної
освіти (м. Одеса)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

В умовах масштабного реформування системи освіти в Україні питання професійної зрілості педагогів набуває особливого значення, адже успішність втілення інноваційних змін багато в чому залежить від готовності педагогів до сприйняття та реалізації нововведень. Посилення тенденцій введення інновацій в освітній процес передбачає формування сучасного педагога з високим рівнем компетентностей.

Теоретична та практична актуальність даного дослідження зумовлена відсутністю в сучасній педагогічній науці системних досліджень аналізу основних проблем формування професійної зрілості педагога як соціально-педагогічного та акмеологічного феномену.

Аналізуючи стан наукових розробок з зазначеної тематики, ми, на превеликий подив, виявили практично повну відсутність праць, присвячених аналізу основних проблем формування професійної зрілості педагога. Дослідженню професійної зрілості педагога присвячені поодинокі праці вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: В. Вітюк, Р. Калініна, Л. Карпова, В. Максимова, А. Маркова, Н. Софій, В. Цина та інші.

Для більш глибокого розуміння та вивчення поставленої проблеми слід розглянути, що ж представляє собою в категоріальному та змістовному аспектах професійна зрілість педагога.

На думку В. Цини, професійна зрілість педагога визначається компетентністю, креативністю та ініціативністю у вирішенні професійно-педагогічних ситуацій, високим рівнем їх реалізації [4, с. 308].

В.М. Максимова визначає професійну зрілість педагога як готовність до інноваційної професійно-педагогічної діяльності. До структури професійної зрілості педагога входять:

- 1) професійна компетентність як система знань та умінь педагога;
- 2) педагогічна майстерність як здатність до творчого, нестандартного вирішення професійних завдань;
- 3) педагогічна спрямованість професійної діяльності як система домінуючих мотивів роботи в школі, стійка мотивація педагогічної діяльності [3, с. 14].

Однією з проблем, що стоїть на заваді реалізації освітніх нововведень є певний консерватизм та закостенілість педагогів. Як слушно зазначає В. Вітюк, опір нововведенням є поширеним явищем. Він може поставати як пряма відмова від участі в інноваційній діяльності, імітація активності з одночасною демонстрацією того, що нововведення не має позитивних результатів, тощо [1, с.

5]. Освітянин XXI століття має навчитися системно, послідовно та оперативно опановувати нові знання, інформацію, бути готовим до реалізації інноваційних ідей, бути спроможним відійти від парадигми накопичення знань до компетентностно-орієнтованої парадигми.

Ще однією проблемою, що стоїть на заваді професійного зростання педагога є параметри інтелекту. Люди з більш низькими розумовими показниками не можуть успішно справитись з функціональним змістом професії педагога. А.В. Луначарський порівнював вчителя з грандіозним фільтром, через який проходить нове життя. «Для нас важливо, – підкреслював він, – щоб педагог був самою прекрасною людиною в державі, тому що він повинен зробити з себе джерело радісного переродження маленьких людей, які живуть в процесі постійного розвитку своїх сил. В цьому висока справа педагога, і безперечно, що жодна інша професія не ставить таких вимог людині. Педагог має здійснювати в собі людський ідеал» [2, с. 31]. Розвиток інтелекту дозволяє людині критично та реалістично співвідносити себе з тими вимогами, що пред'являються до професії вчителя, успішно навчатися та підвищувати свою кваліфікацію, враховувати досвід своєї діяльності.

Але окрім суб'єктивних факторів, що стоять на заваді професійного зростання педагога, слід вести мову і про об'єктивні фактори. В науковій літературі виділяють перепони, що стоять на шляху впровадження інноваційних змін в освітній сфері, зокрема, мова йде про:

- соціальні бар'єри (несумісність нового з наявним досвідом та цінностями, прийнятими в суспільстві; стереотипи мислення педагогічного співтовариства);
- організаційні бар'єри (протидія керівних органів освіти втіленню нововведень; відсутність координаційних центрів розробки і впровадження педагогічних інновацій);
- методичні бар'єри (брак методичного забезпечення нововведення, недостатня поінформованість у галузі педагогічної інноватики);
- матеріально-технічні бар'єри (навантаження педагогів, побутові умови, низький рівень заробітної плати) [1, с. 5].

Проблему вдосконалення професійної зрілості педагогів слід вирішувати комплексно, з урахуванням її ресурсних, змістовних, управлінських, оціночних, процесуальних компонентів за наступними напрямками:

- підвищення особистої компетенції в умовах інноваційних змін. Від сформованості професійно важливих якостей педагога залежить продуктивність педагогічної діяльності;
- підвищення професійної компетентності педагогів на основі формування та розвитку творчого потенціалу, розвитку педагогічного мислення, мотиваційного відношення до постійного вдосконалення професійних якостей;
- формування життєвоважливих принципів, цінностей, ідеалів, культури поведінки, на основі яких вибудовується особистісно-професійна компетентність педагога;

- оволодіння ефективними педагогічними технологіями, котрі здатні посилити продуктивно-творчу, культурологічну, професійну, духовну функції сучасного педагога.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що педагог є ключовою особою в освітній реформі. І саме від його готовності до сприйняття і введення нововведень, від рівня професійності залежить успішне впровадження інноваційних змін в системі освіти. Відтак, розвиток професіоналізму педагога передбачає формування в нього професійних знань, навичок, умінь, котрі в кінцевому результаті постають як особистісно-професійна компетентність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітюк В.В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» / В.В. Вітюк // Педагогічний пошук. – 2017. – № 2. – С. 3-6.
2. Луначарський А.В. О воспитании и образовании / А.В. Луначарский. – М.: Педагогика, 1976. – 640 с.
3. Максимова В.Н. Акмеология: новое качество образования / В.Н. Максимова. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2002. – 324 с.
4. Цинна В. Сутність, структура, особливості особистісно-професійної зрілості майбутнього вчителя / В. Цинна // Витоки педагогічної майстерності. – 2014. – Вип. 14. – С. 305-310.

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

С. В. Дерябіна

Одеська академія неперервної
освіти (м. Одеса)

ТЕХНОЛОГІЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІВ

У сучасному суспільстві інформаційні технології є потужним стратегічним ресурсом, який відкриває широкі перспективи і впливає на процеси навчання і систему освіти в цілому. Останні роки в нашій країні ми спостерігаємо масштабне використання різних інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності. Відбуваються зміни у взаємодії учасників навчального процесу – від «офлайн» до «онлайн» простору, зміст навчання все частіше переноситься до всесвітньої мережі Internet, більшого впливу набувають неформальне й інформальне навчання, на перший план виходять так звані «цифрові навички 21-го сторіччя» [1, с.1].

Усе більше й більше фахівців говорять про доцільність «змішування» теорій, підходів та методів навчання, а сучасний освітній процес пропонується розуміти як «змішану модель» кращих навчальних практик і методів поряд із застосуванням сучасних технічних засобів навчання. Завдяки цьому в наш професійний лексикон вже увійшло поняття «змішане навчання», а його окремі види навіть включаються до основних освітніх трендів [1, с.2].

Спираючись на аналіз здійснений А. Фадеевою до визначення сутності поняття «змішане навчання» можемо зробити висновки, що під ним розуміють використання комбінації електронного та аудиторного навчання (Р. Шанк). Його визначають також як поєднання дистанційного і традиційного спілкування в інтегрованій навчальній діяльності (С. Моебз, С. Вейбелзах) та трактують як підхід, що інтегрує традиційне та комп'ютерно опосередковане навчання в педагогічному середовищі (С. Грехем) [5].

К. Бугайчук категорію «змішане навчання» розглядає у вузькому і широкому сенсі. «У вузькому сенсі розуміється цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок, що здійснюється освітніми установами різного типу в рамках формальної освіти, частина якого реалізується у віддаленому режимі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів навчання» [4. с.236]. У широкому сенсі – «це різні варіанти поєднання форм і методів організації формального, неформального, інформального навчання, а також з персоналізацією освітнього процесу і такою концепцією як «Life Long Learning» – навчання протягом усього життя». [1, с.14]

Інститут Клейтона Крістенсена, який вивчав підривні інновації (Disruptive Innovation) і спеціально досліджував те, як вони проявляються в освіті, звужує це визначення, включаючи в нього всі необхідні компоненти, і пропонує використовувати таке: «Змішане навчання – це освітній підхід, який поєднує навчання з участю педагога (обличчям до обличчя) з онлайн-навчанням і передбачає елементи самостійного контролю – шляху, часу, місця і темпу навчання, а також інтеграцію досвіду навчання з педагогом та онлайн» [3]. Аруніма Маджумдар у роботі «Змішане навчання: різні комбінації, що працюють» (Blended Learning: Different combinations that work) пропонує такі варіанти «змішування»: *онлайн та очного навчання, структурованого і неструктурованого навчання, користувацького і зовнішнього контенту, самостійного і групового навчання* [4, с.4].

На думку А. Фоміної, в системі змішаного навчання важливими для виконання функцій освітнього процесу є такі аспекти:

1. Інституційний – наявність у закладів стратегії розвитку електронного, зокрема змішаного навчання (*його елементи повинні бути відображені в документах, що регламентують весь навчальний процес присвячених навчальному процесу в електронному середовищі*).

2. Управлінсько-технологічний – організація і управління навчальним процесом, в якому поєднані традиційні форми і електронне навчання (*технологічна реалізація електронного навчання здійснюється засобами LMS (Learning Management System – система управління навчанням), яка інтегрує дидактичні і організаційні функції навчального процесу*).

3. Педагогічний – розробка методів, моделей і навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в електронному середовищі навчання [4, с. 237].

Н. Микитенко у своїх дослідженнях зазначає, що для досягнення освітніх цілей технологією змішаного навчання є два типи навчальних платформ:

- зовнішні платформи, змістове наповнення яких індивідуально розробляє навчальна інституція, з урахуванням мети навчання та аналізу потреб тих, хто навчається (наприклад, Moodle, Web Course Tools);
- внутрішні платформи, що відображають зміст уже розроблених навчальних курсів (напр., Macmillan English Campus, CALL) [3, с.232].

Зважаючи на вищевикладене можна дійти до висновку, що змішане навчання необхідно розглядати у широкому сенсі та як руйнівну технологію, котра надає новий імпульс розвитку освіти, які з часом будуть превалювати над традиційними методами. Отже, перспективними напрямками в дослідженні організації змішаного навчання є вивчення і аналіз різних моделей технології змішаного навчання (*«Flex модель», «Self-blend модель», «Віртуально збагачена модель», «Модель ротації: з наявністю «онлайн станцій», з лабораторними роботами, «перевернуте навчання», індивідуальна ротація»*) та впровадження масових відкритих онлайн курсів в освітню діяльність в умовах неперервної освіти педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів / К. Л. Бугайчук // Інформаційні технології і засоби навчання, 2016. – Т. 54. вип. 4. – С. 1-14.
2. Кобися А. П. Організація дистанційного навчання студентів на основі освітнього інформаційного середовища навчального закладу / А. П. Кобися // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць – Випуск 43. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. – С. 291
3. Пасічник О. О. Змішане навчання як форма ефективної організації іншомовної освіти на немовних спеціальностях ЗВО / О. О. Пасічник // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. – № 3 (62), вересень, Т. 2. – С. 231-234.
4. Сікора Я. Б. Реалізація змішаного навчання у вищому навчальному закладі // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 2016. – Т. 2. – №. 39. – С. 236-239.
5. Фандєєва А. Є. Змішане навчання як технологія змін і трансформації / А. Є. Фандєєва // Народна освіта, 2017. – Вип. 2. – С. 4-9.

І.М.Мітельман

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

НАВЧАННЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ДЕЯКИХ ТИПІВ РІВНЯНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ІТЕРАЦІЯМИ ФУНКЦІЙ, У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЗГОРНУТИХ ДИДАКТИЧНИХ СТРУКТУР

У рамках науково-дослідної роботи «Розвиток професійної компетентності вчителів природничо-математичних дисциплін та інформатики», яку здійснює колектив кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», реалізується одна з основних функцій післядипломної неперервної педагогічної освіти вчителів математики — створення, науково-методичний супровід і постійне оновлення для ключових тематичних розділів задачних комплексів (систем задач), які дозволяють послідовно забезпечувати на рівні поглибленого навчання школярів, підготовки студентів математичних спеціальностей, підвищення кваліфікації вчителів ефективний нерозривний зв'язок між теоретичним та практичним (задачним) матеріалом. В основі лежить методична концепція розвитку навичок учителів математики щодо формування продуктивних згорнутих асоціацій і згорнутих структур мислення, майбутньої активізації та актуалізації набутих компетенцій у вигляді закріпленого освітнього результату.

Автор у своїх роботах (див., зокрема, [5], [6], [7]) послідовно дотримується підходів щодо продуктивних згорнутих дидактичних структур, завдяки яким значною мірою відбувається навчання розв'язування складних задач [11, сс. 112, 115, 158, 187–196], [3, с. 336–337], [13], [14], — з урахуванням важливих для формування згорнутих асоціацій ознак *гнучкості, різнорівневої диференціації, алгоритмічності та структурної впізнаваності*.

У теорії психолого-дидактичних закономірностей вважається доведеним [2, с. 8], що і *розв'язування* математичних задач, і *пошук розв'язань* базуються на застосуванні *узагальнених асоціацій*. Для нас суттєвим є розуміння того [2, с. 9], що коли суб'єкт навчального процесу неправильно розв'язує окремі задачі певного типу або ж узагалі не здогадується застосувати до них начебто відомий йому спосіб міркувань, то це — проявлення *хибної узагальненої асоціації*. Такі хибні асоціації формуються в свідомості внаслідок помилкового моделювання процесу розв'язування. Моделювання відбувається на рівні *моделювання об'єктів вивчення* - формального заміщення досліджуваних об'єктів іншими, спеціально для цього створеними. Якщо під час цього не формується глибоке повноцінне усвідомлення математичних особливостей моделі, якою заміщено задачу, математичних причин вибору саме такої моделі, не формується адекватне сприйняття математичних «пружин», що спрацьовують в обраній моделі (не усвідомлюється достатньою мірою, яка математична властивість створеної моделі є обов'язковою для отримання шуканого розв'язання чи доведення), то, відповідно до так званої *закономірності Шеварьова*, утворюється **хибна узагальнена асоціація** [2, с. 13].

Відтак, запобіганням виникнення хибних узагальнених асоціацій може бути тільки ефективна робота зі створення **продуктивних узагальнених згорнутих асоціацій**, більш того — **згорнутих структур**, що нерозривно пов'язуються з широким спектром евристичних схем (методів доведення) [8], [9], [10]. Потрібні асоціації та згорнуті структури формуються на основі належним чином розроблених (підібраних) систем задач та систем теоретичних фактів. Величезним у таких системах є дидактичне значення **задач і теорем з узагальненнями**, оскільки саме процес узагальнення якнайкраще дозволяє виділити справжні математичні ресурси, за рахунок яких у створеній моделі розв'язується складна (у тому числі й олімпіадна) задача: узагальнення відштовхується від виділення математичної сутності знайденого доведення, від розуміння того, наскільки можна трансформувати умову задачі, щоб аналогічні міркування «проходили» й у більш загальних ситуаціях.

Програмами для профільного й поглибленого вивчення математики передбачено, що однією з провідних змістових ліній навчання є **функціональна**, тому в процесі навчання приділяється особлива увага дослідженням властивостей функцій у тій чи іншій формі, розв'язуванню рівнянь та нерівностей як окремим випадкам задач на дослідження функцій [4].

Для занять з учителями створено спеціальний модельний приклад згорнутої структури — комплексної системи теоретичного матеріалу з узагальненнями, навчальних задач підвищеного рівня складності, якими реалізується формування та розвиток компетентностей з питань розв’язування рівнянь «ітераційного» типу (нагадаємо, що для так званих *ітерацій* числової функції f часто зручно використовувати спеціальні позначення: $f^{(m)}(x) = \underbrace{f(f(\dots f(x)\dots))}_{m \text{ разів}}$,

$$m \geq 2; f^{(1)}(x) = f(x).$$

Теоретичний компонент системи складається з аналізу та доведення наступних тверджень, навколо яких розгортається різнорівневий задачний супровід (у тому числі й олімпіадними задачами) (див. також [1], [12]).

Лема. Нехай $n \geq 2$ — задане натуральне число. Якщо функція $f : X \rightarrow \mathbf{R}$ зростає (не обов’язково строго) на непорожній множині $X \subset \mathbf{R}$, то для $x_0 \in X$ рівність $f^{(n)}(x_0) = x_0$ виконується тоді й тільки тоді, коли виконується рівність $f(x_0) = x_0$.

Лема. Якщо $f : \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$, $g : \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$ — строго зростаючі взаємно обернені функції, то рівняння $f(x) = g(x)$ і $f(x) = x$ рівносильні.

Лема. Якщо функція $f : \langle a; b \rangle \rightarrow \langle a; b \rangle$ **неперервна** на проміжку $\langle a; b \rangle$, $-\infty \leq a < b \leq +\infty$ (символом $\langle a; b \rangle$ позначається будь-який з проміжків типу $(a; b)$, $[a; b]$, $(a; b]$, $[a; b)$), і не має на ньому *нерухомих точок*, то й будь-яка її ітерація не матиме на ньому *нерухомих точок*.

Теорема. Нехай $n \geq 2$ — задане натуральне число. Якщо для функції f , що розглядається на непорожній множині $M \subset \mathbf{R}$, функція

$$\varphi(x) = x + \sum_{k=1}^{n-1} f^{(k)}(x) \text{ є визначеною та ін'єктивною на цій множині (тобто}$$

для $u \neq v$ $\varphi(u) \neq \varphi(v)$), то для $x_0 \in M$ рівність $f^{(n)}(x_0) = x_0$ виконується тоді й тільки тоді, коли виконується рівність $f(x_0) = x_0$.

Наслідок. Якщо функція f неперервна на проміжку $\langle a; b \rangle$ і має похідну в кожній точці проміжку $(a; b)$, причому для всіх $x \in (a; b)$ $f'(x) \neq -1$, то для $x_0 \in \langle a; b \rangle$ рівність $f(f(x_0)) = x_0$ виконується тоді й тільки тоді, коли виконується рівність $f(x_0) = x_0$.

Запропонований контент відповідає не тільки функціональній лінії математичної освіти, але й алгебраїчній та теоретико-множинній. З одного боку він є відносно «вузьким» (спеціалізованим), а з іншого - активізує досить значний блок теоретичних положень, що допускають різноманітні узагальнення, застосування до розв'язування складних задач тощо. Окремо акцентуємо й те, що зазначені питання наскрізно презентовані в усіх ланках математичної освіти, і тому є актуальними і для підвищення рівня предметної компетентності вчителів математики, і для пропедевтики під час навчання студентів математичних спеціальностей, і для використання в роботі з математично обдарованими учнями.

До того ж, звертаємо увагу й на джерело утворення при цьому хибних узагальнених асоціацій - коли зовнішня *структурна подібність* задач «спонукатиме» на некоректне, помилкове використання начебто придатних прийомів, теоретичних фактів, але, насправді, вимагатиме натомість або їхньої модифікації, узагальнення, або ж - узагалі застосування іншого інструментарію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйова А. І. Рівняння з «трикрапками», або дещо про ітерації та границі / А. І. Воробйова, В. М. Лейфура // Наша школа. - 2009. - № 6. - С. 49–57.
2. Груденов Я. И. Совершенствование методики работы учителя математики / Я. И. Груденов. - М.: Просвещение, 1990. - 223 с.
3. Крутецкий В. А. Психология математических способностей школьников / В. А. Крутецкий. - М.: Просвещение, 1968. - 432 с.
4. Математика. 5–11 класи: навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2018/2019 навчальному році / [уклад. Гладковський Р. В.]. - Х.: Ранок, 2018. - 224 с.
5. Мітельман І. М. Проблеми формування продуктивних згорнутих дидактичних структур та розв'язування олімпіадних задач про покриття клітчастих областей конгруентними поліміно / І. М. Мітельман // Наша школа. -2012. - № 6. - С. 61–72.
6. Мітельман І. М. Розв'язуємо функціональні рівняння. Міркування від супротивного / І. М. Мітельман. - Одеса: ТЕС, 2014. - 67 с.
7. Мітельман І. М. Точки розриву кусково-сталих функцій та деякі прийоми розв'язування олімпіадних задач, пов'язаних із цілою частиною числа [Електронний ресурс] / І. М. Мітельман // Наукові тези IV Всеукраїнської

науково-практичної конференції «Розвиток сучасної природничо-математичної освіти: реалії, проблеми якості, інновації» (м. Запоріжжя, 1–5 квітня 2019 р.). - Режим доступу: <https://my.su/b8ydl> (дата звернення 22.04.2019).

8. Семенець С. П. Навчальне моделювання методів доведення в шкільному курсі математики / Сергій Семенець // Математика в школі. - 2006. - № 9. - С. 12–16.
9. Скафа Е. И. Эвристический подход в обучении математике / Е. И. Скафа // Дидактика математики: проблемы і дослідження. Міжнародний збірник наукових робіт. - 2000. - Вип. 14. - С. 33–40.
10. Слепкань З. І. Методика навчання математики : підруч. для студ. матем. спец. / З. І. Слепкань. - К.: Вища шк., 2006. - 582 с.
11. Столяр А. А. Педагогика математики : уч. пос. для студ. пед. инст. / А. А. Столяр. - Минск: Вышэйш. шк., 1986. - 414 с.
12. Чучаев И. Уравнения вида $f(f(x)) = X$ и симметрия / И. Чучаев, Е. Смольянова // Математика, 1998. - № 5. - С. 13–14.
13. Шеварёв П. А. Обобщённые ассоциации в учебной работе школьников / П. А. Шеварёв. - М.: Изд-во АПН РСФСР, 1959. — 302 с.
14. Шеварёв П. А. Процессы мышления в учебной работе школьника / П. А. Шеварёв // Советская педагогика. - 1946. - № 3. - С. 94–109.

Р. І. Нікітенко

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

З огляду на потребу входу України в освітній простір Європи, головною метою освіти стає «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [3].

Сучасна українська освіта умовах Нової української школи ставить перед вчителем нові завдання, вирішення яких неможливе без забезпечення сучасного освітнього середовища, педагогічної свободи вчителя, виховання на цінностях, впровадження педагогіки партнерства, компетентнісного змісту освіти, особистісно-орієнтованих моделей навчання, змішаного навчання, дії в умовах

автономії школи тощо. Вчителям при цьому доведеться відмовитися від традиційної ролі носія знань – вони стануть наставниками, тьюторами, модераторами, фасілітаторами координаторами, співавторами, організаторами саморозвитку на засадах рефлексії, аналітики, діагностики, психологами, менеджерами, розробниками навчальних програм та ін., які будуть допомагати молоді критично мислити, самостійно шукати та освоювати компетентності, необхідну інформацію.

Не викликає сумнівів, що навчання вчителів і навчання впродовж життя є одним із ключових аспектів, які формують успішного вчителя. Для цього вперше на національному рівні затверджено професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» де докладно, по-поличках розкладено, яку кваліфікацію повинна мати людина, що хоче бути або працює вчителем, які компетентності, знання та навички повинен мати вчитель, щоб почати створення індивідуальної траєкторії розвитку.

Досвід засвідчує, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом викладача, його загальною та професійною культурою, неможливе без вирішення наявних проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх парадигм. Сучасному педагогу необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін в суспільстві. Одним із засобів підвищення професійної компетентності викладача може бути програма педагогічної самоосвіти та індивідуальної траєкторії професійного зростання.

Індивідуальну траєкторію розвитку сучасного вчителя можна розглядати як доцільний вибір ним змісту, форм, методів, технологій, прийомів освіти на основі узгодження індивідуальних цілей, потреб, мотивів, інтересів працівника та цілей, вимог освітньої організації (навчального закладу, установи) [1, 4].

У процесі розроблення індивідуальної траєкторії професійного зростання вчителя, роль викладачів Одеської академії неперервної освіти полягає у організації науково-методичного супроводу. Кейс педагога, його особисте портфоліо, програма його професійного розвитку засвідчують особистісне і професійне зростання у курсовий та міжкурсний період та підготовку вчителя до сертифікації.

Модель підвищення кваліфікації в умовах безперервного навчання має певні особливості і складається з таких послідовних етапів: визначення освітніх потреб і цілей педагога; виявлення наявних знань та вмінь; моделювання навчальних завдань на основі освітніх запитів педагога з урахуванням його досвіду та знань [2, с.149].

Професійна програма розвитку – це документ, що відображає індивідуальну траєкторію професійного зростання педагога, прийоми якісного перетворення – переходу від одного рівня до іншого. Необхідною умовою реалізації програми є в першу чергу мотивація до саморозвитку та готовність педагога до проектної, самостійної та дослідно-експериментальної роботи.

Перший етап роботи при створенні індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога – це формулювання проблеми, усвідомлення мети і завдань, що дозволяють педагогу планувати майбутнє.

Плануючи індивідуальну траєкторію професійного зростання, педагог складає власний план дій, ураховуючи власні переваги і недоліки. Дбаючи про безперервний саморозвиток, він приділяє належну увагу самоаналізу як способу самопізнання, роботі над метою, пріоритетами; він послідовний у діях, керує власними емоціями, визнає власні помилки і сприймає їх як корисні уроки [1].

В індивідуальну програму розвитку педагога входить також змістовно-процесуальний блок. Він вміщує інформацію про зміст освіти, програми навчальних модулів, які необхідно опанувати вчителю і тим самим забезпечити потребу у професійних знаннях та вміннях. Змістовно-процесуальний блок може включати не тільки елементи формальної освіти, але і напрями неформальної або інформальної освіти. Таким чином, вибудовується освітня траєкторія – цілеспрямований рух учителя з метою професійного зростання. Головні складові індивідуальної освітньої програми – самоаналіз професійної підготовленості і професійної діяльності вчителя, педагогічна рефлексія. Отже, педагог стає проєктувальником освітнього процесу [5, с.149].

В індивідуальну програму розвитку педагога входить також рефлексійний блок. Для того, щоб оцінити свою роботу, окрім цілей навчання мають бути розроблені чіткі стандарти і критерії оцінювання.

Використання кейсів, портфоліо та програми розвитку в системі післядипломної педагогічної освіти забезпечує гнучкий зворотний зв'язок зі слухачами курсів, який встановлюється з урахуванням індивідуальних інтересів педагогів, дає можливість комплексно оцінити потенціал слухачів, що повинно бути враховано у створенні індивідуальній траєкторії навчання. Зусилля методистів і викладачів Одеської академії неперервної освіти, зосереджуються на індивідуальних запитах конкретного вчителя, його знаннях, досвіді та побудовані як спільна діяльність із підвищення його компетентності, створення вільного і самостійного проєктування власної індивідуальної освітньої траєкторії професійного зростання. Робота викладачів будується з урахуванням нової філософії освіти, змін які відбуваються в кожному конкретному закладі освіти та в цілому в освітньому просторі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водолазська Т. Професійна програма розвитку педагога в системі підвищення кваліфікації Управління освітою. – 2013. – №3– С. 4-12.
2. Гоглова М. Н. Как управлять профессиональным ростом педагога / М. Н. Гоглова // Народное образование. – 2011. – №9. – С. 146-153.
3. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Крисюк С. В. Післядипломна освіта педагогічних кадрів як система / С. В. Крисюк // Післядипломна освіта : проблеми управління, методичне

забезпечення: навчально-методичний посібник / за ред.. Г. С. Данилової, Г. А. Дмитренка. – К. : ІЗМН, 2000. – 188 с.

5. Полякова Г. Напрями моделювання індивідуальної траєкторії безперервної освіти й самоосвіти педагогічних працівників. м. Харків Теорія та методика управління освітою, № 3, 2010 р. tme.umo.edu.ua/docs/3/10polspw.pdf

І. В. Паламарчук

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В Україні відбуваються процеси реформування в освіті. Оновлення змісту професійного розвитку педагога – важлива складова освітніх змін.

Інтеграція України до європейського та світового культурного простору виявила широкі перспективи у розвитку безперервної освіти дорослих. При цьому, з одного боку, має місце зростання темпів наукових досліджень, які все більш орієнтуються на здобутки світової педагогічної думки, з іншого – новації знаходять практичне втілення у діяльності освітянських колективів. Сучасний педагог закладу дошкільної освіти повинен мати базові знання з традиційної педагогіки й водночас володіти інноваційними методами виховання дошкільників.

Підкреслимо, що особливості розвитку професіоналізму педагога дошкільного профілю у теорії та методиці професійної освіти приділяли увагу в своїх працях такі психологи й педагоги, як Ш. Амонашвілі, Л. Артемова, А. Богуш, Д. Ельконін, Т. Поніманська ін. Суттєвий інтерес становлять праці, в яких висвітлено особливості професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (В. Бенера, Ю. Волинець, Н. Давкуш, С. Зонтова, Л. Кідіна, Л. Козак, Р. Кондратенко, О. Кучерявий, Х. Шапаренко, І. Шевченко, О. Шовкопляс); управління інноваційними процесами в дошкільних навчальних закладах (О. Зайченко, К. Крутій, Т. Махиня, С. Пехарева, О. Янко); проблеми професійного розвитку та формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів (Г. Беленька, Н. Маковецька); розвиток професійної компетентності педагогів дошкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти (Н. Давидюк, О. Томей) [6].

Науковці наголошують на тому, що на сьогоднішній день знання є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності педагога. Практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретико-практичні і методичні знання. Зважаючи на це, підвищення рівня професійної майстерності вихователя дошкільного навчального закладу потребує цілеспрямованої системи його фахової підготовки

на партнерських засадах. Слід враховувати їх особистісний потенціал, компетентність, творчість, освітні потреби, прагнення до вдосконалення своїх професійних умінь, запиту на сучасні інноваційні підходи як у змісті, так і у формах надання освітніх послуг[1].

Здатність вчитися впродовж життя є однією з ключових компетенцій педагога з урахуванням його особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки, як зазначено у Законі України «Про освіту», підвищення кваліфікації – набуття нових, або вдосконалення раніше набутих компетенцій на основі фахової освіти та практичного досвіду у відповідній галузі, забезпечення конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя [2].

Метою нашого емпіричного дослідження є визначення характеристик освітніх потреб вихователів закладів дошкільної освіти, їх запиту щодо змісту та форм післядипломної освіти.

Для реалізації поставленої мети нами проаналізовано теоретичні відомості про особливості розвитку професіоналізму вихователів закладів дошкільної освіти, їх освітні потреби; нормативно-правові вимоги до якості професійності сучасного вихователя; сформовано діагностичний апарат для вивчення освітніх потреб вихователів закладів дошкільної освіти; проаналізовано отримані емпіричні дані.

Для проведення емпіричного дослідження нами використано: систематизація, аналіз, узагальнення теоретичних даних, аналіз статистичних даних щодо віку, освітнього рівня, фаху, стажу педагогів, визначення освітніх потреб, анкетування.

У опитуванні прийняло участь 2185 респондентів, з них 1789 (81,9%) вихователі, 143 (6,5%) вихователі-методисти, 253 (11,6%) директори закладів дошкільної освіти Одеської області.

При розробці анкети бралися до уваги принципи, спрямовані на реалізацію суспільних та індивідуальних освітніх потреб дорослої людини щодо її професійного, загальнокультурного та наукового рівнів й провідні положення андрагогічного підходу до освіти в цілому [3, с. 25]. До таких принципів належать: пріоритетність самостійного навчання; спільна діяльність всіх учасників освітнього процесу та їх взаємодія; використання наявного позитивного життєвого досвіду, практичних знань, умінь, навичок того, хто навчається; індивідуалізація навчання; системність навчання; контекстність навчання; актуалізація результатів навчання; елективність навчання; принцип розвитку освітніх потреб; принцип усвідомленості навчання [4, с. 111-112].

Результати і відповіді на ключові питання анкети виглядають наступним чином. Більшість педагогів доволі часто відвідують заходи з професійного навчання та розвитку: щомісячно – 388 (17,7%); не менше 5 разів на рік – 586 (26,8%); декілька разів на рік – 844 (38,6%); 1 раз на рік та менше – 294 (13,5%); ніколи не відвідували – 73 (3,3%). Зокрема, у 2019 році освітні заходи відвідували

1782 (81,5%), що свідчить про високий рівень готовності педагогів до професійного навчання.

Теми заходів, які освітяни відвідували останній раз, можна згрупувати за основними напрямками: професійні (планування освітнього процесу, законодавство з дошкільної освіти, наступність в роботі зі школою, атестація); психолого-педагогічні (імідж, булінг, спілкування, гендерне виховання, лідерські якості, інклюзивна освіта, співпраця з батьками та ін.); психологічні (арт-терапія, казкотерапія, конфліктологія, толерантність, професійне вигорання); корекційне навчання (логопедія та дефектологія); методичні (педагогічні технології, форми, методи і прийоми навчання за усіма освітніми лініями Базового компоненту дошкільної освіти); інтелектуальні (поповнення загальноосвітніх знань); інформаційно-комп'ютерні технології (ознайомлення, оволодіння, удосконалення навичок роботи з новими технологіями); духовні (гармонійний розвиток особистості); творчі (мистецтво театральне, образотворче, вокальне, танцювальне); фізичний розвиток; охорона життя та безпека життєдіяльності дитини.

Основними мотивами відвідування курсів, семінарів, тренінгів тощо є: бажання вдосконалювати професійні знання та навички – 1767 (81%); вказівка адміністрації – 343 (16%); інтерес до професійних знань – 1099 (50%); розуміння необхідності – 549 (25%). Високу зацікавленість педагогів у професійному навчанні підкреслює той факт, що практично всі використовують здобуту інформацію для організації та вдосконалення освітнього процесу, як в роботі з дітьми, так і з батьками.

Отже, виходячи з вищевикладеного сучасний педагог дошкільної освіти – це спеціаліст, який прагне до вирішення важливих професійних завдань на основі використання набутих знань та обміну життєвим і професійним досвідом з іншими учасниками освітнього процесу, які, по суті, стають партнерами у спільній діяльності. Він має мотивацію та бажає отримувати сучасні практичні знання, використовуючи інформаційні та комунікаційні технології.

Одним з головних освітніх запитів, висловлених респондентами, є бажання доступності освітніх послуг, забезпечення вільного доступу до освітньої інформації та отримання професійних консультацій і рекомендацій on-line.

Саме тому провідними формами навчання повинна стати індивідуальна робота, тренінги, кейс-технології, хмарні технології, тематичні дискусії, майстер-класи, модулі за професійними інтересами, потребами слухачів, які ґрунтуються на специфічних методичних засадах, вимагають застосування інтерактивних методів навчання, моделювання ситуацій з практики і вимагають від викладача особливої підготовки та найвищого рівня педагогічної майстерності. З огляду на це, можна запропонувати впроваджувати елементи відкритої системи навчання, яка є більш доступною та відповідає освітнім запитам педагогів [1]. Також розвивати очно-дистанційну модель підвищення кваліфікації педагогічних працівників, наставництво і консультування, тьюторство, коли слухачі мають

можливість обмінюватися досвідом, дискутувати з актуальних проблем освіти, навчатися на різних спецкурсах за вибором, відвідувати тренінги і семінари на очному етапі навчання, отримувати консультативну допомогу, брати участь в Інтернет-конференціях, електронних форумах, чатах [7].

Оновлення змісту, форм, методів та структури безперервної освіти педагогів допоможе у реалізації педагогічного потенціалу, своєчасній практичній допомозі вихователів у професійному зростанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олійник В. В. Проблеми і перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах розбудови нової української школи / В. В. Олійник, М. О. Кириченко, О. М. Отич, Т. М. Сорочан та ін. [Електронне видання]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/154284152.pdf>
2. Закон України «Про освіту» / [Електронне видання]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади : [монографія] / авт. кол.: Л. Б. Лук'янова, Л. Є. Сігаєва, О. В. Аніщенко та ін. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 272 с.
4. Змеев С. И. Андрагогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых / С. И. Змеев. – М.: ПЕР СЭ, 2007. – 272 с.
5. Гуляєва М. Освітні потреби дорослого населення: результати емпіричного дослідження/ М. Гуляєва. [Електронне видання]. – Режим доступу: http://mountainschool.pu.if.ua/sites/default/files/Issue_16/36.pdf
6. Самсонова О.О. Актуальні проблеми розвитку професіоналізму педагога дошкільного навчального закладу / О.О.Самсонова [Електронне видання]. – Режим доступу: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2015/42/40.pdf>
7. Воевутко Н. Ю. Сучасні тенденції модернізації професійної підготовки вчителів в Україні/ Н. Ю. Воевутко [Електронне видання]. – Режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/voyevutko_n_yu_current_trends_of_modernization_of_teacher_training_in_ukraine.pdf

І. І. Похилюк

Хлібодарська ЗОШ І-ІІІ ст.
(Біляївський район Одеської області)

САМООСВІТА – КРОК ДО ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

На сучасному етапі розвитку освіти зростають вимоги до педагогічного професіоналізму й особистих якостей учителя, змінюється його статус, його освітні функції, відповідно зростають і вимоги до його професійної компетентності, рівня його професіоналізму.

Поняття «компетентність» (лат.competens – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі.

Під професійною компетентністю вчителя розуміємо особистісні можливості, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізувати цілі педагогічного процесу.

Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності. «Компетентність» визначає рівень професіоналізму особистості, а її досягнення відбуваються через здобуття нею необхідних компетенцій, що є метою професійної підготовки фахівців [6, с.94].

На перший план висуваються внутрішні фактори вчителя: особистісні якості, тобто структура особистісних здібностей та рис характеру; його загальна культура; управлінські та організаторські можливості, а вже потім – кваліфікаційна компетентність, яка передбачає знання, уміння, навички з отриманої спеціальності [3, с.79].

На думку вчених, основними проблемами, з якими зустрічаються вчителі в цьому тисячолітті, є:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;
- ускладнення проблем виховання;
- безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання й виховання;
- розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок з таких суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина, економіка, кібернетика та ін.;
- робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально – виховному процесі.

Усе це може здійснювати тільки вчитель з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими здібностями, високим рівнем інтелігентності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти [4].

Професійний розвиток сучасного педагога – це постійний процес якісних змін при використанні новітніх інновацій та різноманітних форм підвищення кваліфікації, постійне поповнення та поновлення знань. Процес розвитку професійної компетентності педагога є його рух від одного способу діяльності до іншого, більш продуктивного.

Один із шляхів підвищення своєї професійної компетентності – це самоосвіта. Прагнення до нових знань, вдосконалення в своєму професійній сфері, придбання нових навичок, необхідно для сучасної людини. Процвітати в сучасному світі без неї неможливо.

За «Українським педагогічним словником» С. Гончаренка «самоосвіта – освіта, яка набувається в процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі.

Самоосвіта є невід'ємною частиною систематичного навчання в стаціонарних закладах, сприяючи поглибленню, розширенню і більш міцному засвоєнню знань» [2, с. 227].

Метою самоосвіти є:

- розширення загальнопедагогічних і психологічних знань з метою поширення й удосконалення методів навчання й виховання,
- поглиблення предметних знань,
- оволодіння досягненнями педагогічної науки, передової педагогічної практики,
- підвищення загальнокультурного рівня педагога.

Процес професійного розвитку надзвичайно індивідуальний, тому кожен вчитель сам вибирає методи і форми самоосвіти. На сьогодні їх дуже багато: від традиційних до інноваційних.

Самоосвіта оновлює й узагальнює інтелектуальний потенціал людини, підвищує її загальнокультурний рівень і професійну ерудицію, сприяє творчому застосуванню отриманих знань [5].

Самоосвітня діяльність педагога буде успішною лише, якщо: реалізується як процес пізнання і має на меті одержання нових наукових та методичних знань та навичок; є безупинною та здійснюється на основі попередньої підготовки; сприяє оволодінню педагогом застосування професійних знань у його практичній діяльності.

Кожен вчитель має свою творчу лабораторію, яка збагачується із року в рік, розвивається. Вона базується на мотивації самовдосконалення і саморозвитку. Самоосвіта вчителя є важливим джерелом його професійної креативності.

Сучасний учитель без високого рівня психолого-педагогічної грамотності, інтелектуальної й емоційної культури не може розраховувати на успіх у власній професійній діяльності [1, с. 124].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безлюдна Н. Самоосвіта в процесі професійної діяльності майбутнього педагога / Н. Безлюдна, Н. Дудник // Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 12, 2015, с. 119–124.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. / С. У. Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Жигайло О. Формування професійної компетентності у майбутнього вчителя початкових класів / О. Жигайло // Молодь і ринок. – 2012. – №6 (89). – С.78-81.
4. Пелагейченко В. Сучасна освіта/В. Пелагейченко // [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/school/method/9170/>
5. Себало Л. І. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до самоосвітньої діяльності: теоретико-методологічний аналіз / Л. І. Себало // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика

навчання та виховання : 154 збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 10. – С.67–75.

6. Сковорцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття [Текст] / С.О. Сковорцова // Наука і освіта. – 2009. – №4. – С. 93 – 96.

Н. Г.Сенчина

Одеської академія неперервної освіти
(м.Одеса)

РЕФЛЕКСИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ВЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасній дидактиці широко описано дослідницькі, евристичні, інтерактивні методи. Їх відмінність від рефлексивного полягає в тому, що кожен з них спирається на окремі елементи рефлексії: так, у дослідницькому методі представлено аналіз, в евристичному – нормування розумової діяльності, що виходить за рамки колишньої культурної норми, тоді як рефлексивний дидактичний метод включає і аналіз, і критичну реконструкцію, і нормування, причому особливість рефлексивного методу полягає у специфічному комунікативному складнику, що забезпечує розуміння. Крім того, механізм рефлексії передбачає спектр можливостей переходу до більш високих результатів діяльності і включає аналіз виконаної діяльності, її реконструкцію на основі критичного переосмислення особистісних засад діяльності та вихід на нову норму (нову вершину) в особистісно-професійному розвитку.

У процесі обґрунтування рефлексивної методики спираються на опис рефлексивного методу як дидактичного, що має три критерії, які характеризують будь-який дидактичний метод: 1) виявлення специфіки мети навчання, що досягається рефлексією; 2) опис способів засвоєння знань за допомогою рефлексії; 3) визначення характеру взаємодії суб'єктів навчання при реалізації рефлексивного методу.

За допомогою процедури рефлексії досягаються такі цілі навчання, як самостійне знаходження нових норм діяльності на основі її аналізу і критичної реконструкції, причому мова йде не тільки і не стільки про нарошування знання, скільки про розуміння, формування смислів-цінностей (особистісна парадигма). При побудові нової норми за допомогою рефлексії відтворюються культурні норми, забезпечується творча діяльність, відбувається розвиток особистості – все це характеризує спосіб засвоєння змісту нового знання і оперування ним. Характер взаємодії суб'єктів навчання при рефлексивному методі – дискусійний. Основним способом взаємодії суб'єктів навчання при реалізації рефлексивного методу є дискусія, організована за схемою складної комунікації, яка передбачає вивчення предмета авторського висловлювання через розуміння, порівняння

вихідного і нового змістів і вихід на нове розуміння предмета висловлювання за допомогою процедури критичної реконструкції свого розуміння [3, с. 201].

Доцільно виокремити додаткові ознаки рефлексивної методики, зумовлені її призначенням для післядипломної освіти вчителів гуманітарних спеціальностей, з-поміж них:

- урахування суб'єктного (діяльнісного) досвіду професійної педагогічної діяльності вчителя, а також опора на наявний життєвий досвід. Це умова необхідна, оскільки завжди в основі рефлексії лежить якийсь факт, думка, явище, подія, отримані у процесі набуття досвіду діяльності, а в разі післядипломної освіти учителя, такий досвід є незаперечним;

- урахування актуальних освітніх потреб учителів гуманітарних спеціальностей (процес навчання, як відомо, йде успішніше, якщо пропонується предмет навчання відповідає реальним потребам суб'єктів навчання, тому актуальні змісти рефлексуються активніше і результати рефлексії бувають значнішими). З цією метою необхідно враховувати актуальні потреби вчителів різних предметів, різних вікових груп тощо;

- рефлексію посилює здатність тих, хто навчається, до відкритого мислення: відмова від догматів, можливість побудови не чорно-білої картини світу, а мозаїчної і багатозначної. Важливо шукати такі форми рефлексивних практик, які стимулюватимуть мисленнєву активність учителів, вихід за межі звичного, залучатимуть їх до кооперації, пошуку й аналізу альтернатив, оцінки нових способів діяльності, креативності тощо;

- важливим є розвиток професійної мотивації, не пов'язаної з матеріальними ресурсами або демонстративними мотивами, такими, як успіх, визнання, а спрямованої на раціоналізацію процесу досягнення професійно значущої мети і розвиток творчості;

- включення в процес навчання можливості прояву особистісних функцій: буттєвості, автономності (незалежності), відповідальності, самостійності, рефлексивності тощо. З погляду акмеології, у ситуації, коли цільове призначення методики – розвиток професіонала, ця ознака буде провідною, оскільки особистісний розвиток визначає і професійне, і соціальне;

- опора при реалізації методики на процедуру рефлексії, яку коротко можна сформулювати так: аналіз, критика і нормування;

- рефлексивна методика передбачає розумову діяльність суб'єкта навчання, вона завжди ексклюзивна і стимулює активну участь суб'єктів навчання в її створенні та інтерпретації.

Один із законів навчання дорослих – опора на наявний емпіричний досвід. Для педагога рефлексія власного досвіду, отриманого в діяльності (на основі діяльнісного підходу, який враховує наявний суб'єктний досвід педагога та ґрунтується на його індивідуальних освітніх потребах), особливо важлива, оскільки вона підвищує цінність власної практики, що суттєво впливає на розвиток мотивації педагога, на процеси самореалізації у професійній сфері.

Форми діяльнісного підходу, побудовані на основі використання рефлексивних механізмів, свідчать про їх актуальність і затребуваність у роботі з групами як молодих, так і досвідчених педагогів [4]. Важливою умовою ефективності впровадження рефлексивних методик є створення рефлексивного освітнього середовища [1, с. 397], [2, с. 93].

Забезпечення позитивних результатів щодо формування рефлексії у слухачів вимагає від викладача закладу післядипломної освіти постійного «нарощування» андрагогічної рефлексії як найважливішої професійної якості. В. Метаєва зауважує на тому, що дорослий, який навчається, не готовий сприймати інформацію, докладати зусилля на навчання, якщо не бачитиме в ньому якогось позитиву для розв'язання своїх життєвих чи професійних проблем, і визначає такий перелік провідних рефлексивно-андрагогічних здатностей: 1) здатність передбачати очікування дорослого учня до змісту пропонованої йому інформації, покликаної сприяти вирішенню його труднощів / проблем, і до дій андрагога як особистості, покликаної вирішити відповідно до цієї інформації його труднощі / проблеми (випереджувальна рефлексія); 2) здатність у ході спілкування черпати додаткову інформацію із зауважень, запитань, побажань, претензій дорослого учня і, спостерігаючи за його поведінкою, неупереджено її оцінювати і використовувати для конструктивного продовження контакту (позиційна рефлексія); 3) здатність об'єктивно відслідковувати й оцінювати ефекти спілкування, зіставляти досягнуті результати відносно проблемних ситуацій, що виникають у слухачів (ретроспективна рефлексія) [3, с. 133]. Процес прогнозування та подальшого відстеження ефектів взаємодії активно формує андрагогічну рефлексію як узагальнену професійно-особистісну якість андрагога.

В Україні склалась і функціонує система післядипломної педагогічної освіти вчителів, що є чітко структурованою; відкритою до модернізації та інтенсифікації професійного розвитку педагогічних фахівців; спрямованою на неперервний пошук шляхів оптимізації діяльності середньої школи та післядипломної освіти вчителів гуманітарних спеціальностей через періодичну реструктуризацію як шкільної, так і післядипломної педагогічної освіти; зорієнтованою на вдосконалення змісту післядипломної освіти вчителів гуманітарних спеціальностей, поступову трансформацію та урізноманітнення організаційних форм і методів підвищення їхньої кваліфікації відповідно до специфіки професійної діяльності [5, с. 21].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белобородова М.Е. Рефлексивная образовательная среда и ее компоненты / М.Е. Белобородова // Вектор науки ТГУ. – 2013. – № 2 (24). – С. 396–398.
2. Бизяева А.А. Психология думающего учителя: педагогическая рефлексия / А.А. Бизяева. – Псков: ПГПИ им. С.М. Кирова, 2004. – 216 с.
3. Метаева В.А. Развитие профессиональной рефлексии в последипломном образовании: методология, теория, практика : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08

- / В.А. Метаева; ГОУ ВНО «Российский государственный профессионально-педагогический университет». – Екатеринбург, 2006. – 357 с.
4. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczya.pdf>
5. Сенчина Н. Г. Післядипломна підготовка вчителів гуманітарних спеціальностей як складник неперервної педагогічної освіти / Н.Г. Сенчина // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : III Міжн. конгрес (м. Одеса, 18-21 травня 2017 р.) / Південноукр. нац. пед. ун-т імені К.Д. Ушинського. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 21.

Л. І. Фурсенко

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙТЕРНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПІЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Існують різні шляхи вдосконалення професійної майстерності педагогічних працівників в умовах післядипломної педагогічної освіти. Для вирішення цієї проблеми. Зупинимось лише на двох, які, на нашу думку, є вирішальними. Серед них атестація і сертифікація педагогічних працівників і їх моральне заохочення через систему нагород.

Вперше атестація педагогічних працівників в Україні була проведена в 70-х роках минулого століття. З різних причин (недосконалість положення про атестацію, брак досвіду, небажання керівників закладів освіти займатися цією роботою) бажаних результатів вона не дала.

Але з плином часу до «Типового положення...» вносилися зміни і доповнення, поліпшувалася робота з керівниками педагогічних колективів, педагогічні колективи набували досвіду роботи щодо удосконалення атестації робота з року в рік поліпшувалася.

Сьогодні атестація проводиться відповідно до «Типового положення про атестацію педагогічних працівників», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 року №930 із змінами до нього, затвердженими наказами Міністерства освіти і науки України від 20.12.2011 року №1473 та від 08.08.2013 року №1135 і введеним в дію 30.09.2013 року [3].

Це «Типове положення...» відповідає вимогам законів України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту» [1,2].

Відповідно до цих нормативних документів атестація педагогічних працівників є обов'язковою і проводиться не рідше одного разу на п'ять років (чергова і позачергова). Необхідною умовою атестації педагогічного працівника

є проходження ним курсів підвищення кваліфікації, порядок проходження яких Міністерство освіти і науки намагається змінити.

У відповідності з вимогами Закону «Про освіту» [1], прийнятому Верховною Радою України 5 вересня 2017 року, курсами підвищення кваліфікації вважаються курси тривалістю не менше 150 годин, при чому в одному закладі післядипломної освіти педагогічний працівник може проходити такі курси не менше як 75 годин (питання педагогіки, психології, законодавства і частково професійної майстерності). Останні 75 годин він повинен провести на наступних курсах по фаху за своїм вибором протягом трьох років по 90-годинній програмі (кожного року по 30-годинній програмі). Такий порядок проходження курсів підвищення кваліфікації породжує деякі фінансові проблеми.

Після цього педагогічний працівник отримує право йти на чергову обов'язкову атестацію і, за своїм бажанням, на сертифікацію. При чому, згідно «Положення про сертифікацію», вона зараховується педагогічному працівнику як атестація. Тут також виникають певні проблеми. Наприклад, чому сертифікація проводиться на три роки, а атестація (чергова) один раз на 5 років? Можливо ця проблема вирішиться після набуття досвіду щодо сертифікації в майбутні роки.

Навчальні плани курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників розробляються закладами післядипломної освіти та іншими закладами, що отримали ліцензії на цей вид діяльності і затверджуються їх вченими радами.

Кожним навчальним планом необхідно зберегти ідею щодо відвідування уроків кращих вчителів міста Одеси і області не менше ніж в двох загальноосвітніх закладах. В цьому основна цінність курсів КЗВО «Одеської академії неперервної освіти», що діють 10 місяців в календарному році.

За наслідками атестації педагогічні працівники отримують категорії (II, I, вища) та педагогічні звання (старший вчитель, учитель-методист тощо), а за наслідками сертифікації передбачається доплата 20% до заробітної плати та зарахування сертифікації як атестації. В залежності від наслідків атестації педагогічні працівники нагороджувалися відомчими та державними нагородами.

Система нагород педагогічних працівників України склалася ще за часів Радянського Союзу, особливо після закінчення Другої Світової війни, коли був виданий Указ Президії Верховної Ради СРСР від 12.02.1948 року «О награждении орденами и медалями СССР за выслугу лет и безупречную службу учителей, директоров (заведующих) школ, заведующих учебной частью и инспекторов школ, работающих в органах народного образования». У відповідності з цим Указом щорічно в області нагороджувалися 100-150 осіб. Така практика існувала з 1949 до 1954 року включно. Тільки самою високою нагородою, орденом Леніна, в області було відзначено 107 осіб.

Згодом від цієї системи нагород відійшли і нагородження стали проводитися за підсумками роботи за п'ятирічку, але кількість нагород стала значно меншою.

Останнім часом нагородження педагогічних працівників проводяться спонтанно, у зв'язку з відзначенням державних свят. Найчастіше ці нагородження відбуваються до дня працівників освіти у жовтні кожного календарного року.

Багатьом педагогічним працівникам Одеської області були присвоєні почесні звання «Заслужений працівник освіти» та «Заслужений вчитель України». На початок 2018 року таких працюючих вчителів в районах і містах області налічується більше 90 осіб.

Крім державних нагород в Україні існує система відомчих нагород, тобто таких, якими педагогічні працівники нагороджуються Міністерством освіти і науки сучасної України відповідно до Положення «Про відомчі заохочувальні відзнаки...», затвердженого Наказом МОН від 30.07.2013 року №1047.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» від 05.09. 2017р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про загальну середню освіту» від [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.help/law/651-XIV/>
3. Типове положення про атестацію педагогічних працівників, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 року №930 із змінами до нього, затвердженими наказами Міністерства освіти і науки України від 20.12.2011 року №1473 та від 08.08.2013 року №1135 і введеного в дію 30 вересня 2013 року.

В. В. Харченко

Одеська академія неперервної освіти (м. Одеса)

LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИМЛОМНОЇ ОСВІТИ

Розвиток креативної, самостійної, ініціативної особистості, здатної до створення власного творчого та інноваційного продукту – сьогодні є головним пріоритетом освітньої діяльності, її метою. Філософія сучасної освіти вимагає від педагога розвитку і власної креативності, постійної актуалізації творчих здібностей, здатностей до породження оригінальних ідей і засобів їх втілення. В психології така налаштованість на розкриття власного потенціалу, відчуття необхідності саморозвитку, відкриття нових джерел творчої самореалізації, визначається як потреба у самоактуалізації [3]. Також визнається, що саме підтримка і посилення мотивації самоактуалізації, творчих сил особистості, креативності є важливою передумовою успішного виконання діяльності педагогів, їх професійного довголіття і відчуття психологічного благополуччя. Зважаючи на це, особливої актуальності набуває питання про пошук дієвих засобів, практичних технологій та прийомів, які б сприяли розвитку креативності

педагогів. На наш погляд, у якості дієвого інструменту розвитку креативності педагогів можна розглядати LEGO-технології.

На сьогодні методики використання LEGO в освітньому процесі відомі як дієвий як засіб розвитку конструктивної діяльності, просторового інтелекту, креативних здібностей, когнітивної гнучкості, пам'яті та самоконтролю у дітей дошкільного віку. Саме ці процеси беруть участь у розвитку мислення дитини (розвивається інтелект), формуються моральні відносини в колективі. Людина, яка здатна конструктивно мислити, швидко вирішувати логічні завдання, найбільш пристосована до життя, оскільки швидко знаходить вихід зі складних ситуацій, обирає раціональне рішення. Вплив конструктивної діяльності на розумовий розвиток дітей вивчав А.Р. Лурія. Ним був зроблений висновок про те, що вправи в конструюванні мають істотний вплив на розвиток дитини, радикально змінюючи характер пізнавальної діяльності [2].

Визначаючи роль LEGO-технологій в організації повсякденної дитячої ігрової діяльності звертаємо увагу на включення дитини в активну ігрову діяльність, під час якої діти соціалізуються, комунікують, обмінюючись досвідом, збагачуються навичками для подальшої взаємодії. Використання LEGO-технологій веде до розвитку у дітей самоорганізації, відповідальності, вміння приймати рішення, вміння вирішувати критичні ситуації – саме через ігровий досвід [1]. Все це є запорукою плавного занурення дитини до навчання в початковій школі.

Водночас відмічається неоднозначне ставлення та скептицизм дорослих, в тому числі серед педагогів (вихователів, вчителів) щодо використання LEGO-технологій в організації освітнього процесу закладу освіти, зокрема методики «Шість цеглинок» [5] та масового впровадження її в систему занять.

Спробою подолання таких упереджень та ґрунтовного ознайомлення з освітніми можливостями LEGO стала організація та проведення низки навчальних семінарів-тренінгів, майстер-класів для вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкових класів. Питання використання LEGO-технологій в освіті також увійшло у зміст курсів підвищення кваліфікації для названих категорій педагогів. В процесі такої роботи ми ознайомлювали педагогів з методикою «Шість цеглинок» та програмою розвитку дитини від 2 до 6 років «Безмежний світ гри з LEGO», яка схвалена для використання в дошкільних навчальних закладах (лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України від 28.12.2015 № 2.1/12-Г-150) [4]. Спостереження за процесом навчання педагогів та їх відгуки дали можливість пересвідчитися, що фахівці не тільки відкрили освітній потенціал ігрових методик – навчання через гру, але й відчули на власному досвіді радість від навчання, активізацію пізнавального інтересу, відкриття власної спонтанності. В процесі опанування LEGO-технологій все більше педагоги відходили від шаблонування і намагання дати одну правильну відповідь, виявляли такі якості мислення, як гнучкість, самостійність, оригінальність. В

цілому, результатом проведення навчальних занять стала не тільки методична обізнаність педагогів, а й активізація їх творчих ресурсів та креативності.

Отже, практичний досвід використання LEGO-технологій у освітньому процесі курсів підвищення кваліфікації засвідчив як позитивні зрушення у сприйнятті педагогами методики «Шість цеглинок», так і актуалізацію власного творчого потенціалу вчителів та їх креативності. Саме ця новітня технологія в освітньому процесі сприяє інноваційності педагогів, підвищення якості освіти на засадах самоосвіти та співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник/Упорядник О.Рома – the LEGO Foundation , 2018. – 44с.
2. Лурия А. Р. Развитие конструктивной деятельности дошкольника / А. Р. Лурия // Вопросы психологии. – 1995. – С. 27-32.
3. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – Спб: Евразия, 1999. – 320 с.
4. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO» / О. Ю. Рома, В. Ю. Близнюк, О. П. Борук. - the LEGO Foundation, 2016. – 140 с.
5. ШІСТЬ ЦЕГЛИНОК в освітньому просторі школи. Методичний посібник / Упорядник О. Рома – the LEGO Foundation , 2018. – 32с.

Н. П. Шапірова, Л. І. Ятвецька

Одеської академія неперервної
освіти (м. Одеса)

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА ОЧНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Сучасні засади реформування освіти України визначаються потребами здобувачів освіти. Це передбачає посилення уваги до професійних компетенцій вчителя як ключової фігури, яка спроможна забезпечити освітнє середовище задля розвитку життєвих компетентностей кожної дитини. Педагогічна компетентність як інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності вчителя є процесом і результатом його творчої професійної діяльності. Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти і закріплено Законом України «Про освіту» [2].

Розуміння необхідності, сутності та специфіки модернізації освітнього процесу в світлі вимог реформування освіти, його відмінностей від попередніх типів і моделей навчання; володіння відповідним понятійним апаратом і термінологією є необхідною умовою успішної професійної діяльності сучасного учителя. Серед професійних компетентностей вчителів сьогодні найважливішими стають вміння проектувати освітній процес на засадах

інтегрованого підходу, вміння взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, здатність до самоаналізу інтелектуальної та педагогічної діяльності.

Професійним стандартом «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» визначені трудові функції вчителя. Досвід роботи викладачем дозволяє спрямувати сумісну діяльність з слухачами курсів над розвитком таких функцій, як планування і здійснення освітнього процесу, рефлексія та професійний саморозвиток; узагальнення власного педагогічного досвіду; оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів [4].

Аналіз кадрового складу вчителів початкових класів, учні яких взяли участь у моніторингу якості початкової освіти за програмою PISA виявив, що більшість вчителів початкових класів мають стаж роботи 21-30 років – 44%; 31-40 років – 29%; понад 41 рік-3% [6]. Тобто більшість педагогів, які працюють в початкових класах, мають досить великий стаж і відповідний соціальний досвід, усталені професійні уподобання та стереотипи, які в сучасних умовах потребують переосмислення, трансформації, доповнення та перенесення в практику, а отже набуття нового досвіду відповідно до завдань, які визначені Державним стандартом загальної початкової освіти [1].

Тому при організації навчання враховуємо, що для слухача принципово важливим є можливість самореалізації та самоврядування, наявність умов для комунікації та сумісної роботи з колегами групи, осмислення та перенесення нових знань і умінь у професійну діяльність [5]. Власне, ці ідеї відображені в науковій проблемі кафедри початкової та дошкільної освіти.

Зважаючи на те, що спілкування із слухачами в рамках навчальної програми обмежене в часі, під час обговорення проблем освітньої галузі «Природознавство» спираємось на професійну компетентність кожного слухача. Це відбувається на засадах системності, інтегративності та включеності до діяльності. Принциповою є така організація навчання, за якої кожний слухач є активним і рівноправним суб'єктом процесу навчання, бере особисту участь в спільній з колегами діяльності.

Враховуючи те, що діяльнісний підхід в освіті розглядають як спрямованість освітнього процесу на формування ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, навичок застосовувати теоретичні знання на практиці, розвиток здібностей до самоосвіти і командної роботи і професійну самореалізацію, відбираються методи навчання вчителів початкових класів: експозиційні (лабораторні експерименти, рішення конкретних завдань компетентнісного спрямування, різні види ігрової діяльності тощо) та управлінські (спрямування навчального процесу на досягнення запланованої мети). Це потребує оптимального підбору вправ, які сприяють мотивації до навчання, осмисленню сутності компетентнісно орієнтованого і діяльнісного підходів та шляхів його реалізації в умовах НУШ, полегшують виявлення емоцій та почуттів та підтримують інтерес як до видів власної діяльності, так і до наукового змісту лекції.

На мотивацію навчальної діяльності слухачів спрямовані такі вправи як «Топ-10», «Есе», «Ялинка асоціацій», при виконанні яких слухачі мають використовувати не тільки на власні знання, але й спиратися на життєвий досвід, здібності, цінності та емоції. Це дає змогу створювати сприятливу атмосферу для виконання вправ, які мають на меті осмислення сутності певних понять та їх усвідомлення (вправи «Ланцюжок» та «Лото», завдяки яким здійснюється осмислення поняття «компетентність» та усвідомлення змісту кожної з ключових компетентностей). Значний рефлексивний потенціал містить вправа «Канва розвитку особистості», завдяки якій кожен слухач має можливість оцінити вплив конкретного заняття (лекції) на розвиток його власних певних ключових компетентностей та наскрізних умінь.

Вправи «Ялинка асоціацій», «Топ-10», «Кольорова квітка», складання цілісного тексту за його фрагментами, групування дієслів («Піраміда Блума»), аналіз «Канви розвитку учня» [3], формування асоціативного куша для вибору об'єкта навчального дослідження тощо, які виконуються в парах або невеликих групах (3-5 слухачів), іноді – індивідуально або фронтально, супроводжуються міні-лекціями, завдяки яким можна стисло донести нову інформацію до багатьох людей одночасно; пояснити, як виконувати певні дії, що їх згодом опановуватимуть самі учасники в ході практичних вправ; узагальнити та підсумовувати результати роботи малих груп для всієї аудиторії [7].

Рекомендуємо використовувати таку форму організації навчання як лекційно-тренінг, оскільки вона поєднує науковий зміст та способи діяльності, відповідає андрагогічній моделі навчання і, як показує рефлексія діяльності учасників навчання, позитивно впливає на професійний та особистий розвиток слухачів.

Зазначаємо, що більшість зазначених інтерактивних вправ були апробовані при проведенні занять з вчителями, які викладають природознавство (5 клас), вчителями фізики, частково – з вчителями хімії, потім адаптовані до потреб вчителів початкової школи відповідно до засад НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт загальної початкової освіти . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Пляси», 2017. – 206 с.
4. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18>
5. Специфіка освіти дорослих. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://stud.com.ua/57100/pedagogika/spetsifika_osviti_doroslih
6. Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та

математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://testportal.gov.ua/zvity-dani-2/>

7. Основні положення щодо проведення тренінгів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/598/>

Л. І. Ятвецька

Одеська академія неперервної
освіти (м. Одеса)

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Зміни в системі освіти України, обумовлені процесами в соціально-економічній сфері, вимагають модернізації моделей підвищення кваліфікації вчителів, їхньої підготовки до здійснення професійної діяльності в інноваційному освітньому просторі. Від розуміння вчителем трансформаційних процесів, які відбуваються в освіті, його професійної компетентності та рівня розвитку творчої педагогічної ініціативи залежить інноваційний розвиток освітньої галузі, підвищення якості навчально-виховного процесу, його компетентнісного спрямування.

Отже перед системою післядипломної педагогічної освіти, яка має реагувати на гальмівні потреби суспільства, стає пріоритетним завдання щодо забезпечення спрямованості процесу підвищення кваліфікації вчителів відповідно до новітніх тенденцій розвитку системи загальної середньої освіти, визначених концепцією Нової української школи, вимогами Закону України «Про освіту», Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти.

Це передбачає зміну як змісту так і технологій навчання. за рахунок запровадження навчальних програм, які відповідають змінам у сучасній природничій освіті як складовій національної загальної середньої освіти

Протягом останніх років працівниками науково-методичної лабораторії природничих дисциплін розроблені та впроваджені програми курсів підвищення кваліфікації для вчителів природничих дисциплін з наступних проблем:

- ✓ «Шляхи реалізації вимог загально природничого компоненту освітньої галузі "Природознавство" Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти»;
- ✓ «Проектування сучасного уроку природознавства в контексті Концепції «Нова українська школа»;
- ✓ «Модельовання сучасного уроку природознавства в контексті концепції Нова українська школа»;
- ✓ «Інтеграція природничих знань в освітній простір початкової школи»;

✓ «Шляхи реалізації вимог фізичного компоненту освітньої галузі «Природознавство» Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти»;

✓ «Сучасні підходи до формування системи природничих знань у старшій школі»;

✓ «Проектування сучасного уроку фізики в контексті концепції Нова українська школа»;

✓ «Сучасні підходи щодо розвитку природничих компетентностей учнів у старшій школі» (для учителів біології та хімії);

✓ «Розвиток підприємницьких компетенцій засобами географічної та економічної освіти»;

✓ «Реалізація ІКТ-компетенцій засобами географічної освіти».

Запровадження навчальних програм проблемної спрямованості дозволяє створити умови для набуття вчителем досвіду викладання шкільних предметів природничого циклу на засадах компетентнісного, діяльнісного та інтегрованого підходів, забезпечити врахування індивідуальних потреб слухачів курсів підвищення кваліфікації, які мають змогу обирати програму навчання, яка відповідає їх особистим запитам.

Індивідуалізації навчання також сприяють програми спецкурсів, вибір яких здійснюється слухачами самостійно під час проходження основних курсів. Наводимо тематику спецкурсів, запропонованих до уваги слухачів протягом останніх років:

- «Параметри ефективності сучасного уроку та результативності навчальної діяльності учнів на уроці»;

- «Проектування та моделювання сучасного уроку Дидактичні основи моделювання сучасного уроку»;

- «Імідж уроку. Комплексний підхід до аналізу моделі та іміджу уроку»; «Понятійне гроно як модель динамічного моделювання уроку»;

- «Створення моделей ефективного уроку на основі діяльнісного підходу»;

- «Сучасний урок як відкритий освітній простір та система особистісно розвиваючих ситуацій»;

- «Організація контролю та оцінювання підготовки учнів. Методологічні засади оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Принципи формувального оцінювання»;

- «Реалізація принципів самодіяльності та самоорганізації учнів на уроках. Структурування змісту навчального матеріалу в контексті технологічного підходу у сучасній освіті»;

- «Особливості побудови структурно-композиційної моделі уроку на основі реалізації сучасних принципів навчання».

Реалізація змін у змісті та технологіях підвищення кваліфікації відбувається за рахунок розподілення навчальних годин на аудиторні заняття (традиційних та інноваційних форм) та самостійну роботу, яка дозволяє поглибити

індивідуалізацію навчання, вибудовувати індивідуальні освітні траєкторії на наступний міжкурсовий період.

Зміна технологій викладання відбувається за рахунок збільшення частки тренінгових, дослідницьких, творчих способів діяльності, проведення ділових ігор, реалізації практико-орієнтованих групових проєктів та інтерактивних вправ,

Серед основних методів навчання на курсах підвищення кваліфікації згадаємо методи проблемного навчання; ігрове / соціальне / імітаційне моделювання; кооперативні техніки, що вимагають об'єднання локальних ініціатив слухачів; методика взаємообміну завданнями; ділові ігри; портфоліо; аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод) тощо.

Такі підходи до організації та проведення курсів підвищення кваліфікації сприяють стимулюванню якісних змін в професійній, особистісній та діяльній площині, впливають на цілеспрямованість підвищення рівня професійної компетентності вчителів, про що свідчать результати евалюаційного опитування слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів природничих дисциплін. Слухачі відзначають, що проходження курсів не тільки дає змогу ознайомитися із сучасним станом розвитку відповідних галузей природничих наук; поглибити знання про сучасний стан природничих наук, їх взаємний зв'язок, але й робить внесок у набуття нового досвіду викладання шкільних предметів природничого циклу на засадах компетентнісного, діяльнісного та інтегрованого підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
3. Державний стандарт початкової освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (затверджений постановою КМ України 23.11. 2011 р. № 1392). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>

Л. І. Ятвецька, В. М. Ятвецький
Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ЗМІСТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» відтворює ідеологію реформи середньої освіти, ідеологію змін, що закладені у базовому законі України «Про освіту», стаття 12 якого визначає, що метою повної загальної середньої освіти є «...різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» [1].

Досягнення цієї мети має забезпечуватися шляхом формування ключових компетентностей. Зміни, які були внесені до програм з фізики основної школи у 2017 році, випливали з необхідності змістити акценти у цілях базової середньої освіти від предметоцентризму до дитиноцентризму, вони спрямовані на зрівноваження знаннєвого і компетентнісного компонентів змісту освіти. Кожну ключову компетентність скорельовано з предметним змістом і навчальними ресурсами для її формування.

Виокремлення у навчальних програмах з фізики, так як і з усіх інших предметів наскрізних змістових ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність», які мають метапредметний характер, потребують відповідних навчальних ресурсів, які сприяють зменшенню репродуктивної діяльності. До них у навчальних програмах з фізики поряд з навчальними проектами віднесені ситуативні вправи [3].

Аналіз дидактичних джерел та методичних посібників щодо викладання фізики в школі показав, що ситуативні вправи, які у контексті науково-педагогічної теорії не є чимось новим, тим не менше для вчителів фізики є так званою «*terra inognita*». Але під час переходу від знанецентричної моделі освіти до діалогічної, побудованої на педагогіці партнерства, ситуаційні вправи набувають важливого значення як засіб розвитку наскрізних умінь та універсальних навчальних дій. Існують різні підходи щодо трактування самого поняття «ситуативна вправа», але більшість дослідників наголошують, що її специфіка полягає у моделюванні в навчальному процесі різноманітного роду відносин і умов реального життя.

Значний дидактичний потенціал в основній школі також мають наступні ситуації [4]: ситуація-проблема, яка потребує швидкого вирішення, спрямована на вироблення вміння пошуку оптимального розв'язку; ситуація-ілюстрація, яка

створюється на основі зображень або малюнків з метою зорового уявлення самої ситуації і знаходження найбільш простого шляху її вирішення; ситуація-оцінка, яка містить опис реальної ситуації і готове розв'язання – у цьому випадку учням необхідно оцінити вірність наведеного розв'язку, обґрунтувавши його переваги.

Отже, ситуативні вправи (або ситуаційні завдання) – це вправи, які дають змогу учневі засвоювати інтелектуальні операції в процесі роботи з інформацією. Цей процес на основі таксономії Б. Блума [5] має наступний вигляд: ознайомлення – розуміння – аналіз (структурування, аналогії) – перетворення (вибір) – синтез – оцінка. Ситуаційні завдання наближені до проблемних та спрямовані на усвідомлення способу діяльності. Відповідь на ситуаційні завдання потребує певної системності знань, навичок добору, обробки та аналізу інформації, здатності бачити діапазон можливих рішень, робити вибір можливих варіантів.

Використання ситуаційних вправ в освітньому процесі дає змогу розвинути мотивацію учнів до пізнання оточуючого світу, соціокультурного середовища; актуалізувати предметні знання з метою розв'язання особистісно-значущих проблем на діяльнісній основі; виробити партнерські стосунки між учнями та вчителем. У методиці розробки ситуаційних вправ виокремлюють декілька підходів:

- побудова завдання на основі відповідних питань підручника;
- побудова завдання на виділених типах практико-орієнтованих задач, які необхідно навчитися розв'язувати кожному учневі;
- побудова завдання на проблемах реального життя, пізнавальна база для розв'язання яких закладається при вивченні відповідних навчальних дисциплін;
- побудова завдання обумовлена необхідністю відпрацювання предметних знань і умінь, але не на абстрактному навчальному матеріалі, а на матеріалі, значущому для учня.

Приклади деяких ситуативних завдань, які базуються на предметному матеріалі з фізики основної школи, були наведені у публікаціях науково-методичної лабораторії природничих дисциплін [6] та виставлені на сайті кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Складання ситуаційних вправ – складне завдання, яке потребує ерудиції, педагогічної майстерності і часу для добору реального матеріалу, в якому моделюється значуща ситуація та відображується комплекс знань, умінь і навичок, ставлень, що має опанувати учень. Виходячи з цього, до навчальних програм та планів курсів підвищення кваліфікації вчителів фізики було внесено лекцію «Ситуативні вправи як засіб реалізації наскрізних змістових ліній», яка проводиться у тренінговому форматі. Такий підхід до опанування методикою складання та використання ситуативних завдань збагачує творчий потенціал вчителя, надає йому змогу знаходження нових можливостей подання навчального матеріалу та здійснення навчально-виховного процесу відповідно до нового

змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. «Фізика 7 – 9 класи». Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів (затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Р. В. Бєлоусова

Одеська академія неперервної освіти

(м.Одеса)

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ РЕФЛЕКСІЇ УЧНІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У розбудові сучасного світу все більшого значення набуває громадська думка. Є багато питань в економічній, екологічній, освітній, суспільній галузі на розв'язання яких мусять впливати активні, небайдужі, свідомі громадяни. Сучасна школа має робити свій внесок у виховання громадянської партиципації учнів. Розвиток усвідомлення дитиною себе, рефлексії власних якостей, дій, емоцій, бажань є важливою задачею Нової української школи.

Відомо, що діти раннього віку егоцентричні, їм здається, що весь світ обертається навколо них. Критичне ставлення до своїх вчинків у них ще відсутнє, основною рушійною силою є бажання. Але вже після трьох років вплив дитячого егоцентризму поступово зменшується, дитина починає проявляти здатність до емпатії. Оточуючі набувають суб'єктності, дитина розуміє, що у інших також є почуття, бажання, стани, і це вимагає певного відношення і відповідного вибудовування своєї поведінки, яка може стосуватися інших людей. Таким чином, починають розвиватися емоційний інтелект та рефлексія.

Спочатку дитині важко давати оцінку своїм вчинкам, вона потребує делікатного зворотнього зв'язку. Для неї природним є пояснення власних дій на свою користь, тобто, якщо щось не вдалося або з кимось виникла суперечка, то винними є обставини або інша людина. Включаються захисні психологічні механізми: заперечення – «такого не було», проєкція – «це не я, це інші», регрес – «я маленький, я не можу» та інші. Дитина всіляко намагається відстояти свій позитивний «Образ Я», для її подальшого психічного функціонування це є надто важливим. Проте виникає певне протиріччя: дитина потребує збереження власної позитивної Я-концепції, але при цьому необхідно розвивати її здатність давати об'єктивну оцінку своїм вчинкам.

На початку розвитку соціальної взаємодії дитини велику роль відіграє відношення до її дій дорослого. Визнання своїх помилок не має бути болючим, руйнівним для психіки дитини процесом. Аналіз здобутків та помилок повинен бути зрозумілим, коректним, націлюючим на нові перемоги. Дитина пізнає світ і себе в цьому світі. Це захоплюючий процес, який має нести радість, відкриття, відчуття своєї сили. Якщо дорослі створюють відповідні умови, дитина не боїться висловлюватися, діяти, реалізовуватися.

Коли дитина приходить до школи, вона ще має досить розпливчасте уявлення про себе, про свої можливості, своє місце в дитячому колективі. Концепція Нової української школи передбачає створення умов для всебічного розвитку особистості дитини. Існує багато форм роботи, націлених на розвиток рефлексії, емпатії, емоційного інтелекту учня. Приміром, коли дитина використовує «екран настрою», тобто обирає «смайлик», який відповідає її настрою, вона оцінює свій емоційний стан. Для цього дитині потрібно зазирнути до себе, зрозуміти, яка емоція зараз є для неї провідною. Вчитель може поглибити рефлексію, запропонувати дитині поміркувати, чому зараз саме такий настрій та що на нього вплинуло. Усвідомлення свого стану, ставлення до подій є дуже важливою навичкою для пошуку свідомої стратегії дій. Це навичка, яка закладається в дитинстві і якою людина користується впродовж життя.

В перших класах Нової української школи навчальний день розпочинається з «ранкового кола». Одне з важливих завдань ранкового кола – створення атмосфери вільного спілкування. Дитина навчається висловлюватись, розвивається її здатність до рефлексії: чи було цікавим для інших те, що я сказав, що я відчував під час виступу, що мені допомагало зробити мою розповідь цікавою, а що заважало.

Спілкування з іншими стає своєрідною системою координат, в якій дитина відкриває, які риси є бажаними, які, навпаки, заважають взаємодії з іншими людьми, і вже з цієї точки зору оцінює себе. Поглиблення в цю тему, як правило, відбувається в підлітковому віці, тоді дитина шукає відповіді на запитання: «Хто Я? Який Я? Куди йду?». У молодшому шкільному віці дитині важливо відкрити свої сильні сторони, на які вона зможе спиратися у навчанні, спілкуванні, творчості, спорті. Діти дошкільного віку часто мають відчуття власної грандіозності, у своїх фантазіях вони багато чого вмюють і можуть. Чим дорослішою стає дитина, тим реалістичніше її уявлення про себе. Проте, не слід забувати, що формування «Образу Я» дитини в значній мірі залежить від того, як її «віддзеркалює» доросла людина.

Відомо, що синдром набутої безпорадності виникає у тих випадках, коли людині, особливо дитині нав'язується відчуття нікчемності, безпомічності, адже теорія завченої (навченої, набутої, придбаної, прищепленої) безпорадності (learning helplessness, англ.) як в біхевіористському, так і когнітивному варіанті розглядає цей феномен як стан, який виникає в якості реакції на негативні, травмуючі події [2, с. 11]. Для дитини початкової школи травмуючою подією може стати надто сувора критика з боку вчителя, порівняння її з іншими, на думку педагога, більш успішними дітьми, образливі жарти, загальне зневажливе ставлення до дитини. Дитина приймає на віру свою «малоцінність», і їй знадобляться роки, щоб позбавитись від цього відчуття.

Одним з важливих понять Нової української школи – є дитиноцентризм. Вчителю важливо тримати в фокусі зору індивідуальні особливості дитини: її емоційну сферу, інтереси, швидкість засвоєння навчального матеріалу тощо. І на

основі цього вибудовувати стосунки з конкретною дитиною, зокрема, під час формувального оцінювання. Запроваджуючи формувальне оцінювання, вчитель має знати та пам'ятати основні його компоненти: формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей; створення ефективного зворотного зв'язку; забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання; ознайомлення учнів із критеріями оцінювання; забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія); корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання [1, с. 5].

Від правильної організації оцінювання більшою мірою залежить ефективність управління навчальним процесом. Формувальне оцінювання підтримує впевненість учнів у тому, що кожен із них здатен покращити свої результати, оскільки учням наводяться приклади того, що від них очікують [1, с. 7]. Тобто така форма роботи дає можливість учневі відчути себе суб'єктом навчального процесу, який розуміє значущість своєї ролі та особистої відповідальності.

Таким чином, організація освітнього процесу в Новій українській школі спрямована на розвиток рефлексії учнів, їх позитивної самооцінки, відчуття спроможності та відповідальності, що є необхідним для становлення успішної та соціально активної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белоусова Р.В. Психолого-педагогічні засади Нової української школи та їх реалізація в діяльності вчителя / Р.В. Белоусова, Н.Ю. Кравець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/560545/sitepage_39/files/3_rekomendacii_belousova_kravec.pdf?fbclid=IwAR1EjVfRgLY3anSm9da5yca7uR9P1TrM5L249Wzu6yr42Fzlh6YqBRUNDD4
2. Дучимінська Т.І. Психологічні особливості подолання особистісної безпорадності в навчальній діяльності студентів: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07, Луцьк . 2013. – 286 с.

С. В.Вербицька

Новоселівський ЗЗСО І-ІІІ ступенів
(Подільський район, Одеської області)

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

З метою більш повного відображення прогресу реформ з вересня 2015 року працює проект, ініційований офісом Національної ради, «Моніторинг сприйняття прогресу реформ». Дослідження показало, що реалії сучасної школи невтішні, особливо щодо аспектів: приймати відповідальні рішення; ставити цілі та досягати їх; працювати в команді; критично мислити. Найгірше ж формується у

школярів підприємливість [1]. Це означає, що після отримання освіти у школі випускники зовсім не пристосовані до життя, до конкуренції в сучасному суспільстві.

Зрозуміло, що без докорінних змін в змісті базової освіти та організації навчання, сучасних способів отримання знань школярами, не можна виховати перспективне молоде покоління, здатне до саморозвитку та прийняття відповідальних рішень. Місія Нової школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками [2].

Спираючись на основні положення нової української школи вчителі повинні формувати у дітей ключові компетентності та вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми [3].

Вчитель отримав свободу дій, імпровізації та експериментування щодо вибору навчальних матеріалів, методів та способів навчання. Певною мірою нова українська школа спонукає вчителів перебувати в постійному активному самонавчанні, самовдосконаленні, розробці нового, постійному аналізі результатів та вибору оптимальних шляхів досягнення мети: виплекати життєво компетентного учня, здатного до самореалізації.

Надзвичайно актуальним є забезпечення належного рівня математичної підготовки. Українські науковці дійшли висновку, що викладання математики на основі компетентнісного підходу є найбільш перспективним [4].

Новою українською школою передбачено запровадження в освітній процес чотирьох наскрізних змістових ліній: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність».

Реалізація наскрізної змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» потребує посилення уваги вчителя розвитку відповідних компетентностей при вивченні шкільного курсу математики під час розв'язування задач, виконанні навчальних проєктів, що сприяє формуванню нестандартного мислення, розвиває нетрадиційні здібності та вміння.

Саме тому в шкільну програму було введено курс за вибором «Фінансово грамотний споживач. 6 клас» [5]. На уроках математики в 5-9 класах системно використовую матеріали, які сприяють формуванню фінансової грамотності. Так, на уроці узагальнення знань з теми «Відношення і пропорції» учні дізнаються багато цікавого та корисного про гроші, їх еволюцію, види товарів, навчаються заробляти «гроші», використовуючи математичні знання з вивченої теми. Під час уроку школярі часто ставали перед вибором, яку вправу розв'язувати: ту, що по силам, але «дешевша», чи ту, яка важча, але швидше дасть омріяний результат (для кожної вправи була наперед встановлена вартість у

балах). Діти проявляли лідерські та підприємницькі якості, коли потрібно було рекламувати товар, взяти на себе відповідальність, яка потім давала додатковий «заробіток» у балах.

За допомогою компетентнісних вправ прагну показувати прикладне спрямування геометрії. Вивчили відрізок – задача на вимірювання відстані до школи, яку щоранку проходить кожен учень 5 класу (кількість кроків, середня довжина кроку); трикутник – виміряти кут нахилу пандуса школи, лікарні, супермаркета (чи відповідає він нормам, скільки плитки потрібно на нього використати, скільки коштів витратити на його встановлення); круг – яку площу трави випасе коза, якщо довжина мотузки дана (або дослідити оптимальну довжину мотузки, щоб коза була сита, або скільки раз в день при даній довжині мотузки козу треба перепинати...); циліндр – скільки алюмінієвого сплаву йде на виготовлення циліндрів мотоцикла...

Мої педагогічні спостереження показали, що розв'язування життєвих задач сприяє розвитку соціальної комунікації та мотивує до навчання. Прикладом може слугувати наступна ситуація. У селі Новоселівці Подільського району будують церкву. Священник звернувся до мене по допомогу: треба підрахувати, скільки приблизно матеріалу потрібно для покриття куполів та піддашків на церкві. Звичайно, він запросив спеціалістів, але хотів володіти інформацією, оскільки листи покриття – досить дорогий матеріал.

Спільне з учнями 11 класу розв'язання цієї задачі дало можливість показати важливість знань з математики, актуальність математичної компетентності. Спочатку разом з учнями ми склали математичну модель до задачі: уявно розбили куполи на просторові тіла, якими виявились кулі, циліндри, зрізані конуси, кільця, або інші тіла, що рівновеликі їм. Визначилися з використанням формул площ бічної чи повної поверхонь. Далі вираховували площі поверхонь на плані, і лише потім перевели площі в реальні розміри.

Форми, методи й прийоми, що можуть використати вчителі для формування ціннісних орієнтацій учня з фінансової грамотності, можуть бути різноманітні, але вони мають бути діяльними. Власне ставлення учня до інформації, отриманої на уроці, формує свідомість, критичне мислення, готовність використовувати її в житті за межами уроку, і школи.

На уроках математики можливе формування всіх компетентностей, в тому числі з допомогою різних видів самостійних робіт: складання завдань та запитань щодо розв'язання; рецензування відповідей інших учнів, оцінка їх діяльності; виконання індивідуальних та групових завдань зі взаємною оцінкою; різноманітні домашні спостереження; дослідницька робота; створення реклами (презентації) вивченої теми.

Отже, така організація роботи буде відповідати запитам Нової української школи, сприятиме підвищенню інтересу до математики та розвитку життєвих компетентностей. Саме використання досвіду школярів є найціннішим навчальним матеріалом на уроці та створює передумови для того, щоб учень став

справжнім учасником освітнього процесу, співтворцем і конструктором нових знань, винахідником і відкривачем. Нова українська школа дає можливості, а власний саморозвиток і копітка праця кожного вчителя дасть справжнє бажання учням знати, вчитися і розвиватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. До чого готує шкільна освіта: очікування українців та реалії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tns-ua.com>
2. Нова українська школа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
4. Раков С. А. Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ/ С. А. Раков. – Х.: Факт, 2005. – 360 с.
5. Ткаченко Н. В. Фінансово грамотний споживач. 6 клас: навчально-методичний посібник для вчителя / Н. В. Ткаченко, А. І. Довгань, О. В. Часнікова, О. Б. Рябова, З. Я. Лапішко, Н. І. Забуга; за заг. ред. док. економ.наук, проф. Т. С. Смовженко. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. – 126 с.
6. Інтегровані проекти. Підприємливість та фінансова грамотність Серія «Ключові компетентності» // Автор-укладач Л. Пужайчереда, Харків: «Основа, 2018. – 256 с.

О. М. Задоріна

Одеська академія неперервної освіти

(м. Одеса)

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформаційні процеси, які сьогодні відбуваються в економіці та соціальній сфері України, ставлять перед педагогічними працівниками комплекс проблем, пов'язаних з процесом оновлення освітнього процесу, які, у свою чергу, вимагають для школи «нового вчителя». Щоб бути успішним та затребуваним у своїй сфері, вчитель повинен мати певні особистісні якості: бути рухливим, готовим до будь-яких змін, уміти швидко та ефективно адаптуватися до нових умов, тобто бути мобільним.

Однією з важливих якостей кваліфікаційної характеристики спеціаліста є професійна мобільність яка забезпечує вчителю здатність до варіативної зміни ходу й змісту педагогічної діяльності, готовність творчо реалізувати себе в інноваційному педагогічному просторі, який змінюється відповідно до характеру економічного та соціального розвитку суспільства, швидко та мобільно обирати стратегію структури та ходу уроку, самостійно та свідомо визначати актуальні пріоритети.

На актуальність проблеми вказують положення, обґрунтовані філософами В.Кременем та В.Ільїним щодо того, що сучасна цивілізація входить в епоху особливого типу прогресу, специфіка якого полягає в значному посиленні нового джерела розвитку. Його сутність – у нових технологіях виробництва і генерування знань, обробки інформації та символічної комунікації. Виникає нова антропосоціальна структура, обумовлена становленням нового способу розвитку людської цивілізації, яку по праву називають техногенною. Її характерні риси – самоорганізація, саморозвиток і креативне мислення мають винятково важливе методологічне значення для педагогічної науки. Вони безпосередньо стосуються освіти, головна мета якої – творення людини, здатної бути адаптованою в умовах життєдіяльності у XXI ст., протистояти новим викликам [1, с.6].

На думку академіка Н.Г. Ничкало, уміння протистояти новим викликам потребує прогностичності, інноваційності, високої професійності, глибокого бачення процесів, що відбуваються у нашому суспільстві на початку XXI століття. Лише в системній діяльності на всіх рівнях, органічній єдності професійно-педагогічної дії можна досягати того високого цивілізаційного рівня, якого потребує сучасна доба [2, с.33].

Нерідко можна почути думку про те, що математика – досить стандартна та цілісна наука, зміст якої не залежить від економічного стану держави або її політичного устрою. Це справді так. Фундаментальні математичні знання не змінюються віками, вони можуть лише доповнюватися та розширяться. Проте характер їх викладання у школі, спосіб донести до учнів, має бути прив'язаний до сучасних умов існування суспільства, ролі та місця учня у соціумі.

«Концепція Нової української школи» вимагає від учня, насамперед, не відтворення знань, умінь та навичок, а застосування компетентнісного підходу, здатність діяти в швидкозмінному середовищі, розвитку лідерських ініціатив, розуміння практичних аспектів багатьох математичних питань. Вчитель на уроці вже не має просто розв'язувати абстрактні задачі. Це мають бути задачі з реальними даними, що стосуються використання природних ресурсів, їх збереження та примноження; кількісних показників характеристики суспільства та його розвитку; безпеки та охорони здоров'я; планування господарської діяльності; складання сімейного бюджету та реальної оцінки власних можливостей тощо. Як показує аналіз розв'язку завдань зовнішнього незалежного оцінювання з математики, саме такі задачі викликають у його учасників найбільші труднощі.

Мобільний вчитель має вміти визначати необхідність використання задач різного змісту і вимог, різного рівня складності. Фабули задач мають бути доступними для тих учнів, для яких вони призначені та, за необхідності, швидко змінюватися залежно від класу, рівня підготовки учнів, їхніх інтересів тощо.

Вести учнів у світ науки та культури, сформувати у них математичні та ключові компетентності на рівні, достатньому для забезпечення життєдіяльності в сучасному світі, надати їм допомогу у виборі особистісно значущої системи

ціннісних орієнтацій – першочергове завдання кожного сучасного вчителя. На сьогоднішньому етапі розвитку та функціонування суспільства таке завдання не є простим.

Варто зауважити, що людина не народжується мобільною і навіть не стає нею сама по собі. І якщо в суспільстві мобільність не є панівною якістю для більшості, тоді держава (влада), що відповідальна за вирішення загальних проблем, повинна мотивувати населення до мобільності, заохочувати її прояв, активізувати рушійні до неї сили. Адже, «умови гри» змінюються практично щодня. У результаті, навіть протягом життя одного покоління, можуть відбуватися конструктивні перебудови економіки. Тому треба бути готовим до того, що «одержаної первинної освіти буде не досить і доведеться протягом життя постійно доучуватися й переучуватися відповідно до розвитку виробництва та цільового компонента професійної підготовки, реалізованого в навчальній діяльності» [3, с. 10].

В умовах сучасної математичної освіти, яка полягає в універсальності цілей та завдання вчителів, в інтенсивному та всебічному розвитку здібностей, для вчителя математики великого значення набуває здатність і бажання постійного відновлення своїх знань, вміння їх вдосконалювати і самостійно здобувати відповідно до нових освітніх досягнень науки.

Таким чином, професійна мобільність вчителя математики – це інтегрована якість, що необхідна для його успішної самореалізації в умовах сучасного ринку праці та сучасних освітніх вимог; вона виявляється у готовності та здатності до швидкої зміни завдань і видів професійно-педагогічної діяльності, інтеграції змісту суміжних дисциплін, творчої зміни стилю та змісту своєї роботи відповідно до нових підходів у галузі своєї професії, планування та здійснення саморозвитку, попередження професійної деформації та професійного вигорання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кремень В.Г. Освіта і суспільство в парадигмі синергетичного мислення / В.Г.Кремень // Педагогіка і психологія. – 2012. - № 2(75). – С.5-11
2. Ничкало Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти України: монографія / Н.Г. Ничкало. — К. : Пед. думка, 2008. — 200 с.
3. Сушенцева Л., Шевчук Г., Дольнікова Л. Професійна мобільність педагога як умова його конкурентоздатності на сучасному ринку освітніх послуг: Журнал «Молодь і ринок», 2016 р. № 5 (136),– С.6-13.

Н. Ю. Кравець

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформування системи освіти в Україні вимагає створення умов для ефективної реалізації Концепції нової української школи, впровадження нового Державного стандарту початкової освіти, його основних принципів, нових підходів, форм і методів навчання. В таких умовах актуальним постає питання підготовки вчителів початкової школи до організації освітнього процесу Нової української школи.

Одним із компонентів формули нової школи є «умотивований вчитель, який має свободу творчості й розвивається професійно». Однак, практика засвідчує, що частина вчителів діє стереотипно, частина педагогів не сприймає інновації й не готова до їх впровадження, ставлення до змін у них є недостатньо осмисленим. Це пояснюється низькою мотивацією педагогічної діяльності.

Відомо, що педагоги, які мають певний інтерес до праці, досягають кращих результатів, ніж незацікавлені педагоги. За наявності інтересу мотивація є позитивною, за його відсутності – негативною. Саме мотивація має сильний вплив на поведінку та діяльність будь-якої особистості, зокрема і педагогічну діяльність.

У літературі є багато визначень понять «мотив», «мотивація», які розкривають їх сутність.

Мотив – це внутрішня сила, що спонукає людину до діяльності. Не усвідомлюючи мотивів, не можна зрозуміти, чому особа прагне до цієї, а не до іншої мети, тому не можна зрозуміти істинного сенсу її діяльності. Мотив – це складова мотиваційної сфери людини. Він спрямований на задоволення потреби особистості, спонукає її до дії, є особистісно значущим для неї [3].

Мотив – це спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреби суб'єкта. Мотив – це також причина, що є підґрунтям для обрання певних дій і вчинків, сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, що активізують суб'єкта [1].

У сучасній психології слово «мотивація» використовують як:

- 1) визначення системи факторів, що детермінують поведінку (зокрема: мета, потреби, мотиви, наміри, прагнення та ін.);
- 2) характеристику процесу, що стимулює й підтримує поведінкову активність на певному рівні [1].

Мотивація в загальному розумінні є сукупністю сил, які спонукають людину до виконання певних дій. Мотивація також розглядається як залучення інших або себе до виконання роботи з докладанням необхідної кількості зусиль, це досвід особистості, що стимулює її до дії. Це залежний від поведінки людини процес

свідомого вибору того або іншого типу дій, які визначаються комплексним впливом внутрішніх і зовнішніх чинників [2].

До внутрішніх чинників відносимо процесуально-змістові мотиви, що складають внутрішню мотивацію і спонукають до активності самим процесом і змістом діяльності. Педагогу з такою мотивацією подобається здійснювати інноваційну діяльність, проявляти свою інтелектуальну, фізичну і творчу активність, він із захопленням прагне до пізнання і створення нового. Його цікавить зміст того, чим він займається [4].

До зовнішніх чинників відносимо групу мотивів, що визначають зовнішню мотивацію – це мотиви, які зумовлені зовнішніми по відношенню до суб'єкта обставинами (просоціальні мотиви, мотив афіліації, мотив самоствердження або престижу, матеріальні мотиви) [4].

З огляду на це, підвищення рівня мотивації педагогічної діяльності спонукається поєднанням внутрішніх і зовнішніх мотивів. Належна професійна підготовка вчителів початкових класів до роботи в умовах Нової української школи вимагає єдності підходів до розробки, проведення та методичного забезпечення навчальних тренінгів, альтернативних програм підвищення кваліфікації, які б слугували причиною задоволення і давали педагогам відчуття, що вони можуть розвиватися, можуть бути творчими особистостями, можуть бути відповідальними й успішними в роботі, можуть бути визнані. І чим різноманітніша, нестандартна і значуща для педагогів буде діяльність, тим ефективніше буде відбуватися розвиток мотиваційної складової підготовки педагогів до впровадження ідей Концепції нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дербеньова А. Г. Усе про мотивацію / уклад. А. Г. Дербеньова. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 207, [1] с. : схеми, рис., табл. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
2. Даниленко Л. Освітній менеджмент : Навчальний посібник / За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
3. Омельченко Л. М. Внутрішня мотивація педагогічної діяльності: сутність та чинники / Л. М. Омельченко // Наука і освіта. – №7. – 2014. – С.128-130.
4. Ягоднікова В. В. Розвиток мотивації педагогів до інноваційної виховної діяльності. Науково-метод. посібник / В. В. Ягоднікова. – Одеса: ТОВ «Лерадрук», 2013. – 114 с.

А. А. Лєскова

Одеська академія неперервної
освіти (м. Одеса)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

В умовах реформування системи загальної середньої освіти та розбудови Нової української школи дуже важливою є психологічна складова. Так, у Державному стандарті початкової освіти (2018) зазначено, що її метою є «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [1]. Отже, необхідна переорієнтація педагогів від знаннєвого до компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів у навчанні й вихованні дітей. Формування та розвиток компетентностей учнів, їх гармонійний особистісний розвиток можливі на фоні почуття безпеки і довіри до вчителя, до навколишнього шкільного середовища та відбуваються на основі створення певних умов для фізичного й психоемоційного розвитку.

Основні принципи, закладені у новому Державному стандарті початкової освіти, а саме: презумпція талановитості дитини, визнання цінності дитинства, радість пізнання, розвиток вільної особистості, плекання здоров'я учнів, безпека, формування морально-етичних цінностей [10], створюють передумови для усвідомленої зміни ролі вчителя і його сприйняття цінності особистості кожного учня. Реалізуючи ці принципи за допомогою компетентнісного, інтегрованого та особистісно-орієнтованого підходів, педагоги мають сформувати нове освітнє середовище, яке є психологічно комфортним для дітей та створює оптимальні умови для їх гармонійного розвитку відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

Вступ до школи є важливим кроком в процесі соціалізації дитини. Він пов'язаний з оволодінням новою соціальною роллю – школяра. Але «соціальна позиція школяра» [5] формується поступово на основі успішної адаптації учнів до школи та оволодіння умінням вчитися. Успіх процесу адаптації, в першу чергу, залежить від того, наскільки дитина відчуває себе психологічно безпечно і наскільки їй цікаво у процесі навчання.

Адаптацію до школи розглядають як процес пристосування дитини до умов шкільного життя, до його норм і вимог. Результатом є певний рівень адаптованості. Якщо навколишнє соціальне середовище пред'являє до людини вимоги, адаптація до яких ускладнена в силу її особистісних чи вікових особливостей, то може розвиватися стан соціальної, психічної та соматичної напруженості, а це – загроза дезадаптації. Він може проявлятися в суб'єктивно ускладненому функціонуванні без погіршення результатів діяльності, знижується

тільки «коефіцієнт корисної дії». В такому випадку спроби пристосувальної діяльності мають свою «ціну» для організму [11].

Найбільш негативний варіант – це утворення неадекватних механізмів пристосування дитини до школи у формі порушень у навчанні і поведінці, конфліктних стосунків, психогенних захворювань і реакцій, підвищеного рівня тривожності. Такі прояви, на думку Є.В Новікової, свідчать про шкільну дезадаптацію [11].

Період адаптації першокласників до школи є особливим в їхньому житті. Тому що від того, як і з яким результатом вони його пройдуть, багато в чому залежить їх самопочуття і подальші стосунки зі школою. Отже, дуже важливими є розуміння і допомога з боку дорослих – вчителя, батьків. Обов'язковим є психологічний супровід процесу адаптації дітей до школи, який реалізує в межах своїх функціональних обов'язків шкільний психолог [4].

Які ж завдання стоять перед першокласником в процесі адаптації до школи? Дитина повинна адаптуватися до вчителя, учнів класу; до обстановки в школі; до нової організації і ритму життя, до інтенсивності навчання; до навчальних предметів; до нових вимог з боку дорослих, до своїх нових обов'язків, пов'язаних зі школою [8]. Звичайно процес активної адаптації займає перші 4-8 тижнів [8], [11]. Але залежно від різних факторів його тривалість може змінюватися. В цілому, весь перший рік шкільного життя можна розглядати як адаптаційний. Адже при переході до систематичного організованого шкільного навчання «відбувається перебудова пізнавальної, мотиваційної та емоційно-вольової сфер дитини» [12, с. 8].

Важливим фактором, який впливає на адаптацію учнів до школи, є врахування їх вікових психологічних особливостей в процесі вибору методів, прийомів та форм роботи. Отже, необхідно пам'ятати, що діти шестирічного віку за своїми особливостями психічного розвитку багато в чому залишаються дошкільниками. Їх нервова система ще недостатньо окріпла і може перевтомлюватися від систематичного фізичного та психічного навантаження. Але, в той же час, на думку Л.Я. Коломінського, саме цей вік є сенситивним для навчання грамоти, засвоєння соціальних норм і правил поведінки [7]. Слід зазначити, що у дитини старшого дошкільного віку відбуваються «цілісні зміни її особистості, формуються новоутворення у ході провідної ігрової діяльності, що дозволяє успішно перейти до нової стадії розвитку в іншій соціальній ситуації» [2]. Поступово гра перестає бути основним змістом життя учня, і провідною стає навчальна діяльність. Але це не означає зникнення ігрової діяльності. На думку Л.І. Божович, маленький школяр із захопленням грає і буде грати ще довго [5]. Завдяки потребі в грі і напружено-емоційної насиченості свого життя, шестирічні діти значно краще засвоюють програму в ігровій формі, ніж у стандартній ситуації навчального заняття. Це зумовлює необхідність широкого застосування ігрових та дослідницьких методів організації навчальної діяльності. При цьому

зміст навчальної програми повинен відповідати «зоні найближчого розвитку дитини» [6].

Як свідчать результати досліджень [9], діти шестирічного віку сприймають та вивчають явища оточуючого світу цілісно. Тому навчання на інтегровано-предметній основі, яке закладено у новому Державному стандарті, дозволяє наблизити освітній процес до потреб учнів, дає змогу «відображати цілісну картину світу, максимально наближену до життя, бачити його зв'язки та розмаїття, позбутися фрагментарності засвоєних знань» [9, с. 13]. В свою чергу, це допоможе дитині легше сприймати навчання в школі. Окремо слід відзначити, що з метою поліпшення процесу шкільної адаптації дітей, у навчальному плані на початку першого навчального року спеціально передбачено чотири інтегровані тематичні тижні, спрямовані на знайомство з новою соціальною роллю – школяра, класом, школою тощо [3].

Велике значення в процесі адаптації до школи має особистість учителя, його ставлення до учнів, стиль педагогічного спілкування. Саме він на першому, адаптаційному, етапі є для дітей певним провідником у новий для них шкільний світ. Педагог допомагає їм усвідомити нову соціальну роль (школяра), сприяє її формуванню.

Вміле використання вчителем формувального оцінювання дає можливість учням краще зрозуміти зміст нової діяльності, нові вимоги та критерії. При цьому важливо, щоб педагог був налаштований відшукувати і відкривати потенційні ресурси кожної дитини.

Розвиток навичок ефективної комунікації, більш тісне особистісне знайомство учнів, згуртування колективу дозволяє дітям легше адаптуватися до шкільного життя. Значну роль в цьому процесі має систематичне проведення «ранкових зустрічей», організація групової роботи на уроках.

Відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти освітній процес у початковій школі повинен бути організований за циклами: адаптивно-ігровий (1-2 класи) – підготовчий та основний – інтегровано-предметний (3-4 класи). Основне завдання першого циклу – це адаптація дітей до шкільного життя, виявлення індивідуальних особливостей і здібностей учнів, формування загальнонавчальних умінь, позитивного ставлення до школи, набуття навичок ефективної взаємодії, співпраці, підтримка і розвиток навчальної мотивації, пізнавальних інтересів, формування «соціальної позиції школяра», уміння вчитися. Основне завдання другого циклу – «набуття досвіду соціальної взаємодії на інтегровано-предметній основі, розвиток уміння працювати самостійно і в групі на засадах морально-етичних цінностей» [2]. Таке нововведення базується на глибокому розумінні вікових психологічних особливостей дітей та створює передумови для поступового психологічно-комфортного переходу дитини від дошкільного до шкільного періоду її життя [2].

Процес адаптації дітей до школи залежить від багатьох факторів, зокрема, від особистості вчителя, учнів класу, власних індивідуальних особливостей

розвитку, психологічної готовності до шкільного навчання та ін. Але принципи, психолого-педагогічні підходи, закладені в основу нового Державного стандарту початкової освіти, організація навчання у початковій школі за циклами, зміна методів, прийомів та форм роботи з дітьми, а головне – ціннісна переорієнтація з формування знань на розвиток самостійної, самодостатньої, компетентної особистості учня, – є міцним підґрунтям не тільки для успішної адаптації дітей у школі, а й для глобальних змін у системі шкільної освіти, які відповідають викликам сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 // База даних «Законодавство України» / КМ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення : 07.05.2019)
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти : лист МОН України від 19.04.2018 №1/9-249 // сайт МОН України / Наступність між дошкільною та початковою освітою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu> (дата звернення : 07.05.2019)
3. Методичні рекомендації щодо адаптаційного періоду для учнів першого класу: затв. наказом МОН України від 20.08.2018 № 923 // сайт МОН України / Навчальні матеріали та методичні рекомендації для роботи з першокласниками в адаптаційний період [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciyi/serpneva-konferenciya-2018/navchalni-materiali-dlya-roboti-z-pershoklasnikami-v-adaptacijnij-period> (дата звернення : 07.05.2019)
4. Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти на 2018-2019 н.р.: лист МОН України від 07.08.2018 № 1/9-487 // сайт Інститут модернізації змісту освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/2018/08/08/lyst-mon-vid-07-08-2018-1-9-487-pro-priorytetni-napryamy-roboty-psyholohichnoji-sluzhby-u-systemi-osvity-na-2018-2019-n-r/> (дата звернення : 07.05.2019)
5. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. СПб. : Питер, 2008. 400 с.
6. Выготский Л.С. Мышление и речь. 5-е изд., испр. Издательство «Лабиринт», М., 1999. 352 с.
7. Коломинский Я.Л., Е.А. Панько Учителю о психологии детей шестилетнего возраста. Москва, 1988. 190 с.
8. Лескова А.А. Проблема адаптации первоклассников к школе: Методические рекомендации для школьных психологов. 3-е изд., дополн. и перераб. Одесса, 2008. 63 с.

9. Нова українська школа: основи Стандарту освіти / під ред. М.Я. Товкало. Львів, 2016. 64 с.
10. Нова українська школа: poradnik dla uczytela / під ред. Бібік Н.М. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
11. Психологическая профилактика дезадаптации учащихся в начале обучения в средней школе : методические рекомендации для школьных психологов / Пономаренко Л.П. и др. ; под ред. Л.П. Пономаренко. Одесса, 1999. 120 с.
12. Психолого-педагогический словарь / Сост. Рапацевич Е.С. Минск, 2006. 928с.

Н. О. Лунгул

Одеська гімназія №8 (м.Одеса)

CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING (CLIL)

The term “CLIL” is generally credited to Professor David Marsh from the University of Jyväskylä, in Finland. **CLIL** stands for **C**ontent and **L**anguage **I**ntegrated **L**earning. The idea is to teach both the subject and the language, and is captured in the phrase "using language to learn, learning to use language. It is the teaching of subjects to students through the use of a target language – that is a language different from their mother tongue.

Content and Language Integrated Learning (CLIL) is a competence-based teaching approach that is gaining ground in European education systems. CLIL encourages the use of curricula which promote the right interpersonal skills, cultural sensitivity and communication and language abilities which are in demand by today's employers.

Why is CLIL important?

With the expansion of the European Union, diversity of language and the need for communication are seen as central issues. Even with English as the main language, other languages are unlikely to disappear. Some countries have strong views regarding the use of other languages within their borders. With increased contact between countries, there will be an increase in the need for communicative skills in a second or third language.

- Languages will play a key role in curricula across Europe. Attention needs to be given to the training of teachers and the development of frameworks and methods which will improve the quality of language education.

How does CLIL work?

The basis of CLIL is that content subjects are taught and learnt in a language which is not the mother tongue of the learners.

- Knowledge of the language becomes the means of learning content.
- Language is integrated into the broad curriculum.

- Learning is improved through increased motivation and the study of natural language seen in context. When learners are interested in a topic they are motivated to acquire language to communicate.
- CLIL is based on language acquisition rather than enforced learning.
- Language is seen in real-life situations in which students can acquire the language. This is natural language development which builds on other forms of learning.
- CLIL is long-term learning. Students become academically proficient in English after 5-7 years in a good bilingual programme.
- Fluency is more important than accuracy and errors are a natural part of language learning. Learners develop fluency in English by using English to communicate for a variety of purposes.
- Reading is the essential skill.

The advantages of CLIL.

CLIL helps to:

- Introduce the wider cultural context , prepare for internationalisation
- Access International Certification and enhance the school profile
- Improve overall and specific language competence, prepare for future studies and / or working life, develop multilingual interests and attitudes, increase learner motivation , diversify methods & forms of classroom teaching and learning.

In the classroom CLIL assumes that subject teachers are able to exploit opportunities for language learning. The best and most common opportunities arise through reading texts. CLIL draws on the lexical approach, encouraging learners to notice language while reading. Here is a paragraph from a text on fashion:

The miniskirt is a skirt whose hemline is high above the knees (generally 200-300 mm above knee-level). Its existence is generally credited to the fashion designer Mary Quant, who was inspired by the Mini Cooper automobile, although André Courrèges is also often cited as its inventor, and there is disagreement as to who invented it first.

The language to be looked at in a passage like this falls into three categories - subject specific, academic and other lexis including fixed expressions and collocations:

Subject specific	Academic	Other language
Miniskirt Hemline knee-level fashion designer	Credited Designer Cited invented	above the knee(s) credited to inspired by cited as disagreement as to

The treatment of this lexis has the following features:

- Noticing of the language by the learners, focus on lexis rather than grammar
- Focus on language related to the subject. Level and grading are unimportant

- Pre-, while- and post-reading tasks are as appropriate in the subject context as in the language context.

The future of CLIL

There is no doubt that learning a language and learning through a language are concurrent processes, but implementing CLIL requires a rethink of the traditional concepts of the language classroom and the language teacher.

LITERATURE

1. Content and Language Integrated Learning (CLIL) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/content-language-integrated-learning-clil>
2. A Content and Language Integrated Learning Lesson [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/a-content-language-integrated-learning-lesson>
3. Three CLIL Activities to start a lesson [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.clilmedia.com/three-clil-activities-to-start-a-lesson/>
4. 8 Teaching Techniques for the CLIL Teacher's Soul [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.fluentu.com/blog/educator/clil-teaching/>
5. Engaging Young Learners Through CLIL [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://oupeltglobalblog.com/2014/05/01/engaging-young-learners-through-clil/>

В. В. Матвійчак

Управління освіти, молоді, спорту та
культури, охорони здоров'я та соціальної
політики виконавчого комітету
(м.Березівка)

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Наразі вся наша освіта переходить на нову компетентнісно орієнтовану модель і це спонукає до кардинальних змін професійного розвитку вчителів. Нова українська школа відкриває свої двері компетентним, комунікативним, інформаційно-грамотним, вмотивованим, креативним, відкритих до нових змін учителів: учителям, які стануть агентами змін. Сучасні діти значно відрізняються від попередніх поколінь. Вони не обов'язково будуть поділяти погляди старших. Яке життя оберуть сьогоднішні першокласники? Якою б не була відповідь, маємо запропонувати майбутнім поколінням українців школу, яка буде для них сучасною [2, с.7].

Нові зміни в освіті роблять дуже актуальною проблему професійного розвитку педагога Нової української школи, тому що саме підвищення професійної майстерності виведе нашу країну на високий рівень здобуття якісної освіти.

Яким же повинен бути сучасний професійний вчитель Нової української школи? Це вчитель, робота якого спрямована на всебічний розвиток учня як особистості, розвиток талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та європейського вибору.

Червоною лінією в змісті Нової української школи проходить інтегроване навчання, педагогіка партнерства, позитивна психологія та філософія дитиноцентризму [1, с.13]. Особлива увага приділяється кожній дитині, забезпеченню її гармонійного розвитку, збереженню психологічного здоров'я та радості пізнання, переживанню позитивних емоцій та самореалізації особистості в сучасному світі.

Сучасний вчитель повинен не лише давати знання, а й допомагати учням розвивати життєві вміння, а саме: уміння вчитися, критично мислити, вирішувати проблеми, працювати у команді, уміти спілкуватися і взаємодіяти, працювати та обробляти інформацію, бути креативним і мобільним тощо.

Розвиток таких життєвих умінь має наскрізний характер та є основою для формування ключових компетентностей особистості. Вивчення усіх навчальних предметів забезпечує послідовне та поступове набуття учнями життєвих умінь. Для цього сучасні вчителі Нової української школи повинні створити сприятливі умови, віддаючи перевагу особистісно-орієнтованому навчанню, використовуючи новітні сучасні технології та досвід європейських країн [1, с.20].

Компетентнісне навчання потребує зміни ролі вчителя. Реформа освіти зробила виклик, зокрема і вчителями Березівської ОТГ: бути партнером та ментором – тобто не давати учням лише готові рішення, а сприяти тому, щоб вони шукали відповіді самостійно, і спрямовувати їх в процесі пошуку. Звісно вчитель має більше свободи у плануванні – зокрема, визначати, на які теми потрібно витратити більше часу, однак, «швидше рухаємось далі, бо не встигнемо вивчити іншу тему» поки що залишається проблемою для викорінення з учительського стилю викладання. Реформування освіти також передбачає профільне навчання як шлях до індивідуалізації освіти, адже людина матиме змогу обрати потрібні їй предмети, а не вивчати поглиблено 15-20. Але проблемним у ОТГ залишається небажання учнів вивчати предмети природничо-математичного циклу на профільному рівні, недостатній якісний склад вчителів до роботи в таких класах. Тому методичну роботу вибудовуємо як особистісно зорієнтовану, адаптивну й мобільну, гнучку, максимально швидко реагуючи на запити педагогічних працівників.

На нашу думку, підготовка компетентних педагогічних кадрів у рамках підвищення кваліфікації може реалізовуватися більш інтенсивно при умові її модернізації. Певні кроки в цьому напрямі вже зроблені – перехід до особистісно-

орієнтованого навчання на курсах, де реалізовано діяльнісно-компетентнісний підхід. Наразі сучасний вчитель отримує право вибору способу підвищення кваліфікації. Значним стимулом у професійному зростанні педагога є атестація. Вона сприяє моральному та матеріальному заохоченню вчителів, узагальненню та впровадженню досвіду кращих вчителів у практику навчання та виховання. Сучасний вчитель, який буде втілювати новітні реформи в українській освіті повинен постійно самовдосконалюватись [3, с.18]. Він повинен ділитися своїм досвідом із колегами, учнями та батьками. Для цього є і портфоліо, і блоги, які вчителі Березівської ОТГ почали створювати та оновлювати.

Професійна компетентність – це складне утворення, що вміщує комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, що забезпечують варіативність, оптимальність та ефективність побудови навчально-виховного процесу. Ключовою умовою впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" є збільшення кількості альтернативних моделей професійного розвитку педагога. Наприклад, урізноманітнилися форми підвищення кваліфікації. Передусім це – курси при КЗВО «Одеська академія неперервної освіти»: стажування, участь у тренінгах, майстер-класах, семінарах та вебінарах, онлайн-курси, конференції тощо. Надалі тісна співпраця з КЗВО «Одеська академія неперервної освіти», через залучення вчителів до різних форм роботи, в подальшому надасть можливість вирішити проблему не лише профільного викладання предметів у закладах освіти Березівської ОТГ, а й інших, які виникатимуть.

Таким чином, професійне зростання вчителя – це процес, який спрямований на досягнення професіоналізму, що призводить до якісних змін особистісної сфери та професійної діяльності вчителя. Цей процес навчання має бути зорієнтованим на інтереси та потреби конкретного вчителя, практико орієнтованим, будуватися за принципом, коли доросла людина розглядається як суб'єкт освітньої діяльності з її правом на вибір форм підвищення кваліфікації. У ході цього процесу сучасний вчитель Нової української школи постійно шукає можливості найповніше реалізувати себе як професіонала, посилювати організованість, самостійність та відповідальність, здатність до інноваційної діяльності, бути готовим стати «агентом змін».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. – Kyiv: Literra LTD, 2018. – 160 s.
2. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Методист. Журнал. "Шкільний світ" №2 (74), лютий 2018. – С. 16-19.

Н. К. Матушевська

Великодолинський ДНЗ «Теремок»
Овідіопольського району Одеської області

ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні дошкільна освіта переживає новий етап свого розвитку, коли переоцінюються погляди на навчання та виховання дітей. Враховуючи вимоги ХХІ століття, загальні тенденції розвитку цивілізації змінюються освітні пріоритети. Необхідність модернізації змісту дошкільної освіти зумовлюється реформуванням згідно з Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті (2001), Законами України «Про дошкільну освіту» (із змінами) та «Про охорону дитинства» (із змінами) [1, с. 4].

Модернізувати зміст дошкільної освіти означає вдосконалювати його, змінивши відповідно до вимог часу, не зачіпаючи основ, сталих положень, що виправдали себе, збагатити новими прогресивними ідеями. Оскільки реформування змісту та гуманізація цілей дошкільної освіти України є складовою процесу оновлення світових та європейських освітніх систем, на часі реалізації компетентнісної парадигми, яка орієнтує педагогів на впровадження у педагогічну практику цілісного підходу до розвитку особистості [2, с. 5]. Однією з дій модернізації змісту дошкільної освіти ми вбачаємо впровадження багатомовної освіти в практику роботи закладу дошкільної освіти.

Україна є багатоетнічною державою з тисячолітньою історією, яка відрізняється специфічними особливостями, притаманного їй полікультурного простору [3, с. 4].

Характер впливу різних мовленнєвих осередків на мовленнєвий розвиток дошкільників в умовах полікультурного простору вивчала А.М. Богуш. В своїх роботах вона зауважила, що корекцію спонтанного впливу на мовну свідомість дитини може здійснити стимульоване, спеціально організоване багатомовне мовленнєве середовище.

Дослідниця визначає стимульоване багатомовне середовище як «організований процес навчання кількох мов і розвитку мовлення на різних вікових етапах у навчальних закладах різного типу, що супроводжується педагогічно стимульованою мовленнєвою взаємодією педагога та учнів» [4, с. 160].

Діти дошкільного віку в полікультурних регіонах України перебувають у стихійному двомовному оточенні. Розмовляючи своєю рідною мовою, вони щодня чують українську мову, яку добре розуміють в 3-4 роки. Подібність російської і української мов неминуче веде до змішування мов, так званого явища інтерференції. Дитина не усвідомлено вставляє в російське мовлення елементи української мови. За відсутності контролю за рідним і українським мовленням, організованого навчання дітей української мови, мовні помилки закріплюються,

автоматизуються і створюється так зване «суржикове мовлення» – невмотивоване, неусвідомлене вживання мовних одиниць однієї мови в іншій [3, с. 7].

Проаналізувавши мовне середовище дітей нашого селища, врахувавши проблематику оволодіння державною мовою в дошкільному віці, колектив Великодолинського дошкільного навчального закладу «Теремок» без вагань прийняв рішення подати заявку про участь у Всеукраїнському експерименті по впровадженню багатомовної освіти, адже організоване педагогічне втручання в період сенситивного розвитку двомовних дітей не тільки сприяє уникненню помилок, а й дозволяє дітям ще до школи оволодіти розмовним українським мовленням відповідно до його орфоепічних норм, усвідомити схоже й відмінне у двох мовах, які функціонують на території України. Важлива лише наявність відповідних віковій дитини програм та методик навчання [3, с. 8].

Після проведеного анкетування батьків дошкільників актуальною проблемою виявилось навчання неукраїномовних дошкільників державної мови, оскільки на мовленнєвий розвиток дитини чи не найважливіший вплив здійснює природна комунікація, передусім родина і побут.

Одним із важливих питань було обрання третьої мови для подальшого її впровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти. Враховуючи інтеграцію України в європейський простір, вивчивши запити батьків експериментальної групи, третьою мовою для навчання була обрана англійська. Незважаючи на труднощі, що виникають у процесі роботи з маленькими дітьми, доцільно починати навчання іноземних мов з раннього віку. Адже дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців (Л. Виготського, А. Леонтьєва, М. Брауна, Л. Робертса) показали, що надзвичайна здатність маленьких дітей до вивчення мови знижується після 7 років [5, с. 5].

Сьогодні збільшується усвідомлення того, що мови відіграють ключову роль у культурній різноманітності та розвитку міжкультурного діалогу у здобутті якісної освіти та зміцненні співпраці, побудові суспільства, знань та збереження культурної спадщини, застосування здобутків науки та техніки в сталому розвитку. Тому зараз є необхідним вжиття заходів для широкої підтримки популяризації багатомовної та лінгвістичної різноманітності. Оскільки мовні питання знаходяться в рамках повноважень ЮНЕСКО, організація заохочує міждисциплінарний підхід до цих проблем залучаючи усі сектори програми, а саме культуру, науку, засоби комунікації та інформації, а також соціальний та гуманітарний блок [6].

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України №95 від 08.02.2016 року «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітніх навчальних закладів Закарпатської, Одеської та Чернівецької областей» Великодолинському дошкільному навчальному закладу «Теремок» був наданий статус експериментального навчального закладу всеукраїнського рівня.

Після офіційного затвердження нашої заявки на базі закладу була створена творча група, яка під керівництвом наукових консультантів проекту в Одеській області Л.К. Задорожної, в.о. ректора Одеської академії неперервної освіти, кандидата філософських наук та Т.В. Юрченко, завідуючого науково-методичною лабораторією іноземних мов кафедри суспільно-гуманітарної освіти академії почала пошук саме тієї моделі тримовної освіти, яка повністю б відповідала вимогам державного стандарту та цілям і задачам експериментальної роботи.

Важливою складовою набуття досвіду з проблематики багатомовної освіти в різних країнах світу стали постійні навчальні тренінги за підтримки Міністерства освіти і науки України, організовані координатором проекту – офісом Верховного комісара ОБСЄ по справам національних меншин.

Творча група розробила експериментальний перспективний план по впровадженню тримовної освіти в практику роботи Великодолинського дошкільного навчального закладу «Теремок». Він базувався на якісному вивченні змісту трьох мов (українська, російська, англійська). При цьому під час режимних моментів дві мови (українська, російська) замінюють або доповнюють одна одну, є рівноправними і вихователь впродовж дня чітко фіксує моменти переходу з однієї мови на другу. При цьому активно вводяться елементи іноземної мови (англійської), поступово збільшується кількість вживаних слів та фраз.

Впродовж трьох років ми працюємо над розробкою наочного і методичного матеріалу. Члени творчої групи по крихтам збирають, систематизують, узагальнюють потрібний матеріал, вкладають в нього свої знахідки, своє розуміння проблеми. На базі закладу маємо розробки методики тримовної освіти, конспектів занять, дидактичних ігор та вправ на трьох мовах.

Найефективнішою та привабливою для дітей є ігрова методика: процес навчання – весела гра. Закріплення англійської лексики з запланованих тем відбувається під час режимних моментів в повсякденному житті. Диференційовані ігри – вправи формували механізм сегментації мовного ланцюжка, який передбачав розвиток інтонаційного слуху і навиків впізнавання та визнання окремих граматично – семантичних груп.

Вже після першого року впровадження багатомовної освіти в нашому закладі ми почали діагностувати вищий рівень комунікативної компетенції у дітей експериментальної групи у порівнянні з дітьми контрольної, які навчалися та виховувалися однією мовою. Після діагностики психічних процесів було встановлено, що більша частина дітей, що займається вивченням англійської мови має високий рівень пам'яті і значно підвищену стійкість уваги. Також ці діти більш розвинені, розкуті і впевнені в собі, порівняно з однолітками.

Отже, узагальнюючи вищевикладене, можна сказати, що вивчення трьох мов, починаючи з дошкільного віку є цілком актуальним і навіть потрібним для здобуття якісної освіти в майбутньому та сприяє всебічному розвитку гармонійної особистості дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про дошкільну освіту та виховання // Освіта України. – 2000. – №30. – 4 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». – Київ : Світич, 2008. – 5 с.
3. Богуш А.М. Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот: програма та навчальний посібник / А.М. Богуш, Тернопіль. – Мандрівець, 2016 – 4,7,8 с.
4. Богуш А.М. Формування мовленнєвої особистості дитини в полікультурному середовищі теоретичний конспект / А.М. Богуш // Словянская педагогическая культура: Научно-теоретический журнал МСПО им. Я.А. Коменского.—2010. – №9 – 160 с.
5. Методичні рекомендації до навчальної програми «Цікавинка» з англійської мови для дітей дошкільного віку / Н.В. Жук, Т.В. Кравченко.—Х.: Вид-во «Ранок», 2012. – 5 с.
6. Languages and Multilingualism | United Nations Educational - Unesco www.unesco.org/en/languages-and-multilingualism/

Т. В. Міхальцова

Одеський НВК «Гармонія»
(м.Одеса)

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Реформи – це чи не найпопулярніше слово, що лунає з екранів телевізорів, зі сторінок преси та з уст багатьох сучасних українців, якщо йдеться про освіту. Звісно, ми живемо в час змін, тому маємо відчутти вітер цих змін та будувати не захист від нього, а вітряк. Але розмови про необхідність впровадження інновацій, тобто тих самих змін, дуже часто супроводжуються критикою традиційних форм і методів роботи в сучасній школі. Однак жодна інновація не приживається на «голому» ґрунті, усі ефективні нові методи навчання надійно прищеплюються лише на міцному й здоровому «стовбурі» традиції, ростуть з її кореня, щоб потім, через певний час, і собі перетворитися на традицію, відбрунькувавши нові пагінці досконалості, що будуть знову названі інноваціями. Мабуть, графічно це можна було б зобразити як безперервний процес, у ході якого в надрах традиції і на основі всього найкращого й найперспективнішого в ній щораз зароджується щось нове, що виходить за її рамки, щоб згодом породити щось нове й більш перспективне. Тому з великим інтересом і захопленням сприймаючи й впроваджуючи в практику все нове й перспективне, ми маємо з вдячністю оглядаюся на минуле нашої школи, на всіх тих знаних і незнаних трудівників освіти, які у важких умовах закладали підвалини сьогодення нашого поступу, втіленого в реформуванні й оновленні освіти в Україні.

У новому Законі «Про освіту» чітко зазначено, що держава гарантує академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти. Автономія – найпоширеніше слово, коли йдеться про зміни в сучасній системі загальної середньої освіти.

По-перше, у перспективі школи мають стати самостійними в плануванні своїх витрат і потреб, визначати їхню пріоритетність. Децентралізація управління загальною середньою освітою надасть можливість створення нових за структурою і функціями закладів освіти, що вплине на зміну їх мережі, типологію, оновлення змісту статутної діяльності [2; 10]. По-друге, тепер школа не повинна буде виконувати єдину навчальну програму, а отримає можливість на основі Типових освітніх програм Міністерства освіти і науки затверджувати рішенням педагогічної ради свої програми. Але найважливіше те, що вибір того, як сьогодні навчати – це справа кожного вчителя. Саме стаття 54 Закону «Про освіту» говорить: «Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають право на академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі».

Ця норма, з одного боку, розв'язала руки вчителям, а з іншого – вимагає зміни у свідомості самих учителів, перехід до нової моделі навчання. У сучасній українській школі вчитель здебільшого транслює знання і вимагає, щоб діти їх відтворювали. У такому випадку дуже часто учні не розуміють зв'язку між теоретичними знаннями та їхнім практичним застосуванням. Тепер же знання мають стати інструментом для вирішення реальних життєвих проблем, тобто перейти в компетентності, які полягають у вмінні застосовувати набуті знання в подальшому житті. Учитель має залучати школярів до активної співпраці, сприяти самостійним пошукам відповідей і спрямовувати учнів у процесі цього пошуку. Уміння вчитися самостійно та шукати всю необхідну інформацію – це основне завдання сучасної освіти. Нова система має бути спрямована на те, щоб кожна дитина виросла особистістю, здатною до повноцінної життєтворчості.

Що потрібно людині, щоб «створити» своє власне життя в сучасному світі? Сьогодні кількість інформації зростає з шаленою швидкістю, тому людині потрібні знання на рівні ідей і концепцій, «знання про те, як здобувати знання», як оперувати ними, застосовувати їх у різних ситуаціях. А для цього, окрім знань, потрібні розвинені інтелектуальні навички, здатність аналізувати не тільки отриману чи здобуту самостійно інформацію, а й власний процес мислення.

Г.С.Сковорода вчив, що однією із складових щастя є природовідповідність (і нѣмъ радостнѣй чѣмъ жити по натурѣ), з якої український філософ виводив ідею «сродної праці», що є однією з підвалин людського щастя. Ці ідеї невідривні від ідеї самопізнання, яке теж необхідне людині хоч би на рівні усвідомлення своїх схильностей, уподобань і можливостей, уміння й бажання їх розвивати.

Ще один аспект життєтворчості – це уміння людини функціонувати в соціумі. Не тільки на рівні виконання різноманітних соціальних ролей:

громадянина, працівника, батька чи матері, а й на чисто комунікативному рівні, що визначає і статус людини в соціумі, і її ставлення до соціуму загалом і до кожного його члена зокрема, і рівень її відповідальності, дисциплінованості тощо.

Сьогодні розпочала свою роботу лише перша ланка в системі загальної середньої освіти Нової української школи (початкова школа), у якій обов'язковим є створення навчальних осередків у межах класу (навчально-пізнавальної діяльності; змінні тематичні осередки; для гри; художньо-творчої діяльності; куточок живої природи для проведення дослідів; відпочинку; дитяча класна бібліотечка; осередок учителя тощо). У науково-методичному порадинику НУШ зазначено: «Крім класичних варіантів класних кімнат, доцільно використовувати новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які можна легко трансформувати для групової роботи. Перед школою поставлено завдання відшукати окремі приміщення з відкритим освітнім простором, що дозволить розширити поле діяльності за межі класу». Але, на жаль, розміри навчальних кабінетів, відсутність вільних приміщень та кількість учнів у класі (хоч їх уже не 35, як раніше, а 28), не дають можливості з високою ефективністю використовувати відповідні зони. І таких проблем буде ще багато, але те, що сам час підказує напрямок руху сучасної освіти на створення школи майбутнього, у якій формування ключових компетентностей, серед яких вільне володіння державною та рідною мовами, математична та фінансова грамотність, дасть можливість кожній дитині стати успішною, конкурентоспроможною та щасливою людиною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2016. – 40 с.
2. Онищук Л. А. Теоретико-методологічні засади конструювання та реалізації змісту освіти/ Людмила Анатоліївна Онищук // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2016. – Вип. (12). – с. 45-53.

Л. М. Парандюк

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ

Соціально-економічні, етнокультурні та інформаційні зміни в вітчизняному суспільстві останнім часом порушують гуманістичні засади повноцінного співіснування людей, що супроводжується порушенням особистісного порозуміння, функціонування, міжособистісних стосунків, а також процесу соціалізації особистості. Особливо важливим є дослідження зазначеної проблеми у молодшому шкільному віці, адже саме цей віковий період є знаковим етапом

соціального розвитку дитини, під час якого формується система відповідних взаємозв'язків, що має складний перемінний характер. Через те, саме початкова школа має створити всі потрібні умови для виховання толерантної, гармонійної, високоморальної та духовної особистості.

Сучасний учень завчає матеріал, щоб скласти іспит та забути його. В епоху інформатизації освіти знання набувають дещо іншого значення та потребують ретельного аналізу. Освіта змінюється досить швидко та вимагає інших підходів. Тому в вітчизняному суспільстві й виникла потреба змінити підходи до освіти школярів. Через те, концепція «Нової української школи» – це свого роду програма новацій до середньої освіти у нашій державі, яка має за мету змінити підхід педагогів до освіти учнів, а з самих дітей зробити не стільки «знаючих», скільки «думаючих» та «мислячих» громадян.

Одним із методів, орієнтованих на учня є практика ранкової зустрічі. Ранкову зустріч досить легко провести: вона закладає основи для інших якісних життєвих змін, які вимагають більших навичок; дає вчителям змогу відчувати успіх та прагнення опанувати складніші практики. Найважливіше, що вона формує ті цінності, які стають основою для створення відповідальної та дбайливої спільноти дітей. Цінності, які розвиваються під час ранкової зустрічі, не пов'язані з конкретними віросповіданням, етнічною та культурною приналежністю, національністю чи повсякденною діяльністю – вони є спільними. Варто поспілкуватися з учнями про те, що можна робити у класі, школі, а що – ні. Школярі разом сформулюють відповідні правила поведінки, а це, у свою чергу, дозволить дітям відчувати власну відповідальність. Необхідно допомогти учням вільно висловлювати власні думки так, щоб їх розуміли та сприймали оточуючі. Отже, ранкова зустріч є ядром того, якими педагоги прагнуть бачити спільноти та сучасне суспільство [3].

Під час ранкових зустрічей учителі моделюють поведінку, яку вони очікують від вихованців: як треба спілкуватися з людьми, як слухати їх, як дивитись один одному в очі, як правильно читати повідомлення, як обмінюватись особистими міркуваннями, безпомилково відповідати, уникати конфліктів, розвивати власне почуття гідності, ідентичності тощо. Відповідна поведінка передбачає вільну, але підтягнуту поставу, статечні рухи, рівний та щирий голос, дружлюбний вираз обличчя. Ранкові зустрічі дають шанс показати всім учням, що вони є справжнім колективом та разом з тим є часткою більшої спільноти. Втім, соціально-емоційне навчання інколи називають «відсутнім елементом», адже воно є частиною освіти, що поєднує загальні знання з конкретними навичками, важливими для досягнення успіху в школах, родинях, спільнотах, на роботі та в цілому у житті [1].

Працюючи з учнями початкової школи, психолог досить часто зустрічається з такою проблемою як недоброзичливе ставлення школярів один до одного. Ранкова зустріч, у свою чергу, може допомогти у вирішенні цієї проблеми. Проведення щоденних ранкових зустрічей під девізом «Доброго ранку! Ми

завжди раді, що ви тут!», вітання «Хай-файв», коли одна дитина плескає піднятою долонею в долонь іншої дитини, вітання з додаванням жестів, з компліментами, приємні вітання, віддаючи тепло долонь сусідам, що позитивно впливає на емоційний та загальний психологічний фон як окремої дитини, так й усього учнівського колективу. Також учні можуть самостійно створювати чудові нові привітання для ранкової зустрічі, у свою чергу, така практика заохочує їх та додає впевненості у собі та власних силах. Вчитель повинен використовувати усілякі жартливі та приємні форми привітання, які поважають та підтримують школярів. Привітання різними мовами, грайливі оклики з застосуванням описових прикметників, офіційні знайомства, використання вербальних та невербальних засобів, кодів, співанок і мотивів – популярні та випробувані педагогами в усьому світі. Педагоги можуть експериментувати та знаходити саме те, що ідеально підходить для їхнього класу. Задовольняючи потреби й інтереси усього класу, ранкова зустріч стає їх особистим набуттям і відтак набуває більший психологічний сенс для самих школярів [1]. Окремо хочеться зупинити увагу на мотиваційному аспекті ранкових зустрічей, що є досить цікавим та змістовним, реалізується завдяки зверненню до трьох головних потреб шкільних та колективних зібрань: потреби мати відчуття власної цінності та гідності; потреби відчувати себе частиною колективу; потреби в отриманні задоволення від життя та усвідомлення себе щасливою особистістю, що в цілому позитивно позначається на психоемоційному фоні дитини [3].

Усі діти хочуть, щоб їх кохали, поважали дорослі та ровесники, вони тягнуться почуватися часткою класу. Привітання адресується кожному учню по черзі, вербально або невербально усіх зазивають до кімнати. Під час уклонів кожна дитина з пошаною звертається до інших на ім'я; в колі утворюється прихильний настрій. Учні осмислюють власну важливість й підтримують інших почувати себе членами групи, яких поважають. Завдяки цим заняттям діти також здатні удосконалювати власні суспільні та навчальні навички, поєднуючи суспільний, емоціональний та розумовий розвиток кожного учня зокрема. Повторення позитивного досвіду сприяє розвитку доброзичливості, емпатії та інклюзії, а також дає виняткові результати як у спільноті усього класу, так і поза його межами. Вчителі відповідають за проведення ранкової зустрічі та моделювання демократичної учнівської поведінки, розвитку гармонійної та психологічно здорової особистості [1].

Психологічні особливості Нової української школи полягають, насамперед, у тому, що освітня діяльність не травмує дитину, а наповнює, усіляко розвиваючи її здібності. Вчителі та батьки є партнерами у вихованні своїх дітей. Разом їм варто створити таку школу, де важливий успіх кожної дитини, що буде комфортною для кожного учневі. Всі теоретичні знання зміцнюються практикою. Навчання відбувається разом з грою [2].

Ранкові зустрічі є такими ефективними та цікавими, тому що у школяра в цьому зростає рухливість нервових процесів, збільшується рівновага процесів збудження та сповільнювання [1].

Отже, зазначимо, що основним завданням ранкових зустрічей відіграє саме психологічна складова. Вибираючи відповідну стратегію підтримки дитини, основним є знання як окремих осіб та спостереження за ними, за їхнім особистісним розвитком, збираючи інформацію про їхні зацікавленості та сильні сторони характеру, щоб дати рекомендації щодо вибору стратегії поведінки, яка найкраще спрацює на них. Працюючи над проблемою цілісного розвитку особистості, можемо зробити наступні висновки, що формування особистості дитини можливе у діалектичному зв'язку розумових, моральних, фізичних якостей з опорою на загальнолюдські та національні цінності. Через те, питання формування шкільного колективу є одним з фундаментальних, над яким повинен працювати кожен вчитель. Адже саме тут дитина учиться спілкуватися з друзями, розв'язувати разом різноманітні завдання, відстоювати власну точку зору, піклуватися про інших, у неї розвивається світогляд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Н.М. Бібік – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н. М. Бібік. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
3. Ранкові зустрічі. 1 клас. I семестр. / авт. – упоряд. Н. Ю. Бабіченко, О.А. Нечипоренко, С.М. Хівренко. – Х.: Вид. група «Основа», 2018. – 141 с.

М. Д. Пінті

Городненська ЗОШ І – ІІІ ст.
(Болградський район Одеської області)

ВИКОРИСТАННЯ БАГАТОМОВНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ – ШЛЯХ ДО УСПІХУ

Шкільна освіта в сучасній Європі розглядається як основний і невід'ємний об'єкт європейської політики багатомовності і полікультурності, яка зорієнтована на збереження і підтримку мовного розмаїття в умовах багатомовного і полікультурного європейського суспільства. У мовній освіті середній школі країн Європи надано великого значення. Цей вид освіти має значний вплив на розвиток інтелектуальних і пізнавальних здібностей учня, сприяє збагаченню його особистості в цілому; впливає на соціалізацію школяра і його формування як активного громадянина; створює умови для самостійного вивчення мов упродовж життя.

Усвідомлюючи велике значення використання рідної мови як одного з найефективніших засобів навчання, на базі Городненської ЗОШ І – ІІІ ступенів

проводився експеримент «Рідна мова як засіб здійснення цілеспрямованої адаптації учнів до умов навчання та її використання для переходу на українську мову навчання» (наказ управління освіти Одеської облдержадміністрації № 297-ОД від 06.07.2005р.). Суть експерименту полягала в тому, що навчання розпочиналося болгарською мовою з поступовим переходом на українську мову навчання.

На виконання наказу МОН України від 08.02.2016 року №95 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів Закарпатської, Одеської та Чернівецької областей» за темою «Формування багатомовності дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті», інших нормативних документів, визначених чинним законодавством України у сфері освіти: Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», Законів України «Про засади державної мовної політики», «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державного стандарту початкової загальної освіти, з метою цілеспрямованої адаптації учнів до нових умов навчання на принципах багатомовності, переходу від рідної (болгарської) мови навчання на українську мову навчання, з 2016 року на базі школи проводиться дослідно-експериментальна робота «Формування багатомовності учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті» спільно з Одеською академією неперервної освіти, що дасть можливість вивчати рідну мову не тільки як окремих предмет, але й як засіб опанування інших шкільних дисциплін, свідомо переходити учням до вивчення української мови. В роботі використовувалася трилінгвальна модель навчання, що базується на :

- методиці ознайомлення дитини зі шкільними дисциплінами за допомогою рідної мови (М-1);
- швидкому переході до генетично спорідненої мови (М-2);
- плавному переході до неспорідненої мови (М-3).

Навчання в 1 класі розпочинається трьома мовами (болгарською, українською, російською) з наступних предметів: з природознавства, мистецтва, трудового навчання, основ здоров'я, фізичної культури, математики. На уроках вчителі пояснюють навчальний матеріал рідною болгарською мовою, а закріплення – українською, російською мовами. На уроках математики термінологія засвоюється учнями українською мовою.

У другому, третьому, четвертому класах поступово збільшується кількість часу викладання українською мовою предметів, навчання яких здійснюється трьома мовами.

Болгарська мова в 3-11-х класах вивчається як предмет. Учителями школи складено програму «Болгарська мова та читання» для загальноосвітніх навчальних закладів з болгарською мовою навчання учнів 1-2-х класів. Розроблено календарно-тематичне планування для учнів 1-2-х класів: з

болгарської мови та читання, української мови та читання, математики, природознавства, мистецтва.

Адміністрацією школи, психологом щорічно проводиться діагностика адаптації учнів 1-х класів до освітнього процесу, надаються рекомендації вчителям щодо роботи з першокласниками. Дослідження, проведені психологом школи при вивченні рівня адаптації учнів до освітнього процесу, свідчать про те, що процес адаптації першокласників, де навчання здійснюється трьома мовами, протікає безболісно, а саме: учні свідомо сприймають навчальний матеріал, впевнені у своїх відповідях, швидко адаптуються до класного колективу, почувають себе комфортніше, знижується рівень тривожності внаслідок подолання негативних факторів, які пов'язані з проблемами на рівні предметно-понятійного сприйняття. Навчання відбувається, базуючись на основних 4 «С»: content, communication, cognition and culture. Всі ці складові знаходяться в безперервному зв'язку між собою. Вчителі використовують активні методи на кожному аудиторному занятті:

- наочність;
- автентичні матеріали;
- постійну мовну підтримку учня.

Початок навчання учнів рідною (болгарською) мовою з переходом на українську мову навчання позитивно впливає на результативність роботи учнів. Експеримент, який проводився за темою «Рідна мова як засіб здійснення цілеспрямованої адаптації учнів до умов навчання та її використання для переходу на українську мову навчання», сприяє підвищенню якості знань учнів, про що свідчать високі результати участі учнів у районних та обласних олімпіадах.

Багатомовність – це високий рівень володіння кількома мовами, відкритість і зацікавленість, позитивне ставлення до проявів чужої культури і готовність опановувати мови. Це дієвий засіб формування інтелектуальних і пізнавальних здібностей, розвитку менталітету учнів, посилення їхньої вмотивованості до навчання. Ми намагаємося зберігати і захищати мовний спадок, перетворити розмаїття з перешкоди у спілкуванні у джерело взаємного збагачення і розуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15>
2. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014
3. Першукова О. О. Багатомовна освіта – пріоритетний напрям розвитку європейської мовної галузі [Електронний ресурс] // Порівняльно-педагогічні студії № 3–4, 2010– Режим доступу: <http://catcut.net/x62B>
4. Першукова О. О. Навчальні матеріали для багатомовної освіти школярів: Аналіз ситуації в країнах Західної Європи [Електронний ресурс] – Режим

доступу:

http://lib.iitta.gov.ua/704410/1/Стаття_Перш_Навчальні_матеріали_для_БО

5. European Charter for regional or minority Languages - Giving regional and minority languages a say. [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Brochure/Brochurerev_en.pdf

Г. В. Резніченко

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (2004 р.) передбачає вирішення завдання «формування художньої компетентності – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, готовність використовувати набутий досвід у самостійній діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями за власними духовно-світоглядними позиціями» [1, с.5]. У вирішенні цих завдань відводиться роль педагогу-художнику, головною функцією якого є людинотворча функція. Концепції нової української школи (2016 р.) також потребує розгляду завдань, що зумовлені вимогами й пов'язані з компетентісно орієнтованою інноваційною діяльністю саме педагога-художника в мистецькій освітній галузі. Потреба в інноваційній освітній діяльності педагога-художника з високим рівнем художньо-творчої компетентності в мистецькій освітній галузі спричинена такими обставинами, як-от: входження України в гуманітарний контекст світової цивілізації; соціальним замовленням у формуванні культурної особистості на нових концептуально методологічних засадах психолого-педагогічної, методичної науки; зміною характеру ставлення до інноваційної діяльності особистості педагога-художника на основі художньо-творчої компетентності в його практичній роботі з дітьми [1].

Удосконалення професійної здатності педагога-художника на засадах інноваційних підходів окреслює коло нагальних завдань курсів підвищення кваліфікації фахівців галузі мистецької освіти. У розгляді окресленої проблеми, актуально важливим є завдання професійного вдосконалення рівня художньо-творчої компетентності слухачів, педагогічна діяльність котрих тісно пов'язана з образотворчою діяльністю школярів, якість результатів навчання має бути відповідною до вимог, визначених у змісті концепції мистецької освітньої галузі. Реалізація цього завдання на курсах підвищення кваліфікації в системі неперервної освіти передбачає високу результативність занять образотворчим мистецтвом, метою яких є вдосконалення здатності на високому рівні

професійної компетентності продуктивно забезпечувати й здійснювати процес художнього навчання та естетичного виховання підростаючого покоління.

Аналіз наукових педагогічних парадигм сучасних учених (І. Зязюн, Н. Кічук, С. Коновець, Н. Ничкало, О. Отич, О. Рудницька, І. Туманов, О. Шевнюк, О. Щолокова) та концептуальних ідей з питань методики навчання основ різних видів мистецтв, викладених у значній кількості наукових праць вчених-практиків (Л. Гарбузенко, О. Ковальов, В. Кондрашов, І. Мужикова, І. Пастирь, М. Резніченко, Я. Твердохлібова, І. Янковська та ін.) свідчить, що в першу чергу має бути поставлено питання про умови педагогічного супроводу процесу образотворчої діяльності учнів, спрямованого на формування художньо-естетичної компетентності з урахуванням їхнього вікового розвитку.

Концептуальні положення вітчизняних учених окреслюють суттєві особливості методики навчання основ образотворчого мистецтва, шляхи розвитку сучасної мистецької освітньої галузі. У психолого-педагогічній науці відомі дидактичні підходи до розв'язання методичних завдань, а сучасна методика навчання передбачає втілення інтерактивних методів формування культурної особистості, її художньо-образного мислення в процесі пізнання мистецтва й образотворчої діяльності за умов педагогічного супроводу педагогом із високим рівнем професійної компетентності. Так, відомий вітчизняний учений О. Рудницька висвітлила методологічні засади організації навчально-виховного процесу, окреслила пріоритетні напрями вдосконалення мистецької освіти [3], а І. Пастир виклав уніфікований погляд на процес становлення творчого педагога-художника, обґрунтував сукупність педагогічних умов, що забезпечують ефективність формування здатності особистості майбутнього педагога до образотворчої діяльності, що набуває педагогічної спеціальності у вищій школі на основі новопосталих завдань [2]. Можна стверджувати, що сучасна наукова методологія становлення професіоналізму педагога художньо-естетичного циклу сформувалася внаслідок тривалого пошуку теоретичних засад художньо-мистецької педагогіки.

На жаль, у професійній діяльності педагогів художньо-естетичного циклу навчальних дисциплін, як засвідчують результати пілотажного обстеження їхньої діяльності, не використовують накопичений науково-педагогічний матеріал та практичний досвід у галузі мистецької освіти. Вони також не застосовують особистий художньо-творчий потенціал для досягнення задач естетичного й творчого розвитку учнів. Такий стан у практиці педагогів-художників потребує нагального розгляду сучасної, найбільш доцільної інноваційної методики навчання, котра б ураховувала всі складові мистецької освітньої галузі, передбачених концепціями та державним стандартом шкільної освіти. На сам перед, художня освіта школярів потребує перегляду змісту методичного забезпечення процесу на основі сучасних вимог до результатів навчання, рівня навчально-творчих досягнень школярів. А це, у свою чергу,

потребує втілення нових методик проведення занять на курсах підвищення кваліфікації фахівців із дисциплін мистецького циклу.

Нами впроваджено модульну програму підвищення кваліфікації в мистецькій освітній галузі, що передбачає систему практичних занять, спрямованих на вдосконалення якісного рівня художньо-творчої компетентності. Вона передбачає пошуково-дослідну (наукову) роботу, результати котрої оформлюються у випускній роботі. Перш за все, такий підхід зумовлено вимогами державної концепції щодо мистецької освітньої галузі, у котрій передбачено «формування культурної та інших компетентностей, цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті, поваги до національної та світової мистецької спадщини». Саме «обізнаність і самовираження в сфері культури» школярів, як однієї з десяти ключових компетентностей Нової української школи, потребує й професійної компетентності педагога-художника в реалізації багатофункціональних завдань мистецької освіти, визначених у концепції [1]. Насамперед, ми розглядаємо художньо-творчу компетентність як спрямована якість особистості педагога-художника, як цілісна, ієрархічна динамічна система педагогічних компонентів і методичної здатності, що дозволяють свідомо й творчо визначати й здійснювати художньо-творчу та естетико-виховну діяльність.

Художньо-творча компетентність багатовимірна й базується на системі знань про художню культуру й мистецтво, практичному досвіді в сфері багатофункціональної образотворчої діяльності, а саме: у творені образів різними художніми засобами й прийомами, умінні використовувати художні матеріали й техніки у творчій діяльності; умінні експериментувати лініями, кольором, формами для втілення ідеї в художньому образі; умінні естетично перетворювати навколишній світ, здатності сприймати твори різних видів мистецтва й проявляти емоційно-ціннісне ставлення до них у різний спосіб, умінні зосереджувати увагу на деталях та суттєвих ознаках форм; умінні застосовувати засоби художньої виразності, вирізняти елементи художньої мови, тобто оволодіти мовою і грамотою образотворення та формоутворення зображальними засобами графіки, живопису, декоративно-ужиткового мистецтва, дизайну, скульптури, театрального-декораційного мистецтва. Ця система компонентів також є змістом загальних та обов'язкових результатів навчання школярів. А отже, педагог-художник має бути професійно компетентним у сфері художньої творчості, досвід якого повинен трансформуватися в процесі навчання учнів основ мистецтва для досягнення окреслених результатів учнями. Знайомство учнів із власним творчим доробком також позитивно впливає на їхню мотивацію до художньої діяльності, осягнення духовного та матеріального світу за законами краси.

Відтак, високий професіоналізм учителя не можливий без розвитку художньо-творчої компетентності, самореалізації педагога як митця. Тому процес удосконалення якісного рівня художньо-творчої компетентності нами розглядається як дидактична траєкторія розвитку професійної здатності

особистості до продуктивної діяльності, що складається з таких компонентів, як: когнітивного, мотиваційно-діяльнісного, художньо-практичного та особистісно-творчого.

Для вдосконалення рівня якості художньо-творчої компетентності педагога-художника нами застосовано систему практичних завдань-вправ. Методичну основу становлять наукові розробки Я. Твердохлібової [4]. Як правило, слухачам курсів підвищення кваліфікації пропонуються варіанти вирішення задач практичного завдання творчого характеру. Відпрацювання теми занять здійснюється з урахуванням пошуково-евристичної, креативної діяльності слухачів.

Узагальнюючи вищезазначене можна стверджувати, що художньо-творча компетентність є ключовим у вирішенні завдань методики навчання школярів основам образотворчої грамоти й забезпечує продуктивний результат їхніх навчально-пізнавальних та художньо-творчих досягнень. Подальшого розгляду потребують питання, що пов'язані з формуванням художньо-творчої компетентності слухачів дистанційної форми підвищення кваліфікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 10. – С.3-24.
2. Пастир І. В. Основи педагогіки художньої творчості / І.В.Пастир: монографія. – Ізмаїл: Ірбіс, 2018. – 444 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
4. Твердохлібова Я. М. Методика художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва /Я. М. Твердохлібова. Автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед наук. – К, 2018. – 20 с.

Л. В. Холостенко

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСКРІЗНОЇ ЛІНІЇ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

XXI століття – це час формування високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального розвитку країни. У Національній стратегії розвитку освіти на 2012-2021 роки серед пріоритетних напрямів вказано модернізацію структури змісту і організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтації змісту освіти на цілі сталого розвитку.

Для забезпечення інтеграції України у європейське співтовариство прийнято документи, які регулюють оновлення системи освіти нашої країни. В них підкреслюється, що сьогодення освіта – це освіта для людини, метою якої «є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Мета загальної середньої освіти забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для майбутнього успішного життя. Компетентнісно орієнтований підхід вважається ключовою інноваційною ідеєю сучасної освіти. Цей підхід занадто складний у розробці та оцінці. Складнощі в реалізації цього підходу пов'язані з тим, що необхідною стає зміна методів роботи викладачів.

Однією з ключових компетентностей є компетентність ініціативності, підприємливості та фінансової грамотності. Компетентність ініціативності і підприємливості є наскрізною для всіх освітніх галузей і навчальних предметів та формується у взаємозв'язку з іншими компетентностями. У Стандарті освіти «Нової української школи» (2016) окреслено компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі, у тому числі й компетентності ініціативності та підприємливості.

Формування економічної свідомості громадянина є дуже складним і тривалим у часі процесом. Він складається з системи навчальних предметів економічного спрямування; в рамках вивчення інших предметів через методи і прийоми навчання, спрямованих на формування компетентності ініціативності, підприємливості та фінансової грамотності; системи позакласної роботи з учнями, батьками, місцевими громадами.

Цей неперервний процес слід починати ще у закладах дошкільної освіти, тому що саме у дошкільному віці у дитини формуються первинні економічні поняття, уявлення про навколишній світ, навички і звички, первинні економічні знання. На допомогу педагогам рекомендовано посібник авторів Г.І. Григоренко, Р.П. Жадан «Дошкільник у світі економіки», видавництва «Ранок», 2016. У збірнику вміщено методичні розробки занять, спрямованих на розкриття основних економічних категорій, формування у дітей бережливого ставлення до використання природних ресурсів і результатів праці людини. Окремий розділ присвячено вдосконаленню економічних знань, вмій педагогів.

В рамках реалізації засад компетентнісного підходу пропонуємо нові підходи до створення освітнього середовища, в тому числі конструювати уроки, ґрунтуючись на ідеях інтегрованого навчання. Для цього слід використовувати

наявні навчально-методичні матеріали курсів за вибором з економіки, які легко можуть бути інтегрованими в той чи інший навчальний предмет. Такі курси є актуальними, практично спрямованими і передбачають можливість застосування інтерактивних форм навчання у поєднанні із сучасними освітніми технологіями [4].

Надалі трирівневий підхід до формування компетентності ініціативності, підприємливості та фінансової грамотності в учнів закладів загальної середньої освіти забезпечується введенням наскрізних змістових ліній у навчальні програми кожного предмету II та III ступенів повної загальної середньої освіти. Як наслідок, усі навчальні предмети мають бути пронизані орієнтацією на формування підприємливості й фінансової грамотності.

Впровадження у навчальний предмет наскрізних змістових ліній передбачає розв'язування завдань реального змісту, виконання міжпредметних навчальних проєктів, роботу з різними джерелами інформації. Для забезпечення реалізації наскрізної змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» в основній школі, конструювання інтегрованих уроків доцільно використовувати наступні навчально-методичні матеріали: «Уроки з підприємницьким тлом» [3]; «Фінансова грамотність» [6]; «Основи споживчих знань» [2]; «Ділова активність» [4]; «Інтегровані проєкти. Підприємливість та фінансова грамотність./Серія «Ключові компетентності» [5].

Методистами кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій створена система роботи з формування ключової компетентності ініціативності та підприємливості. Так, деякі заходи щодо методичного супроводу учителів та учнів навчальних закладів Одещини можна віднайти у плані роботи Академії на 2019 рік. Крім того, розроблені навчально-тематичні плани та програми, за якими відбувається підвищення кваліфікації вчителів географії з проблеми «Розвиток підприємницьких компетенцій засобами географічної та економічної освіти»; в рамках підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних дисциплін, початкової та дошкільної освіти відбувається постійне оновлення змістового та практичного наповнення аудиторних занять щодо готовності використання навчально-методичних комплексів «Уроки з підприємницьким тлом», «Фінансова грамотність» для конструювання інтегрованих уроків; розроблено тренінг «Методичні аспекти реалізації змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» в контексті Концепції НУШ», тренінг «Ділова гра Cash flow як засіб формування компетентностей підприємливості й фінансової грамотності», майстер-класи «Методичні аспекти викладання фінансової грамотності в початковій школі», «Методичні аспекти викладання фінансової грамотності в старшій школі».

Освіта активно впливає на економіку країни, формує її кадровий потенціал, рівень культури усього суспільства. Тому формування компетентності ініціативності й підприємливості саме з самого раннього дитинства стане тим

локомотивом, який у майбутньому приведе нашу країну до економічного процвітання та соціального благополуччя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
2. Бескова Н.В. Основи споживчих знань. Навчально-методичний посібник для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-12 кл./За заг.ред. Бескової Н.В. – К.: Навч.книга, 2008. – 816 с, іл.
3. Бобінська Е. Уроки з підприємницьким тлом: Навчальні матеріали/ За заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. – Варшава: Сова, 2014. – 398 с.
4. Ділова активність. Методичний посібник з дидактичним наповненням для вчителів, вихователів, класних керівників/За заг.ред Павла Гнуса/Львів, 2001.
5. Пужайчереда Л. Інтегровані проекти. Підприємливість та фінансова грамотність./Автор-укладач Л. Пужайчереда /Харків: «Основа, 2018.
6. Смовженко Т.С. «Фінансова грамотність»: підручник/авт.кол.; за заг.ред Т.С. Смовженко. – К.:УБС НБУ.2012. – 322 с.

О. А. Хоменко

Одеської академії неперервної освіти
(м. Одеса)

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

Багатомовність, полікультурність є ознаками сучасного суспільства. Разом з тим процеси державотворення, що активно розгортаються в Україні, потребують підтримки впровадження української мови в освітній процес закладів освіти. Однією з десяти ключових компетентностей Нової української школи є спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів); здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час; усвідомлення ролі ефективного спілкування [2].

В Україні широко використовуються в спілкуванні дві мови (українська і російська), що зумовлено історико-культурними чинниками. На території Південно-східного регіону України на сьогодні переважають школи з українською мовою навчання. Проте мовою спілкування, як дітей, їх родин, так і вчителів, здебільшого залишається російська, що загострює питання навчання та поширення державної мови в умовах білінгвізму.

Цього року початкова школа розпочала роботу за новим Державним стандартом, новою програмою і новим підручником для першого класу, які мають

компетентнісну спрямованість. Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; мовленнєво-творчих здібностей [1].

Мовленнєва компетентність означає здатність успішно користуватися усіма видами мовленнєвої діяльності у процесі спілкування в усній і писемній формах. Ураховуючи це, основною визначена мовленнєва лінія, змістом якої є розвиток й удосконалення вмінь аудіювання, читання, говоріння й письма. Комунікативні методи передбачають, що висловлювання учнів мають бути мотивованими – виникати в разі потреби щось сказати, написати, вступити з кимось у контакт, поділитися своїми думками і почуттями. Ця потреба виникає під час природних чи створених штучно (з навчальною метою) мовленнєвих ситуацій: діалогів, суперечок, обговорень, рольових ігор, бесід на екскурсіях і прогулянках [3].

Формування мовленнєвої компетентності російськомовних молодших школярів щодо спілкування українською відбувається у різних комунікативних середовищах: учень-вчитель, учень-учень, учень-батьки, учень-друзі поза школою, учень-медіапростір. У цих середовищах діти здійснюють спілкування двома мовами: російською та українською. Особливий вплив на формування мовленнєвої сфери російськомовних школярів українською мають складові медіапростору – преса, радіо, кіно, телебачення і, звісно, Інтернет. Таким чином, виникають проблеми, оскільки багато учнів нехтують українською літературною мовою, легко переходять у спілкуванні на російську, на заняттях почувають себе невпевнено, часто довго шукають потрібне в конкретній комунікативній ситуації слово, не вміють публічно виразно читати, декламувати, виголошувати зв'язний текст, спонтанно включатися у розмову та підтримувати її. Мовлення багатьох дітей монотонне та беземоційне, характеризується малим лексичним запасом. Досить часто учень, володіючи змістовою інформацією, боїться її публічно виголосити, відчуває страх, нерішучість, коли необхідно доповнити, виправити.

Вчителями початкових класів в україномовних школах було звернуто увагу на те, що більшість російськомовних учнів початкових класів володіють українською мовою неусвідомлено. По-перше, це пов'язано з тим, що діти виховуються в родинях, де спілкуються російською мовою, по-друге – навколишнє середовище – двомовне. Дитина потрапляє в світ білінгвізму. У цьому випадку формування мовленнєвої компетентності може бути безконтрольним, стихійним. Діти недостатньо розрізняють мовні засоби української та російської мов. Для подолання цієї проблеми важливо використовувати ефективні методики викладання української мови. Комунікативна – одна з методик, яка спрямована саме на практику спілкування. Ця методика вже давно чудово працює в США та Європі. Останнім часом

спостерігається вагома інтеграція комунікативного методу в систему мовної освіти України.

Досить цікавим є метод, що стимулює активну розумову діяльність і спонукає молодшого школяра висловлювати свої думки тільки українською мовою. Комунікативний підхід передбачає систему загальної діяльності; систему мовної діяльності; систему мовного спілкування (комунікації); системне співвідношення української та рідної мов; систему структурно-мовних утворень (монолог, діалог, монолог в діалозі, різні типи мовних висловів та повідомлень). Комунікативна методика може бути інтегрована з деякими традиційними елементами викладання інших предметів. Для першокласників змістовні лінії реалізуються через інтегрований курс «Навчання грамоти» [4].

З метою формування комунікативних навичок першокласників в усному мовленні слід розпочати роботу щодо використання в мовленні привітання, звернення, типових фраз українською мовою, без яких не обходиться жодний урок: «Будь ласка!», «Добрий день!», «До побачення!», «Розгорніть книжки!», «Піднесіть руку, хто знає!», «Хто черговий?», «Який сьогодні день?». На уроці всі повинні звертатись одне до одного тільки українською, не допускаються ані зауваження, ані фізкультхвилинки рідною мовою. Розвивати мовлення дітей, поступово збагачуючи словниковий запас. Активізувати його словами-назвами тварин, рослин, явищ природи, людей різного віку, професій, предметів одягу, взуття, посуду, меблів, транспорту, знайомих свят, ігор, державних символів, найближчих географічних об'єктів, кольорів та інших ознак, дій, кількостей, форм і розмірів, розширюючи запас іменників, прикметників, дієслів, кількісних і порядкових числівників у дитячій лексиці [5]. Вчитель повинен постійно слідкувати за власним мовленням, показуючи своїм учням зразок літературної вимови.

Сьогодні в освіті відбуваються докорінні зміни: кардинально переглядаються способи та методи навчання в Новій українській школі. У зв'язку з цим перед сучасним педагогом постають задачі мотивувати учнів до вивчення української мови, спонукати бути активними учасниками на заняттях, залучати їх до спільної діяльності, спрямовувати навчальний процес на забезпечення гармонійного розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності, виробити в них здатність до пізнання світу й самих себе, до творчої праці та взаємодії з іншими людьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: Мовно-літературна освітня галузь. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87, Київ: (Урядовий портал). <https://www.kmu.gov.ua>
2. Концепція Нової української школи. – К. : МОН, 2016. – 34 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2012. – 364 с.

4. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом Савченко О. Я.: – К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР ПЛЮС», 2018. – 240 с.
5. Трунова В.А., Хоменко О.А., Низковська О.В., Саробейська М.Д. Перспективне планування занять з навчання української мови та розвитку українського мовлення у групах з національним складом дітей. : Збірник методичних матеріалів. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. - 480 с.

А. М. Чумаченко

Одеської академії неперервної
освіти (м. Одеса)

РОЗВИТОК ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці [1, с.10].

За відсутності стійкої мотивації до вивчення шкільних дисциплін в учнів початкової школи губиться цікавість до навчання в цілому. Вирішення цієї проблеми і привело до пошуку технології навчання, яка б дозволила підготувати учнів до успішного дорослого життя, задіяти комунікативні й творчі здібності, навчити їх добувати знання і яка б забезпечила спрямованість навчального процесу на формування життєвої компетентності – здатності людини розв'язувати життєві проблеми.

Однією з таких технологій навчання є кейс-технологія. Це відома у вітчизняній освіті технологія ситуативного навчання на конкретних прикладах. Вона дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності молодших школярів. Учням молодшої школи пропонується осмислити реальну життєву ситуацію, опис якої одночасно відбиває не тільки будь-які практичні проблеми, а й активізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти при вивченні даної проблеми. При цьому сама проблема не має однозначних рішень.

Застосування вчителем початкових класів кейс-технології, з одного боку, стимулює індивідуальну активність учнів, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання, сприяє розвитку впевненості у собі учнів, стимулює розвиток певних особистісних якостей і компетенцій молодших школярів, сприяє їхньому дорослішанню, самостійності в освоєнні теоретичних положень і оволодінні практичними навичками, сприяє розвитку винахідливості, вмінню вирішувати проблеми, розвиває здібності до аналізу і діагностики проблем.

Відображення навчальної цілі полягає у змісті кейс-технології. І тому кейс-технології можна розглядати як ефективний інструмент для розвитку

інформатичної компетенції молодших школярів. Це інтегрована здатність учнів – ефективно та результативно працювати в умовах інформаційного середовища, здібність особистості, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, набутих завдяки навчанню; це досвідченість у якомусь питанні; поінформованість, обізнаність; авторитетність [2, с. 3].

В засадничих орієнтирах сучасного розвитку системи освіти, що визначені Концепцією Нової української школи, саме розвитку інформатичної компетентності школярів надається особливого значення [1].

Показниками такої компетенції є уміння користуватися різними джерелами інформації, критично оцінювати і аналізувати її вірогідність, а також переводити інформацію з одного виду в інший.

З перших днів навчання в школі необхідно навчити молодших школярів працювати з різними джерелами інформації, тому що робота з інформацією в теперешній час стає необхідним інтелектуальним умінням. Під час організації цієї роботи в початковій школі необхідно враховувати вікові психолого-фізіологічні особливості школярів. Бажання досліджувати виникає тоді, коли об'єкт викликає інтерес. Завдання вчителя – підвести дитину до ідеї, у якій вона максимально реалізується як дослідник, розкриє кращі сторони свого інтелекту, одержить нові корисні знання, уміння і навички [3, с. 25].

Створення проблемних ситуацій на уроках у початкових класах, орієнтованих на розвиток інформатичної компетентності, передбачає використання художніх текстів, ілюстрованих матеріалів, мультимедіа-презентацій, мультимедіа-тренажерів, електронних навчальних комплектів, мультимедійних ресурсів Інтернету, презентованих за допомогою сучасних засобів унаочнення.

Прикладом розвитку інформатичних компетентностей молодших школярів засобами кейс-технології служить проведений мною урок інформатики в 4 класі.

Тема уроку: Створення текстового документу.

Тип уроку: засвоєння нових знань, формування вмінь і навичок. Використання кейсу ситуаційно-рольових ігор.

Опис ситуації: Учні виступають в ролі працівників друкарні, яким потрібно надрукувати збірку віршів для дітей «Я живу в Україні». Але в них немає потрібного матеріалу. Треба швидко зібрати вірші з усіх куточків України і надрукувати книгу. Питання кейсу: В якій програмі це можна швидко зробити? Як оформити збірку? Який матеріал в ній можна надрукувати? А як ви собі уявляєте свою Батьківщину? Зобразить її, використовуючи потрібну програму.

З самого початку уроку діти були зацікавлені у роботі. Вони почали віртуальну подорож Україною в ролі журналістів, які швидко орієнтувалися в потрібному матеріалі. Зібравши вірші з усіх куточків України про кожен область, учні віртуально перетворилися на друкарів. Чітко виконавши завдання, надрукували книгу з віршами, засвоївши таким чином новий матеріал. Урок пройшов легко, невимушено, організовано. Діти працювали в парах, групах.

Почувалися справжніми кореспондентами і друкарями. Були дуже задоволені кінцевим результатом.

На уроці учні навчилися ефективно здійснювати пошук необхідної інформації в усій сукупності доступних інформаційних ресурсів, переробляти і створювати якісно нову інформацію, відбирати та оцінювати інформацію.

Наведений приклад ілюструє можливості використання кейс-технології для розвитку інформатичної компетентності молодших школярів як динамічної системи універсальних знань, умінь і навичок, а також досвіду самостійної діяльності й особистої відповідальності учнів. При цьому увага акцентується на результатах навчання, у якості яких розглядається не сума заучених знань, умінь і навичок, а здатність діяти в різних проблемних ситуаціях [4, с. 60].

Отже, вирішальним чинником набуття інформатичної компетентності молодших школярів стає їхнє «занурення» у розвивальне проблемне середовище, що спонукає дитину до формулювання проблем та опанування способів їхнього розв'язання в процесі взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу. Створення розвивального середовища передбачає, насамперед, використання таких технологій і форм діяльності, у яких синтезуються елементи пізнавального, навчального та ігрового спілкування. У процесі використання кейс-технології створюються умови, що спонукають дитину застосовувати набуті знання для розв'язання життєвих ситуацій та знаходити нові способи, розглядати проблему з різних точок зору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентнісна модель: від ідеї до освітньої програми/В. А. Болотов, В. В. Сериков / Педагогіка. – 2003. – № 10. –С. 24-27.
3. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід у навчанні/І. В. Родигіна. – Х.: Основа, 2008. – 112 с.
4. Хуторской А. В. Ключевые компетентности как компонент личностного ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.
5. Формування інформаційної компетентності учнів молодшого шкільного віку. [Електронний ресурс] –Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-informacijnoi-kompetentnosti-ucniv-molodsogo-skilnogo-viku-53704.html>

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: РІВНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ОСОБЛИВІСТЬ

С. В. Авдєєва

Одеська спеціалізована школа № 50 І –ІІІ
ступенів з поглибленим вивченням іноземних
мов
(м .Одеса)

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Інформатизація сучасного суспільства зумовлює кардинальні зміни у всіх сферах життєдіяльності людини, зокрема в системі освіти та її управління. Серед стратегічних напрямків оновлення освіти є впровадження в освітній процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень на основі сучасних прогресивних концепцій; модернізація існуючих та створення сучасних закладів освіти різних типів; наукове обґрунтування нової системи управління освітою.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що загально-теоретичні та методологічні підходи до організації діяльності закладів освіти, розуміння проблем сучасної освіти її нової філософії, а також до проблем підвищення якості та ефективності управління закладами освіти широко представлені в роботах сучасних українських та зарубіжних науковців - теоретиків

Зазначимо, що дослідники основну увагу приділяють аналізу соціально-педагогічних, економічних та організаційних умов створення і розвитку шкіл. але недостатньо дослідженні проблеми застосування ІТ-технологій в управлінні закладу освіти в умовах інноваційних змін.

Сьогодні в науково-теоретичних колах існує думка про те, що управління закладом освіти є різновидом соціального управління, для якого загальні властивості є характерними для такого виду діяльності.

Актуальним сьогодні є положення про те, що управління - це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для формулювання і досягнення мети організації [3, с.125.] Дані функції охоплюють всі види управлінської діяльності щодо створення матеріальних цінностей, фінансування, маркетингу тощо. Однак за Г.В. Єльніковим управління закладом освіти - це "взаємовплив, який викликає взаємоприспосовування поведінки суб'єктів діяльності на діалогічній основі, котра забезпечується спільним виробленням

реалістичної мети з наступним поєднанням зусиль і самоспрямуванням дій на її досягнення” [1, с.28].

Функції управління, до яких належать планування, організація, контроль, мають сенс тільки тоді, коли наповнюються педагогічним змістом. Оскільки функції управління доповнюють одна одну, то ефективним буде системний, інтегрований підхід, який дозволяє розглядати школу як цілісне динамічне утворення, соціальну систему [3, с.85]. Система управління закладом освіти є підсистемою більш складної соціальної системи, яка на нього впливає. Це означає, що ця система повинна враховувати вимоги соціального замовлення до сфери освіти, стратегічних цілей освіти, особливостей навчального закладу, - з одного боку. З іншого, - виявляти та вирішувати внутрішні протиріччя навчального процесу, а саме відповідність: змісту навчання і пізнавальних потреб молоді; застосування традиційних методів, форм, технологій навчання і вимог особистісноорієнтованого підходу, спрямованого на розвиток індивідуальних навчальнопізнавальних, творчих здібностей та темпу засвоєння змісту освіти учнями; професійного рівня вчителів і необхідності висококваліфікованої діяльності вчителя в умовах реформування загальної середньої освіти; об'єктивної інформації і відсутності чіткого інструментарію діагностики якості та ефективності навчального процесу [2, с.13].

На підставі аналізу наукових досліджень з освітнього менеджменту і практики було виявлено, що одним із основних засобів удосконалення процесом управління закладом освіти є застосування передових інформаційних технологій, які забезпечують організацію продуктивних комунікацій у системі управління, процесі розробки корпоративної стратегії, визначенні джерел конкурентних переваг, обґрунтуванні управлінських впливів і реалізації рішень, взаємодії з зацікавленими сторонами.

Слід зазначити, що впровадження інформаційних технологій в систему управління підвищують вимоги до інформаційного забезпечення процесів у сфері управління, яке зумовлює необхідність створення надійної й ефективної інформаційної системи підтримки прийняття рішень, впровадження уніфікованих способів доступу до корпоративних даних, поліпшення керованості всього комплексу інформаційних ресурсів, а також забезпечення відповідності інформаційних технологій інфраструктури стратегічним цілям закладу освіти нового типу.

Зважаючи на вищевикладене з метою удосконалення процесом управління в практику діяльності закладу освіти пропонується впровадити структурну модель інформаційної системи підтримки прийняття рішень, що спрямована на вирішення проблем асиметрії інформації в системі корпоративного управління за рахунок забезпечення фінансової прозорості, підвищення рівня розкриття інформації.

Впровадження інформаційної системи підтримки прийняття рішень потребує наявності в закладі освіти комплексу багатифункціональних

автоматизованих інформаційних систем, які функціонують в єдиному корпоративному інформаційному середовищі.

Інформаційні системи підтримки прийняття рішень – це сукупність логічно організованих програмних засобів, призначених для створення, обробки і збереження інформації про учнів, автоматизації документообігу навчального процесу, інформаційно-аналітичної підтримки всіх підрозділів закладу освіти.

Система охоплює всі етапи навчання, пристосована до змін процесів та методів управління, припускає можливість змін в ієрархічній структурі організації. Документація, що формується, узгоджена з діючою в Україні нормативною базою.

Інформаційні система підтримки прийняття рішень розкриває нові можливості колективам в підвищенні культури управління закладом освіти і виводить навчальний процес досучасного рівня автоматизації.

Основний ефект, який отримує користувач від впровадження інформаційної системи підтримки прийняття рішень полягає у підвищенні відкритості школи для персоналу, зміцнення цінностей, що в свою чергу дасть змогу покращити корпоративну культуру всередині колективу.

Вважаємо, що впровадження інформаційної системи підтримки прийняття рішень дасть змогу підвищити рівень вмотивованості педагогічних працівників шляхом проведення голосування за кращих вчителів за різними номінаціями через сайт, оцінка роботи окремих структурних підрозділів у балах, внесення пропозицій щодо покращення роботи того, або іншого підрозділу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні. Монографія. – Київ.: ДАККО, 1999. – 303, с. 5
2. Маслов В.І., Драгун В.П., Шаркунова В.В. Теоретичні основи педагогічного менеджменту. Мін освіти України, ін –т підв. кер. кадрів освіти – Київ, 1996 – 86, с.13
3. Хрыков Е.Н. Теоретические основы внутришкольного управления. – Луганск: Альма матер, 2006. -118 с., с.85, с.125

Л. В. Григор'єва

Одеська спеціальна школа № 75

I-II ступенів (м. Одеса)

ДОПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

На сучасному етапі інтеграції українського суспільства у європейський освітній простір, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, в тому числі учнів з особливими потребами, їх соціалізації є важливим завданням галузі освіти. Професійне навчання дітей-інвалідів різним видам ремесел України і

зарубіжних країн, оволодіння додатковими видами праці декоративно-прикладного спрямування і ознайомлення учнів з робочими професіями художнього виробництва та традиційними народними промислами сприятиме забезпеченню умов для максимальної соціально-трудової реабілітації, повноцінної адаптації в суспільстві.

У 2009 році Одеська спеціальна школа № 75 Одеської міської ради була введена в обласну мережу експериментальних шкіл з проблеми Соціально-психологічна реабілітація дітей з особливими освітніми потребами засобами трудового навчання». За період науково-дослідницької експериментальної роботи в школі було впроваджено додатково три профілі професійно-трудового навчання без додаткових бюджетних асигнувань. Вчителями-дефектологами було створено дев'ять програм та рекомендовано їх до друку з резолюцією «Схвалено для використання в навчально-виховному процесі комісією із спеціальної педагогіки Науково-методичної ради з питань освіти і Міністерства освіти і науки України». Таким чином, учні оволодівають професійно-трудовою підготовкою з таких профілів:

Хлопчики:

- столяр (деревобробне виробництво);
- картонажник – палітурник;
- взуттєва справа (взуттєвик);
- молодший обслуговуючий персонал (прибиральник службових і виробничих приміщень).

Дівчатка:

- швачка дитячого та жіночого одягу;
- картонажник – палітурник;
- художня вишивка (вишивальниця);
- молодший обслуговуючий персонал (прибиральник службових і виробничих приміщень).

Педагогічний колектив школи продовжує пошук нових шляхів з допрофесійної підготовки учнів. У 2013 році наш проект «Муніципальний будинок ремесел» був удостоєний диплому VI – го Міжнародного огляду – конкурсу міських практик міст СНД і ЄврАзЕС «Місто, в якому хочеться жити».

Продовження роботи над реалізацією проекту дозволив створити найсприятливі умови для професійного самовизначення та самореалізації учнів школи, оволодіння доступними для них додатковими видами суспільно-корисної продуктивної праці декоративно-прикладного спрямування і ознайомлення учнів з робочими професіями художнього виробництва та традиційними народними промислами, забезпечує умови для максимальної суспільно-трудової реабілітації, повноцінної адаптації в суспільстві.

Трудові навички та вміння, які отримують учні в муніципальному будинку ремесел, являються додатковим джерелом розвитку в учнів з особливими освітніми потребами бажання та можливість виконувати соціальні замовлення міста.

Майстер-класи, які проходять, на безоплатній основі, із залученням зацікавлених і професійно підготовлених людей, дозволяють сформувати в учнів позитивний досвід здобування необхідних трудових умінь і навичок, життєвої компетенції для кращої адаптації в суспільстві та підготовці до трудового самостійного життя.

Поєднання навчально-виховного процесу школи з виконанням соціальних замовлень міста дозволяє створити оптимальну модель навчально-трудової діяльності дітей з особливими освітніми проблемами.

Реалізація проекту «Муніципального будинку ремесел» дозволяє:

- розвивати професійну орієнтацію дітей з інвалідністю в сфері мистецтв;
- удосконалювати знання, уміння і навички дітей з особливими освітніми потребами, навчаючи їх народним ремеслам;
- надавати можливості набуття професійних навиків, шляхом проведення безкоштовних майстер-класів по різних видах народних ремесел (українська народна творчість і національна творчість народів, які проживають в Одеському регіоні);
- залучення випускників під час проведення майстер-класів;
- формувати позитивну мотивацію участі в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами і виховуючи в них оптимізм, бачення життєвої перспективи, відчуття успіху;
- розвивати навички саморегуляції та саморозвитку учнів шляхом взаємодії з навколишнім середовищем на основі знань, умінь і навичок мовленнєвої, зокрема, комунікативної діяльності і творчості;
- відроджувати втрачені народні ремесла.

Педагогічним колективом школи був створений статут студії майстер-класів «Муніципальний будинок ремесел» Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Девізом муніципального будинку ремесел є китайська мудрість: «Розкажи – і я забуду, покажи – і я запам'ятаю, дай спробувати – і я зрозумію».

Створена Рада творчих педагогів та партнерів школи. Систему технічної підтримки експерименту здійснюють: швейні майстерні школи; столярні майстерні школи; взуттєва майстерня школи; картонажно-політурна майстерня школи.

Структура педагогічного супроводу учнів муніципального будинку ремесел складається:

Учні підготовчого – 4 класів

I рівень:

- пропедевтика соціально-професійного самовизначення;

- пропедевтичні заняття з корекції пізнавальної діяльності учнів підготовчого – 4-го класів за планом «Розумійчики»;
- контроль за успішністю, рекомендації вчителям щодо формування знань, умінь, необхідних для формування професійних навичок.

Пропедевтичний період корекції пізнавальної діяльності за планом «Розумійчики».

Мета пропедевтичного періоду: оволодіння учнями початкових класів первинними навичками розумових операцій (аналіз, синтез, порівняння, тощо) в ході спеціально організованих занять.

I етап: виховання слухової уваги та спостережливості. Зміст навчального матеріалу спрямований на розвиток у дітей сконцентрованості уваги, її сталості, на формування вміння спостерігати.

II етап: навчання учнів техніки порівняння. Зміст навчального матеріалу спрямований на розвиток вміння порівнювати, знаходити подібне і відмінне в предметах реальної дійсності.

III етап: формування узагальнюючих понять та навчання елементарній класифікації предметів. Зміст навчального матеріалу спрямований на розвиток вміння переліку з наступним узагальненням, на виключення, встановлення функціонального зв'язку між предметами.

IV етап: опис, порівняння, узагальнення природних об'єктів у ході екскурсії в парк, ліс чи місто. Зміст навчального матеріалу спрямований на формування умінь міркувати, доводити свою думку в ході спостереження за природою та природними явищами.

Пропедевтика соціально-професійного самовизначення:

- вимірювання рівня сформованості уявлень про світ професій та ціннісного ставлення до праці у молодших школярів шляхом опитування, тестування.
- реалізації річного плану профорієнтаційної роботи молодших школярів;
- реалізації річного плану професійних міні-проб.

Учні 5-10 класів

II рівень:

- створення умов для максимальної соціально-трудової реабілітації, повноцінної адаптації в суспільстві;
- професійне навчання дітей різним видам ремесел України і народностей, які проживають в місті Одесі, оволодіння додатковими видами праці декоративно прикладного спрямування і ознайомлення учнів з робочими професіями художнього виробництва та традиційними народними промислами;
- застосування особистісно-орієнтованих підходів до навчання і виховання.

Створення умов для максимальної соціально-трудової реабілітації, повноцінної адаптації в суспільстві. Організація спілкування з ровесниками – не інвалідами, випускниками школи, волонтерами в комфортній атмосфері рідної школи, формує коло міжособистісних відносин і задовольняє одну з важливих

соціальних потреб – потребу у спілкуванні. Таке спілкування, відіграє важливу роль у подоланні фізичної і духовної самотності.

Застосування особистісно-орієнтованих підходів на заняттях Муніципального будинку ремесел:

1. Застосування малих форм інтерактивних методів:

- метод «Мікрофон»;
- метод «Прес»;
- метод «Асоціативний куш»;
- метод «Галявина вражень» (рефлексія).

2. Проектна діяльність вихованців Муніципального будинку ремесел у ході проведення майстер-класів.

Проміжні результати вивчення проектної діяльності вихованців Муніципального будинку ремесел у ході проведення майстер – класів:

- проектна діяльність дітей з обмеженими освітніми та фізичними можливостями сприяє не простому засвоєнню знань, виробленню умінь та навичок з тої чи іншої дисципліни, а формуванню вміння переносити набуті знання, уміння та навички з різних дисциплін в нові умови, застосувати їх для досягнення поставленої перед собою мети, отже для формування соціальних, комунікативних, полікультурних та інших адаптивних знань, умінь та навичок учнів з обмеженими можливостями;
- спостереження, ретельний аналіз та оцінювання результатів проектної діяльності, дає об'єктивний матеріал для діагностики рівня сформованості тих чи інших груп адаптивних знань, умінь та навичок і подальшого планування шляхів їх формування й розвитку;
- особливої уваги заслуговує потенціал проектної діяльності для комплексної корекції мови, пізнавальної (увага, пам'ять, мислення) та емоційно-вольової (саморегуляція, цілеспрямованість) сфери учнів, що неможливо засобами одного уроку чи виховного заходу;
- наявність кінцевого результату у вигляді важливого для дитини матеріального об'єкту усвідомлення дитиною своєї значущості для класу, школи чи суспільства значно підвищує навчальну, мовну, творчу активність учнів, відсутність яких є однією з найбільших проблем в навчанні учнів з особливими освітніми потребами.

Партнерство з громадськими благодійними організаціями полягає у реалізації спільних програм та проектів, при цьому проводяться різноманітні майстер класи муніципального будинку ремесел.

Науково-експериментальне дослідження та інновації школи систематизовані, узагальнені в межах проектів розвитку школи. Реалізація даного дослідження здійснюється на громадських засадах, завдяки системній допомозі меценатів і всіх небайдужих людей, без залучення коштів із бюджету міста.

Залучення до майстер-класів учнів не лише нашої школи, а й загальноосвітніх шкіл, студентів Південноукраїнського національного

педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, Одеської національної академії зв'язку ім. О.С. Попова, Одеської національної академії харчових технологій, Одеської державної академії будівництва і архітектури, а також всіх бажаючих, являється прикладом впровадження арт-терапії, а також інклюзивного навчання, яке передбачає ефективне формування «позитивної свідомості» суспільства, що служить активній роботі авторської школи.

Г.Г. Догару
ЗОШ № 2 I-III ступенів
(м. Ізмаїл Одеської області)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЗМІНИ ТА ВИКЛИКИ

Сучасна освіта реформується. Сьогодні вона покликана на формування й вдосконалення компетентностей школяра. Задача вчителя: планувати розвиток дитини; спрямувати діяльність учня «на дослідження»; підтримати бажання дитини «зрозуміти» [1, с.10]. Заклад освіти – проміжна ланка в ланцюжку становлення Людини, що створює умови, де кожен має отримати базові знання та можливість розвиватися. І все це – задля того, аби в житті «після школи» було комфортно. В жодній школі не можна стати освіченою на все життя людиною, але можна стати тим, хто вміє себе дисциплінувати та розвивати [2, с.3]. Варіативності суджень та прийнятих рішень сприяє самоосвіта та набутий досвід кожного учасника освітнього процесу [3, с.3].

Досвід шкіл України в переході до профільного та/або професійного навчання чималий, але сучасні реалії внесли зміни. Із 2017 року освітня програма на наступний навчальний рік в ЗОШ № 2 I-III ступенів м. Ізмаїла планується та реалізується через певний алгоритм: обговорення педагогами, вивчення запитів учнів та власних можливостей, прийняття рішення щодо проектів Навчальних планів на засіданні педради (не пізніше січня поточного навчального року). Далі – ознайомлення учнів 9 класів та їх батьків: детальний аналіз того, що змінюється для учнів на 10-11 клас (базові, профільні та вибірково-обов'язкові предмети, рівень та умови їх вивчення). Адже два роки профільної школи – це час, коли учні готуються до вступу до закладів вищої освіти за результатами зовнішнього незалежного оцінювання.

Попередня робота відбувається так: загальні збори (до 200 осіб) всієї паралелі 9 класів (січень-лютий) у форматі «учні-батьки-вчителі», які носять інформативний характер; міні-збори (до 10 осіб) у форматі «вчителі-учні», де учні отримують відповіді на питання *«Чи зможу опанувати профільний рівень вивчення предмету? Які ще можливості є, щоби поліпшити свій рівень знань?»*; індивідуальні консультації для учнів та/або їх батьків. Протягом грудня-лютого вивчається ймовірний вибір профілю навчання кожним учнем, а він інколи змінюється через отриману інформацію про новачків в освіті загалом.

У визначені терміни школа оприлюднює остаточний варіант Освітньої програми. Батьки учнів 9 класів вивчають варіанти Освітніх програм інших шкіл міста та приймають остаточне рішення щодо вибору відповідного профілю навчання.

Рішення про вивчення окремих предметів чи інтегрованих курсів приймає педрада, але після вивчення запитів учнів 9 класів та їх батьків. Для цього організуються батьківські збори разом з учнями для двох паралелей 9-10 класів, де всі мають можливість відкритого діалогу; потім проводиться опитування щодо попереднього вибору – це потрібно для формування Навчального плану школи, тарифікації та тижневого навантаження вчителів.

Слід визнати, що вибір подальшого навчання після 9 класу є найбільш складним як для учнів та їх батьків, так і для їх вчителів. В нагоді стає життєва компетентність всіх учасників діалогу щодо вибору, адже кожен виявляє, в першу чергу, бажання, а вже потім і саму здатність розв'язувати життєву проблему.

Проблема вибору сьогодні прослідковується в цифрах: у 2018/2019 навчальному році серед 558 учнів 10 класів міста Ізмаїл математику на рівні стандарт вивчають 465 учнів (83 %), на профільному рівні 71 учень (з них 34 % в ЗОШ № 2), на поглибленому рівні 22 учня політехнічного ліцею. Серед запланованих Освітніх програм на 2019/2020 навчальний рік майже всі школи міста Ізмаїль обирали філологічний напрям із вивченням певної мови, а це означає, що математику на рівні стандартів будуть вчити більшість старшокласників. А учні, яким для подальшої освіти потрібна математика на профільному рівні, будуть прагнути перейти до ЗОШ № 2, де такий профіль заявлено в двох класах. Однак, наприклад, в школі є 91 учень 9 класів, і 84 % - більшість з них, бажає продовжити навчання в 10-11 класах саме за Навчальними планами математичного профілю. Зазначимо, що це якраз той набір у профільні класи, учні якого у 2021 році мають складати ЗНО з математики двох рівнів: базовий та профільний [4, с.2].

Школа «завтра» обов'язково має бути не такою, як школа «вчора». Новацією є те, що в профільній школі сьогодні важливо планувати освітній процес відповідно до реальної навченості учнів, враховуючи їх напрямки майбутньої освіти. А проблема полягає в тому, що таке планування не може бути шаблонним щороку, адже зміни в освіті тривають. До 2022 року реформується освіта в початковій школі, у 2022 році – почнеться в базовій ланці, з 2027 року – в старшій профільній [5, с. 33]. А це означає: ще 8 років поспіль учні 9-х класів мають робити свій нелегкий вибір та обирати оптимальний шлях доступу до вищої освіти.

Сьогодні учні 9 класів – це дорослі підлітки, що в свої 15 років вже мають конкретику в розумінні свого таланту та унікальності, тому дуже гостро реагують на «примусовість» в усьому, особливо в єдиних стандартах та вимогах освітнього процесу.

Щорічні дослідження, що проводять вчителі нашої школи, показують, що обдаровані та самодисципліновані учні, за підтримки батьків, обирають заклади он-лайн освіти (на кшталт, «Альтернатива», м. Харків), або напрям освіти в професійних закладах, пов'язаний із мистецтвом (музичним, образотворчим тощо). Є учні, які обирають технікуми та коледжі, професійні ліцеї та училища лише тому, що бажають швидше отримати професію та працювати, але є й такі, хто планує здобути вищу освіту паралельно з роботою.

На мій погляд, для таких учнів назріла необхідність створювати мережу закладів освіти в регіоні, а поки що учням та їх батькам доведеться обирати з-поміж майже однакових профілів в різних школах.

Ще одна група – це учні, які не мають підтримки батьків та бажання вчитися далі. Це підлітки, яких також треба навчати. Ці учні займають вільні місця в класі, не залежно від профілю. Кількість груп та кількість учнів в них щороку є змінними, а опитування та аналіз вибору своїх учнів – є щорічною «невидимою» роботи адміністрації школи разом із працівниками психолог-педагогічної служби закладу.

Практика засвідчує, що на рівні 9 класу стресів в житті підлітка вистачає, а кардинальні зміни в освіті лише посилюють їх глибину. Їх лякає загальне навантаження та рівень вивчення профільних предметів. Тому батьки, за підтримки вчителів, мають взяти на себе відповідальність за вибір подальшої освіти для дитини. Однак часто більшість з них обирає «затишок та знайомі умови рідної школи» і не бажає змін, попри можливість обрати профіль в інших школах в межах міста. Безумовно, обов'язок школи – навчати всіх, хто після 9 класу не виявив бажання змінити заклад освіти, тож школа не має права відмовити жодному учню, навіть якщо його попередній рівень навчальних досягнень свідчить, що учню буде важко вчити новий матеріал та одночасно відпрацьовувати прогалини у раніше вивченому.

З іншого боку, учень має свідомо заявити про майбутню професію та своє бачення шляхів до неї – тут головним є регіональне розташування закладів вищої освіти та доступність до них.

Базуючись на засадах партнерства між вчителями та учнями для забезпечення більш ефективного навчання ми маємо радитися з учнями щодо планування роботи на наступний навчальний рік, дослухатися до їх бачення доцільності та варіативності заходів в школі. Ми робимо одну справу – ми змінюємося з часом, в русі загальних реформ.

Крізь призму всіх компетентностей, зокрема у питаннях мови та рівня освіченості в деяких питаннях комунікацій, напрочуд толерантні учні сьогодні редагують вчителя, а не менш ввічливі вчителі прислухаються та вчаться –ми разом йдемо шляхом змін: вивчаємо, плануємо, аналізуємо помилки та змінюємо деталі. І кожен має можливість скласти свою лінію розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Типова освітня програма 10-11. Стандарт 2011, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України № 408 від 20.04.2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klasiv>
2. Чи отримують вищі результати в дослідженні PISA учні тих класів, у яких немає проблем із дисципліною? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pisa.testportal.gov.ua/blog>
3. Платформа масових відкритих онлайн-курсів Prometheus. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prometheus.org.ua/about-us/>
4. Порядок проведення державної підсумкової атестації, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України № 1369 від 07.12.2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpape/doc_card?OpenDocument&ID=6517EDC9321E5446C22583850039B807
5. Концепція Нової Української Школи. Документ пройшов громадські обговорення і ухвалені рішенням Колегії МОН 27.10.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Н. В. Заварова

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Закон України «Про освіту» визначає інклюзивне навчання як «систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базуються на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників» [1, п.12, Стаття 1, Розділ I].

Інклюзивне навчання має на меті не лише максимально зняти бар'єри у доступі дитини з особливими освітніми потребами до розвитку її природного потенціалу, але й набуття знань, соціального досвіду, тобто до отримання якісної освіти, що означає «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг» [1, п. 29, Стаття 1, Розділ I].

Забезпечуючи реалізацію права дітей з особливими освітніми потребами на освіту та соціальну адаптацію, створюються інклюзивні класи в закладах загальної середньої освіти за місцем проживання. Зарахування дітей до

інклюзивних класів здійснюється керівником закладу освіти на підставі заяви батьків або законних представників дитини, висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну оцінку розвитку дитини, копії медичного висновку про дитину з інвалідністю, наданою лікарсько-консультативною комісією (за наявності).

Керівник закладу освіти, за підтримки відповідного органу управління освітою, створює необхідну матеріально-технічну та навчально-методичну базу, а також здійснює добір відповідних педагогічних працівників тощо.

Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами є технологічно складним педагогічним процесом та передбачає створення в освітньому просторі організаційно-педагогічних умов, зорієнтованих на особливості психофізичного розвитку кожної дитини, гнучке врахування їх в навчально-пізнавальній діяльності [4].

Механізми підтримки дітей з особливими освітніми потребами умовно можна поділити на два рівні: зовнішній та внутрішній. Зовнішній механізм підтримки дитини з особливими освітніми потребами – це створення інклюзивного освітнього середовища, що має на увазі «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей». А саме:

- забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень закладу освіти дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та дітей з порушеннями зору;

- забезпечення необхідними навчально-методичними і наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними технічними засобами навчання;

- облаштування кабінетів учителя-дефектолога, психологічного розвантаження, логопедичного для проведення корекційно-розвиткових занять;

- забезпечення відповідними педагогічними працівниками [2, п. 3].

Внутрішній механізм підтримки дитини з особливими освітніми потребами – це розробка індивідуальної програми розвитку, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання [1, п. 10, Стаття 1, Розділ І]. А саме:

- складання індивідуального навчального плану (за потреби);

- розробка індивідуальної навчальної програми (за потреби);

- корекційно-розвиткова робота у формі групових та індивідуальних занять;

- забезпечення діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини у складі директора або заступника директора з навчально-виховної роботи, вчителя початкових класів (класного керівника), вчителів, асистента вчителя, практичного психолога, соціального педагога, вчителя-дефектолога (з урахуванням освітніх потреб дитини), вчителя-реабілітолога та батьків або законних представників дитини (можуть бути залучені медичний працівник

закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо);

- залучення до позакласної та позашкільної роботи з урахуванням інтересів, нахилів, здібностей, побажань, віку, індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності та стану здоров'я дитини [3].

Таким чином, забезпечення окреслених механізмів підтримки дітей з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти сприятиме максимальному розвитку потенційних можливостей усіх дітей, а також допоможе фахівцям створити сприятливе середовище для їх розвитку з урахуванням особливостей і потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту [Електрон. ресурс] : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII // Верховна Рада України : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [Електрон. ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України: [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>.
3. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти [Електрон. ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18>.
4. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання [Електрон. ресурс] : лист Міністерства освіти і науки України від 26.07.2012 № 1/9-529 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-529\(2\).doc](http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-529(2).doc)

С. Ф. Одайник

Херсонська академія неперервної освіти
(м.Херсон)

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Освіта є потужним фактором розвитку людського потенціалу та економічного зростання, але для забезпечення такого розвитку необхідна якісна освіта. Об'єктивно оцінити якість української освіти сьогодні важко через

застарілість і непрозорість існуючих процедур оцінювання. Незалежні спостерігачі вказують на низьку ефективність українських освітніх закладів з точки зору інноваційних досліджень, внеску до світового банку знань, інтеграції в міжнародні освітні та наукові мережі [1]. Європейська система освіти, навпаки, ґрунтується на зацікавленості студентів і роботодавців, а також суспільства у високій якості вищої освіти; автономії закладів і установ; системі зовнішнього забезпечення якості освіти.

Серед основних викликів сучасного стану освіти в Україні зазначена проблема відпрацювання ефективної системи оцінювання якості освіти. Законом України «Про освіту» визначено якість освіти як відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [2]. В умовах оновлення цілей і змісту освіти змінюється процедура оцінювання якості освітнього процесу. У Законі України «Про освіту» зазначено, що система забезпечення якості освіти в Україні складається із системи забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); системи зовнішнього забезпечення якості освіти; системи забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти [2].

В Україні питання оцінювання якості освіти сьогодні набуває особливого значення та висуває необхідність приведення вітчизняних освітніх стандартів у відповідність до критеріїв держав-членів Європейського Союзу. У Законі України «Про освіту» зазначено, що метою розбудови та функціонування системи забезпечення якості освіти в Україні є гарантування якості освіти; формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою; постійне та послідовне підвищення якості освіти; допомога закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти [2].

У 2005 році Україна підписала Болонську декларацію і приєдналася до Болонського процесу, що спрямований на модернізацію вищої освіти в Європі і на створення Європейського простору вищої освіти. Болонський процес серед своїх цілей ставить гарантію якості вищої освіти європейських країн, що сприятиме прискоренню інтелектуальних і освітніх досягнень, поліпшенню якості вищої освіти студентів європейських закладів вищої освіти.

Враховуючи схожість змін, які сталися в освіті європейських країн у процесі реформ й сьогодні відбуваються в українській системі вищої освіти, досвід їх упровадження може бути цінним для України.

Фінська рада з оцінки вищої освіти (FINHEEC) працює за фінансової підтримки Міністерства освіти, але є незалежною від нього і закладів вищої освіти. Функції FINHEEC – це координація та здійснення незалежної експертної оцінки адміністрації та інституту вищої освіти. Рада проводить аудит системи забезпечення якості закладів вищої освіти, акредитацію освітніх програм, надає консультативні послуги під час здійснення оцінювання, розробляє методологію оцінювання та поширює кращі фінські та міжнародні практики у закладах вищої

освіти, публікує звіти щодо проведення оцінювання. Ця інформація перебуває у вільному доступі на веб-сайті Ради [3].

У Франції за освітню політику відповідає Міністерство народної освіти, наукових досліджень і технологій. Однак діяльність закладів вищої освіти оцінюється Національним експертним комітетом, що існує з 1984 року. Цей національний орган контролю і оцінювання вищої освіти підпорядковується тільки Президенту і щорічно направляє йому звіт про стан справ у сфері вищої школи. Результати університетських перевірок та оцінювання широко публікуються і дають можливість державі й суспільству отримати інформацію про академічний рівень закладів вищої освіти [3].

У Німеччині склалася трирівнева система оцінювання якості вищої освіти: самодослідження; зовнішнє оцінювання; впровадження в практику заходів за результатами перевірки. Самодослідження проводиться робочою групою, до складу якої входять представники закладу освіти. Діяльність робочої групи полягає у вивченні звітів і проведенні опитування викладачів і студентів у формі анкетування, складання аналітичного звіту з визначеними досягненнями і недоліками та пропозиціями щодо їх усунення. Зовнішня оцінка визначається зовнішніми експертами, які вивчають результати дослідження, але не мають повноважень на відвідування занять. На основі підсумкового звіту експертної комісії між факультетом і керівництвом закладу вищої освіти укладається спільна угода щодо проведення заходів щодо усунення виявлених недоліків і досягнення певних успіхів [5].

Незалежною організацією оцінювання та акредитації закладів вищої освіти в Нідерландах є Організація акредитації, що виконує акредитацію і перевірку існуючих освітніх програм вищої освіти; підтримку міжнародних контактів тощо. Процедура системи оцінювання якості вищої освіти складається з таких етапів: внутрішній контроль якості; підготовка закладом вищої освіти звіту щодо самооцінювання; відвідування закладу вищої освіти зовнішньою атестаційною комісією, до складу якої входять викладачі, інші працівники, студенти; підготовка звіту зовнішньою атестаційною комісією [4].

У Великобританії для визначення якості, рівня та рейтингу університети звертаються в різні громадські ради експертів, що здійснюють незалежний аудит. Як правило, акредитуються ті заклади вищої освіти, що вже зробили не менше трьох випусків. У Великобританії також зросло значення самооцінки університетів, що проводиться внутрішніми університетськими структурами [3]. Отже, зовнішня система забезпечення якості передбачає розроблення прозорих процедур забезпечення якості для еволюції закладів вищої освіти. Процедури можуть бути різними для закладів вищої освіти, але мають бути доступними і відкритими для суспільства, а також сприяти поліпшенню якості вищої освіти. Вивчення досвіду європейських країн, які досягли певних успіхів щодо адаптації своїх освітніх систем до сучасної загальноєвропейської моделі сприяють

модернізація вищої освіти в Україні в контексті намірів щодо входження в європейський освітній простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція забезпечення якості вищої освіти України. За результатами проекту Tempus «TRUST» «Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України» URL: http://dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf (дата звернення: 02.05.2019).
2. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-19 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 02.05.2019).
3. Сігаєва Л. Є., Білобровко Т. І. Проблема якості освіти: світовий досвід *Педагогіка і психологія: вісник НАПН України*. Київ, 2016. 3 (92). с. 48-55.
4. Сікорська І. Механізми забезпечення якості вищої освіти: досвід Нідерландів. *Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд* / Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Курбатов С. та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. 84с.
5. Шеремет Л. А. Система оцінки якості вищої освіти в Німеччині. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 57. Філософські науки. 2011. С. 34-38.

І.М. Орленко

Одеська академія неперервної
освіти (м.Одеса)

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство, знаходячись у стані соціальної, правової, економічної кризи, відбиває глибоку трансформацію базисних основ своєї життєдіяльності. Зміни торкаються не тільки соціально-економічної сфери, змінюються погляди, цінності. Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення. Особливої актуальності набуває проблема доступності якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Як і в більшості країн світу, в Україні концепція інклюзивної освіти застосовується, як правило, до людей з особливими освітніми потребами. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тенденцією до збільшення кількості дітей, які потребують умов щодо соціальної адаптації та інтеграції в активне суспільне життя. Сутнісне обмеження життєдіяльності, яке обумовлено особливостями психофізичного розвитку, призводить до соціальної дезадаптації, та в майбутньому перешкоджає оволодінню професійними навичками. Освоєння дітьми з особливими освітніми потребами соціального досвіду, включення їх в

існуючу систему суспільних відносин, загальноосвітніх програм, вимагає від суспільства певних додаткових зусиль.

Сьогодні у соціальних ініціативах нашої країни визначено, що перехід до інклюзивної освіти, яка передбачає створення освітнього середовища, що відповідало б потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку та виключає будь-яку дискримінацію і забезпечує рівне ставлення до всіх людей, – має стати пріоритетом у розвитку національної системи освіти [1].

Але створення інклюзивного освітнього середовища, перш за все, повинно базуватися на сформованих інклюзивних цінностях. В історії педагогіки виникнення феномену «сумісного навчання» нормотипових дітей та дітей із особливостями розвитку (XIX ст.) було підготовлено широким розповсюдженням і впровадженням в європейську освітню практику педагогічних ідей І. Г. Песталоцці (1746 – 1827).

Саме формування філософії інклюзії відповідає особливостям сучасної соціокультурної ситуації, сприяє підвищенню ефективності сучасної системи освіти, розробки ефективних форм організації освітнього процесу, а також оптимізує функціонування системи соціальних відносин, зокрема завдяки нівелюванню маргінального статусу дітей з особливими потребами та їх родин: «соціальна інклюзія» виникла як важлива концепція політики у відповідь на зростаючу соціальну нерівність, що стала наслідком нових умов на ринку праці, та невідповідності існуючої системи соціального забезпечення, які не могли задовольнити потреби різноманітних верств населення» [3, с.7].

У сучасному світі освіта виступає в якості одного з провідних чинників розвитку суспільства як соціальної системи, а також соціальної мобільності особистості. Як фактор мобільності, вона в значній мірі «...підвищує можливість сходження по соціальних сходах, а в цілому ряді випадків є його умовою» [2, с. 92]. Це обумовлює особливу роль інклюзивної освіти, її здатність реагувати на зміну професійних потреб людей, потреб у фахівцях різного рівня, адаптацію освітніх ресурсів до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Прийняття дитини з особливими потребами – це процес, який проходить різні фази та має свої особливості. Існують певні проблеми у прийнятті батьками своєї особливої дитини, що відображується на якості життя дитини та її подальшій соціальній інтеграції. Соціолог Еріка Шухардт у своїй роботі «Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю» описує модель – спіраль та процес прийняття дитини з особливими потребами. Ця модель дозволяє усвідомити у якому амбівалентному стані між невизначеністю та впевненістю знаходяться батьки особливої дитини після її народження, яким тяжким шляхом вони проходять усі фази прийняття своєї дитини. І лише прийняття повертає їм можливість відчуття щасливого батьківства. Найближче оточення, соціальні контакти родини, інтеракція з соціумом – дають можливість не тільки інтеграції дитини у соціальне середовище, а й її соціальної інклюзії [4, с.11].

Найкращою передумовою для оптимального розвитку дитини та її соціалізації є орієнтація суспільства на її компетенції, а не на її вади. Безумовно, діти з особливими потребами, як правило, розвиваються атипово, і кожна дитина по-різному. Але це не є підставою для соціальної ізоляції особливих дітей, яка характерна на даний час для нашого суспільства. Розрив соціальних зв'язків, зниження соціальної участі та солідарності Х. Сільвер зазначає як «прояви соціального відторгнення» [5]. Нестача інтеграції в суспільство на індивідуальному рівні не дає можливості особливій дитині вибудовувати значимі суспільні стосунки з іншими та брати участь у очікуваній соціальній діяльності, що у майбутньому позбавляє її реальних життєвих перспектив. Фактично відсутність доступного інклюзивного освітнього простору заважає дітям з обмеженими можливостями бути конкурентоспроможними на ринку праці, здобувати додаткову освіту і професію, затребувану в сучасних умовах, вести активний спосіб життя.

В даний час в Україні активно реалізується закон про інклюзивну освіту і впроваджується практика інклюзивного навчання в школах і дитячих садках. На жаль, суспільство не завжди толерантно ставиться до дітей з особливими потребами. Зазвичай, батьки нормотипових дітей виступають проти спільного навчання в умовах інклюзії. Причиною даної соціальної ситуації часто є недостатня кваліфікація педагогів, відсутність достовірної інформації про дітей з особливими потребами, маргінальний статус даної соціальної групи. Соціальне середовище впливає на світосприйняття дитини з особливими освітніми потребами, змінює її свідомість, дозволяє відчувати себе повноцінною людиною, сприяє успішній інтеграції в соціум і, відповідно, успішній соціалізації. Інклюзивне середовище має великі можливості в створенні ефективних умов для успішної реалізації прав дітей з особливими освітніми потребами лише в тому випадку, якщо діти розглядаються як рівноправні члени суспільства у якому сформовані інклюзивні цінності. Мати справу з багатоманітністю означає мати справу з відмінностями без створення ситуацій несправедливості чи дискримінації. Особливі потреби мають стосуватися життєвих ситуацій, а не окремих дітей. Від того, наскільки в нас буде позитивне сприйняття, прийняття та взаємодія з дитиною з особливими освітніми потребами, залежить здійснення її мрій, а отже, і процес соціалізації та входження дитини в освітній простір. Збільшення участі дитини з особливими освітніми потребами означає мінімізацію впливу порушення розвитку на її діяльність через зміни в навколишньому середовищі. Всі люди на планеті різні і мають різні мрії, різні почуття. У дітей з особливими освітніми потребами також є мрії, які викликають безліч емоцій, і найголовніша – бути такими, як усі, жити щасливим та повноцінним життям. Кожна людина унікальна й цінна вже тому, що живе, що народилася, уже тому, що немає у світі точнісінько такої ж самої, як вона.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи інклюзивної освіти / А. А. Колупасєва, О. М. Таранченко, І. О. Білозерська [та ін.]; за заг. ред. А. А. Колупасєвої. – К.: А.С.К., 2012. – 308 с.
2. Печенкин В. Проблема образования в представлениях инвалидов / В. Печенкин, Д. Зайцев // СОЦИС. – 2008. – № 3. – С. 92-97.
3. Українсько-канадський проєкт «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: тренінгові модулі. – К., 2011. – 124 с.
4. Хендріка Граф-де Реутер. Прийняття дітей з особливостями розвитку та шкільна інклюзія: швейцарські реалії. Доклад. – Друга всеукраїнська конференція по синдрому Дауна. – 10-11 листопада 2017. – К. – С.39.
5. Silver H. Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms / Hilary Silver // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.socialinclusion.org.np/userfiles/file/Social Exclusion and_Solidarity by_Hillary_SILVER.pdf](http://www.socialinclusion.org.np/userfiles/file/Social%20Exclusion%20and%20Solidarity_by_Hillary_SILVER.pdf).

О. А. Солнцева

Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Еволюція людської цивілізації засвідчує чітку закономірність – суспільство й освіта детермінують одне одного. Від того, яким є суспільство, залежить система освіти. Водночас, яким чином розбудовується освітня система такого рівня розвитку досягатиме й суспільство.

Провідним чинником соціалізації дитини є школа. Тому, сучасна система освіти має відповідати соціальним запитам суспільства, визначити раціональні кроки у розбудові нової системи освіти, що плекатиме молоде покоління для гідного життя у майбутньому.

Оскільки трансформації в українській системі освіти відбуваються на тлі істотних змін у всіх сферах життя суспільства, певного часу потребує переосмислення та переформування світоглядних, науково-педагогічних позицій у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивне навчання ставить серйозні завдання перед освітньою системою і функціонуванням окремих закладів, мобілізує до удосконалення програм і методів навчання, стимулюючи розвиток компетенції вчителів, поширює такий «культурний клімат», який дозволяє більш «еластичніше» відповідати на потреби всіх дітей та молоді в даному середовищі та формувати нову філософію суспільства щодо позитивного ставлення до дітей та молоді з порушеннями психофізичного розвитку [1,3,6].

Як зазначає вітчизняний науковець А.Й. Капська «розкриття технологічного аспекту соціалізації дітей з особливими освітніми потребами передбачає не знайомство практиків з новітніми технологіями, а, перш за все, служить стимулом у пошуках умов і механізмів адаптації цих технологій у конкретному закладі, до конкретних учнів із врахуванням соціальних процесів, перспектив розвитку дитини» [4, с.74].

Соціалізація – це процес формування і розвитку особистості, що відбувається під впливом виховної і навчальної діяльності. Процеси виховання і соціалізації розвиваються паралельно і незалежно один від одного, вони спрямовані на становлення особистості, знаходження людиною свого місця в житті, шляху соціального і професійного самовизначення.

Важливими соціально-психологічними новоутвореннями підліткового віку є особистісне самоутвердження, дорослість, потреба у спілкуванні, інтенсифікація контактів, перегляд попередніх переконань та уявлень, формування нового світогляду, засвоєння цінностей і норм підліткового середовища. Підлітки з особливими освітніми потребами, як особлива вікова категорія дітей, з точки зору соціальних відносин відрізняються тим, що саме на цей період дитинства приходить основний визначальний процес їх соціалізації в певне соціальне середовище.

Водночас, варто зазначити, що підлітки з особливими потребами – це ще діти, і з цієї точки зору вони ще не мають стійкої системи соціальних цінностей та соціальних установок. Крім того, наявність у них особливих потреб ставить їх у позицію винятковості серед інших однолітків.

Підлітковий вік з медико-соціальних, соціально-психологічних позицій є вік, в якому відбуваються не тільки психофізіологічні зміни, звані пубертатною кризою, яка визначає відрив від дитячого віку. У цьому віці настає психологічна перебудова особистості, змінюються відносини підлітка з батьками, провідною діяльністю стає спілкування з однолітками.

Дуже часто проблеми зі здоров'ям є тим бар'єром, який не тільки викликає певні труднощі в навчальній діяльності, але і перешкоджає повноцінній реалізації провідної діяльності підлітка – спілкуванню з однолітками, формуванню в багатьох із них активної життєвої позиції, стійкої позитивної самооцінки, «базового» почуття довіри до навколишнього світу, достатньої мотивації і навичок спілкування. Інклюзивне навчання допомагає вирішити цю проблему за умови його правильної організації.

Підлітку, що має особливі потреби, дуже важко увійти в колектив однолітків. Тому, перш ніж говорити про процес соціалізації, потрібно вести мову про соціально-психологічну адаптацію підлітка до колективу учнів. У свою чергу, соціально-психологічна адаптація є засобом і одним із шляхів найбільш ефективної соціалізації. «Соціальна компенсація», на яку вказував Л.С. Виготський, є детермінантою розвитку інтеграційних процесів. Соціалізація

можлива за умови включення дитини в життєві події, у взаємодію з дорослими і однолітками [3, с. 42].

Ми погоджуємось із висновком дослідника О. Заболотної, що процес соціалізації підлітків можна охарактеризувати, як поступове розширення, на основі набутого ним соціального досвіду, сфери його діяльності й спілкування, а також, як процес становлення самосвідомості й активної життєвої позиції на мікро- і макро- рівнях соціуму, в яких він формується як індивід.

Певної уваги заслуговує проблема соціалізації та інтеграції дітей з особливими освітніми проблемами, які вимушено змінили місце проживання у зв'язку з військово-політичним конфліктом на сході України. Зміна соціальних зв'язків та прихильностей, умов життя та оточення, ціннісних орієнтацій викликає соціально-психологічну напруженість і в протіканні процесу соціалізації виникають труднощі. Ці труднощі ускладнюються віковою кризою, індивідуально-психологічними особливостями, внутрішньо-особистісними та міжособистісними конфліктами, адаптивними здібностями особистості.

Напрямки, за якими здійснюється процес соціалізації підлітків з особливими освітніми потребами, можна сформулювати наступним чином: соціальна самостійність, соціальна спроможність, соціальна компетентність. Зазначені напрями визначають психологічні особливості процесу соціалізації підлітків з особливими потребами.

Шляхи оптимізації соціальної адаптації дитини з особливими освітніми потребами безпосередньо полягають в об'єднанні зусиль всіх учасників освітнього процесу зі створенням єдиної системи кваліфікованого супроводу процесу навчання та виховання. Соціальна адаптація буде ефективною, як що організація психолого-педагогічного супроводу учня з особливими освітніми потребами, спрямовуватиметься на гармонізацію особистісного розвитку дитини на конкретному віковому етапі, з урахуванням компенсації тих психічних процесів та новоутворень, що почали формуватися в попередньому віковому періоді.

Психологічний супровід в інклюзивному середовищі здійснює психологічну готовність учнів, батьків, вчителів, представників адміністрації до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами та базується на створенні сприятливих умов для взаємодії учня з соціальним середовищем та запобіганні виникнення дестабілізуючих чинників адаптації. Сприяє цьому проведення різноманітних виховних, профілактичних заходів, спрямованих на подолання упередженого становлення до дітей з особливими освітніми потребами, запобіганню виникнення стереотипів та стигматизації, формуванню толерантного ставлення до особистості учня [5, с.58].

Не зважаючи на те, що українське суспільство загалом володіє усім необхідним інструментарієм, починаючи від формування державної системи соціальної підтримки до створення норм етичного спілкування у різних життєвих ситуаціях з особливими дітьми, відчувається гостра потреба в поширенні

спеціальних знань, щодо етично правильної організації комунікативного середовища, в якому перебуває учень з особливими освітніми потребами.

Дитина з особливими потребами – не пасивний об’єкт соціальної допомоги, а людина що розвивається, що має право на задоволення різнобічних соціальних потреб у пізнанні, спілкуванні, творчості. Таким чином організовується гуманний, особистісно зорієнтований підхід до кожного учня з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник /кол. авторів: А.А.Колупаєва, Н.З.Софій, Ю.М.Найда; під заг.ред. Л.І.Даниленко. – К., 2007 – 128 с.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивне навчання: досвід упровадження. - К.: Шкільний світ, 2015 – 200 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін.; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004 – 111 с.
4. Москаленко В.В. Соціалізація особистості. – К.: Фенікс, 2013 – 540 с.
5. Соціальна робота: навч.-мето. посібник. / Капська А.Й. – К.: Центр навчальної літератури, 2005 – 219с.
6. Соціальна підтримка дітей з обмеженими функціональними можливостями. Методичні рекомендації / О.В. Безпалько, Т.Г. Губарева. К.: Логос, 2002 – 208 с.

С. М. Стоянов

Приватний заклад «Одеська приватна загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів – ліцей «Чорноморський» (м. Одеса)

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ-ЛІЦЕЮ «ЧОРНОМОРСЬКИЙ»

Метою сучасної освіти є формування спільноти творчих, відповідальних, активних, підприємливих громадян, яка забезпечить розвиток та розквіт економічно потужної держави.

Виховання людини, яка відповідає вимогам часу, можливе лише за умови формування життєвих компетентностей. Саме на це спрямована робота школи-ліцею «Чорноморський».

Освітній простір навчальних кабінетів організовано згідно всіх сучасних вимог. Кабінети обладнані: комп’ютерами, планшетами, інтерактивними дошками та панелями, проекторами тощо.

Творчий педагогічний колектив є запорукою успіху впровадження інновацій в освітній процес. Адміністрація підтримує ініціативність вчителів та організовує

вивчення міжнародного освітнього досвіду. Вчителі відвідують навчальні заклади Європи (Фінляндія, Німеччина, Польща, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва), обмінюються досвідом та сприяють впровадженню передових педагогічних ідей в школі.

Використовуючи досвід провідних шкіл України та Європи, вчителі школи-ліцею «Чорноморський» систематично проводять тематичні дні та тижні, «дні проєктів», дні компетентнісних завдань з метою формування критичного мислення, креативності, відповідальності за прийняті рішення, медіаграмотності, підприємливості, ініціативності тощо.

Однією з ознак сучасної успішної людини є вільне володіння державною та іноземними мовами. Учні школи беруть активну участь в міжнародних мовних конкурсах, олімпіадах, флеш-мобах, конференціях та ін.

В освітньому закладі створені якнайкращі умови для роботи учнів з вивчення та вдосконалення володіння іноземними мовами (англійською, німецькою, французькою): викладання окремих предметів англійською мовою, підготовка та успішне складання учнями міжнародних мовних іспитів, участь та перемоги в міжнародних проєктних олімпіадах (США, Румунія, Грузія, Туреччина тощо).

Велика увага приділяється роботі з обдарованими дітьми: розв'язання нестандартних завдань на уроках та в позаурочний час, індивідуальна та диференційована робота, ділові ігри, інтерактивні методи навчання, участь у конкурсах та предметних олімпіадах різних рівнів.

Формування екологічної культури – життєва потреба сучасного, а тим паче, майбутнього людства, тому значне місце у вихованні приділяється закладанню основ екологічної культури та свідомості учнів закладу. Онлайн брифінги, креатив-бої, екскурсії, флеш-моби з хімії, конференції, екологічні акції, озеленення пришкольньої території, допомога притулкам для тварин – це лише невелика частина заходів з екологічним напрямком.

Орієнтація освітнього процесу на збереження та зміцнення здоров'я, підтримка фізичного і психічного здоров'я, соціального захисту прав дитини і педагогічних працівників, запобігання шкідливим звичкам та формування навичок здорового способу життя – це пріоритетні завдання школи. Фізкультхвилинки під час уроків, Дні здоров'я, спортивні гуртки, флеш-моби, збалансоване харчування, психолого-педагогічні тренінги, зустрічі з лікарями – стимулюють учнів дотримуватися здорового способу життя.

Школа-ліцей «Чорноморський» є активним учасником міжнародних проєктів, а саме: швейцарсько-українського «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» та українсько-польського «Уроки з підприємницьким тлом». Результатом участі в проєктах стало впровадження та викладання таких предметів як: «Ділова активність», «Основи менеджменту та економіки», «Фінансова грамотність», «Ділова англійська мова».

Створення середовища, у якому пріоритетами є верховенство права та права людини, гендерна рівність, збалансований розподіл повноважень та економічна стабільність – спільна мета швейцарсько-українського проекту та педагогічного колективу школи. Розвиток шкільного самоврядування, вибори Президента школи, робота Ради Ліцеїстів, співпраця з батьками та громадськістю – сприяє становленню свідомої громадянської позиції та правової грамотності учнів та вчителів.

Система виховної роботи, яка на принципах гуманізму, демократизму, єдності сім'ї та школи, спадкоємності поколінь забезпечує здійснення національного виховання, спонукає до утвердження педагогіки особистості, сприяє формуванню в учнів навичок самоосвіти, самоаналізу, допомагає учням розвивати індивідуальні здібності, творчі задатки, самовизначитись та самореалізуватись. Основна увага приділяється формуванню громадянина-патріота України, створенню умов для самореалізації особистості учня, відповідно до його здібностей, виховання громадянина з демократичним світоглядом і культурою. Традиційні виховні заходи в школі – благодійні акції та ярмарки, творчі концерти, гуртки за інтересами, воєнно-спортивні змагання, відзначення пам'ятних дат, допомога ветеранам війни, ООС, переселенцям тощо.

С. В. Чепурний

Одеський навчальний заклад середньої освіти І-ІІІ ступенів «Школа Мрії»;

Г. С. Чернухіна

Одеська спеціалізована школа
Олімпійського резерву № 59 І-ІІІ ступенів (м.
Одеса)

ОТРИМАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу, надають йому принципово нових якостей. В період інформатизації освіти в Україні змінюється сама її парадигма. Перевага надається методам активного пізнання, самоосвіти і дистанційним навчальним програмам. Розвиток Інтернет та web-технологій, підвищення потреби у якісних навчальних послугах призвели до стрімкого розвитку дистанційного навчання. Система дистанційного навчання має ряд переваг і значно розширює коло потенційних здобувачів освіти. Особливого значення ця технологія набуває у процесі побудови навколо особи з інвалідністю спеціального багаторівневого освітньо-реабілітаційного простору. Адже вона відповідає таким принципам сучасної освіти як «освіта для кожного», «всіляке сприяння особливим освітнім потребам людини», «освіта через все життя».

На шляху масового впровадження дистанційної форми навчання ми маємо розв'язати такі педагогічні, технічні та організаційні завдання на рівні навчального закладу:

1. Інформаційна підготовка навчального процесу – створення інформаційного банку, забезпечення дистанційного навчання спеціальними програмами, навчальними засобами.

2. Методична підготовка навчального процесу – створення спеціальних дидактичних та психолого-методичних методик, зокрема корекційно-компенсаторного змісту, для вивчення конкретних предметів самостійно і за допомогою консультацій з т'ютором.

3. Організаційна підготовка навчального процесу, починаючи з реєстрації учнів, проведення дистанційного або очного психолого-педагогічного діагностування, розроблення індивідуальної навчальної програми з корекційним компонентом, і закінчуючи проведенням проміжних контрольних та випускних тестів.

4. Технічна підготовка навчального процесу — підготовка всіх навчально-методичних матеріалів, забезпечення учнів з інвалідністю навчально-методичними засобами, забезпечення їх комп'ютерною технікою та організація підключення до комп'ютерної мережі, організація оперативного зв'язку для консультацій, написання спеціальних програмного забезпечення тощо.

5. Кадрове забезпечення навчального процесу – підготовка викладачів – т'юторів дистанційного навчання, які матимуть спеціальні компетенції у сфері навчання осіб з особливими освітніми потребами.

В Україні ж використання новітніх інформаційних технологій для навчання дітей з особливими потребами почалося з середини 90-х років ХХ ст. але даний процес протікає дуже повільно і багато дітей досі не отримують освіти. Певний досвід дистанційного навчання накопичується у м. Києві, де Київським міським Центром роботи з інвалідами спільно з благодійним фондом «Соціум» та Відкритим міжнародним університетом розвитку людини «Україна» започаткована програма «Перший комп'ютер для інваліда», метою якої є розширення можливостей молоді з обмеженими фізичними можливостями у набутті освіти, у соціальній реабілітації та спілкуванні із зовнішнім світом через встановлення в їхніх квартирах комп'ютерів, підключення їх до спеціалізованого серверу «ІНВАНЕТ» та інших зовнішніх інформаційних джерел. Інваліди, які беруть участь у цій програмі, матимуть змогу: 1) отримувати спеціально розроблені для їхніх потреб навчальні компакт-диски з різних навчальних предметів загальноосвітньої школи, бібліотеки додаткової літератури, анімаційні матеріали; 2) постійно користуватися спеціалізованими компакт-дисками з відео- та аудіоматеріалами з психічного та психологічного розвантаження, аутотренінгам з використанням методик традиційної та нетрадиційної медицини; 3) доступу до інформаційних фондів бібліотек, музеїв та інших історико-культурних, художніх джерел; 4) отримувати подальшу освіту за дистанційними

технологіями в вищих навчальних закладах; 5) створювати, в подальшому, високотехнологічні спеціалізовані робочі місця надомної праці з використанням комп'ютерів та Інтернету.

Серед закладів загальної середньої освіти у м. Києві можна виділити школу «Оптіма» та Центр дистанційного навчання «Джерело». В Одесі у напрямку дистанційної освіти працює дві школи: Одеська приватна школа «Сходження» та Одеський навчальний заклад середньої освіти I-III ступенів «Школа Мрії». Але лідером з надання освітніх послуг загальної середньої освіти шляхом дистанційної освіти є місто Харків. Можна зазначити великий досвід таких шкіл як Ангстрем, НВК «МИР» та інші. Загалом у Харкові працює більше 20 закладів загальної середньої освіти, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання.

В більшості випадків сучасні учні можуть реалізувати право на отримання освіти дистанційно лише у вечірніх (змінних) школах шляхом зарахування на екстернат. Держава не виділяє кошти на розвиток даної форми освіти, діти-інваліди не мають необхідних знань та навичок для використання комп'ютерів, допоміжна апаратура коштує дуже дорого, мало інформації про ВНЗ, в яких діють програми дистанційної освіти, низький рівень розробки навчальних грам для особливих дітей.

Зазначені проблеми можливо вирішити шляхом: об'єднання зусиль ентузіастів щодо впровадження освіти для людей з обмеженими можливостями; залучення засобів міжнародних благодійних організацій; комп'ютеризації спеціалізованих середніх навчальних закладів; організації курсів навчання комп'ютерній грамоті інвалідів; створення постійно діючих центрів інформаційної підтримки людей з особливими потребами; стимулювання і підтримка інвалідів, що прагнуть навчатися; консультування навчальних закладів і підприємств з питань забезпечення умов навчання і праці інвалідів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В.Ю. Дистанційна освіта – перспективний шлях до розвитку професійної освіти // Педагогічна газета. – Січень 2001. – №1. – С. 2-4.
2. Глосарій. Тлумачний словник основних термінів системи дистанційного навчання / В.Т. Бажан, О.В. Леонтьєва, Л.М. Возненко. – К.: Вид-во ун-ту “Україна”, 2004. – 23 с.
3. Гриценко В.И., Кудрявцева С.П., Колос В.В., Веренич Е.В. Дистанционное обучение: теория и практика: монография. – К.: Наукова думка, 2004. – 375 с.
4. Десятов Т.М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина XX століття): монографія / За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Видавництво “АртЕк”, 2005. – 472 с.
5. Ідеї опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці / Збірник наукових праць. – ІваноФранківськ, 2005. – 340 с.
6. Мостіпан О. Комп'ютерні технології – незрячим // Соціальний захист. – 2001. – №2. – С. 40- 41.

Н. О. Цвікова

Б.-Дністровський комунальний заклад «Міський
центр дитячої творчості» (м.Одеса)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сьогодення позашкільної освіти в Україні потребує оновлення та модернізації змісту, форм та методів навчання в закладах позашкільної освіти. Ми маємо проаналізувати результати попередньої роботи та визначитись з майбуттям позашкільля.

Основними трендами позашкільної освіти XXI століття мають стати: формування людини та її соціалізація; особистісна і професійна реалізація кожної особистості; навчання впродовж життя. Тому, сучасна модель позашкільної освіти має включати активізацію навчально-виховного процесу вихованців, проведення апробації нових навчальних програм сучасних напрямків, розвиток творчої активності та навичок колективно налагоджених дій, формування соціальних компетентностей, соціалізація кожної дитини, підготовка до дорослого життя [1, с.6].

Необхідність модернізації позашкільної освіти – це насамперед впровадження Нової позашкільної освіти в Україні за п'ятьма змінами, які є цілісною системою, а саме [1, с.62]:

- 1 зміна – нова модель фінансування позашкільної освіти;
- 2 зміна – нова система моніторингу позашкільної освіти;
- 3 зміна – визнання результатів позашкільної освіти;
- 4 зміна – модернізація змісту позашкільної освіти;
- 5 зміна – ринкова конкуренція у позашкільній освіті.

Особливістю сучасної позашкільної освіти є забезпечення освітньої діяльності дітей і молоді у вільний час [3]. В умовах децентралізації особливого значення набуває індивідуалізація, диференціація та персоніфікація в освітньому процесі позашкільля. Як це відбувається на гуртковому занятті? Під час відвідування гурткових занять з будь-якого напрямку у вихованців розвивається асоціативне мислення, яке дає можливість цілісно сприймати світ, а це сприяє розвитку загальних здібностей дітей. Всі ми знаємо, якщо у дитини немає музичного слуху – то в музичній школі навчатися вона не може. У вокальний гурток позашкільного закладу її із задоволенням приймають. Адже ця дитина починає отримувати додаткові знання, набувати певних навичок і поступово розвивати слух та загальний світогляд. Це позитивно впливає на навчання в школі. Вона краще сприймати вчителів через покращений слух, почуття ритму, а значить, краще вчиться.

Заклади позашкільної освіти тим і відрізняються від спеціалізованих шкіл – музичної, художньої, хореографічної, школи мистецтв, що відбір по здібностям не завжди враховується. Ми приймаємо в гуртки всіх бажаючих без певного відбору. З одного боку це ускладнює нашу роботу, а з іншого – надає поштовх для розвитку здібностей та можливостей вихованців.

Аналіз дослідження та спостереження показує, що у позашкільному закладі у дитини розвивається і понятійне мислення на основі роботи лівої півкулі, і художньо-образне мислення на основі роботи правої півкулі. Цей баланс відбувається при умові активної діяльності обох півкуль мозку дитини, що створює умови розвитку загальних здібностей. У педагогічній технології це називають «General», що дає можливість не тільки накопичувати інформацію, а й використовувати її.

Важливим аспектом є поєднання теоретичної і практичної роботи на гурткових заняттях. Це дає право стверджувати, що застосування педагогічних технологій ефективно впливають на формування особистості вихованців. Однією із них є технології створення ситуації успіху. Дитина, яка успішно закінчила позашкільний заклад, має сформовані соціальні компетенції, які сприяють самостійному створенню власного успіху в житті, а саме: спланувати досягнення певної мети (або етапу її досягнення); докласти зусилля, щоб досягти бодай однієї мети або успішно виконати поставлені перед собою завдання; розподілити мету на конкретні проміжні етапи і усвідомити важливість досягнення кожного з них; визначити кількісні показники та фіксувати навіть незначні позитивні зрушення у справі; схвалення, підтримка й позитивні емоції, пов'язані із досягненням успіхів.

У закладі позашкільної освіти важливим є системна робота над реалізацією науково-методичної проблеми. Це допомагає підняти на новий інноваційний рівень навчально-виховний процес закладу, підвищити професійний рівень педагогів, зберегти контингент вихованців, вибудувати ефективний освітній простір. Змістом роботи над кожним етапом науково-методичної проблеми має стати теоретичне, методичне опанування і впровадження в педагогічну діяльність результатів дослідження проблемної теми, системний підхід у визначенні та вирішенні обраної проблеми.

Забезпечення сучасного методичного супроводу навчально-виховного процесу є необхідною умовою модернізації змісту позашкільної освіти. Протягом попередніх років увага була зосереджена на ключовій ролі методичного забезпечення для мотивації керівників гуртків на творчу та плідну роботу з гуртківцями. Робота методичних об'єднань потребує сучасного переосмислення та оновлення змісту роботи. Важливо виставити акценти на використання інноваційні форми роботи з дорослими, а саме: тренінги, ворк-шопи, (не)конференції, дистанційне веб-спілкування, створення сайтів, блогів та Інтернет - сторінок в Інтернет - просторі.

Залишається відкритим питання самоосвіти керівників гуртків. Ця робота потребує довготривалого, системного та планомірного підходу, що є актуальним завданням для підвищення професійного росту. Значну роль відіграють методи, які сприяють мотивуванню діяльності педагогів-позашкільників. Сучасні методи мають не тільки стимулювати, а й мотивувати педагога – створювати умови, інноваційний творчий простір, в якому неможливо не творити та ефективно співпрацювати. Тільки керівник гуртка – фасилітатор впорається з новітніми завданнями навчально-виховного процесу та зрозуміє необхідність оновлення змісту і методики позашкільної освіти з урахуванням компетентнісного підходу, що включає формування пізнавальної, практичної, творчої активності.

Протягом останніх років активізувалася робота з дітьми різних соціальних категорій. І це абсолютно сучасний погляд на інклюзивну освіту в закладах позашкільної освіти. На основі нормативно-правових документів, створюються гуртки для особливих дітей, з урахуванням їх здібностей і талантів. Супровід таких вихованців здійснює психологічна служба. Психологи працюють ще із особливими батьками щодо збереження їхнього психоемоційного здоров'я. Набули потреби тренінги щодо емпатійного відношення гуртківців до дітей з особливими потребами. Розпочата робота в цьому напрямі потребує подальшого вдосконалення зі сторони керівників гуртків, практичних психологів, батьків.

Стратегічною місією позашкільної освіти є розвиток дитини як особистості – основи людського капіталу держави та суспільства [1, с.6].

Проблему виховання лідерів, створення умов для розвитку лідерських здібностей та формування соціально-активної особистості мають буди в основі сучасної позашкільної освіти. Заклади мають стати осередками розвитку учнівського самоврядування, в забезпеченні реальних прав та обов'язків органів самоврядування, в підвищенні довіри до поглядів і рішень учнівського колективу. Учнівське самоврядування потребує кваліфікованої, тактовної, толерантної допомоги дорослих та координації співдій, цілеспрямованого навчання гуртківців в організації життя колективу. Аналіз тестування дає можливість стверджувати, що на формування особистості вихованців має вплив: родина (23%), соціум (27%), школа (21%), гуртки, секції, творчі об'єднання (29%). Це найвища оцінка нашої діяльності.

Як підсумок – важливо зазначити, що позашкільля майбутнього – це реалізація чотирьох принципів: навчитися отримувати знання, навчитися застосовувати знання, навчитися працювати та співпрацювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О. В. Биковської. – К.: ІВЦ АЛКОН, 2018. – 96 с.
2. Позашкільна освіта в Україні: навч. посіб./[Биковська О. В., Бут С. В., Дмитренко О. П.; за ред. О. В. Биковської]. – К.: ІВЦ АЛКОН, 2006. – 224 с.

3. Позашкільна освіта: концептуальні засади в умовах реформування системи освіти України. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/43-pozashkilna-osvita-kontseptualni-zasadi>.

ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОГРЕСИВНИХ ЗМІН В ОСВІТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.

С. О. Вишня

Комунальний заклад «Южненська Авторська
М.П. Гузика експериментальна спеціалізована
загальноосвітня школа-комплекс
I-III ступенів Южненської міської ради
Одеської області» м. Южне

КОРИГУЮЧА ГІМНАСТИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Недостатня рухова активність (гіпокінезія) учнів, певною мірою обумовлена сучасним способом життя, механізацією та автоматизацією виробництва. Через це і виникає необхідність у ефективному підборі найбільш раціональних фізіологічних методів боротьби з недоліками рухової активності [3, с. 28]. Багато дітей страждає на порушення опорно-рухового апарату і потребує корекції хребта.

На заняттях фізичної культури використовуємо коригуючу гімнастику, інноваційний підхід із застосуванням технічних засобів для формування правильної постави, нестандартні тренажери для покращення рівня гнучкості, розглянемо їх.

Коригуюча гімнастика – один із видів спеціальної гімнастики. Коригуючі вправи використовуються для усунення анатомо-функціональної недостатності опорно-рухової системи (деформації хребта та грудної клітини) [1, с. 126].

Коригуюча гімнастика складається з загальної та спеціальної частини.

Загальна частина – це загальнозміцнювальні вправи, які сприяють правильному формуванню опорно-рухової системи.

Спеціальна корекція (активні коригуючі вправи) сприяє вирішенню таких завдань:

- зміцнення м'язового корсету, переважно м'язів спини;
- зміцнення м'язів черевного пресу;
- попередження повторних відхилень [2, с. 167].

Використання інноваційного підходу із застосуванням технічних засобів для формування правильної постави. Інновація – це комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового засобу в галузі техніки, педагогіки, наукових досліджень [4].

Інновації – впровадження, що веде до чогось нового, новації, нововведення, впровадження нових ідей.

Для формування правильної постави в учнів використовуємо на уроках фізичної культури набивні мішечки. Учні повинні утримувати їх на голові, і виконати завдання – подолати смугу перешкод (нестандартні три бар'єри та пройти по гімнастичній лаві).

Свою поставу вони контролюють самі, спостерігаючи за собою на проєкційному екрані. Для цього використовується відеопроєктор та проєкційний екран.

Також застосовуємо нестандартні тренажери для покращення рівня гнучкості в учнів. З метою визначення динаміки фізичної підготовленості учнів двічі на семестр у вересні, грудні, лютому, травні) учні виконують обов'язкові комплексні тести, які складаються з вправ, що визначають рівень розвитку основних фізичних якостей: швидкості, витривалості, сили, спритності, гнучкості.

Щоб визначити рівень розвитку гнучкості, використовується вправа, яка полягає в нахилі тулуба вперед із положення сидячи. Тест призначений для виміру активної гнучкості хребта та тазостегнових суглобів.

Під гнучкістю розуміють морфофункціональні властивості опорно-рухового апарату, які визначають рівень рухомості його ланок. Тобто гнучкість – це здатність людини виконувати рухи з великою амплітудою [4].

Розрізняють активну і пасивну гнучкість. Активна гнучкість проявляється за допомогою власних м'язових зусиль. Активні рухи виконуються за рахунок роботи м'язових груп, які проходять через даний суглоб. Пасивна гнучкість проявляється шляхом прикладання до рухомої частини тулуба – зовнішніх сил – зовнішнього обстеження, зусиль партнера тощо. Показники пасивної гнучкості у більшості випадків вищі за показники активної. Такі вправи треба виконувати щоденно [4].

Найбільш значне збільшення показників гнучкості спостерігається у дітей від 7 до 13 років. Для більшої ефективності на уроках фізичної культури використовуємо музичні інструменти, металофони та ксилофони, як нестандартне обладнання, за допомогою яких учні виконують вправи на розвиток гнучкості. Практичне заняття показало, що використання цих музичних інструментів значно покращує рівень гнучкості у школярів. Також на заняттях з фізичної культури використовувалась кольорова гамма: червоний колір (високий рівень); зелений колір (достатній рівень); синій колір (середній рівень), для виявлення рівня гнучкості у школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубровский В. І. Лікувальна фізична культура / В. І. Дубровский. – М.: «ВЛАДОС», 2004. – С. 624.
2. Єфименко П. Б. Техніка та методика класичного масажу / П. Б. Єфименко. – Харків: «ОВС», 2007. – С. 167-169.
3. Пешкова О. В. Вступ до спеціальності (Фізична реабілітація) / начальний посібник. / О. В. Пешкова – Харків: ХДАФК, 2007. – С. 147.

4. <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

М. М. Близнюк

Косівський інститут прикладного та декоративного
мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

П. Д. Біленчук

Київський університет права
Національної академії наук України.

М. І. Малій

юридична компанія ТОВ «АЮР-КОНСАЛТИНГ»

МІЖНАРОДНА КАРПАТСЬКА ШКОЛА – ПІДГРУНТЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРИЗЬ ПРИЗМУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відомо, що сучасний світ тоне в потужних потоках інформації, відомостей, даних, що призводить до пришвидшення темпів життя, споживання природних ресурсів та продукування хижацького величезної кількості відходів, сміття тощо. Очевидно, що в умовах обмеженого часу, недостатньої кількості професійно підготовлених людей, що є необхідною умовою креативних рішень для порятунку довкілля зеленої планети, потрібно мати чіткі орієнтири, своєрідний компас професійної дії та ґрунтовні базові знання для усвідомлення і розуміння, які глобальні виклики, ризики і небезпеки чекають людство в ХХІ столітті. Теоретичне підґрунтя міжнародної Карпатської школи полягає в тому, що її архітектоніка повинна відповідати концепції сталого розвитку, яка схвалена Організацією Об'єднаних Націй. Відомо, що згадана концепція сталого розвитку передбачає задоволення людських потреб таким чином, щоб не поставити під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити їхні потреби на тому ж самому рівні. Основою сталого розвитку є економічні та екологічні інтереси суспільства, а порушення рівноваги між ними впливає на погіршення якості життя. Нагальною потребою ХХІ століття є формування такого способу життя, який був би основою довготривалого ощадливого гармонійного розвитку людства. Глобальні цілі сталого розвитку, які сформульовані на Саміті ООН передбачають триєдину архітектоніку формування ефективної платформи «Прийнятний для життя світ», «Справедливий світ» і «Багатий світ», що структурно охоплюють [1. 2]:

1) соціальний прогрес (підвищення добробуту, поліпшення соціальних умов, рівність, збереження культурної спадщини, залучення громад до прийняття рішень);

2) економічне процвітання (гармонійний розвиток виробництва, зростання агропромислового потенціалу, забезпечення потреб домогосподарств, удосконалення сфери послуг);

3) екологічний баланс (збереження природних ресурсів, чисті повітря і вода, цілісність екосистем).

Ці фундаментальні положення і стали лейтмотивом та інноваційним локомотивом проведення сесій міжнародної Карпатської школи в Косові, Берегометі, Уторопах, Коломиї, Шешорах, Вишніці та резиденції святого Миколая (Національний природний парк «Гуцульщина», Івано-Франківська область).

Одну з тематичних сесій присвячено обговоренню концептуальних засад підтримки та просування Цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй, оскільки сертифікація, стандарти та практика реалізації 17 цілей, які містять 169 завдань, охоплюють три важливих складових сталого розвитку: економічну, соціальну та екологічну. Ці амбітні цілі, які обговорювалися на Карпатському форумі, є основою для зміни сучасної економічної моделі, що базується на зростанні, а також новою моделлю, яка спрямована на досягнення стійкої та справедливої економіки та стабільних суспільств у всьому світі. Досягнення сімнадцяти цілей сталого розвитку – 2030 у гірських регіонах Українських Карпат та країнах Східної Європи є надійним та ефективним інструментом, який допоможе різноманітним організаціям зробити важливий внесок у досягнення цих цілей.

Завдяки стратегії, яка запропонована учасниками зимової сесії міжнародної Карпатської школи 2019 року, свідчить про те, що українська спільнота є дуже перспективним партнером для зацікавлених міжнародних організацій, які впроваджують Цілі сталого розвитку ООН в світі. Учасники форуму поставили справедливе запитання який відсоток людей повинен змінитися і прийняти інший світогляд для того, щоб визнати новий соціальний екологічний стандарт?

Наукові дослідження показують, що достатньо лише 25% людей в суспільстві, які будуть поводитись «не так, як всі», щоб спрацював механізм заохочення для 75% тих, котрі залишилися (Centola, Etal., 2018). Це тільки підтверджує той факт, що будь-яка якісна зміна починається з однієї людини! Не треба чекати змін від інших – починайте з себе, пояснюйте свою позицію людям, які не погоджуються з тим, що ви робите, і через якийсь час вони почнуть робити теж саме, що і ви [4; 5].

На їх думку так зміниться рівень екологічної відповідальності та ефективності як вдома, так і у сфері професійної діяльності. Так зміниться світ... Фактично міжнародна Карпатська школа – це проект для людей, для суспільства, для села, для міста, для країни. Це проект для нашого майбутнього. Врятуємо світ разом!

Але, якщо озирнутися навколо, то ми побачимо, що наше майбутнє визначає не нова модель гаджета чи електронного годинника, а якість питної води, екологічно чисте повітря, наявність найважливіших природних ресурсів (товарів, продуктів тощо). Усі ці фактори істотно впливають на якість нашого

життя. А де сьогодні реально найчистіше повітря в Україні? За версією журналу «Фокус» для прикладу, Львівська область опинилася на 9-му місці у рейтингу регіонів України за станом екології. На першому місці Чернівецька область, на другому і третьому Івано-Франківська та Рівненська, на четвертому – Тернопільська. Останні місця посіли Дніпропетровська і Донецька області.

Таким чином чисте повітря, екологічна якість товарів і продуктів – це не порожній звук. Це повинно стати способом нашого життя, щоденної натхненної праці, сферою нашої відповідальності. Але як вийти на новий рівень екологічної свідомості та культури? Як підвищити рівень і якість екологічних знань у людей? Як врятувати нашу планету й нас самих і зробити світ кращим?

Очевидно, що впроваджені в освіту, науку і практику результати діяльності форуму знайдуть правильні відповіді та практичні рішення в різних регіонах Східної Європи. Учасники форуму акцентували увагу також і на те, що в умовах переходу до небесного океану – четвертої промислової революції, Індустрії 4.0 та сталого розвитку суспільства знань особливої уваги сьогодні потребують пріоритетні новітні інноваційні тренди.

Карпатська подорож у світ ідей та світ людей – учасників форуму дозволяє сформулювати такі основні тематичні тренди [3, с.12-13]:

1) Я і природа. Тут важливими є такі глобальні виклики та проблеми для людства, які виникли в XXI столітті, зокрема, проблема 1: доступ до прісної питної води; проблема 2: знищення лісового покриву (вирубки, пожежі, шкідники); проблема 3: виробництво якісних продуктів харчування та сільське господарство; проблема 4: перенаселення в окремих регіонах та розподіл благ (60% населення України перебувають нижче межі бідності, що визначається фактичним прожитковим мінімумом (1,5 долара в день); проблема 5: зміна клімату (глобальне потепління, антропогенні викиди парникових газів, танення льодовиків); проблема 6: поводження з відходами (в Україні знаходиться 6,5 тисяч легальних та 35 тисяч нелегальних звалищ).

2) Природа і я. Тут важливими є такі взаємопов'язані глобальні екологічні питання цінності довкілля та місця і дбайливої поведінки людини в природньому середовищі: проблема 1: доступ до питної води; проблема 2: знищення лісів; проблема 3: виробництво продуктів харчування та сільське господарство; проблема 4: перенаселення та розподіл; проблема 5: зміна клімату; проблема 6: поводження з відходами.

3) Я і енергія. Тут важливими є питання як підвищити рівень наукових досліджень відновлювальних джерел енергії. Інноваційними трендами тут є новітні технології виробництва енергії: 1) сонячна енергія; 2) біоенергетика; 3) енергія вітру; 4) геотермальна енергія; 5) гідроенергетика; 6) ядерна енергія. Зasadничими тут є раціоналізація енергозбереження та розсудлива енергоефективність.

4) Проектне адміністрування, менеджмент і маркетинг. Тут важливими є створення новітніх трендів, стартапів, проектів, концепцій, доктрин

щодо організації ефективного управління змістом, ризиками, бюджетом та командою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Shaidullina A.R. The Implementation of the Cluster Approach in the Regional System of Vocational Education / Albina R. Shaidullina, Alfiya M. Ishmuradova, Elvira V. Maksimova, Olga G. Yevgrafova, Farida V. Derdizova, Pavel A. Baklanov, Angelina O. Bagateeva // Review of European Studies. – 2015. – Vol. 7, №4. – P. 66-72.
2. Михайленко В.П., Близнюк М.М. Карпатська школа – освітній ресурс для сталого розвитку / Фізична географія та геоморфологія, 2017. – №1(85). – С.136-145.
3. Біленчук П.Д., Малій М.І. Глобальні цілі сталого розвитку: соціально-правові та економіко-екологічні інновації міжнародної карпатської школи - 2030 / П.Д. Біленчук, М.І. Малій. – К.: Юридичний вісник України. – №11 (1236), 15-21 березня 2019 року. – С.12-13.
4. Креативна ідея – розвивати Карпати як окремий Єврорегіон / [Електронний ресурс] // Іздосьє «Голос України»: <http://www.golos.com.ua/article/301189>.
5. Чернишова Є.Р. Освітні кластери: регіональний аспект формування кадрового потенціалу навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти. Постметодика. – 2012. – №3 (106). – С.36-45

В. Д. Бондаренко

Білгород-Дністровський навчально-виховний
комплекс «загальноосвітня школа II ступеня-
ліцей» (м.Білгород-Дністровський)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН-ТЕСТІВ «НА УРОК» В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасній освіті вчитель повинен використовувати не тільки традиційні форми контролю, а й запроваджувати нові та ефективні технології контролю на практиці. Як зазначає І. Петухова, «сьогодні тестування є найбільш об'єктивізованою, стандартизованою формою оцінювання та моніторингу в освіті» [1, с.26]. Крім того, воно є одним з індивідуалізованих методів навчального процесу, оскільки враховує психологічні особливості, які перешкоджають успішній навчальній діяльності дітей. І в той же час тестовий контроль має ряд істотних переваг перед іншими методами контролю. По-перше, дає можливість швидко перевірити значну частину вивченого матеріалу, а по-друге, дозволяє швидко діагностувати рівень оволодіння навчальним матеріалом

значної кількості учнів. Чітко регламентована тестова процедура перевірки знань школярів фактично унеможлиблює вплив педагога на результат.

У процесі викладання мови й літератури тестовий контроль повинен учителем вводитися поетапно з урахуванням того, що він може здійснюватися на різних етапах уроку і з різною метою. Останнім часом з'явилися нові, більш оригінальні методи розробки і застосування тестів в освітньому процесі. Сучасні тести, розроблені з урахуванням досягнень науки й техніки, дозволяють виявити не лише приховані знання, а й потенційні можливості учнів. Великі перспективи відкриваються і в зв'язку з появою новітніх засобів «діалогового спілкування» людини з сучасними гаджетами.

В інформаційному освітньому просторі вже встигли себе зарекомендувати онлайн-сервіси для інтерактивного навчання в класі та вдома: «Classtime», «Kahoot!», «Google Клас», «Online Test Pad», «Testorium.net», «Plickers», «Quizizz», «Easy test maker» та інші.

Проте переважна більшість таких сервісів мають або обмежений безкоштовний функціонал, або лише англomовну версію, що створює додаткові незручності для вчителя і учнів.

В освітньому просторі все більшого визнання набуває вітчизняний проєкт «На Урок» [2] – інноваційний ресурс, який пропонує багато можливостей для вчителя. Це й участь у конференціях і вебінарах, заохочення учнів до участі у конкурсах і олімпіадах, поради вчителю на кожний день, допомога класному керівникові, Нова українська школа і багато іншого.

Навесні 2019 року автори проєкту «На Урок» презентували нову корисну опцію – «Тести».

Педагог за бажанням може створити власний тест або ж обрати будь-який варіант, запропонований колегами.

Створюючи тест, вчитель має можливість обрати кількість балів (від 1 до 5), варіант відповіді (один або декілька), додати зображення до питання та варіантів відповіді, передбачити перемішування варіантів відповіді. За потреби тести можуть бути роздрукованими.

Створений або обраний чужий тест можна використати в якості експрес-тесту «в реальному часі» під час уроку і миттєво отримати інформацію щодо рівня засвоєння учнями навчального матеріалу для врахування в роботі з класом або окремими учнями.

Для самостійної роботи учнів на уроці чи вдома пропонуються «домашня робота», «тестування», «флеш-картки».

Для участі в тестуванні учень має відкрити сервіс join.nauk.ua, ввести код, наданий вчителем, і своє прізвище або нік (з дозволу педагога).

На своєму пристрої (смартфоні, планшеті, комп'ютері) учень обирає відповідь і одразу бачить анімовану картинку у вигляді рухливого хлопчика чи дівчинки на червоному/зеленому фоні залежно від правильності відповіді.

Результати тестування кожного учня вчитель бачить в своєму робочому кабінеті, обравши дану функцію.

Власні тести вчитель за потреби може редагувати, а також поширювати через соціальні мережі.

Весь функціонал надається безоплатно. Розробники постійно оновлюють сервіс, що робить його привабливим і зручним у використанні вчителями, учнями та батьками.

Систематичне застосування інтерактивних онлайн-тестів «На Урок» має значний мотиваційний потенціал; привчає учнів до щоденної праці, раціонального та ефективного використання часу; активізує увагу школярів; розвиває уяву і фантазію; створює умови для здорової конкуренції й підвищує ефективність уроку. Все це служить запорукою глибоких і міцних знань з предмета і зумовлює розвиток особистості учня.

Приємним бонусом для творчого вчителя є можливість підвищити свій професійний рівень і отримати сертифікати за використання у роботі інтерактивних онлайн-тестів «На Урок». Авторами проекту передбачено сертифікати чотирьох рівнів: «базовий», «практик», «експерт», «інноватор».

Безумовно, тестова методика контролю, використовуючи різні варіанти завдань, має великі переваги. Одночасно у тестів є й свої недоліки. Головний з них – категоричність оцінки виконання завдання. Традиційні методи дозволяють набагато глибше перевірити знання учня. Тому тестова методика не повинна використовуватися як єдиний засіб контролю на уроках словесності й витіснити традиційні засоби контролю. Але як один з ефективних методів виміру тест має право бути присутнім в освітньому процесі, зокрема й на уроках української мови та літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петухова І.О. Впровадження психолого-педагогічного тестування в освітній простір України / І.О. Петухова // Вісник Житомирського державного університету. – 2014. – № 2 (74). – С. 25-29.
2. Освітній проект «На Урок» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua>

Р. Ю. Гуцан

Одеська спеціалізована школа №69

I-III ступенів з поглибленим

вивченням англійської мови

(м.Одеса)

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ, МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВІДПРАЦЮВАННЯ МОДУЛЯ «ФУТБОЛ» НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Варіативний модуль «Футбол» (згідно «Навчальної програми з фізичної культури для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів», підготовленої робочою групою у 2012 році під керівництвом Т. Ю. Круцевич та затвердженої наказом МОН від 23.10.2017 № 1407 з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462) та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» (2016)) є важливою складовою навчальної програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. Основний зміст модуля відповідає головним завданням програми, формуючи через навчання футболу стійкий інтерес школярів/школярок до занять фізичною культурою зокрема та здорового способу життя взагалі [1, с. 12].

При цьому навчальний матеріал модуля адаптований до занять з учнями/ученицями різної підготовленості, передбачає загальноосвітню, а не спортивну спрямованість і містить найпростіші елементи техніки та дій у нападі й захисті, теоретичні відомості, а також вправи з елементами футболу для розвитку фізичних якостей [1, с. 376-392].

Через проведення уроків модуля «Футбол» реалізуються ключові компетентності.

1. Спілкування державною мовою. Вчитель використовує під час проведення уроків інформаційні хвилини про витоки українського футболу, видатних футболістів України, знакові матчі з історії українського та світового футболу, дитячо-юнацький та професіональний футбол в Україні; організовує зустрічі з гравцями українських клубів.
2. Спілкування іноземними мовами. Вчитель знайомить учнів із загальноприйнятою спортивною термінологією. У співпраці з учителями іноземних мов проводяться бінарні уроки: фізична культура – німецька мова; фізична культура – англійська мова.
3. Математична компетентність. Вчитель вчить учнів самоконтролю юного футболіста; розраховувати зусилля для досягнення мети, аналізуючи швидкість, відстань, траєкторію.
4. Основні компетентності у природничих науках і технологіях. За наявності відповідних погодних умов уроки проводяться на свіжому повітрі. Належна увага надається дихальним вправам на початку уроку та під час рефлексії.

5. Інформаційно-цифрова компетентність. Використання на уроках відеоуроків та відеороликів щодо дотримання техніки безпеки під час проведення уроків, відпрацювання певних елементів гри. Застосування можливостей гаджетів для оцінювання власного фізичного стану, моніторингу рухової активності.
6. Уміння вчитися впродовж життя. Вчить учнів розв'язувати проблемні завдання у сфері фізичної культури і спорту, досягати конкретних цілей у фізичному самовдосконаленні, розуміти потребу у постійному самовдосконаленні (наприклад, вправа «Координаційна драбина»). Вчитель власними спортивними досягненнями підтримує інтерес дітей до занять спортом.
7. Ініціативність і підприємливість. Вчитель використовує групові види роботи, які дають можливість кожному учню виступити в ролі лідера під час активної фізкультурної діяльності, відповідати за власні рішення, усвідомлювати важливість співпраці під час ігрових ситуацій, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку, контролювати свої емоції, мобілізувати ресурси, реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях.
8. Соціальна та громадянська компетентності. Під час уроків футболу особливу увагу вчитель приділяє нівелюванню конфліктів та толерантному спілкуванню в різних ситуаціях; виховує футбольних вболівальників зі свідомим ставленням до власного здоров'я та здоров'я інших; вчить юних футболістів дотримуватися правил чесної гри (FairPlay): поважати суперника, здобувати перемогу чесним шляхом, з гідністю приймати поразку.
9. Обізнаність та самовираження у сфері культури. Вчитель готує шкільні команди з футболу для участі у Спартакіадах та змаганнях, під час яких перевіряється культурний потенціал через рухову діяльність.
10. Екологічна грамотність та здорове життя. Дотримання санітарно-гігієнічних вимог під час проведення уроків: провітрювання зали, увага до належного взуття учнів, спортивної форми, зачісок.

Загальна фізична підготовка учнів з футболу забезпечується вправами загальнорозвиваючого характеру і вправами з інших видів спорту (легкої атлетики, гімнастики, баскетболу тощо). За допомогою таких вправ досягається розвиток і зміцнення м'язового апарату, поліпшується функціональна діяльність всіх органів і систем організму, забезпечується всебічний розвиток рухових якостей, підвищується загальна тренованість дитини.

Спортивна гра «Футбол» є важливим засобом підвищення соціальної активності дітей, задоволення їх моральних запитів, обов'язковою умовою є дотримання правил гри і безпеки під час уроків футболу.

Спеціальна фізична підготовка забезпечується технікою виконання вправ з елементами футболу для розвитку фізичних якостей: рухливі ігри та естафети з

м'ячем («День і ніч», «Виклик», «Виклик номерів», «Виштовхни з кола», «Мисливці й качки»); прискорення та ривки з м'ячем.

Освоюючи техніку, футболісти спочатку вчаться виконувати окремі прийоми і їх поєднання. Велике значення має особисте прагнення того, хто тренується, його наполегливість у роботі.

За характером ігрової діяльності в техніці виділяються два розділи: техніка польового гравця і техніка воротаря. Кожний із розділів складається з конкретних прийомів, що виконуються різними способами.

Уроки футболу позитивно впливають на фізичні, морально-вольові та інтелектуальні здібності учнів, допомагають соціально адаптуватися й сприяти особистісному зросту у колективі. Розвиток ключових компетентностей, опанування яких забезпечує формування ціннісних і світоглядних орієнтацій учнів, допомагають визначати їхню поведінку у життєвих ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи. Режим доступу: <https://mon.gov.ua>
2. Івахненко Вячеслав Олександрович. Методичний посібник «Техніка і тактика гри у футболі». - Красноград. 2010. Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5725821/>
3. Катерина Огніста, Андрій Огністий. Рухливі ігри у фізичному вихованні молодших школярів. – Режим доступу: <https://www.academia.edu/Bookmarks>

Н. М. Козак

ОНВК №13 «ЗОШ I-III ст. - гімназія»
Одеської міської ради Одеської області

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Однією із стратегічних завдань реформування освіти в Україні є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного, психічного та морального здоров'я. Вихованню такої особистості може сприяти емоційно зрівноважений вчитель, який має внутрішню впевненість, гармонійність. Згідно з дослідженнями сучасної медицини, 30-40% хронічних захворювань має психогенну основу. Тому з особливою гостротою постає питання про те, що дозволяє в умовах навчання зберегти психічне здоров'я. Для психічного здоров'я необхідна збалансованість емоцій. Тому важливо підібрати методи роботи, спрямовані на розвиток емоційної сфери, профілактику порушень психічного здоров'я (емоційної нестабільності) вчителів та учнів.

Важливим фактором, що забезпечує успішність соціальної адаптації, є адекватна поведінка людини в суспільстві. Вона обумовлена гармонійною взаємодією інтелекту та емоційної сторони психіки або емоційного інтелекту. На думку Дж. Меєра, П. Селовея, емоційний інтелект – це здатність спостерігати

власні емоції та емоції інших людей, розрізняти їх та використовувати цю інформацію для управління мисленням та поведінкою [4, с. 4]. В свою чергу, Д. Гоулмен розглядає емоційний інтелект як сукупність інтелектуальних та особистісних рис. Сюди можна віднести самотивацію, стійкість до розчарувань, контроль над емоційними спалахами, уміння відмовлятися від задовольень, регулювання настрою і уміння не давати переживанням заглушати здатність думати, співпереживати і надіятися [4, с. 4].

Використання арт-терапевтичних технік в навчально-виховному процесі з вчителями та дітьми має потенційно велику можливість для вирішення наведених вище завдань. Арт-терапія – це технологія створення та використання різних творів мистецтва з метою передачі почуттів, емоцій та інших проявів психіки людини; це інструмент для дослідження і гармонізації тих сторін внутрішнього світу людини, для вираження яких слова не підходять [2, с. 8].

Особливості використання арт-терапевтичних методів найбільше сприяють формуванню уміння усвідомлювати власний стан та дозволяють відреагувати емоції. Крім того, майже кожна людина (незалежно від свого віку, культурного досвіду чи соціального статусу) може брати участь в арт-терапевтичній роботі. Арт-терапія не вимагає особливих здібностей до образотворчої діяльності. Немає підстав для протипоказань до участі певних груп людей чи дітей в арт-терапевтичному процесі.

Арт-терапія – це засіб вільного самовираження і самопізнання. Художня творчість допомагає ідентифікувати й оцінити свої почуття, спогади, образи майбутнього, знайти час для відновлення життєвих сил і способів спілкування з самим собою. Це засіб невербального спілкування, що робить її особливо цінною для тих, кому складно словесно описати свої переживання. Символічна мова є однією з основ образотворчого мистецтва і допомагає точніше висловити свої переживання, по-новому поглянути на життєві проблеми та знайти шляхи до їх розв'язання.

Образотворча діяльність є потужним засобом зближення людей, своєрідним «мостом». Отже, арт-терапевтичні заняття активізують і збагачують комунікативні можливості особистості, сприяють орієнтації на міжособистісну взаємодію. Таким чином, покращення міжособистісних стосунків та підвищення адаптаційних можливостей – ще одна з можливостей арт-терапії.

Арт-терапія заснована на мобілізації творчого потенціалу особистості, дає високий позитивний емоційний заряд, формує активну життєву позицію, впевненість у своїх силах [1].

Роботи Л.Д. Лебедевої присвячені питанням використання арт-терапії в освіті, в них подається інше трактування поняття «терапія», не тільки як «лікування», але й як «догляд, піклування». Тому автор вважає можливим застосування арт-терапії педагогами, які не мають будь-якої спеціальної підготовки в галузі практичної психології, психотерапії та арт-терапії. Л.Д. Лебедева пише, що «словосполучення «арт-терапія» в науковому,

педагогічному розумінні означає піклування про емоційне самопочуття й психологічне здоров'я особистості, групи, колективу засобами художньої діяльності».

Експериментальне дослідження Л.Д. Лебедевої [3] засвідчило, що система арт-терапевтичних занять, як одна з інноваційних форм позакласної роботи, дозволяє розв'язати ряд наступних завдань:

- виховні – навчання коректному спілкуванню, співчуттю, взаєморозумінню та взаємопідтримці;
- корекційні – коректується образ «Я», покращується самооцінка, налагоджуються форми взаємодії з іншими людьми;
- психотерапевтичні – відчуття психологічного комфорту, захищеності, радості та успіху мобілізує цілющий потенціал емоцій.
- розвивальні – підвищується самооцінка, виникає віра у власні сили, почуття гідності та самоповаги.
- діагностичні – проявляється характер міжособистісних стосунків та реальне становище людини в колективі, виявляється психічний та емоційний стан людини.

На заняттях можна використовувати різноманітні матеріали: олівці, фломастери, крейда воскова та пастель, акварель, гуаш, папір різної фактури та кольору, нитки, глина, пісок, манка, ілюстрації, ножиці, клей тощо. Окремо слід виділити застосування на заняттях асоціативних метафоричних шарів та карт. Якщо асоціативні карти вже більш розповсюджені, то використання асоціативних кульок є новим. Форма кола, яка гармонізує, різноманітність матеріалу (каучук, скло, поролон тощо) та різнобарвність кольорів, які приваблюють, або навпаки визивають відторгнення. Метафоричні асоціативні карти – це карти із зображенням людей, тварин, сюжетів тощо. Запропоновані на них образи є метафорою цінностей, бажань або пов'язані асоціативно із внутрішнім досвідом. Важливий не закладений в зображенні сенс, а душевний відгук окремої людини на зображення. Причому, кожний може побачити й відчути щось своє. На одну й ту саму карту можливі різні відчуття. Отже, людина вчиться прислухатися до себе, відстежувати свої почуття та змінювати власний стан і досвід при роботі з метафоричними засобами. Через шар або карту людина вчиться управляти своїми емоціями. Обидва ці засоби (карти й кульки) мають великий потенціал в розвитку та гармонізації емоційної сфери.

В умовах школи заняття можна організовувати як з групою учнів або педагогів, так і з цілим класом. Це сприяє більш глибокому вивченню внутрішнього світу кожного та формуванню міцного, дружнього дитячого колективу в результаті спільної творчої діяльності. В практиці гарно зарекомендували себе в роботі з класним колективом методи, апробовані О.О. Деркач «Галактика класу», «Малюємо кола», «Намалюй мене» [2, с. 42-46]. При роботі з вчителями доцільно проводити зустрічі у кінці тижня або хоча б раз на місяць. Такі зустрічі допомагають стабілізувати емоційний стан, відчути

підтримку та наповнитися ресурсом. А головне – оволодіти навичками самопомогти в регуляції емоційного стану. Щасливий вчитель та щасливий учень – головна мета реформування школи.

Таким чином, виконуючи різноманітні арт-завдання, застосовуючи різноманітні матеріали, можна діагностувати, корегувати, виховувати, розвивати рефлексивну культуру, відчуття внутрішнього контролю та гармонії, а також навчити навичкам емоційної саморегуляції, самореалізації та успішної соціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л.С. Психология искусства. – М: Искусство, 1986. – 573 с.
2. Деркач О.О. Педагогіка творчості: Арт-терапія та казко-терапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу: навчально-методичний посібник. – Вінниця, ВДПУ, 2009. – 88 с.
3. Лебедева Л.Д. Арт-терапия в педагогике / Л.Д. Лебедева // Педагогика. – 2000. – № 9. – С. 27-34.
4. Мединська Ю.Я. Теоретичні підходи та практичні аспекти діагностики компетентності особистості у сфері емоцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/660/Medynska_Theoretical%20approaches.pdf?sequence=3&isAllowed=y&fbclid=IwAR3BzhIXd0DMKdf9AKOTObKI083gLm-SgGUEaC2ltOGmGwUxie2Qf9BYRY
5. Савлущинская Н.В., Павлова М.С. Теория и методика применения арт-педагогических технологий в работе с детьми /Н.В. Савлущинская, М.С. Павлова // Современные проблемы науки и образования. – 2016. – № 3.

Ю. Л. Колесниченко

Одеська академія неперервної освіти

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА ІНДИВІДУАЛЬНОЮ ОСВІТНЮЮ ТРАЄКТОРІЄЮ МЕТОДОМ ПЕДАГОГІЧНОГО КОУЧИНГУ

Актуальним стає завдання держави, суспільства і усіх соціальних інститутів щодо посилення уваги до інноваційного потенціалу особистості професіонала для створення нової системи особистісно-зорієнтованої освіти та втілювання нових стандартів освіти. Серед причин послаблення освітнього потенціалу в нашій державі вчені називають традиційну дидактичну парадигму навчання, орієнтовану на засвоєння об'єму знань, готових висновків науки і способів дій.

Сучасна педагогіка вже сьогодні потребує не простого вчителя, а професіонала з інноваційним потенціалом особистості. Формування професіонала з інноваційним потенціалом особистості неможливе без інтеграції академічних та практичних знань педагогіки і психології, та особистісних якостей педагога, особа якого відіграє головну роль у житті учня. Кожний педагог має своє особисте

життя, планує своє майбутнє і робить це у відповідності до своїх домінуючих потреб та цінностей.

Сьогодні однією з найважливіших умов втілення нових освітніх стандартів є особистісно-професійне зростання педагогів. Високий професійний рівень педагога дозволяє йому володіти груповою динамікою колективу учнів та реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію.

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план [1, с.8,9].

Інноваційний потенціал особистості педагога передбачає сучасну та адаптивну поведінкову стратегію спрямовану на самореалізацію та саморозвиток. Успішна поведінкова стратегія педагога спрямована на досягнення динамічної мети, що відповідає потребам учнівського колективу в цілому, а також і кожному учню окремо, однак, слід підкреслити відповідність загальній меті колективу колег. Успішна поведінкова стратегія базується на задоволенні ресурсів особистості педагога, таких як час, матеріальна база, внутрішні сили, статусність професійного оточення та передбачає партнерські взаємноповажні відносини у тріаді «учні – батьки – вчителі», розширюючи тим самим варіативний ряд помічників-партнерів у досягненні мети. Однак, розкриття інноваційного потенціалу особистості залежить лише від вмотивованості педагога [2, с. 1].

На початку ХХІ ст. у світі з'явилася ще одна професія, призначення якої – сприяти людині в досягненні її життєвих цілей, розвитку та успіху, – коучинг (англ. coaching – процес, під час якого людина або група людей навчаються й одержують навички, необхідні для їхньої підтримки). Дослівний переклад слова «коучинг» – «тренерство». Коуч – це тренер, здатний зробити з людини чемпіона, тобто мова йде про виховання переможців.

Усім нам у житті доводиться бути у ролі: наставника, тренера або музи, що надихає («дитина», «мати», «батько», «учитель», «викладач»), – тобто бути коучем. Але залежно від професійної спрямованості та цілеспрямованості коучі, як і зазначені ролі, користуються зовсім іншими списками цілей.

На думку Тімоті Голві, коучинг – це метод розкриття потенціалу людини для максимізації власної продуктивності й ефективності [3, с.264]. Однак це більше, ніж метод, це – спосіб мислення. Основне завдання коучингу – не навчитися чомусь, а стимулювати самонавчання, щоб в процесі діяльності людина змогла сама знаходити і отримувати необхідні знання. Впедагогічному коучингу, учасник освітнього процесу сам формулює свої цілі і критерії досягнення, стратегії і кроки, зіставляючи їх з цілями начального закладу.

Томас Дж. Леонард (Thomas J. Leonard) – засновник Університету коучів (Coach University – www.coachu.com), Міжнародної Федерації Коучів, Міжнародної асоціації сертифікованих коучів (International Association of Certified Coaches – IAC) і проекту Coachville.com [4, с.168].

Основна ціль коучингу в освітньому процесі – розкриття внутрішнього потенціалу особистості здобувача освіти для максимізації власної продуктивності й ефективності.

Критерії цілей коучингу в освітньому процесі.

1. Позитивно сформульовані.
2. Конкретні, тобто детально і чітко сформульовані.
3. Чи адекватна дійсності.
4. Чи реальна, тобто відповідає умовам і обставинам здобувача освіти, об'єктивній реальності і здоровому глузду.
5. Чи відповідає цінностям, тобто цінна, важлива для здобувача освіти.
6. Екологічна, тобто не шкодить здобувачу освіти і навколишньому світу.
7. Визначено в часі, має чіткі часові рамки початку реалізації та закінчення.
8. У зоні відповідальності здобувача освіти, тобто керована здобувачем освіти від початку і до кінця.
9. Особиста.
10. Виміряна особистими критеріями.

Для досягнення поставлених цілей вирішуються наступні завдання:

- розвиток особистості здобувача освіти через акцентування відповідальності кожного з учасників;
- реалізація принципу дитиноцентризму (орієнтованування на дитину);
- реалізація компетентнісного підходу у здобувачів освіти;
- створення умов спрямованих на ефективну організацію процесу пошуку вчителем та учнем шляхів досягнення важливих для них цілей і вибору оптимального темпу просування;
- впровадження інноваційної методики і техніки коучингу.

У забезпеченні якості впровадження Концепції Нової української школи вчитель повинен володіти множинними ролями ренера:

- Наставник.
- Фасилітатор.
- Лідер.
- Консультант.
- Менеджер.

Всі ці ролі об'єднує метод педагогічного коучингу. Справедливо буде відзначити, що ідеї коучингу в більшості своїй проголошував ще Сократ, але його філософія не знайшла належного розуміння в суспільстві. «Я не можу нікого нічому навчити, я тільки можу змусити думати». Сократ (470-399 до н.е.).

У коучинговому процесі здобувач освіти фокусується на навичках, необхідних для успіху і підвищення власних результатів. Рішення зазвичай знаходяться з прихованих ресурсів здобувача освіти: коучі знаходять підтвердження унікальності і високого потенціалу їх клієнтів, вірять в їх творчість і винахідливість. Педагогічний коуч забезпечує підтримку для розвитку вже наявних у здобувача освіти ресурсів, здібностей і творчих сил.

Таким чином, маємо низку послідовних дій, які в результаті формують портрет ідеального образу для здобувача освіти, якій він сам для себе створив у продовж супроводу коуча (визначив для себе напрямок, в якому він буде самостійно рухатися на даному етапі і самостійно створює собі план дій, алгоритм досягнення мети у супроводі коуча). Алгоритм можливо створити за допомогою моделі коучингу, враховуючи індивідуальність запита здобувача освіти [5].

Основна процедура коучингу – діалог, задавання ефективних питань та уважне вислуховування відповідей. Під час цього діалогу відбувається повне розкриття потенціалу учасника освітнього процесу, підвищується його мотивація, і він самостійно приходить до важливого для себе рішення і реалізує намічений шлях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон «Про освіту» від 05.09.2017 N 2145-VIII стаття 1.пункт 8,9.
2. Колесниченко Ю. Л. «Інноваційний потенціал особистості професіонала» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ppko.odessaedu.net/uk/article/innovatsiinii-potentsial-osobistosti-profesionala.html>
3. Голви Т. «Максимальная самореализация: работа как внутренняя игра» / Т. Голви ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. –264 с.
4. Уитмор Джон. Тренировка высокой эффективности. М.: МАКУБ, 2005 –168с.
5. Колесниченко Ю. Л. Педагогічний коучинг як метод формування компетентнісного підходу, ключових компетентностей учасників освітнього процесу в умовах концепції «Нової української школи». // Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: III-ї Всеукраїнська Інтернет-конференції 19 квітня 2018 р. м. Київ / за ред. В.В. Сидоренко, Н.В. Любченко. К.: ЦППО, 2018. 50 с.

Т. О. Кузьмич

Херсонська академія неперервної
освіти (м. Херсон)

МЕДІАОСВІТА ЯК ІННОВАЦІЯ: СТВОРЕННЯ СПЕЦКУРСІВ З МЕДІАОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

Основними завданнями медіаосвіти є підготовка нового покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації; наuczіння

підлітків розуміти її, опановувати способи спілкування на основі невербальних форм [3]. Одна з найбільш необхідних, на наш погляд, форм організації роботи з учнями, що забезпечує досягнення зазначених цілей, є інтеграція медіаосвіти в освітній процес – створення спецкурсів з медіаосвітнім компонентом або з елементами кінопедагогіки [1, с.486].

В умовах розбудови Української держави особлива роль належить Учителю. У системі професійної підготовки майбутнього вчителя, на початкових етапах його залучення до педагогічної праці, існує особливо велика потреба в поглибленні теоретичної та практичної підготовки до творчої професійної діяльності, в озброєнні майбутніх учителів технологією орієнтації навчально-виховного процесу на розвиток творчих можливостей учня. Важливо, якщо така підготовка майбутніх педагогів починається зі шкільної лави. Реалізації такої важливої місії сприятиме викладання в освітніх закладах різних типів спецкурсів та факультативних курсів гуманітарного, педагогічного напрямку.

Актуальність елективного спецкурсу з елементами кінопедагогіки для учнів 10 (11) класів закладів загальної середньої освіти «Освітнянська спадщина В.О.Сухомлинського» (автори – професор Є.П.Голобородько, Т.О. Кузьміч) визначається в інтегративному поєднанні педагогічних та медіаосвітніх знань як ефективного засобу розвитку творчої, духовно-моральної, самостійно і критично мислячої особистості, з позитивним світосприйняттям, яка усвідомлює свою земну місію у вихованні дітей.

Об'єктом вивчення елективного спецкурсу є життя і творча спадщина В.О.Сухомлинського у світовому та українському контексті. *Мета* вивчення курсу – орієнтація педагогів та учнів на пріоритет виховуючого навчання; формування медіаосвітньої компетентності учнів, розвиток їх етико-естетичної свідомості і творчої індивідуальності та сприяння успішній соціалізації учнів на соціокультурному матеріалі.

Одним із основних *завдань* вивчення спецкурсу є формування навичок аналізу медіатекстів, сприяння розвитку креативних практичних умінь на матеріалі медіа (зокрема, кінопедагогіки). У підсумку учні мають отримати репрезентативні уявлення про різносторонній характер особистості В.О. Сухомлинського, ноосферне значення його педагогічної творчості; поширювати великі ідеї відомого педагога, використовуючи сучасні медійні засоби: уміти інтерпретувати медіатекст кіно (аналізувати цілі автора, усно і письмово обговорювати характери персонажів і розвиток сюжету, зв'язати його зі своїм досвідом і досвідом інших), декодувати медіатекст, робити монтаж; реагувати на твір (написати інтерв'ю, міні-сценарій, есе); створити відеоролик, презентацію, фотоколаж; розуміти культурну спадщину (бачити особисту, історичну, національну, всесвітню перспективу). Кожне заняття авторського спецкурсу має розділ «Кінопедагогіка», який передбачає практичні завдання з різними видами кінотекстів, що формує в учнів медіакомпетентність, наприклад:

✓ Переглянути фрагмент фільму «Серце віддаю дітям». Чому тема патріотизму, громадянськості є провідною для В.О.Сухомлинського? За допомогою чого педагог торкається до серця кожної дитини, формуючи патріотичні та громадянські цінності?

✓ Скласти сценарій радіопередачі, присвяченої проблемам етико-естетичного виховання сучасного школяра; взяти інтерв'ю у педагогів, батьків, учнів.

✓ Переглянути фрагмент фільму «Серце віддаю дітям». Чому уроки мислення, за В.О. Сухомлинським, є основою формування творчої особистості? Зробити монтаж відеокadrів, у яких демонструється красномовство відомого педагога.

✓ В архіві вітчизняного кінематографа знайти фільми (3-4), в яких представлені духовні ідеали попередніх поколінь. Зробити монтаж відповідних кадрів. У відеотексті дати відповідь на питання: «Які ідеали попередніх поколінь ми повинні зберегти? Які орієнтири в сучасності дають нам ідеали В.О. Сухомлинського?»

✓ Переглянути відеофільм «Школа під блакитним небом» (реж. Т.Ульянич). Визначить місію Українського коледжу ім. В.О.Сухомлинського (м. Київ). Які ідеї педагога з Павлиша знайшли своє відображення у педагогічній діяльності відомого навчального закладу України?

✓ Створити відеоролик «Читайте Сухомлинського!».

Практична робота націлює учнів на діяльнісний характер засвоєння знань, передбачає творчість та самостійність у роботі. Результати практичної роботи та матеріали з розділу «Кінопедагогіка» мають бути представлені на заняттях.

Сьогодні перед педагогами відкривається перспектива використання благотворних освітніх можливостей у розвитку інтелекту і емоцій на основі аудіовізуальної та медіакультури на матеріалі вітчизняної культури різних видів мислення, художньо-творчої діяльності, сприйняття, навичок інтерпретації, естетичної оцінки різноманітних медіатекстів [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онкович Г.В. Медіаосвіта як навчальна дисципліна. *Вища освіта України*. Дод. 4, т. 23. 2010. С. 483–493.
2. Програма спеціального курсу для середньої загальноосвітньої школи. *Медіа-освіта в Україні*. Уклад.: О.Дітчук, Б.В.Поташник, Н.Б.Габор. URL: <http://mediakrytyka.franko.lviv.ua> (дата звернення: 02.05.2019).
3. Уилсон, К., Гризл, Э. и др. Медийная и информационная грамотность: программа обучения педагогов. Париж: ЮНЕСКО, 2012. 198 с. URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214706.pdf>. (дата звернення: 02.05.2019).

В. В. Майорський

Чорноморської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1
Чорноморської міської ради Одеської області

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОНЯТЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРАВознавства УЧНІВ ПРОФІЛЬНИХ КЛАСІВ

Поняття як один із найважливіших компонентів системи наукових знань є ядром, навколо якого формуються ці знання. Вони виступають однією з форм мислення, що відображає істотні властивості предметів та явищ об'єктивної дійсності, загальні взаємозв'язки між ними у вигляді цілісної сукупності ознак [1, с. 368].

Опанування поняттями відбувається в процесі засвоєння учнями основ різних наук, у тому числі й правознавства. Зміст шкільного правознавства передбачає осмислення учнями внутрішньої сутності фактів, а отже, оволодіння системою наукових понять, висновків, зв'язків, державно-правових закономірностей.

Особливістю правознавства є наявність значного теоретичного матеріалу та понять як його структурних одиниць. Юридичній науці притаманна упорядкована система взаємопов'язаних понять і категорій, що визначаються предметом цієї науки та забезпечують логіко-юридичну організацію знань у сфері держави і права [3, с. 3-4].

Теоретичний компонент шкільного правознавства охоплює категорії, правові поняття, терміни, судження, умовиводи, закономірності, тенденції та причиново-наслідкові зв'язки. При цьому основними у цій структурі залишаються поняття, адже оперування ними уможливорює формулювання висновків і узагальнень, встановлення закономірностей і зв'язків, аналіз теорії та концепції [5].

Правові поняття – це логічно оформлені загальні думки щодо класу юридичних явищ. Вони надають усвідомлене, систематизоване знання про зв'язки та співвідношення явищ і процесів, є однією з форм відображення світу в свідомості людини, за допомогою якої засвоюється сутність правових явищ і процесів, узагальнюються їх суттєві сторони та ознаки [2, с. 26].

Понятійний апарат правознавства відображає факти державно-правової дійсності, що об'єктивно існують у їхніх істотних властивостях (ознаках), зв'язках та відношеннях. Вони є осередком юридичних знань, результатом узагальнення найважливіших ознак правових явищ та пізнання шляхом проникнення в їх сутність [5].

Проблема формування понятійного апарату учнів у процесі навчання правознавства набуває особливої важливості, адже вивчення правознавства як навчального предмета розпочинається лише у 9 класі. Крім того, засвоєння правових понять викликає певні труднощі в учнів в силу специфіки правової науки.

Формування понятійного апарату учнів проходить три рівні: перший – це засвоєння інформації (пошук і знаходження відповіді на запитання «що таке»), другий – це застосування учнем поняття в типовій (знайомій йому) ситуації, а третій передбачає творче застосування знань учнем у новій навчальній діяльності. Зазначимо, що зусилля вчителя мають спрямовуватися на досягнення цього рівня опанування учнями поняттями.

Глибоке засвоєння учнями профільного класу понятійного апарату предмета «Правознавство» потребує врахування вчителем певних умов. На нашу думку, до них можна віднести такі:

1) система понять має утворювати так званий структурний скелет знань із тієї чи іншої теми, розділу та з правознавства як навчального предмета в цілому. Адже кожне поняття не ізольоване, а знаходиться в певному зв'язку з іншими. Наприклад, поняття «громадянство» та «права людини» пов'язані з правовим статусом особи та є його центральними елементами, судочинство виступає формою здійснення правосуддя, вибори й референдум – це форми безпосередньої демократії тощо;

2) для ефективного засвоєння учнями правових понять важлива реалізація на уроках у профільному класі внутрішньопредметних зв'язків між предметами «Основи правознавства» (9 клас) та «Правознавство (профільний рівень)» (10-11 класи);

3) низка понять, що вивчаються в розділі «Конституційне право України» вже відома учням, наприклад, із ЗМІ. Серед них ті, що позначають органи державної влади України, місцевого самоврядування, пов'язані з виборчим процесом, реалізацією і захистом прав ті свобод людини тощо. Завданням учителя є спрямувати діяльність учнів саме на засвоєння юридичного (а не публіцистичного чи побутового) змісту таких понять;

4) переважна більшість понять закріплена в положеннях конституційного законодавства, що вимагає від учителя організації систематичної роботи учнів з фрагментами нормативно-правових актів. Наприклад, опанування учнями такими поняттями як «адвокатура», «прокуратура», «територіальна громада», «місцева державна адміністрація» та ін. передбачає опрацювання ними окремих статей відповідних законів та Конституції України;

5) правовим поняттям притаманний постійний розвиток, коректування й наповнення новим змістом. Особливо це стосується конституційного права. Тому вчитель має постійно тримати в полі зору зміни в законодавстві для того, щоб учні засвоювали й оперували поняттями чинних нормативно-правових актів та міжнародних договорів;

6) формування правових понять потребує врахування вчителем психологічних особливостей учнів. При цьому прийоми роботи учнів із поняттями можуть виступати методами не тільки діагностування, а й розвиваючого навчання учнів [4, с. 94-95];

7) здатність старшокласників логічно міркувати, критично мислити (застосовувати навички аналізу й синтезу), абстрагувати, порівнювати, узагальнювати є підґрунтям ефективного формування їхнього понятійного апарату такого складного в теоретичному плані предмета як правознавство.

Отже, опанування учнем поняттям означає, що він знає його зміст, обсяг і зв'язки з іншими поняттями та вміє застосовувати в навчальній діяльності – визначати теоретичні поняття для аналізу й пояснення правових явищ і процесів, співвідносити й порівнювати правові поняття, аналізувати діяння учасників правовідносин на основі правових понять тощо. Тому важливою умовою успішного засвоєння поняття є така діяльність учнів, коли поняття формується у процесі його практичного застосування [1, с. 368].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – 2-ге вид., допов. й виправ. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Осмоловський С. О. Загальнодидактичні основи викладання курсу «Основи правознавства» / С. О. Осмоловський // Конституція України і основи правознавства в школі : книга для вчителя. – К. : Український центр правничих студій, 1999. – С. 19–29.
3. Панов М. І. Проблеми методології формування категоріально-понятійного апарату юридичної науки / М. І. Панов // Проблеми законності : зб. наук. пр. Вип. 126 / відп. ред. В. Я. Тацій; Національний юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2014. – 224 с.
4. Певцова Е. А. Теория и методика обучения праву: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. 400 с.
5. Рябовол Л. Т. Понятійний апарат шкільних курсів правознавства: загальна характеристика та особливості [Електронний ресурс] / Л. Т. Рябовол // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2012. – № 64. – С. 134–139. – Режим доступу: <http://www.nniif.org.ua/File/12rltpas.pdf>, вільний. – Назва з екрана.

О. Г. Максютіна

Одеська ЗОШ № 38 (м.Одеса)

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКОЛІ З ВИКЛАДАННЯМ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Ключові компетентності, створення та розвиток яких передбачено для формування конкурентоспроможного мовця, особливо потрібні учням, рідною мовою яких не є українська. Це стосується не лише російськомовних дітей, а й представників інших народів – вихідців з азійських країн, країн Кавказу, Сходу тощо.

Останнім часом спостерігається зростання частки таких учнів у школах Одеси: діти не народилися в Україні, не вивчали мови в початкових класах, ростуть переважно в рідномовному середовищі, спілкуються з однокласниками, ровесниками російською. Більшість батьків, що на побутовому рівні послуговуються також російською, усе ж розуміють необхідність вивчення української мови, досягнення оптимального рівня володіння українською як для себе, так і для дітей. Прийняття нового Закону про мову, що зобов'язує працівників багатьох сфер, зокрема сфери послуг, володіти українською, особливо сприяє бажанню опанувати мову родиною. Це є підставою для вчителів української мови шукати інноваційні форми роботи саме в напрямку спільної роботи як учнів, так і батьків для вивчення державної мови.

Одна з проблем спільного (групового) навчання – досягти оптимального поєднання стандартів знань та компетентностей, не віддати переваги, наприклад, формуванню вміння комунікувати, працювати в команді за ситуації недостатнього рівня знань з мови, що часто відбувається в класах (групах) зі значною кількістю недостатньо навчених дітей. Тут, на нашу думку, стануть у пригоді інтерактивні електронні засоби навчання.

Сучасний учитель – мовник у практиці широко й творчо використовує навчальні додатки, серед яких є дуже зручні для групової роботи, інтерактивного співнавчання, взаємонавчання, плідної співпраці. Це Кластайм, Едмодо та безліч інших. Використання певного додатку, форми застосування відеоконтенту – справа творчого стилю та особистісної педагогічної «техніки» кожного вчителя, бо відповідно до рівня навченості й сформованості вмінь учнів потрібно сформувати методичний інструментарій для уроків.

Залучення дітей до створення навчального контенту на основі визначення освітніх потреб – один з таких засобів сучасного навчального процесу. Наприклад, організація силами учнів «Щоденного клубу українського слова» з онлайн-підтримкою. Суть проекту: поетапне створення в школі умов, що стимулюють щоденне спілкування українською мовою (мовні флешмоби, ігри, прийоми мовного «перемикання» на перервах, мовні «Гайд-трибуни» в холі винятково українською тощо). Кожен етап обговорюється на онлайн-ресурсі (сайті), завантажуються повідомлення про флешмоби. Реалізовується з метою створити в дітях бажання знати мову, дати можливість проявити мовні здібності та включити вивчення мови в продуктивний для учнів час.

Можливість проявити себе, стати вчителем для ровесників, винахідником, членом команди виникає в учнів під час створення шкільного сайту – майданчика потрібного й упорядкованого контенту для вивчення української мови. Цей проект створений в основному для учнів школи, частково для вчителів і має заохотити російськомовних дітей вивчати мову й спілкуватися нею не на рівні споживачів мовно-літературних знань, а на рівні створювачів таких знань та умінь їх уживати як у процесі навчання в школі, так і в реальному житті. Учні збирають, створюють електронний контент, після експертизи вчителя

оцифровують інші види контенту, рубрикують за принципом «Зрозумів сам – поясни іншому» (автор – учень) чи «Допоможіть, будь ласка, зрозуміти...» (автор – група учнів з координатором чи без нього) за бажанням учнів 8-11 класів. Використання контенту учнями (індивідуальне навчання, змагання на кращий власний відеоконтент, викладений у youtube, кооперативне навчання, створення мовних ігор тощо) допомагає зробити мову частиною життя й діяльності учнів, увести її до сфери особистісних інтересів дітей, зробити мову засобом реалізації особистісних можливостей у суспільстві, принаймні шкільному.

Мовні, мовленнєві й життєві компетентності формує створення проєктів у вигляді учнівських електронних газет (журналів) за відповідною темою з розвитку мовлення. Наприклад, у 8 класі за темою «Твір-опис місцевості з елементами опису пам'яток культури» створюється електронний альбом «Архітектурна музика Одеси». Кожна сторінка – результат проєктної роботи в парі за планом:

- А. Пам'ятка на карті Одеси (карти Google).
- Б. Історична довідка про пам'ятку.
- В. Фотоілюстрації (умова – власні)
- Г. Міні-словник термінів архітектурного стилю пам'ятки.
- Д. Опис пам'ятки в оригінальній формі.
- Е. Музичний бекграунд до опису.

Груповою роботою є створення тематичних електронних словників для лексичної підтримки учнів, для яких слов'янські мови не є рідними. Це ситуативні блоки («На вулиці», «В установі», «У лікарні» тощо), професійні блоки (торгівля, транспорт, сфера послуг) з добorem слів, зворотів, речень українською.

Мовники, які працюють з учнями, що володіють мовою на низькому рівні, добре знайомі з проблемою, коли діти взагалі не беруть участі в роботі, пов'язаній з мовленням, через сором чи страх глузування навіть у найсприятливіших колективах. У таких випадках зручно використати таку форму роботи, як сімейний відеопроєкт: з учнями обговорюється життєва ситуація, зі складеного електронного словника добираються необхідні рекомендовані слова. Удома учень з батьками розігрує ситуацію українською мовою, записує відеоролик за допомогою будь-якої програми в смартфоні, відправляє ролик у Вайбер. Учителю перевіряє результат, коментує.

Цифрове навчання, як і будь – яке інше, має задовольняти реальні потреби учнів, тоді воно розвиватиметься в органічний елемент навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лященко М. Формування мовленнєвої компетенції засобами використання комп'ютерних та мультимедійних технологій на уроках української мови / М. Лященко // Українська мова та література. – Київ: Шкільний світ. 2011. – №696. – с.7-11

2. Ракільна С. Комунікативні компетенції учнів на уроках мови та літератури / С. Ракільна // Вивчаємо українську мову та літературу. 2007. – № 34. – с.2-6.
3. Руденко О. Життєва компетенція учнів у вимірі освітніх інновацій / О. Руденко // Вивчаємо українську мову та літературу. 2007. – № 24. – с.2-10.

Г. А. Могильницька

«Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ ОНОВЛЕННЯ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сприяти досягненню стратегічної мети Нової української школи покликаний компетентісний підхід до навчання. Думається, що ні серед науковців, ні серед учителів-практиків не знайдеться жодного, хто не погодився б із думкою, що наріжним каменем, інтелектуальним контекстом формування будь-яких компетентностей є знання, які необхідні як для діяльності (в тому числі й мислительної, й професійно-практичної, й креативно-перетворювальної), так і для формування особистісних цінностей і ставлень.

Сьогодні проблема забезпечення учнів осмисленими і сталими знаннями особливо актуалізується необхідністю приділення все більшої уваги інтелектуальному, діяльнісному та аксіологічному аспекту навчання, а отже й необхідністю скорочення навчального часу на засвоєння мовного компоненту. Розв'язок проблеми, на нашу думку, лежить у сприйнятті шкільної лінгвістики як цілісної системи, всі компоненти якої мають бути логічно пов'язані й чітко взаємозалежні між собою.

Якщо врахувати, що, згідно з теорією систем Людвіга фон Берталанфі в основі функціонування будь-якої системи лежить принцип цілепокладання, що вона функціонує не для існування, а існує для функціонування, спрямованого для досягнення певних цілей [2], то не важко помітити, що саме цей принцип цілепокладання закладено в концепції Нової української школи [7, с. 25-29]: система мовної інформації «функціонує не для існування» (щоб учень її завчив і зберіг у пам'яті), а «існує задля функціонування» (щоб учень умів оперувати нею в різних життєвих ситуаціях на компетентісному рівні).

Окремі з цих аспектів, безперечно, присутні в мовному компоненті програми з української мови. Але система є ефективною, спроможною забезпечити досягнення цілей свого існування лише тоді, коли всі аспекти системного підходу забезпечуються в комплексі, і, напевне, найголовнішою умовою ефективності системи є саме взаємозв'язки і взаємодія між усіма компонентами цієї системи, вдосконалення способів цієї взаємодії [1].

Ми розробляємо безліч методик, безліч технологій мовної освіти, публікуємо сотні розробок вірцевих уроків. Та в жодній із них не зустрінеш того,

що складає суть, основу будь-якої системи: взаємозв'язків та способів взаємодії між різними темами програми – якраз того, що заставляє систему працювати саму на себе й на досягнення цілей свого існування.

Принцип системності якраз тим і відрізняється від традиційних уявлень, що доводить: ціле – не є рівним сумі його складових. Іншими словами: хоч яким ефективним був би кожен окремий компонент системи, це жодною мірою не буде запорукою ефективності всієї системи. Бо ефективне функціонування системи залежить не тільки й не стільки від того, наскільки ефективно працює кожен із її «вузлів» сам по собі, а від того, як ці «вузли» припасовані один до одного, наскільки ефективно взаємодіють один з одним в досягненні спільної цілі.

Отже, на відміну від традиційного підходу до дослідження будь-якого явища, що передбачає аналіз (розчленування) того, що належить дослідити, системний підхід пропонує, перш за все, уявити те ціле (систему), компонентом якого є досліджуване явище (об'єкт), виявити особливості цього цілого та цілі його функціонування, а далі розглядати кожен досліджуваний компонент як частину цього цілого: його роль і місце у функціонуванні системи та в досягненні мети, заради якої вона функціонує.

Тобто, уводячи в програму будь-яку лінгвістичну тему як компонент системи лінгвістичної освіти, ми повинні бачити, як її матеріал взаємодіє з матеріалом інших тем, де, як і які саме елементи знання, отриманого сьогодні, допоможуть в опануванні майбутніми знаннями. Це забезпечує і розумовий розвиток, і осмислені знання, і значну економію навчального часу.

Щоб не бути голослівною, проілюструю свої міркування конкретним матеріалом програми 5-го класу, бо саме в 5 класі закладається фундамент і майбутніх мовних знань, й інтересу до вивчення предмета.

Так, наприклад, на запитання: «Для чого ви вивчаєте у 5 класі типи словосполучень?», далеко не кожен з учителів, та мабуть і не тільки учителів зможе відповісти. Але ж усі ми знаємо, що знання, які не мають застосування, стають мертвим баластом і лише відбивають охоту навчатися.

Але якби в програмі було записано: «Типи словосполучень. Запитання в словосполученнях різних типів», то наш учень (та й учитель...) твердо знав би, що дорога через болото – це дорога яка?, а не через що?; а бажання жити – не бажання що робити?, а бажання яке?

Таких моментів безліч. Наприклад, знайомство із синтаксисом у 5 класі починається вивченням словосполучення. Але ж люди при спілкуванні говорять все ж таки реченнями, а не словосполученнями. То який же сенс виривати словосполучення із середовища, в якому воно тільки і може функціонувати в мовленні?

Розпочавши вивчення синтаксису у 5 класі з речення, з'ясувавши, які речення бувають за метою висловлювання та за емоційним забарвленням, уявивши, що таке граматична основа та навчивши учнів визначати її, проводимо урок повторення непоширених та поширених речень, мета якого навчити учнів

поширювати речення та ставити запитання від підмета і присудка непоширеного речення до слів, якими ці речення були поширені дітьми, і саме тут – природне місце для розмови про словосполучення, головне й підпорядковане слово в них, про типи словосполучень та запитання, які ставляться в словосполученнях різних типів. Далі залишається лише сказати, що всі залежні слова, хоч в яке словосполучення вони б входили, є другорядними членами, записати їхні назви та запитання до кожного з них – і діти самі, охоче й весело будуть робити отой (в ряді випадків дуже непростий) розбір за членами речення, навіть не помітивши, яким складним матеріалом опанували власне заввиграшки. При чому – не «теорію» пристосовували до практики, а від практичних вправ доходили до теоретичних узагальнень. А це вже рівень, що наближається до компетентнісного. Й досягається він захопливою мандрівкою за «чарівним клубочком системи», що котиться від одного її компонента до іншого й щораз відкриває щось нове, але вже до певної міри знайоме.

То який же сенс вивчати двічі одне й те саме: спершу в словосполученні, неприродньо ізольованому від речення, а потім без належного опертя на вже вивчене, – у реченні? Чи ж не логічніше одразу з'ясувати, що підмет і присудок як граматична основа і змістовий центр речення безпосередньо або опосередковано підпорядковують собі всі інші слова поширеного речення (другорядні члени), утворюючи з ними словосполучення, з'ясувати, які члени речення можуть вступати в словосполучення тільки з предметом (іменникові), а які тільки з присудком (дієслівні), щоб у подальшому, коли учням доведеться розпізнавати односкладні речення й двоскладні неповні, у них речення: *Соловейко у саду, перепілка в житі* не виходило називним, а *Будинок навпроти* двоскладним неповним.

Дивує мене, чому при такій увазі до комунікативного аспекту навчання мови в жодному розділі програми не передбачено умінь учнів конструювати питальні речення з допомогою питальних слів, хоч саме цей спосіб формулювання запитань є найпродуктивнішим, хоч засвоєння учнями цих слів дає значну економію в часі і при вивченні обставин, і при вивченні займенників та прислівників у 6 та 7 класах, і при вивченні складнопідрядних речень у 9 класі, якщо, звісно, вчитель не забуде, а підручник час від часу нагадуватиме йому, що слова ці вчилися не лише для складання питальних речень, а для застосування цих знань у цілому ряді інших мовних ситуацій.

Приклади можна наводити десятками, і справа зовсім не в програмі, тобто не в тому, хороша вона чи погана. Нинішня Програма з мови – то титанічна праця. І вона має безліч позитивних якостей. Справа в методі, в підході до вивчення саме мовного компоненту, який залишається аналітичним, наслідком чого є невинуватана затрата часу та цілковита відсутність в учнів уявлення про мову як цілісну науку зі своєю внутрішньою логікою взаємодії її складових.

Мова йде, перш за все, про те, щоб приступаючи до складання програми – цього «путівника», за яким учитель з учнями буде рухатись, вивчаючи шкільний

курс української мови, ми бачили не окремі відтинки цього шляху, а весь маршрут, повністю й чітко усвідомлювали, що із здобутого ними на «відтинку № 1», знадобиться на «відтинку № 2», «5» чи «10».

Адже системний підхід, як уже було сказано, саме тим і відрізняється від аналітичного, що ґрунтується не на розгляді особливостей ізольовано взятих частин, а на осягненні цілого у взаємозалежності й взаємодії цих частин та приведення цієї взаємодії до максимальної ефективності [5, с. 55].

Думається, що у 5 класі на мовний компонент потрібно виділити на 3-4 години більше, ніж пропоновано нині діючою програмою.

Адже саме тут закладається фундамент мовних знань, формується (чи, вірніше, повинне формуватися) уявлення про мову як цілісну систему та зацікавлення предметом. При пропонованому підході ці години в наступних класах компенсуються сторицею.

Системний підхід до навчання мови не тільки забезпечує осмислене ґрунтовне її знання та розумовий розвиток дитини, а й дає велику економію навчального часу. І (що, можливо, найголовніше) – створює для кожної дитини ситуацію успіху, віри в свої інтелектуальні можливості, бо в кожній новій темі учень бачить щось уже відоме, що можна застосувати при відкритті нового. Потрібно тільки набратися сміливості й відійти від практики міняти мовний компонент програми шляхом уведення чи викидання тих або інших тем, залишаючи без змін сам принцип структурування мовного матеріалу, а побачити на решті роль і місце кожного мовного явища як компонента стрункої системи у його взаємозв'язку і взаємодії з іншими явищами і фактами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьев В. Г. Общество: системность и управление. – М. : Политиздат, 1981. – 432 с.
2. Берталанфи Л. Фон. История и статус общей теории систем // «Системные исследования: ежегодник. – М. : Наука, 2010. – С. 20-37.
3. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетенції / К. А. Дмитренко, М. О. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. – Харків : Основа, 2018. – 118 с.
4. Зинченко В. Г. Методы изучения литературы. Системный подход / В. Г. Зинченко, В. Г. Зусман, З. И. Кирнозе. – М. : Флинта, 2002. – 200 с.
5. Їжа М. М. Організаційно-правові основи державного управління / М. М. Їжа, Т. І. Пархоменко, Я. О. Різнікова. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. – С. 53-64.
6. Каган М. С. Системный подход и гуманитарное знание / М. С. Каган. – М., 1991.
7. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016 – 64 с.
8. Закон України про освіту від 05.09.2017 р. № 2145-VIII – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/2149-19>.
9. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392 (зі змінами,

внесеними Постановою КМУ від 07.08.2013 р. (Електронний ресурс). Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/1392-2011-%20Do%20BF>.

Б. М. Одайник

Приватний заклад «Морський інститут
післядипломної освіти імені контр-
адмірала Федора Федоровича
Ушакова» (м.Херсон)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МОРСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІКТ

У сучасному світі підготовка кваліфікованого фахівця належить до числа актуальних психолого-педагогічних проблем освіти. Особливо це стосується фахівців, які працюють на міжнародному ринку праці, у тому числі випускників морських закладів вищої освіти. Діяльність фахівця морської галузі пов'язана із застосуванням знань та вмінь у галузі експлуатації, діагностування та прогнозування ресурсів сучасної морської техніки, організації її безпечного та ефективного використання тощо.

В умовах розвитку системи освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір необхідно спрямувати освітній процес не тільки на засвоєння базових знань, а й на набуття умінь самостійно засвоювати нові знання та інформацію протягом усього життя й ефективно використовувати їх на практиці. Тому перехід до освіти нового формату, в основі якої лежить компетентнісний підхід, передбачає використання нових принципів та методів професійного навчання.

Професійна компетентність – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [1, с. 333]. Концепція компетентісного підходу до професійного зростання є основоположною в світовій та українській освіті.

Компетентнісний підхід в професійній освіті полягає в оволодінні і розвитку у студентів набору ключових компетенцій, що визначають його успішну адаптацію в суспільстві і професії. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування професійної компетентності майбутніх моряків засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з урахуванням вимог світових стандартів і ринку праці.

Компетентнісний підхід орієнтується на кінцевий результат освітнього процесу, спрямовується на формування у майбутнього фахівця готовності ефективно використовувати потенційні можливості та зовнішні ресурси для досягнення поставленої мети [4]. Компетенції включають окрім суто професійних знань і умінь, що характеризують кваліфікацію, такі якості, як ініціатива,

співпраця, здібність до праці в групі, комунікативні здібності, уміння вчитися, оцінювати, логічно мислити, відбирати і використовувати інформацію, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в своїй професійній діяльності. Відповідно до розвитку інформаційного суспільства передбачається постійне вдосконалення знань, навичок і компетентностей.

Процес комп'ютеризації набув загальнодержавного значення з часу ухвалення Концепції інформатизації освіти, де зазначено, що інформатизація освіти спрямовуватиметься на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту освітнього процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог [3].

З цих підстав студентам необхідні не тільки знання про ІКТ, які вони отримують під час практичних занять з інформатики, а й здатність використовувати їх у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Нині використання комп'ютера в освітній діяльності є потужним засобом навчання, оскільки в наочній формі подається будь-яка інформація, що забезпечує підвищення ефективності освітнього процесу. Удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців морської справи за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій ще більше зростає, коли викладач починає використовувати ресурси та можливості Інтернету.

Новітні напрацювання в царині цифрових технологій, особливо веб-інструменти, мобільні пристрої – смартфони та планшети, дають студентам набагато більший доступ до пошуку й обміну знаннями та створюють можливості для підвищення мотивації та значущості навчання. Цифрові носії, відео, відкриті освітні ресурси дають змогу викладачам і студентам одержати доступ і застосувати знання в широкій розмаїтості шляхів. Існують тисячі відкритих освітніх ресурсів, які можна скачати безкоштовно та використовувати залежно від потреб [2]. Інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі дають змогу переадресовувати допомогу педагога переважно на вирішення студентами творчих, дослідницьких і проблемних завдань.

Отже, в даний час від інформаційно-комп'ютерної компетентності фахівців в галузі сучасної морської освіти багато в чому залежить успіх інформатизації і комп'ютеризації у навчанні. Застосування засобів ІКТ під час вивчення основ наук підвищує ефективність освітнього процесу щодо оволодіння професійною компетентністю, уміння самостійного здобуття і представлення знань, самостійного вибору режиму освітньої діяльності, організаційних форм і методів навчання. Інформаційні технології є важливим інструментом поліпшення якості освіти, оскільки дають змогу необмежено розширити доступ до інформації. Конкурентоспроможні фахівці мають володіти професійними вміннями і навичками, що визначають не лише його здатність застосовувати інформацію в різних видах діяльності, а також розвивати світоглядне бачення навколишнього світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Освіта дорослих: енциклопедичний словник / за ред. В. Г. Кременя, Ю. В. Ковбасюка; упоряд.: Н. Г. Протасова, Ю. О. Молчанова, Т. В. Куренна. Нац. акад. пед. наук України, Нац. акад. держ. при Президентові України. Київ: Основа, 2014. 496 с.
2. Підласий І. П. Як стати компетентним педагогом? Частина 2. Мислимо критично. Харків: Вид. група «Основа», 2019. 128 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 4(195)).
3. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 року № 75/98-ВР. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 03.05.2019).
4. Б. І. Мокін, В. М. Мізерний, О. М. Мензул. Формування професійної компетентності студентів в умовах професійно-практичної підготовки. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2011. № 5. С. 199-203.

С. М. Ревенок

загальноосвітній
політехнічний ліцей II-III
ступенів (м. Ізмаїл Одеської
області)

СУЧАСНИЙ УРОК ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ

Можливості уроку невичерпні й сила його чарівна. Кожен урок – це крок до дозрівання інтелекту учня, цеглина в основі чарівного будинку на ім'я Розвиток і Знання, без яких неможлива розумна, діяльна людина-творець.

«Кожна економічна епоха має свої цінності. У сільськогосподарську добу такою цінністю була земля, у промислову – капітал. А в наші часи – це знання, навички та риси характеру людей», – писав Андреас Шляйхер.

Виходячи з нових реалій і потреб суспільства, ми розуміємо та відчуваємо на практиці: особливістю сучасності стає те, що людина для самореалізації в суспільстві має набути вміння самостійно, усвідомлено робити вибір, активно діяти та природно сприймати зміни, вміти структурувати свій життєвий простір і вчитися протягом життя.

Сьогодні дуже актуальним є питання – допомогти школярам навчитися бути автономними у своєму мисленні й розвинути особистість. Тепер школи мають допомогти учням мислити самостійно і діяти разом з іншими. У глобальному світі діти мають навчитися поважати інших та усвідомлювати своє місце, своє Я.

Згідно із дослідженням експертів – якість навчання не залежить від доходу сім'ї та затрат держави на навчання школяра. Доведено, що кількість годин на засвоєння тієї чи іншої дисципліни теж не впливає на якість знань.

Дослідники вважають, що витрати на навчання, система управління у школі – це лише вершина айсбергу. Усе інше приховано від очей, адже саме воно рухає людьми: мотивація вчителів та батьків, їх страхи і сподівання за дітей та їх майбутнє.

Нести мудрість – це минуле освіти. Виклик сучасності – дати можливість стати мудрим.

Інновації – це витвір окремих людей. Це скоріше результат мобілізації й інтеграції знань, а також обміну знаннями і досвідом. Сьогодні підрастаюче покоління не мислить себе поза соціальних медіа, що, безумовно, відкриває доступ до необмеженого об'єму інформації. Проте існують великі проблеми в соціалізації підлітків. Тому однією з сучасних задач учителя є можливість створити на уроці такі умови, завдяки яким учні мають можливість висловлювати свої думки, доводити свою точку зору, співпрацювати, проявляти вміння знаходити рішення під час роботи в колективі. Саме таку можливість надає робота учнів у групах, де розподіляються ролі, бо співпраця з іншими дозволяє дитині розкривати власні таланти.

Добробут суспільства дедалі більше залежить від умінь людей діяти колективно. Таким майстрами є ми, а інструментами – наші учні. Ми з вами, хочемо того чи ні, є вчителями нового століття і працюємо, щоб навчання стало радістю й задоволенням кожної дитини, щоб шкільне життя, в якому беруть участь й учні, і вчителі, досягло гармонії.

Пріоритет – вмотивований та підготовлений вчитель. Свобода вчителя – не тільки важлива складова нового змісту освіти, а й виклик. Запорукою доброго викладання є не технології, а відчуття, що вчитель відповідає за те, що робить. Успішні системи освіти XXI століття робитимуть усе можливе, щоб учителі почувалися професіоналами, які мають право голосу. Коли вчителі беруть на себе відповідальність за власну роботу, важко вимагати від них більшого, ніж вони вимагають самі від себе.

Ключові фактори успішності розвитку освітнього процесу:

1. Інформаційна грамотність – здібність «не потонути» у світі інформації та вилучати з неї зміст. Учні повинні вчитись бачити світ із різних ракурсів за допомогою ресурсів і через призму різних ідей. Саме наявність нових оснащених кабінетів допоможе нам підвищувати навички оволодіння інформаційними компетенціями. Використання мережі Інтернет під час уроку дозволяє учням добувати інформацію та критично її осмислювати.

2. Застосування талантів – лише частина рівняння, і потрібно вміти використовувати їх на уроках, надавати можливість учням побачити неординарний підхід до вивчення теми уроку та використання набутих знань під час опанування інших предметів.

3. Краще менше та глибше. Зміст шкільної освіти – це маленька «коробочка», в яку ми хочемо вмістити якомога більше інформації. Тому глибина освіти в більшості країн зменшується, а широта зростає. У результаті учні добре

відтворюють дані, але не вміють мислити як учені, аналізувати процеси та факти, проводити експерименти. Саме цьому навчаються наші вихованці під час виконання практичних робіт на уроках, що, зазвичай, переростає в навчальний проєкт, а потім у дослідницькі роботи в рамках МАН.

4. Обмін досвідом між учителями – обов'язковий. Кожен педагог – індивідуальність, але лише у спорах народжується істина. І вчитель буде рости лише тоді, коли він має можливість порівняти свої підходи у викладанні предмету з досвідом колег.

5. Індивідуалізація освіти. Вчитель повинен індивідуально підходити до учня, з орієнтацією на потреби конкретної дитини. Дуже часто ми чуємо від випускників вислови про те, що вони вже обрали напрям майбутнього навчання і немає сенсу вивчати «зайві» предмети.

6. Запозичення кращого – орієнтація на досвід тієї або іншої країни. Оптимальна модель – це інтеграція факторів успіху різних країн.

Ознаки сучасного уроку:

- моніторинг навчального процесу;
- інформаційно-комунікаційні технології;
- спрямованість на соціалізацію учнів;
- компетентнісний підхід;
- особистісно орієнтовані педагогічні технології;
- інтерактивні методики навчання.

Нетрадиційні форми навчання урізноманітнюють форми роботи з учнями; сприяють розвитку творчої особистості школярів; дозволяють повніше враховувати особливості навчального матеріалу.

Для підвищення ефективності уроку доцільно робити мету уроку метою учнів; серйозно ставитися до організації уроку; орієнтувати ліцеїстів на самооцінку діяльності, якнайчастіше ставити їх у ситуацію вибору; допомагати бути відповідальними за успіхи й невдачі; зробити ситуацію успіху досяжною для кожного; робити клас і урок більш привабливим і цікавим; пов'язувати навчальну інформацію з життєвим досвідом школярів; чітко встановлювати правила й процедури; створити умови для підвищення якості знань учнів та їхньої самоповаги; акцентувати увагу на вчинках і поведінці, а не на особистості; створити позитивне ставлення до самоврядування.

На сьогоднішній день у ліцеї створені умови для навчання та розвитку сучасної особистості, її саморозвитку і самореалізації: використання сучасних технологій, міжпредметних зв'язків, високої щільності уроку, профільному навчанню, участі в освітніх проєктах, проєктах «Дивись у Майбутнє», виконанні дослідницьких робіт МАН, предметних олімпіадах, постійному доступу до всесвітньої павутини Інтернет тощо.

Налагоджена методична робота дає можливість обміну набутками вчителів; класні керівники є посередниками між вчителем-предметником та батьками, допомагають знайти порозуміння між учасниками навчально-виховного процесу;

оновлення матеріальної бази ліцею надає можливість учителю використовувати різноманітні прийоми та методи навчання й продемонструвати на практиці; позакласна робота – це можливість використовувати міжпредметні зв'язки, учити мислити, міркувати, доводити свою думку. Успіх ніколи не буває остаточним, помилка ніколи не є смертельною, тільки працелюбність береться до уваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басов В.П. Хімія: Навчальний посібник для сома підготовки до іспитів / В.П. Басов, В.М. Родіонов, О.Г. Юрченко / - К.: Каравела, Львів: Новий Світ-2000, 2002, - 280 с.
2. Авторська школа в Україні (науково-методичний посібник) / І.Н. Євтушенко, Ю.І. Завалевський, С.В. Кириленко, О.І. Кіян, О.Я. Мариновська / за ред.. Ю.І. Завалевського. – К. – Чернівці: Букрек, 2017. – 416 с. – іл..
3. Задорожна О.О. Методична розробка на тему: "Сучасний урок. Яким йому бути?" [електронний ресурс]: <https://profosvita.od.ua/a149876-metodichna-rozrobka-temu.html>

О. П. Свєтной

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса)

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ВПРАВ В САМОСТІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК

Загальновідомим є той факт, що в суспільстві існує постійно потреба в учителях-професіоналах, здібних постійно вчитися самим, щоб ефективно навчати і виховувати інших. Це обумовлюється тим, що удосконалення спеціальної педагогічної освіти потребує розвитку сучасних технологій формування творчих і дослідницьких компетентностей у студентів. Саме вони визначають якість професійної підготовки кадрів у всіх сферах функціонування суспільства і держави. Для розвитку і формування творчих і дослідницьких навичок у студентів особливо важлива самостійність, так як саме вона у людини характеризується свідомим вибором дій і цілеспрямованістю в їх реалізації. Без достатнього рівня самостійності студентів у навчанні неможливе глибоке і стійке засвоєння знань. Самостійність нерозривно пов'язана з активністю, що в свою чергу є рухомою силою у процесі пізнання. Недостатність самостійності робить студента пасивним, затримує розвиток його мислення і, в кінці кінцем, робить його нездібним до застосування отриманих ним знань у своїй майбутній професійній діяльності вчителя математики. На жаль, доводиться констатувати той факт, що сучасні випускники шкіл вступають до вищих закладів освіти з низьким рівнем умінь самостійно працювати. Про це свідчать результати тестування і контрольних робіт, що проводяться нами серед студентів фізико-

математичного факультету Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського в рамках дослідження проблеми попередження математичних помилок студентів.

Таким чином, стає задача організації роботи, спрямованої на формування умінь самостійної роботи студентів. У зв'язку з цим неможливо переоцінити роль математичних вправ як засобу формування і розвитку творчих і дослідницьких навичок і умінь студентів. Пояснюється це тим, що будь-які вміння можуть формуватися і розвиватися тільки в процесі самостійної діяльності студентів, а розв'язання математичних вправ в процесі викладання математики є одним із основних видів діяльності, що виконуються студентами. При цьому без достатньо розвинутої самостійності нема повноцінних умінь, а без розвинутих на достатньому рівні умінь ніяка самостійність не принесе великої користі.

Математичні вправи розглядаються нами як багатоаспектне методичне поняття (засіб засвоєння теоретичних знань; носій практичних навичок і умінь; спосіб організації і управління навчально-пізнавальною і дослідницькою діяльністю студентів; одна із форм навчання; засіб контролю над засвоєнням змісту навчання). Способом задання вправ у навчанні математики є задачі. Під задачею будемо розуміти деякий об'єкт розумової діяльності, що містить вимоги, а також умови, при яких ця вимога повинна бути виконана. Вправи складають важливішу частину професійної підготовки учителя математики. Це зумовлено вже тим фактом, що при виконанні вправ студенту приходить осмислювати умови задачі, знаходити методи її розв'язання, що є важливим елементом творчого процесу, тобто, служить основою для розвитку творчих і дослідницьких здібностей майбутнього професіоналу.

При проведенні практичних занять одна із першочергових задач полягає в тому, щоб не просто розібрати з студентами розв'язання задачі, а навчити студентів глибоко проникати в зміст теоретичного курсу, вести самостійні роздуми і знаходити правильні раціональні підходи до виконання завдання. При розв'язанні цієї задачі перед викладачем постає багато питань: як зацікавити студентів матеріалом, що вивчається; як побудувати викладацьку діяльність так, щоб студенти самостійно виконували вправи на практичних заняттях і в домашніх завданнях; як навчити студентів творчо підходити до виконання вправ. У зв'язку з цим при виборі вправ по тій чи іншій темі, в першу чергу необхідно продумати наступне: зв'язок лекційного курсу і практичних занять; вибір задач за даною темою, а також пояснень до їх розв'язків; постановка мети перед студентами при вивченні того або іншого матеріалу; практичне застосування матеріалу, що вивчається; кількість задач на конкретному занятті; історичні відомості, що мають відношення до вивчаемого матеріалу; можливі помилки і способи їх попередження.

Відомо, що між лекційними і практичними заняттями повинна бути чітка відповідність і постійне взаємо доповнення. Доцільно, щоб практичні заняття і в деякій степені розвивали зміст лекційного матеріалу за різними напрямками, а

також доповнювали лекції тими аспектами теорії, які не були розглянуті лектором. При розв'язанні вправ викладач може розбирати з студентами прикладні задачі, які відповідають теоретичному курсу, може і повинен давати студентам необхідні пояснення з теорії, яку вони недостатньо добре зрозуміли на лекції або при самостійному вивченні. При виконанні вправ студенти повинні, насамперед, навчитися шукати шляхи розв'язання задачі і доводити ці розв'язання до кінця. Викладач при цьому через підібрані вправи повинен показати студентам процес створення рішення задачі. Розібрана під керівництвом викладача задача служить, на наш погляд, для студентів основою в творчому пошуку розв'язання типових задач. Вона спрощує студентам процес знаходження правильного і раціонального розв'язку задачі, організує думки студентів у правильному напрямку, тим самим як би задає алгоритм творчого процесу пошуку розв'язання.

При вивченні деяких особливо складних для розуміння тем від студентів можна почути питання: «Навіщо нам це потрібно?». Викладачу потрібно вжити заходів для того, щоб таке питання попередити. Для цього при вивченні такого матеріалу корисно дати студентам докладні вказівки перед виконанням вправ, щоб допомогти їм подолати стан безнадійності, який і викликає появу такого роду питань. Буває корисним також розповісти студентам і про практичне застосування матеріалу, що вивчається, в тих або інших галузях виробництва, а також навести історичні довідки відповідним питанням, так як такі відомості підвищують інтерес студентів до матеріалу, що вивчається.

У процесі роботи часто отримуємо так, що на розгляд усіх типів вправ з даної теми не достає часу, що приводить до швидких розв'язувань задач на практичних заняттях. У такому випадку кількість не завжди переходить в якість. У поспішності дуже складно навчити студентів міркувати, так як студенти при цьому не стільки намагаються зрозуміти процес пошуку розв'язання задачі, скільки поспішають все записати. Краще розв'язати менше задач, але добитися, щоб рішення були зрозумілі всім студентам.

Відомо, що з протягом часу забуваються теоретичні відомості і готові рішення, зберігаються лише гнучкість ума і здібність логічно думати. А цього можна досягнути неспішним, детально продуманим, самостійно проаналізованим рішенням задач тієї складності яка відповідає рівню студентів даної групи. З таких задач і доцільно починати розв'язання вправ з нових тем, оскільки саме так можна створити сприятливу психологічну основу доступності вивчаемого матеріалу.

Таким чином, саме використання математичних вправ у процесі викладання дозволяє викладачу досягти поставленої перед ним мети – підготувати високваліфікованого спеціаліста, здібного творчо мислити і готового до дослідницької діяльності, що відповідає запитам сучасної школи, працюючої в умовах інноваційного розвитку системи освіти.

М. В. Сосновська
Одеська гімназія № 5
(м. Одеса)

IMAGINATION WORKOUT

A crucial aspect of creative thinking is the capacity to imagine. As author and educational advisor Sir Ken Robinson once said: "Imagination is the source of every form of human achievement."

Without imagination, our ability to blend ideas, to see things not as they are but as they might be, is greatly hindered. If we cannot imagine new possibilities, our ability to think creatively is limited. How can we think of ways that generate novel and worthwhile ideas if we keep coming back to existing and proven ideas?

A vivid imagination is more than dreaming up stories about dinosaurs and pirates. It is the origin of creativity and innovation, expressed in everything from technology and science to arts and literature.

Working on powers of imagination will help our students think outside the box – a useful skill at both school and work. Though some people are more naturally imaginative than others, there are ways we as teachers can use to cultivate creative juices.

Imagination has both driven learning and been the result of it. By developing imagination, we expand the mind to receive possibilities in learning. On the other hand, learning causes us to both dream and imagine when we seek to understand more. In the classroom, this is exactly what happens when teaching with imagination becomes the instructional focus. Suffice it to say that imagination and learning go hand in hand.

As younger children, play and imagination are at the core of learning. Nevertheless, the truth is that as we get older we imagine less and less. Since we know a creative imagination is more important to learning today than ever, it's time to reclaim it. How do we make developing imagination a worthwhile goal for all grade levels?

1. Give them more control: "Allowing students more power over their work can activate their curiosity. They start to crack open when they feel like they're in charge." Here are some ways to help learners overcome barriers to learning, including "stand aside and guide. Students respond very well to teachers who listen to them. [3, p. 27]. That is, by the way, one of the main principals any IKEA store works on. A shop assistant there never will come to you with the wide-spread question "Can I help you?" IKEA gives its customers an opportunity to dream inside its interiors, imagine what your life will be like when you buy that lamp you are looking at. IKEA gives its customers freedom to dream, should we implement the same in our classrooms?

2. Tell collaborative stories: Collaborative stories or "story trains" are an essential critical thinking and attention exercise. Many other imaginative activities will work the same way. They also exercise active listening, collaboration, and language skills. For example, why not use amazing cartoons by Bidstrup? Students can make up a story based on these illustrations, which can be reordered or used to practice different types

of narratives. Cognitive research suggests that storytelling is popular across all cultures because it provides a context or framework in which we can more easily interpret human experience. [1, p. 145]. Educational research has also in recent years stressed the importance of what is called ‘narrative intelligence’ for both learner and teacher. Narrative intelligence (NI) at its simplest level is the ability to tell and understand a story. In certain cultures, particularly those that have used storytelling as a way to affirm their own culture when faced with domination by another (external) culture, narrative intelligence is extremely high. In western societies, which have very often been the dominant external culture, its importance has diminished and its benefits have to a large extent been ignored in mainstream education. [1, p.147]

3. Introduce real-life experience when possible: Often teachers are expected to put up a front, and this can create a barrier to developing imagination. Choose some stories to tell about yourself to show students that behind the mask of professionalism are someone just as human as they are.

4. Try doodling: An old practice for unlocking imagination is starting to get respect again with good reason. In the book *The Doodle Revolution*, author Sunni Brown talks about doodling as something to embrace in the classroom. It's a way to express thought, retain knowledge by visual association, and exercise creativity.

5. Imagine a “creative council” in the classroom. For example, say they develop an imaginary council of which Abraham Lincoln or Maya Angelou are the primary mediator. How would these historical leaders respond to problems or issues brought before the council? What would they encourage others to do in finding a solution? In this case a generator of the questions can be used. It can be a hand-made spinner [2, p.125] or an online application.

In conclusion, I would like to say that fueling our students’ imagination doesn’t require anything more than the most basic tools. We often think children need more than they actually do to develop their mental abilities including imagination – what they really need is the time, the space and the encouragement to do it.

REFERENCES

1. Kieran Donaghy, *The Image in English Language Teaching* – ELT Council Malta, 2000 – p. 147
2. Miles Craven *Quizzes, Questionnaires and Puzzles* - Cambridge University Press, 2005 – p. 125
3. Jeremy Harmer, *Pearson Education Limited*, 2007 – p.27

М. О. Трофімова

Чорноморська загальноосвітня
школа I-III ступенів № 4,

А. М. Молодецька

міський методичний кабінету відділу
освіти Чорноморської міської ради

**ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ
ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА СПРИЯННЯ БЕЗПЕРЕРВНОМУ НАВЧАННЮ І
ВДОСКОНАЛЕННЮ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК УЧИТЕЛІВ**

(з досвіду роботи міського методичного об'єднання вчителів іноземної мови
м.Чорноморськ Одеської області)

Сучасний світ швидко змінюється. Це особливо помітно, якщо звернути увагу на розвиток інформаційних технологій, все більш зростаючу швидкість отримання необхідної інформації, збільшення можливостей спілкування та навчання у видатних педагогів світу у режимі он-лайн, а також можливість розвивати компетенції, необхідні сучасному випускнику НУШ, та які мають бути розвинені на високому рівні у педагогів-практиків.

На жаль, учителі багатьох шкіл досі не мають гідної матеріально-технічної бази, сучасних комп'ютерів та достатньої кількості інтерактивних дошок, не завжди забезпечені вільним та безкоштовним доступом до мережі інтернет. У цьому розрізі педагоги виглядають не дуже сучасно порівняно з учнями, які мають сучасні пристрої та вміють досить добре ними користуватися. Тому імідж сучасного вчителя також потребує суттєвих змін.

У нашій країні сьогодні відбуваються суттєві зміни в галузі освіти. Мова йде про становлення Нової української школи, після закінчення якої випускники повинні мати ті вміння та навички, що дають можливість сучасній молодій людині реалізувати себе як особистість у майбутньому дорослому світі. Невід'ємною частиною цього світу вже стали інформаційно-комунікаційні технології. «ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності» [1, с. 8].

Дуже важливе питання сьогодні – це підвищення мотивації учнів до навчання, тому що молодь стає більш практичною та прагматичною і сприймає багато інформації дуже скептично, тому потрібно завжди бути в курсі освітніх тенденцій, останніх новин про події, які відбуваються у світі, використовувати міжпредметні зв'язки, щоб пояснити ті чи інші питання. Сьогодні бути на оперативному зв'язку з колегами й учнями, мати можливість швидко ділитися важливою та цікавою інформацією, зберігати необхідний матеріал надають соціальні мережі, які стали невід'ємною частиною повсякденного життя більшості населення нашої країни та інших країн світу.

Методичне об'єднання вчителів іноземної мови м. Чорноморська вже деякий час використовує у своїй роботі соціальну мережу Facebook, яка є дуже поширеною у всьому світі, для зручності обміну досвідом, організації проведення різноманітних заходів, надання своєчасної інформації про проведення семінарів та вебінарів для вчителів та конкурсів для учнів.

У нашому місті функціонують 12 шкіл, в яких працює близько 70 викладачів англійської та німецької мов. Зважаючи на реалії сьогодення, не дуже дивує той факт, що кадровий склад постійно змінюється та залишаються працювати ті люди, які дійсно закохані у свою справу і бажають зробити усе можливе для покращення досягнень учнів та підвищення їх навчальної та пізнавальної мотивації. Для покращення роботи міського методичного об'єднання, налагодження партнерських зв'язків, висвітлення роботи вчителів іноземної мови в місті спочатку було створено окремий сайт, але з технічних причин та у зв'язку з швидким поширенням використання месенджерів та різних соціальних мереж, було прийнято рішення скористатись соціальною мережею Facebook, яка має багато користувачів, різноманітні технічні можливості та нескладна для засвоєння навіть тими колегами, які тільки починають оволодівати інформаційно-комунікаційною компетентністю. У мережі Facebook створені сторінка та група для вчителів іноземної мови Чорноморська «Chornomorsk Association of Foreign Language Teachers»[2; 3]. Сторінка та група дещо відрізняються за технічними можливостями, тому доцільно було створити й те, й інше. Це надало змогу об'єднати вчителів-предметників міста Чорноморська, забезпечити безперервний доступ до важливої інформації, отримати можливість оперативного завантаження необхідних файлів, а також обмінятися певною інформацією, відзвітувати про проведені заходи тощо. Останнім часом дуже поширеною стала така візуалізація інформації, яка зрозуміла на майже інтуїтивному рівні та потребує мінімальної кількості часу на опрацювання та запам'ятовування. Це явище отримало назву «інфографіка» (англ. Information graphics; infographics) — графічне візуальне подання інформації, даних або знань, призначених для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації [4]. Вона може покращити сприйняття інформації, використовуючи графічні матеріали для того, щоб підвищити можливості зорової системи людини бачити моделі і тенденції. Візуалізація виконаної роботи є дуже важливою, тому що значний обсяг інформації людина сприймає саме через зоровий канал, тому використання інфографіки, різноманітних фото та відеозвітів, країнознавчих матеріалів сприяють підвищенню мотивації та інтересу школярів до вивчення іноземних мов. Також спілкування в групі дає можливість швидко надавати необхідну методичну допомогу як молодим учителям з невеликим досвідом роботи, так і досвідченим колегам. При проведенні міських заходів учителі мають можливість співпрацювати під час організаційного етапу, вносити свої пропозиції та корективи, проявляти творчі та управлінські здібності, а ще краще познайомитись між собою, що сприяє створенню дружньої та творчої атмосфери.

Варто зазначити, що в месенджері Viber також існує група для вчителів іноземної мови, яка технічно слабша, але дозволяє оптимально швидко вирішувати поточні робочі питання щодо організації заходів або надання інформації.

За час існування цих електронних засобів комунікації у м. Чорноморську на міському рівні було проведено чимало заходів, в організації яких допомагало саме віртуальне спілкування, адже особисті зустрічі віднімають багато часу та викликають незручності для тих учителів, які працюють у різні зміни. Таким чином, міським методичним об'єднанням за останні чотири роки були проведені міські конференції з англійської та німецької мов, присвячені Кіплінгу та Гофману, урочисте підведення підсумків Року англійської мови, дві Панорами відкритих уроків молодих учителів іноземної мови «Молоді до молодих», міських етап конкурсу «Вчитель року», а ще вчителям та учням дуже сподобалось проведення міських квестів з англійської мови. Квести, що проводилися вчителями м. Чорноморська, завжди: по-перше, були тематично цікавими та актуальними (до Дня народження Чорноморська, «Видатні жінки Великобританії», «Культура та традиції англомовних країн»); по-друге, ретельно обиралось місце і час проведення (учні проводять достатньо часу в приміщеннях, тому відкрита паркова зона була дуже доречною в гарну погоду); по-третє, у підготовці заходу брали участь усі школи міста (підбір завдань для інших команд-учасників, вирішення організаційних питань). Цю роботу значно полегшувало використання інноваційних комунікаційних засобів. Проведення квесту викликало значний інтерес не тільки в учасників, але й у звичайних перехожих, що дало змогу провести і просвітницьку роботу щодо вивченні англійської мови серед мешканців нашого міста.

Також у цьому навчальному році був вперше проведений міський брейн-ринг для учнів 10-11 класів, які мають поглиблені знання з англійської мови, та Шекспірівські читання, присвячені 445-ій річниці з Дня народження великого майстра англійського слова. Варто відзначити, що завдяки активній роботі щодо надання актуальної інформації за допомогою групи та сторінки ММО зросла активність відвідування різноманітних обласних семінарів та збільшилась участь учителів у професійних вебінарах різного рівня.

Можна додати, що можливості соціальних мереж можуть бути використані у процесі навчання та спілкування з учнями, наприклад, під час канікул, карантину або в поточному процесі навчання вони надають можливість завжди бути на зв'язку, допомогти з виконанням завдань, якщо є така потреба, організувати навчання в групі або створити груповий проект з висвітленням результатів у цифровому форматі.

Отже, наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи. Запровадження інновацій в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. Сучасні технічні можливості суттєво розширюють можливості педагога,

оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua/>
2. Сторінка ММО. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.facebook.com/chornomorskafit/?ref=profile_intro_card
3. Група ММО. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.facebook.com/groups/2079818572276015/?ref=category_discover_landing
4. Mark Smiciklas (2012). The Power of Infographics: Using Pictures to Communicate and Connect with Your Audience.

О. В. Чабан

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

ІНФОГРАФІКА НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

У сучасному світі все пов'язано зі споживанням інформації. Ми постійно потребуємо нових знань і шукаємо їх. Це стає причиною того, що наш мозок звикає до певної форми отримання інформації. Візуальний канал сприйняття безпосередньо пов'язаний з центрами обробки інформації в мозку, це доводить і той факт, що більше половини всього населення землі, візуали.

За надмірного інформаційного навантаження та часових обмежень в сучасній освіті все ширше застосовують різноманітні технології візуалізації інформації для більш ефективного засвоєння учнями навчального матеріалу.

Використання інфографіки як одного із типів візуалізації є доречним на уроках літератури, оскільки через зір людина сприймає 90% інформації. Те, що представлено не лише набором букв, а картинками, схемами, діаграмами, різними візуальним цікавинками, учні сприйматимуть значно легше.

Інфографіка – це спосіб передачі великого обсягу інформації за допомогою простих і зрозумілих візуальних методів, сучасний метод навчання, форма інформаційного дизайну, різновид навчальної творчості, що передбачає поєднання графіки з текстом у найрізноманітніших пропорціях.

Основна мета візуалізації в навчанні – підтримка логічних операцій на всіх етапах навчальної діяльності, а найголовніше при виконанні аналітичних дій (аналіз, синтез, порівняння, пошук зв'язків і відношень, систематизація, висновки тощо). Серед функцій візуалізації також виділяють розвиток фантазії, концентрацію уваги, асоціативність мислення та інші [2, с.6].

Функції, які може виконувати інфографіка в навчальному процесі. Це, насамперед, презентаційна, інформаційна, пояснювальна, переконувальна,

прогнозувальна, організаційна, фасилітативна. В основі застосування інфографіки лежать принципи лаконічності, креативності, візуалізації інформації, організованості, прозорості, актуальності, простоти. За форматом розрізняють статичну, динамічну, інтерактивну інфографіку. Засобами інфографіки можна представити порівняння, розвиток, тенденції явищ та процесів, алгоритми, схеми роботи пристроїв, організацію знань предметної галузі [4, с. 123].

Види та форми інфографіки:

<i>Проста</i>	<i>Складна</i>
графіки	комікси
таблиці	карикатури
схеми	емблеми
діаграми	відеографіка
карти	презентації

Використовують такі види інфографіки, у яких поєднано зображення, текст і таблиці. Саме такі роботи дають можливість аналізувати й оцінювати інформацію, установлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Такі графічні роботи може створювати вчитель, а також варто залучати до цього й учнів.

За допомогою інфографіки на уроках літератури можна пояснювати й тлумачити складні поняття з теорії літератури, ілюструвати події, композицію твору, аналізувати літературний процес, забезпечувати орієнтування в культурному й духовному контексті твору.

Етапи створення інфографіки.

1. Оберіть тему.
2. Доберіть необхідну інформацію (текст, фото, схеми та ін.).
3. Систематизуйте зібрані дані.
4. Візуалізуйте інформацію.
5. Оформіть інфографіку (шрифт, колір).

Безкоштовні сервіси для створення інфографіки:

- infogr.am
- piktochart.com
- visual.ly
- easel.ly

Інфографіка може допомогти учням у підготовці до ЗНО, так як дає можливість старшокласникам швидко й просто запам'ятовувати великий об'єм інформації

Іншими словами, інфографіка допомагає вчителю зробити текстовий матеріал наочним. А через те, що візуальний матеріал легший для засвоєння, учні краще і швидше його зрозуміють. А це в свою чергу дає більше часу на окремі моменти теми, більш якісні знання, стабільне й довготривале запам'ятовування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безверха К. М. Інфографіка в сучасній системі освіти. Ел. Ресурс – Режим доступу: https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=4325
2. Безуглий Д. С. Візуалізація як сучасна стратегія навчання// Фізико-математична освіта. – 2014. – № 1. – С. 5-11. Ел. Ресурс – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2014_1_3
3. Єрмолаєва Ж.Є. Інфографіка як спосіб візуалізації навчальної інформації // Концепт. – 2014. – № 11. – С. 2. Ел. Ресурс – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/infografika-kak-sposob-vizualizatsii-uchebnoy-informatsii>
4. Разорьонова М., Панченко Л. Використання інфографіки в освіті // Ел. Ресурс – Режим доступу: <http://www.cuspu.edu.ua/images/conf-2016-10/s5/%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA.pdf>

О. А.Уразова

Одеський навчально – виховний
комплекс «Гімназія № 2»

НАВЧАННЯ МЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Навчання медійної грамотності набуває особливої актуальності сьогодні, адже світ дедалі більше використовує як традиційні, так і новітні засоби інформування. Медіа можуть бути використані як засоби впливу на особистість та на її рішення, оскільки в основі прийняття рішень - емоції та раціональні думки, які керують нами – від вибору одягу вранці до вибору президента країни. Сучасні технології, які зробили доступ до інформації легким і блискавично швидким, надають потужні інструменти впливу на якість нашого мислення, подекуди пропонуючи готові рішення. А відтак, кожна людина має бути обізнаною, як використовувати інформацію, як залишатися критично налаштованим, як відрізнити фейк від правди, факт від особистої думки, прийняти правильне рішення, вільне від маніпулятивного впливу (свідомого або несвідомого) від автору інформаційного матеріалу.

Особливого змісту навчання медіа грамотності набуває сьогодні, адже наша країна переживає надскладний період становлення. Медіаграмотність – це необхідне вміння для сучасної особистості, так зазначено в концепції Нової української школи, і в законі “Про освіту”. Новий Державний стандарт початкової освіти містить змістову лінію медіаграмотності, таким чином, учень Нової української школи має розвинути навички зі сприйняття, аналізу, інтерпретації, критичного оцінювання інформації в текстах різних видів та медіа текстах. Задача сучасного вчителя – самому навчитися критично мислити, користуватися сучасними медіа, вміти ставити запитання, та навчити цьому своїх учнів. Наше завдання – заохочувати учнів шукати відповіді на запитання, а не надавати

«правильні» відповіді, необхідно змінювати парадигму мислення— від авторитарності до самостійного сприйняття, аналізу, інтерпретації, критичного оцінювання інформації в текстах різних видів та медіатекстах. При цьому рекомендовано не вводити окремих предмет з медійної грамотності, а використовувати її елементи наскрізно у всіх предметах, які вивчаються у школі.

В даний час українськими спеціалістами розробляються матеріали для використання у початковій школі, впроваджуються проектні програми за підтримки міжнародних спеціалістів, заохочується використання відкритих ресурсів.

Дана розробка пропонує деякі матеріали відкритих джерел, таких як масовий відкритий онлайн курс English for Media Literacy, матеріали IREX та інших, які адаптовані для використання у підлітковій аудиторії. Пропонується алгоритм поступового введення елементів медійної грамотності на уроках англійської мови, при цьому передбачаються індивідуальний час для роздумів та аналізу, парної та групової роботи для обговорення та обміну думками.

Види вправ для розвитку медійної грамотності, навичок критичного мислення та комунікативної компетенції

1. Рекомендовані питання для обдумування у режимі : Think Pair Share (Думай/ Обговори з партнером/ Поділися з іншими своєю думкою). За матеріалами відкритого масового онлайн курсу English for Media Literacy

-Що таке медіа?

-Що таке грамотність?

-Що таке медійна грамотність?

- Що таке традиційні та соціальні медіа?

- Як відрізнити факт від власної думки? Яка між ними різниця,

Мета вправи : розвиток критичного мислення, осмислення основних понять та термінів.

2. Mingling «Знайди друга, котрий...» (20 хвилин)

Кожен учень отримує картку з питаннями на кшталт «Скільки часу ти витрачаєш на користування соціальними мережами». Приклади карток:

Find someone who is on Instagram

Name	Name	Name

Find someone who gets informed from newspapers

Name	Name	Name

Find someone who hates social media

Name	Name	Name

Учні мають у встановлений час (5 хвилин) знайти та записати імена трьох партнерів, які ствердно відповіли на запитання. По закінченню часу кожен учень доповідає в групі, таким чином складається об'ємна картина використання соціальних медіа учнями.

Мета вправи : розуміння, яке місце займають соціальні медіа в житті учнів, які причини цієї зацікавленості.

3. Як я отримую інформацію. (5+ 10 хвилин) Робота в режимі Think Pair Share (Думай/ Обговори з партнером/Поділися з іншими своєю думкою) та групове обговорення. (За матеріалами IREX)

	Час який я використовую	Що я роблю
<i>Соціальні медіа:</i>		
<i>Фейсбук</i>		
<i>Інстаграм</i>		
<i>Ю-тьюб</i>		
<i>(Інші)</i>		
<i>Друковані медіа</i>		
<i>Традиційні медіа:</i>		
<i>Телебачення</i>		
<i>Радіо</i>		
<i>Інтернет</i>		

Після заповнення таблиці учні обговорюють у групі та порівнюють результати.

Мета вправи: допомогти учням зрозуміти, як корисніше використовувати свій час, який витрачається на соціальні мережі, а також якість тієї діяльності, яку вони проводять онлайн , які методи інформування (види медіа для них є пріоритетними, та чому).

4. Розвиваємо уміння ідентифікувати та аналізувати емоції. (10 хвилин)

Використовується схема емоцій Роберта Плутчика. Учнів просять проаналізувати свій емоційний стан, ідентифікувати їх згідно схеми. На другому етапі учням пропонується скан новинної сторінки або декілька заголовків новин. Учнів просять проаналізувати свої емоції, викликані заголовками, та проаналізувати зміст статті. Учнів пропонується подумати та висловити свою думку щодо емоційного стану та які дії цей стан може спровокувати. Важливо дати учням зрозуміти, що багато медійних матеріалів навмисно маніпулюють емоціями користувачів, щоб відключити критичне мислення.

Мета вправи: аналіз власних емоційних станів та причин, які їх викликають, зв'язок між емоціями та діями.

5. Фейк чи факт? (10-15 хвилин)

Учням пропонуються фейкові матеріали/сторінки, статті для аналізу основних рис, за якими можна ідентифікувати фейк. Також учні знайомляться із основними сайтами, які націлені на розвінчання міфів: FactCheck.org, International Fact-Checking Network (IFCN), PolitiFact.com, Snopes.com, StopFake.

Мета вправи : надати учням основний алгоритм розрізнення рис фейків, навчити перевіряти факти.

Висновки.

Надані вправи допоможуть вчителю зробити уроки більш змістовними, використовувати практичні теми для обговорення на англійській мові, розвивати критичне мислення учнів, аналізувати факти, емоції, або власні думки. Дані вправи допомагають учням спілкуватися англійською, розвивати соціальні та мовленнєві навички, збагачувати словниковий запас та загальну ерудицію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В., Ганик О. В., Голошапова В. В., Дегтярьова Г. А., Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкробець О. О., Янкович О. І. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. – Київ : ЦВП, АУП, 2018 — 234 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи/ Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р., /За редакцією Грищенко М. –Київ : МОН, 2016 – 40 с.
3. Шутов Р. Пропаганда і маніпуляції http://mediadriver.online/manipuliatsiyi_ta_propahanda/manipulyatsiyi-ta-propaganda/
4. Назарук Т. Досить ковати фейки. <http://mediadriver.online/fejki/use-shho-treba-znati-pro-te-yak-stvoryuyutsya-brehli-vi-novini/>
5. Англійська для медіа грамотності : відкритий масовий онлайн курс Пенсільванського університету (США) на платформі Coursera. English for Media Literacy MOOC. <https://www.coursera.org/learn/media>

О. В.Федоровська

Молодіжненської ЗОШ І-ІІІ ступенів
(Овідіопольський район Одеської області)

МЕНТАЛЬНА КАРТА ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. З активним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій розвивається й освіта.

З кожним роком кількість інформації постійно збільшується, тому необхідно вміти її швидко опрацьовувати і запам'ятовувати. Новий Державний стандарт та

Нова українська школа передбачають, щоб учень сам умів порушувати та розв'язувати проблему, вмів працювати з інформацією, знати, для чого він вчиться.

Складання ментальних карт, заснованих на асоціативних зв'язках, допоможе у вирішенні завдань освітнього процесу на уроках української мови та літератури

Ментальна карта – *майндмеппінг* (mindmapping-від англ.) – це зручна і ефективна технологія роботи з інформацією, візуалізація мислення і відповідного запису.

Сама назва є спробою перекладу словосполучення «Mind Maps», котре використовував психолог Тоні Б'юзен у 70-80-х роках минулого століття у Великій Британії. Тоні Б'юзен (Tony Buzan) пропонує перестати боротися з собою і почати допомагати своєму мисленню. Для цього потрібно виявити асоціативний зв'язок між мисленням і пам'яттю.

Зустрічаються синонімічні переклади поняття *ментальна карта*: карти асоціацій, карти розуму, карти думок, карти пам'яті, інтелект- карти.

Назви відображають основну ідею техніки – побудову «дерева асоціацій», у якому в центрі розміщено центральний образ, поняття, від якого відходить кілька товстих гілок – рішення, безпосередньо пов'язані з базовим образом. Від основних гілок може відходити нескінченне число малих гілочок, які будуть відносно першого поняття вторинними, третинними і т. д.

При складанні ментальних карт працюють обидві півкулі головного мозку: ліва, яка відповідає за логіку, і права, яка відповідає за образи. Так поєднується робота обох півкуль – від асоціацій до логіки і навпаки. У цьому і є перевага у складанні ментальних карт.

Основні етапи створення ментальних карт.

Перший етап «Ідея». Розпочинається робота з того, що учитель з учнями обирає тему ментальної карти і створюється *центральный образ* (*ключове слово, поняття*) на папері. Також записуються асоціації—перше, що спадає на думку у зв'язку з центральним образом.

Другий етап «Деталізація змісту». Важливий етап, оскільки кожен учень обирає для своєї ментальної карти базові підідеї відповідно до сюжету, персонажів, теми, місця і часу дії. Так наша ментальна карта поступово розширюється. Бажано використовувати різноманітне оформлення, маркери різного кольору, стрілки, шрифти, друковані букви різної висоти, позначки.

Третій етап «Редакція». На цьому етапі учні вносять правки, корективи, доповнення. Етап спрямований на те, щоб індивідуальні думки звести до колективного рішення.

Четвертий етап «Презентація». Презентація чи представлення своєї роботи, кінцевий результат.

Отже, використання ментальних карт може: покращити пам'ять, генерувати ідеї, надихати на пошук нових рішень, аналізувати результати або події,

підсумовувати та узагальнювати інформацію, організувати взаємодію між учнями у груповій роботі або рольових іграх.

Ментальна карта зробить будь-який урок цікавим і пізнавальним, а також дозволить учням краще засвоїти матеріал. Застосування інтелект-карт у навчанні може дати позитивні результати, оскільки учні вчать вибирати, структурувати і запам'ятовувати ключову інформацію, а також відтворювати її в подальшому.

Слід пам'ятати, щоб нововведення не завадили навчальному процесу, не стали предметом новаторсько-методичних перегонів, а були лише інструментами зміни класичної форми навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ito.vspu.net/ENK/2011-2012/NVP/robotu_styd/2013/Maksimchuk/Preview/page-26.html
2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/NZ-PMFMTO/article/viewFile/19/16>
3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://metoddialogu.blogspot.com/2018/02/blog-post_25.html
4. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/kartyrozumu/>

А. А.Філіппова

Граденицька ЗОШ І-ІІ ступенів
(Біляївський район Одеської області)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – КРОК ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

У контексті освітніх, педагогічних процесів і систем середовище розглядається як спеціально створена система умов організації освіти, життєдіяльності дітей, спрямованих на формування якісних змін у освіті, педагогічному процесі, навчанні та вихованні школярів.

Інноваційна педагогічна діяльність заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [1]. Педагогічна діяльність завжди орієнтується на певний зміст, тобто на знання, які слід здобути у процесі навчання, та на якості особистості, які необхідно виховати.

Вважаємо, що зміни починаються саме з учителя, з його особистого ставлення до себе, до професії та до того, як зацікавити здобувачів освіти з метою поліпшення якості знань, бо наскільки інноваційним, креативним є учитель, настільки інноваційним, творчим і буде учень у майбутньому.

Той, хто формує творче інноваційне педагогічне середовище, а вектором обирає розвиток творчих здібностей учнів, гарантує успішну реалізацію здобувачів освіти в житті.

Важливо вчителеві, гаранту якісних освітніх послуг, вибудувати власну траєкторію, тобто звернути увагу на самоменеджмент. Це дозволить чітко, системно впроваджувати сучасні методики в процес навчання.

Самоменеджмент – це використання випробуваних методів роботи в повсякденній практиці для того, щоб оптимально й змістовно використати свій час. До функцій самоменеджменту відносять: постановку цілей, планування, прийняття рішень, реалізацію й організацію, інформатизацію й комунікацію, контроль.

Практичний досвід свідчить, що важливу роль в педагогічній діяльності відіграє експеримент.

Інноваційний педагогічний експеримент – метод дослідницько-педагогічної діяльності, який передбачає істотні зміни у змісті, формах і методах роботи з метою підвищення їх ефективності.

Включення педагога в інноваційну діяльність може бути наслідком дії різноманітних чинників. Часто до неї спонукає їх невдоволеність методиками, результатами особистої праці, освоєння нових знань, особливо у суміжних сферах, осмислення і якісно нове бачення особистої життєвої місії, іноді — творче осяяння, яке, як правило, є результатом тривалого пошуку й аналізу здобутого на цьому шляху.

Певною мірою ефективний і зовнішній організаційний вплив, тобто цілеспрямоване використання різноманітних форм залучення педагога до інноваційної діяльності, до яких належать:

- організація постійно діючих наукових семінарів з найактуальніших проблем;
- стажування педагогів при науково-дослідних інститутах і вищих навчальних закладах;
- педагогічні ради, «круглі столи», дискусії, дебати;
- ділові ігри з генерування нових педагогічних ідей;
- творча діяльність педагогів у методичних об'єднаннях;
- участь у науково-практичних конференціях;
- узагальнення власного досвіду і досвіду своїх колег;
- заняття на спеціальних курсах підвищення кваліфікації;
- самостійна дослідницька, творча робота над методичною темою;
- участь у колективній експериментально-дослідницькій роботі тощо.

Отже, інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем, а найголовніше – важливим кроком до розвитку творчих здібностей здобувачів освіти.

Вважаємо, що сформоване вчителем творче інноваційне освітнє середовище є необхідною умовою розвитку творчих здібностей учнів. Формування такого

середовища можливо лише шляхом зацікавлення учнів, чіткою мотивацією та неординарними типами уроків, новими формами роботи на уроці.

Практикую у власній педагогічній діяльності такі види уроків української мови: відверті розмови, вільного спілкування, взаємопроникнення, роздуми, рольові ігри, аукціони, дослідження, ділові ігри, синтети, захисти композицій, пізнання істини, народознавчі аспекти, лінгвістичні дослідження, практиками [2].

Найвизначніше місце у реалізації проблеми розвитку творчих здібностей школярів посідають, на мою думку, уроки-взаємопроникнення, які починаються сеансом аутотренінгу.

Кожен день педагогічної праці переконує мене в тому, що тільки живе слово – це очі, що бачать сьогодні красу. Саме тому в своїй роботі і хочу акцентувати увагу вчителів – словесників на сутності і вагомості інноваційної текстоцентричної технології. Мета технології дуже проста: Лиш через слово живе – йде духовна краса! Текст на уроці – основа навчання, приклад для розвитку і виховання.

Переконана: справжній вчитель сьогодні, як художник, повинен добирати потрібну палітру барв, як музикант, повинен розуміти етюди, створювати настрій, як журналіст чи письменник, повинен створювати методи і прийоми навчання. Основна місія педагога – виховання, соціальний захист, збереження індивідуальності. Учитель – майстер щораз відпрацьовує, шліфує свій урок, створюючи досконалі ритми і мелодії його.

Саме тому пріоритетною основою сучасного уроку української мови вважаю запропоновані чинною програмою наскрізні лінії.

На мою думку, це спрацьовує на розвиток сучасного компетентного школяра, удосконалює його вміння аналізувати текст.

Отже, це і повинно бути пріоритетом, адже ми виховуємо майбутню еліту рідної землі! А так хочеться, щоб наших вихованців ніколи не покидало відчуття родинності, закоріненості у свій народ.

Велику увагу приділяю тематичному спектру мовленнєвих взірців на уроках, тобто текстів.

Досвід роботи показує, що саме на заняттях, де центральне місце займає опора на зв'язний текст, учитель може якнайповніше поєднати навчання з вихованням, створити атмосферу творчої співпраці, взаєморозуміння, довіри, одним словом, психологічного комфорту.

Ефективності досягаю застосуванням сучасних мультимедійних засобів навчання: асоціативні малюнки учнів, підбір тематичних прислів'їв, образних висловів до тексту; творчі міні – тексти, діалоги, разки мелодійних слів [3].

Життя доводить, що в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, виносить рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, нових підходів та рішень). Це людина, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю,

вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити за межі того, що бачать сучасники і бачили попередники, – тобто медіаосвічена.

Згадані педагогічні прийоми і приклади їх використання є лише невеличкими цеглинками у будівлі власного педагогічного досвіду кожного вчителя. Кожний, хто працює з дітьми, має свій арсенал прийомів, методів, власних таємниць і здогадок, помилок і перемог – усього того, з чого створюється педагогічна стежинка у світ дитячої творчої душі.

Отже, формування творчого інноваційного педагогічного середовища – крок до розвитку творчих здібностей здобувачів освіти на уроках української мови та літератури, запорука успішної реалізації учнів у житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Софій Н. З. Інноваційні методи навчання та викладання: теоретичне підґрунтя та методика використання. Навчально-методичні матеріали. – Київ. 2008. – 60с.
2. Нові технології навчання – http://pidruchniki.com/1822052634996/pedagogika/novi_tehnologiyi_navchannya
3. Харибіна Н. Побудова індивідуального освітнього маршруту учнів засобами медіатехнологій – ефективний шлях до успішного майбутнього //Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Медіаосвіта – пріоритетний напрям в освіті XXI століття: проблеми, досягнення і перспективи// Харків, 2013. – С.222-225.

О. О.Чайківська

НВК ім. В.Чорновола

(м. Южний Одеської області)

ТЕХНОЛОГІЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Наша робота присвячена інноваційній технології, яка стрімко набуває широкого використання в світі, – змішане навчання (ЗН) (blended learning). Проблемою змішаного навчання, e-learning опікуються вчені: А. Андрєєв, В. Биков, Н. Корсунська, В. Солдаткін, В. Кухаренко, С. Березенська, К. Бугайчук, Н. Олійник, Т. Олійник, О. Рибалко, Н. Сиротенко, А. Столяревська та інші, ними розроблені теоретичні положення здійснення ЗН.

Як практик і вчитель української мови апробувала дану технологію на своїх заняттях і можу сьогодні говорити про те, що ЗН розвиває внутрішню мотивацію дітей та їх здатність до самоосвіти, формує ключові компетентності – вміння вчитися, ініціативність, соціалізацію. Також і перед учителем відкриваються нові перспективи: нова роль модератора навчальної діяльності; використання онлайн-сервісів для організації самостійної роботи учнів вдома; налагодження постійного зворотного зв'язку з учнем; використання значної частини часу на уроці для

вирішення складних завдань із застосування вищого рівня пізнавальної діяльності (синтезу, аналізу, оцінювання); створення учнями під час заняття конкретного продукту навчальної діяльності.

Практичне застосування серед учнів знайшли такі моделі, як «перевернутий клас» та «ротація за станціями».

Концепцію «перевернутого класу» називають методикою 21-го століття. Суть цієї стратегії полягає в зміні звичного для всіх підходу «лекція – в класі, домашнє завдання і групова робота – поза ним». Перенесення подачі теоретичного матеріалу за межі класної кімнати допомагає виділити більшу кількість часу на уроці для розвитку важливих в сучасному світі навичок – ведення дискусії, командної роботи, критичного мислення, створення власних проєктів. Через Classroom учні одержують відео з теоретичним матеріалом, який переглядають необхідну кількість разів, опитувальники до поданого матеріалу, онлайн тренажери тощо. Перевернутий клас є корисною сходиною до здійснення більш ґрунтовної реорганізації навчання в рамках ротаційної моделі «ротація за станціями»

Дана модель нами покладена в основу відпрацювання навчального матеріалу у класі. За результатами домашнього завдання (наприклад, Google Forms) учитель об'єднує учнів у команди, які опрацьовують різнорівневий матеріал, підібраний учителем. Кожна команда отримує маршрутні листи, за якими рухається від станції до станції.

* Станція «Робота з вчителем». Під час роботи з учителем (який виявляє прогалини у знаннях, допомагає зрозуміти матеріал, консультує) учні у маленьких групах мають можливість віч-на-віч відпрацювати матеріал, поставити запитання, допомогти один одному в складних моментах, отримати індивідуальну консультацію.

* Online станція, коли учні самостійно виконують творчу пошукову роботу через мережу Інтернет, має на меті навчити учнів працювати з різними джерелами інформації, використовувати інформаційні ресурси для створення кінцевого продукту (спільної Google Презентації, робота в спільних Google Документах, створення навчальних ігор тощо).

* Станція самостійної творчої командної роботи допомагає учням максимально задіювати сильні сторони своїх однокласників, вчить бути потрібними для партнерів по спільній діяльності, розподіляти обов'язки в команді і досягати спільного результату.

Обов'язковою складовою даної ротаційної моделі є зміна локацій, коли кожна група проходить послідовно три станції, а на завершення презентує продукт спільної діяльності – це може бути теоретичний матеріал у вигляді mind map, спільної Google Презентації або практична робота у вигляді письмового твору, опитувальника, онлайн гри тощо.

Змішане навчання – це не стільки про технології, а про те, як здизайнувати свій клас (і наповнення уроку, і фізичний простір) так, щоб урахувати потреби

кожного учня/учениці (темپ навчання, складність і обсяг матеріалу, формат взаємодії тощо) [2, с.114].

Технологія змішаного навчання відкриває нові можливості як для учня, так і для вчителя. Учитель стає модератором та фасилітатором навчального процесу, шукає індивідуальні підходи до кожного учня, докладає максимум зусиль, щоб заняття були продуктивними та вихованці із запалом здобували знання, вчилися вчитися. Скрайбінг, Plickers, mind map, LearningApps, Kahoot, Triventy, Google Презентації роблять заняття інноваційними, цікавими для дітей. Змішане навчання надає учням можливість поєднати традиційне отримання знань від учителя з освоєнням матеріалу в режимі он-лайн. Таким чином учням дається свобода вибору часу, місця навчання, джерел інформації, а також вони беруть на себе відповідальність за власну освіту. Виходячи за рамки обмежень у вигляді шкільного дня, класної кімнати, єдино вірної оцінки, темпів освоєння матеріалу решти класу, змішане навчання докорінно змінює систему і структуру школи, надає учням більш персоналізований, активний освітній досвід. Змішані підходи до навчання виявилися одними з найпопулярніших технологій сьогодення, тому що дозволяють скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційного класу [1, с.14].

«Змішане навчання» (англ. blended learning) не є універсальним інструментом, який в один прекрасний момент переверне усе навчання з ніг на голову, але це той інструмент, який допоможе нам подивитись на процес отримання знань трішки іншими очима, змінить наше ставлення до технологій і, що найголовніше, дасть можливість спробувати себе у новій ролі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кухаренко В.М., Березенська С.М., Бугайчук К.Л. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / – Харків: «Міськдрук», «НТУ ХП», 2016 – 284 с.
2. Садкіна В.І. Маленькі секрети учнівського успіху. Навчаємося з радістю. - Х. Вид.група «Основа», 2016 - 144. - Серія «Нові формати освіти».

Н. М. Хрустик

Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова
(м.Одеса)

ПРИНЦИПИ СИСТЕМНОСТІ І НАУКОВОСТІ : ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

В основі вивчення української мови в середній школі, як і будь-якої іншої дисципліни, лежать такі основні принципи дидактики, як системність та науковість. Ця думка є давно усталеною і загально визнаною в педагогічній науці, однак декларування зазначеної позиції ще не свідчить про її повне й послідовне

дотримання. Некоректне з цього погляду подання того чи іншого матеріалу інколи можна спостерігати у шкільній програмі та підручниках з української мови. Відповідно порушення основних дидактичних приписів ускладнює навчальний процес, призводить до багатьох проблем та труднощів, які виникають при вивченні української мови в середній школі, ставить у скрутне становище вчителя. **Мета** нашого дослідження – привернути увагу науково-педагогічних працівників до означеної проблеми, на конкретних прикладах продемонструвати системність зв'язків мовних явищ, які є предметом вивчення в середній школі.

Мова – це система. Під системою в мові, як і в інших цілісних складних об'єктах, розуміють сукупність взаємозв'язаних, взаємозумовлених елементів, які утворюють складнішу єдність, розглядувану з боку елементів – її частин [1, с. 607]. До цих елементів належать фонemi, морфеми, лексеми, графеми, речення, тексти – мовні одиниці, які перебувають між собою в синтагматичних, парадигматичних і епідигматичних зв'язках. Різні мовні рівні представлені у процесі вивчення мови у вигляді розділів – фонетики, лексикології, морфеміки, словотвору, морфології, синтаксису. Кожен з цих розділів становить свою окрему систему (підсистему), але водночас є частиною єдиного цілого – мовного організму. Так, напр., фонетика – базовий розділ мовознавчої науки, на якому ґрунтується вивчення всіх інших її розділів. Звук як основна фонетична одиниця є будівельним матеріалом для морфем, з яких, у свою чергу, складаються та утворюються лексеми. За допомогою звуків і інших фонетичних одиниць матеріалізуються граматичні форми слів. Невід'ємною частиною сутності речення як лінгвістичного поняття є його розуміння як фонетично організованої сукупності слів. Отже, фонетика перебуває в найтісніших зв'язках з усіма мовознавчими дисциплінами. Це означає, що вона має вивчатися не лише у відведені програмою години, а впродовж опрацювання всього курсу української мови шляхом виявлення і пояснення зв'язків з явищами, які є предметом вивчення різних розділів. Гадаємо, що проведення спарених занять з фонетики та фізики (акустики) при вивченні фізичної природи звуків, з фонетики та біології (анатомії людини, зоології) при вивченні апарату мовлення також було б не лише глибоко пізнавальним для учнів, але й захопливим.

За навчальною програмою фонетика подається після вивчення таких розділів, як лексикологія, будова слова та орфографія [2], що є порушенням логічності, послідовності, системності й науковості викладу матеріалу. Учення про звуковий склад мови – це та дисципліна, яка має розглядатися на початку вивчення курсу української мови або ж відразу після опрацювання лексикології. Заради об'єктивності маємо зазначити, що у програмі надається учителю право самому обирати порядок вивчення розділів української мови в межах навчального року. Однак, як нам видається, у цій ситуації не може йтися про вибір, адже є чітко визначена на основі дидактичних принципів послідовність матеріалу, яку й має програма регламентувати для всіх. Окрім того, послідовність опрацювання деяких розділів взагалі не можна змінити, оскільки вони вивчаються в різних

класах. Пор.: за шкільною програмою в 5 кл. подається спочатку лексикологія, потім – будова слова, фонетика і відомості із синтаксису (перед опрацюванням морфології!), у 6 кл. вивчається лексикологія і фразеологія, словотвір (у відриві від морфеміки) і морфологія [2].

Звернімося до деяких прикладів, аналіз яких увиразнює системність мовних зв'язків. Розглядаючи, скажімо, морфемну будову слова *передгір'я*, звертаємо увагу на те, що буква *я* в позиції після апострофа позначає два звуки – [ja] (для розуміння цього учні вже мають знати фонетику). Відповідно виокремлюється словозмінна основа *передгір'й-* і закінчення *-а*, а в межах основи – корінь *-гір-*, префікс *перед-* і суфікс *-й-*. З результатами морфемного аналізу пов'язаний спосіб творення цього іменника – префіксально-суфіксальний (до твірної бази *перед горами* одночасно долучається префікс *перед-* і суфікс *-й-*). Зрозуміло, що без знань з фонетики та будови слова правильно визначити спосіб творення слова не вдалося б. Вивчаючи морфологію, зокрема поділ іменників на відміни та групи, знову ж таки важливо правильно визначити у слові закінчення та основу. Саме за кінцевим приголосним основи й уналежнюємо іменники *передгір'я*, *примор'я*, *передзим'я* тощо до м'якого типу відмінювання другої відміни.

Визначаючи морфемну будову слів на взірць *козацький*, *юнацький*, *товариський*, *французький*, *одеський* тощо, ґрунтуємося на тій думці, що значущі частини слів складаються зі звуків, а звуки – не лише фонетичні одиниці, але й явище фізичне (акустичне). Взаємодіючи між собою за орфоепічними законами, звуки можуть зазнавати різних змін. Якщо ж ці звуки перебувають на морфемних швах, то відповідно між собою взаємодіють і сусідні морфеми, до яких звуки належать. Пор., напр.: *козак* → *козак-* + *-ськ-* → *козацький*, де корінь *козаць-* і суфікс *-цьк-* ([к] + [с'] → [ц']). Отже, звук [ц'] є кінцем однієї морфеми і водночас початком іншої морфеми. Це досить складна фонетична зміна, яка в середній школі не вивчається. Утім, її природу можна легко пояснити учням, звернувшись до такого добре відомого їм фізичного явища, як дифузія, при якому молекули однієї речовини, змішуючись з молекулами іншої речовини, утворюють нову якість. Це ж саме відбувається й зі звуками, а також з морфемами, до складу яких вони входять. Хочемо навести ще одну, як на нашу думку, дуже вдалу аналогію пояснення явища злиття звуків в один звук на стику морфем, якою поділилася одна зі слухачок курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури: якщо на папері провести фломастером лінію жовтого кольору, а потім по цій же лінії провести фломастером синього кольору, то лінія набуде зеленого кольору.

Принцип науковості порушується при вивченні способів словотворення, зокрема при трактуванні безафіксного способу. У навчальній програмі уточнюється сутність цього способу, де зазначається, що його зміст полягає у творенні слів шляхом відкидання від твірного слова афіксів, тобто префіксів, суфіксів та закінчень [2, с. 36]. Це визначення безафіксного способу повторюється в шкільних підручниках. Його некоректність полягає в тому, що в

українській мові відніманням префікса від твірної лексики слова ніколи не утворюються. Унікальні випадки депрефіксації фіксуються дериватологами лише на рівні оказіонального словотворення. Пор., напр.: *приємності* від *неприємності*, *долугий* від *недолугий*, *формали* від *неформали* (приклади Н. Ф. Клименко). Що ж стосується творення слів безафіксним способом, то воно відбувається лише усиченням суфікса від твірної основи (*переказувати* → *переказ-ува-* → *переказ*) або ж закінчення від твірного слова (*син-ій* → *синь*).

Узагальнюючи результати нашого спостереження, можемо висновувати, що дотримання принципів системності та науковості у процесі вивчення української мови в середній школі є запорукою глибокого розуміння учнями засвоєного матеріалу, успішного продукування різноманітних компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельничук О. С. Структура і система мови / О. С. Мельничук // «Українська мова». Енциклопедія. – К. : Укр. енцикл., 2000. – С. 607 – 608.
2. Українська мова. 5 – 11 класи : навч. програми, метод. рекомендації щодо організації навч.-виховн. процесу в 2018 / 2019 навч. році / укладач О. Ю. Котусенко. – Харків : Ранок, 2018. – 160 с.

О. М. Шолудько

НВК «Балтська ЗОШ I-III ступенів №2-гімназія»
(м.Балта)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄТВОРЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У новому тисячолітті особливої актуальності набуває проблема формування особистості, підготовленої до життя в складних умовах сьогодення, здатної орієнтуватися в сучасній культурі й осмислювати своє місце в ній. Тому одним із найголовніших напрямів модернізації української освіти є забезпечення умов для розвитку індивідуальності дитини. Як підкреслюється в Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті, пріоритетом державної політики розвитку освіти є особистісна орієнтація навчання.

Школа працює над проблемою розвитку життєтворчих компетентностей учнів, опікується проблемою формування дитини як творця і проектувальника свого власного, успішного життя.

Методологічною основою школи є теорія життєтворчості, в якій життєтворча компетентність визначається як системна властивість особистості: цілісна, ієрархічна динамічна система здатностей, яка дозволяє людині свідомо і творчо визначати й здійснювати власне життя, розвивати свою індивідуальність, досягати оптимальної життєдіяльності в умовах середовища (технологічного, економічного, політичного, соціального, культурного), яке перманентно змінюється [1,с.55]. Життєтворча компетентність включає в себе комплекс різних

компетенцій: спеціальних (зокрема, музичних, художніх), соціальних, комунікативних, полікультурних, інформаційних, саморозвитку та самоосвіти тощо [2, с.42].

Сьогодні перед нами, вчителями музичного мистецтва, постає ціле коло проблем, без розв'язання яких неможливо забезпечити належний рівень музичної культури. Суспільство переживає нині серйозну духовну кризу. Однією з головних причин цієї кризи є установка на розважальні форми масової культури. У недостатньому обсязі через засоби інформації репрезентується високопрофесійне і народне мистецтво. У повсякденному житті взірці такої музики дитина чує досить не часто.

Відсутність культури слухання музики та навичок оцінного ставлення до мистецтва. Сьогодні високохудожнє мистецтво замінює екран телевізора, Інтернет. Низький рівень вихованості загальної культури учнів (зокрема громадянської, міжкультурної, міжособистісної) [3, с.124].

Перед суспільством постала проблема дитячого насилля та жорстокості. Завдання школи спрямувати інтереси дітей у різноманітні форми музичної самореалізації у позакласній діяльності, дати їм ціннісні орієнтири, душевно заспокоїти.

Музичне мистецтво може відігравати дуже важливу роль щодо формування духовності, власної гідності підрастаючої особистості.

Саме тому в практичній діяльності ми працюємо над формуванням життєтворчих компетентностей.

Прагнучі досягнути результату в означених питаннях поставили перед собою певні завдання: формувати усвідомлення учнями можливостей мистецтва для інтегрування в соціальне середовище і впливу на нього; перевірити ефективність впровадження на уроках музичного мистецтва інтерактивних методів навчання і проектної діяльності в процесі формування життєтворчих компетентностей.

Зміст предмета «Музичне мистецтво» спрямовує шкільну освіту учнів на головне – повертає їй естетичну природу і сконцентровує, передусім, на вихованні в учнів культури сприймання, організації творчої діяльності. У процесі вивчення учнями музичного мистецтва вирішуються й інші важливі завдання – опанування вокально-хоровими вміннями й навичками, практичне засвоєння необхідної музичної термінології, розвиток спеціальних музичних здібностей тощо. Таким чином, формуються необхідні освітні компетентності учнів, серед яких – здатність керуватися набутими музичними знаннями й уміннями в процесі самостійної діяльності та самоосвіти.

Визнання важливості особистісного, розумового і соціального розвитку учнів у музичній діяльності розкриває нові перспективи у виборі оптимальних шляхів для формування життєтворчих компетентностей дитини.

Музична творча діяльність сприяє розвитку пам'яті, мислення, спостережливості, цілеспрямованості, логіки й інтуїції. Творчість пов'язана із

самостійними діями, умінням оперувати знаннями, навичками, застосовувати їх у нових видах практичної діяльності. Усе творчо засвоєне школярами стає їхнім міцним набутком, стимулює процес пізнання, збагачує новими почуттями. Усе вищезазначене створює передумови для формування в учнів як спеціальних, так і загальнопізнавальних компетентностей. У процесі здобуття певної мистецької інформації, опанування музичними вміннями й навичками, художньої творчості учні вчать спілкуватися між собою – обговорювати, дискутувати, відстоювати власні думки, аргументувати. Таким чином поряд із спеціальними формуються комунікативні та соціальні компетентності. Увесь комплекс зазначених вище компетентностей складає основу формування життєтворчих компетентностей.

Для реалізації завдань з формування життєтворчих компетентностей у своїй діяльності ми використовуємо систему, методів і прийомів, які умовно класифікуємо: опанування змісту музичного твору (формування спеціальних музичних компетентностей); творчої інтерпретації музичного твору (формування спеціальних музичних і художніх компетентностей); художнього пізнання (формування пізнавальних компетентностей).

«Від образного світу уроку – до образу власного «Я» – саме так можна визначити шлях учня, який він долає у своєму зростанні на уроці музичного мистецтва.

Нами була розроблена структура уроку, що базується на алгоритмі від зацікавлення – через здивування – до захоплення, творчості і пізнання. Творчість стає ключовим моментом спільної діяльності вчителя та учнів

Очікування особистого успіху і незалежності в діях на уроках мистецтва породжує стан творчості.

На уроці створюємо єдину драматургічну лінію, звертаючи увагу на методику організації та проведення різних видів діяльності, взаємозв'язок яких, створюючи емоційно-образне забарвлення уроку, відіграє провідну роль у досягненні основної мети.

З метою формування життєтворчих компетентностей на уроках музичного мистецтва ми використовуємо інтерактивні технології.

Учні відчують значущість власної особистості, а головне, отримують насолоду від спілкування з творами музичного мистецтва та водночас вчать гармонізувати своє «хочу» і «повинен», готуються до практичного життя, вчать орієнтуватися в життєстверджуючих поняттях [4, с. 93]

Інтерактивні технології дають можливість використовувати на практиці цілий арсенал різноманітних прийомів і технік: «Музично-літературні листи», «Кубування», «Сенкан», «Співуча вікторина», «Кола Вена», «Методика взаємних запитань», «Щоденник подвійних нотаток», «Запитання до автора», враховувати особистий досвід і активну позицію дітей, а також особливості класу.

Одним із ключових компетентностей є формування і розвиток критичного мислення. Найбільш вдалим є методичні прийоми критичного мислення

«FishBone» та «Неперервна шкала думок», які дозволяють узагальнювати поняття на різних етапах уроку та висловлювати власну думку до теми уроку.

В ході реалізації завдань нової української школи потрібно звернути увагу на необхідність створення «Паркану думок».

На етапі уроку слухання музики ми не намагаємося підвести учнів до єдиної думки, а працюємо над створенням власного враження учня від твору. Використовуємо прийом зорових асоціацій, коли учні за своїми відчуттями підбирають асоціативний ряд, який ілюструє прослухану музику.

Під час проведення уроків музичного мистецтва у своїй педагогічній практиці застосовуємо ефективний засіб подолання перевтоми дітей – музично-ритмічні хвилинки (техніку тактильного впливу). Тренування дрібної моторики є вимогою гармонійного розвитку дитини, підвищує працездатність, активізує процеси мислення, артикуляційний апарат, стимулює розвиток мови. [5, с. 26].

В сучасних умовах, коли зростають завдання естетичного виховання особлива роль відводиться дитячим музичним інструментам. Мета введення інструментів допомогти учням в цікавій і доступній діяльності творчо збагатити свій музичний досвід.

Показником ефективності нашої роботи з виявлення впливу музики на різні аспекти життєтворчості дитини є, наприклад, відповіді учнів у форматі «Мозкового штурму».

Важливою формою навчання, спрямованої на формування життєтворчої компетентності, є проектна діяльність учнів, яка поєднує в цілісний процес урок і роботу поза уроком.

Створюючи ці проекти, школярі мали змогу здійснювати рефлексію, прислухатися до власних душевних зрушень, думок, регулювати свою поведінку, способи життя, «перетворюючи себе для досягнення щастя, мудрості, досконалості».

Можна зробити висновок, що школярі мають досить виразне прагнення досягти чогось у житті, бути потрібними, приносити користь, самореалізуватися. Важливо тільки пам'ятати, що творчий потяг завжди супроводжує рух до відкриттів у кожній людині, до виховання успішної творчої особистості.

Саме ідеї життєтворчості, плекання дитини як суб'єкта життя стали «альфою й омегою» нашої педагогічної діяльності, це допомагає учням оволодіти чотирма стрижневими принципами освіти XXI століття – навчитися пізнавати життя; життєвої компетентності; навчитися жити разом; навчитися жити [6, с.112]. Особиста музична творчість дітей стала складником їхнього повсякденного життя, життєтворчості. Діти намагаються впливати на культурне середовище своєї малої батьківщини – і саме це є дієвим показником сформованості життєтворчої компетентності особистості, адже тільки вільна, гармонійна людина має право творити себе, інших людей, навколишній простір.

Вважаємо, що щоденна робота по формуванню життєтворчих компетентностей є важливою складовою в соціалізації особистості учнів, її

реалізації в професійній діяльності, пов'язаній не тільки з музикою, а й іншими сферами суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єрмаков І., Погоріла І. Феномен компетентісно спрямованої освіти / І. Єрмаков, І. Погоріла // Компетентнісна освіта – від теорії до практики. – К. : Плеяда, 2005. – С. 53-58.
2. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів в системі загальної середньої освіти// Директор школи.,2000.№39,40. – С. 34-59.
3. Навчаємо мислити критично: пос. для вчителів / автори-укладачі О.І.Пометун, І.М.Сущенко. - Дніпро: ЛІРА, 2016. – 144 с.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод.посібник. – К.: В.С.К., 2004. – 192 с.
5. Лыкова В.А. Здоровьесберегающие разминки на уроке. Серия «Педагогическая психотерапия». Издательство «Дельта», Киев, 2007. – 62 с.
6. Мистецтво життєтворчості особистості: Наук.-метод. посіб.: У 2 ч. / За ред. В.М. Доній, Г.М. Несен, Л.В. Сохань, І.Г. Єрмаков та ін. – К., ІЗМН, 1997. – Ч. 2: Життєтворчий потенціал нової школи. – С. 96-116.

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

Я. Р. Голтвян-Томачинська

Одеський ліцей №9 (м.
Одеса)

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФОРМУВАННІ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Сьогоднішня освіта – це величезний виклик суспільству. Знання, які отримують діти, сьогодні не в повній мірі готують їх до дорослого життя, не є запорукою їх успіху. Зміна парадигми освіти потребує виставлення нових акцентів у діяльності шкіл та включення в активну діяльність самих школярів. Учніське самоврядування є однією із форм успішного залучення учнів до співжиття в закладі освіти.

Результати діяльності, вплив шкільного самоврядування на формування особистості відразу побачити не можна, адже становлення успішної людини якраз відбувається після закінчення школи. Проблемою сьогодення є зміст діяльності учнівського самоврядування. На основі міжнародних практик, власної діяльності та досвіду роботи з учнями виставляю акцент на сучасних дієвих формах виховного процесу, що сприяють формуванню особистості сучасного лідера.

За аналізом Світового економічного форуму, який відбувся в 2018 році в Давосі найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють вчитися в продовж життя, критично мислити, ставити цілі і досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в полікультурному середовищі і володіти іншими вміннями. Це життєві компетенції, з якими має вийти сучасний випускник після закінчення Нової української школи [1, с.10].

За Концепцією нової української школи нові освітні стандарти мають ґрунтуватися на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя», але не обмежуватимуться ними [2, с.7].

Важливо акцентувати увагу на те, що виховний процес є невід’ємною складовою всього освітнього процесу, що орієнтується на загальнолюдські цінності: морально-етичні, духовні, патріотичні, соціально-політичні.

У відносинах між окремою людиною і суспільством ми можемо виявити чотири виміри, які співвідносяться з чотирма підсистемами, існуючими в суспільстві і які мають найважливіше значення для його існування: політичний (юридичний) вимір, соціальний, культурний та економічний виміри [3, с.23].

На мою думку, шкільна структура самоврядування має базуватися на цих чотирьох основних принципах, бо вони як найкраще дають змогу розвиватися лідеру, як гармонійній особистості, за допомогою гри чи методів проекту.

Політичний вимір громадянства відноситься до політичних прав і відповідальності щодо політичної системи. Розвиток цього виміру має здійснюватися на основі знання політичної системи і просування демократичних цінностей та навичок участі. Для незворотного демократичного розвитку України вирішальне значення має виховання активного й демократичного орієнтованого молодого покоління. Дуже дієвим в роботі самоврядування є участь школярів в різноманітних проектах. Як приклад – проект М-18. Це громадсько-освітній проект, що направлений на розвиток громадянської активності у дітей і молоді, формування їх активної життєвої позиції та здійснення політичної просвіти, який зараз дуже активно розповсюджується на теренах нашої країни. Він здійснюється в рамках міжнародного проекту «За розвиток громадянської активності дітей та молоді у Східній Європі» за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини. На території Одеської області було охоплено 13 населених пунктів, створено 23 імітаційних дільниці, в грі приймало участь понад 4000 учасників гри. Якщо проаналізувати дані за два роки участі у грі діти, а це учасники від 6 до 18 років, 85 відсотків в порівнянні з 40 під час першої гри, будуть знати, як і де застосовувати отриманий досвід, а 90 відсотків учасників гри знають, як можна активно проявити свою громадянську позицію тощо. Отже, завдяки участі в моделюванні виборів ми спостерігаємо, як починають формуватися громадянські та соціальні компетентності у школярів.

Соціальний вимір громадянства пов'язаний з поведінкою громадян в суспільстві і вимагає певної міри лояльності та солідарності. Для розвитку цього виміру необхідні соціальні навички і знання соціальних відносин в суспільстві. Більшість європейських країн зіткнулися з новими викликами на шляху до демократичного розвитку – низький рівень мотивації до усвідомленого і активного впливу на політичне і соціальне життя суспільства, зростання нетерпимості і ксенофобії, виникнення військових конфліктів та порушень прав людини. [3, с.33]

Освіта для демократичної громадськості та освіта з прав людини (ОДГ/ОПЛ), як відповідні виклики, стали провідним напрямком ради Європи, під егідою якою створено різноманітні навчально-методичні матеріали для використання в національних освітніх системах. Термін «освіта для демократичного громадянства» означає освіту, професійну підготовку, підвищення рівня обізнаності, інформацію, практики і діяльність, спрямовані на передачу знань, розвиток навичок і розуміння й формування їхнього ставлення і поведінки, що дозволять тим, хто навчається, ширше використовувати демократичні права й обов'язки в суспільстві та захищати їх, цінувати різноманітність і відігравати активну роль у демократичному житті з метою підтримки й захисту демократії і верховенства права [4, с.5] Як приклад –

міжнародний проєкт з медіа грамотності, що проходить за ініціативи міжнародної організації IREX в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй» за підтримки посольства Сполучених Штатів Америки та посольства Великої Британії в Україні. Мета проєкту – навчити людей розрізняти маніпуляції у будь-яких кампаніях, розвивати навички критичного мислення, знати, де і як перевіряти інформацію. Дуже гарно працює синергія декількох проєктів, коли знання отримані в одному проєкті можна застосувати в іншому.

Культурний вимір громадянства відноситься до усвідомлення спільної культурної спадщини. Це культурний вимір слід будувати на основі знання культурної спадщини та історії і базових навичок (знання мови, вміння читати і писати, знання традицій тощо). Учнівське самоврядування, може активно їх використовувати в своїй моделі чи структурі статуту. Наприклад, дієвою є робота в міністерстві національно-патріотичного напрямку. Це проведення етнічних фестивалів, залучення учнів до традиційних святкування народних свят (Меланка, Вертеп, Колодій, Великдень), створення флешмобів тощо.

Економічний вимір громадянства відноситься до взаємозв'язків між окремою особою і ринком праці та споживання. Це є право на працю і на мінімальний рівень існування. Ключову роль в реалізації цього економічного виміру мають економічні навички (щодо праці та іншої економічної діяльності) і професійна підготовка. Якщо говорити мовою самоврядування за цей вимір може відповідати міністерство волонтерських справ. Це і організація ярмарків, знайомство з різними професіями, екологічні заходи.

Отже, ми можемо зробити висновки, що якщо на рівні самоврядування ми навчимося дієво реалізовувати чотири виміри, і реалізовувати їх збалансовано, то особистість випускника школи буде успішною та гармонійно розвинутою з набутими життєвими компетенціями. А це значить, конкурентно спроможним, відповідальним громадянином і патріотом, лідером, який здатний до ризику та інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Нова українська школа» від 14.12. 2016 р. № 988-р [Електронний ресурс] – Режим поступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
2. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. — Київ : Літера ЛТД, 2018. — 160 с.
3. Посібник з європейського громадянства, Рада Європи та Європейська комісія, Страсбург, 2003 №СОМ (2003) 184.
4. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини ISBN 978-92-871-6898-6 Рада Європи, жовтень, 2010.

М. В.Гриньова

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

ЗАМОВЛЕННЯ НА ГРОМАДЯНСЬКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: НОВЕ ГРОМАДЯНСТВО ПОТРЕБУЄ НОВОЇ ОСВІТИ

Більшість європейських країн не лише характеризуються розвиненими демократичними суспільствами, а й демонструють нам спроможність освіти як потужної соціокультурної технології впливати на сталий розвиток держав. Сучасна освітянська спільнота, зокрема відомі експерти в галузі освіти Р. Голлоб, П. Салберг, А. Шлейхер, М. Расфельд, К. Робінсон, підтримує позицію про те, що роль освіти у соціалізації та формуванні громадянськості особистості є визначальною. Слід відмітити, що ця позиція відображена в основних нормативно-законодавчих актах України, які визначають сутність сучасних реформ в галузі освіти: Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа» та Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Однак, не зважаючи на активну фазу реалізації освітніх реформ, досі існує дискусія, зокрема серед вчительської та батьківської громадськості, з приводу того, якою має бути місія сучасної школи.

Актуальність переосмислення ролі шкільної освіти в контексті демократизації та євроінтеграції України обумовлена тим, що наша держава, будучи понад двадцять п'ять років незалежною, все ще є державою, для якої подолання громадянської інертності для розбудови демократичного суспільства є нагальною потребою. Тобто, говорячи про залежність демократії від громадян, можна стверджувати про вагоме значення громадянськості особистості для становлення в Україні партисипативної демократії, що передбачає безпосередню участь громадян в соціальному, культурному, економічному та політичному вимірах суспільних процесів через відповідні механізми партисипації. Однак, ефективність використання громадянами партисипативних практик демократії значно залежить від рівня сформованості у них громадянських компетентностей.

Отже, потреба у розвитку громадянського суспільства в Україні чітко обумовлює необхідність формування нового типу громадянина: не лише освіченого, але й активного, «здатного зробити свій внесок у життя суспільства, країни, всього світу та взяти на себе більшу відповідальність» [1, с. 19]. На жаль, усталена для України модель шкільної освіти практично не виконує запит на виховання дійсно свідомих, активних та відповідальних громадян. Це підтверджують результати соціологічного дослідження, проведеного в 2018 році швейцарсько-українським проектом «Розвиток громадянських компетентностей в Україні - DOCCU»: 46% опитаних учнів назвали найважливішою цінністю демократичного громадянства відповідальність, однак лише 27% змогли назвати хоч одну сферу своєї відповідальності як юного громадянина і 42% із них зазначили сферу своєї відповідальності активність у суспільному житті [3, с. 14].

Про це свідчать і результати опитування учнів, учасників Всеукраїнської імітаційної гри-моделювання виборів «Партія моєї мрії» (2018 р.) та «Я обираю Президента України!» (2019 р.) для дітей та молоді М18. Так, на питання «Як молодь може проявляти свою активну громадянську позицію?» 19% опитаних не дали відповіді, 6% не визначилися із відповіддю, 2% зазначили, що не можуть проявляти активну громадянську позицію.

У зв'язку з вище зазначеним, виникає питання: «Якщо громадянська партисипація – це те, чого мають навчитися молоді громадяни з точки зору результатів навчання, то що повинна зробити школа, щоб забезпечити цей результат?». Школа як міні-модель суспільства має сприяти у набутті молодим поколінням громадян навичок демократичної участі через організацію щоденного шкільного життя. Наразі згідно з результатами того ж таки соціологічного дослідження, проведеного швейцарсько-українським проектом «Розвиток громадянських компетентностей в Україні - DOCCU», 28% учнів зазначили, що беруть участь у громадському житті школи і 39% стверджують, що не обговорювали у школі проблеми місцевої громади та шляхи їх вирішення [3, с. 14]. Учасники Одеської обласної школи громадянської партисипації дітей та дорослих «УСі В ДІ!» (лідери учнівських самоврядувань та педагоги, які координують їх діяльність) у переважній більшості характеризують участь учнівської молоді у житті школи та громади у відповідності до «Драбини участі молоді» Дж. Харта як «декорування», «імітація» та «символічність», що в дійсності є не участю.

Це дає підстави стверджувати, що викликом, потребою та перспективою Нової української школи є розвиток демократичного врядування, а отже демократичної культури школи. Це передбачає необхідність для школи відмови від знаннєвого підходу та впровадження нових партисипативних підходів у здійсненні громадянської освіти й реалізації принципу «навчання через участь», а саме «включення учасників освітнього процесу до діяльності, співуправління та практичного вирішення питань у колективах, громадах і спільнотах» [2, с. 8]. Саме тому надважливим завданням для закладів загальної середньої освіти є подолання формалізму у здійсненні учнівською молоддю участі у житті школи та громади, зокрема через активізацію та оновлення підходів до діяльності учнівських самоврядувань й реалізацію соціальних партисипативних проєктів на демократичних засадах. Що в цьому випадку необхідно – так це впровадження нових стратегій навчання громадянській партисипації, які робитимуть учнів спроможними до життя в демократичній спільноті.

Нові можливості для розвитку громадянськості учнівської молоді через зв'язок школи із суспільством надає освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини (ОДГ/ОПЛ), що є пріоритетним напрямом діяльності Ради Європи в галузі освіти для становлення демократії. Концептуальна модель ОДГ/ОПЛ ґрунтується на трьох принципах: навчання «ПРО», «ЧЕРЕЗ», «ДЛЯ» демократії та прав людини. Вона реалізується через наскрізний підхід та

здійснення партисипативного навчання на трьох рівнях: клас, школа, громада. Відмінною ознакою ОДГ/ОПЛ є надання можливості учнівській молоді сформувати ціннісне ставлення до громадянськості як складової успіху особистості та суспільства.

Відтак, вмотивована здатність до дії, тобто здатність усвідомлено, відповідально та активно реалізовувати свої права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства в Україні, є державним та суспільним замовленням і визначає громадянську партисипацію учнівської молоді як місію, принцип життєдіяльності та перспективний результат Нової української школи. В контексті реформування загальної середньої освіти ми маємо цінні можливості свідомо використовувати ресурси ОДГ/ОПЛ для розбудови України як демократичної країни загального добробуту. Однак це потребує відповідальної позиції школи в усвідомленні своєї ролі як моделі громадянського суспільства та автентичності у поцінуванні цінностей, притаманних демократичному громадянству. Єдиною перепорою на шляху становлення Нової української школи як школи дієвої демократії є спроможність подолати розбіжності між задекларованими демократичними цінностями і їх реалізацією у повсякденному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи: Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/nras/pro-shvalennya-konceptsiy-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Розвиток громадянських компетентностей в Україні: результати соціологічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doccu.in.ua/rozvytok-hromadianskykh-kompetentnostei-v-ukraini-rezultaty-sotsiolohichnykh-doslidzen/#>

М. В. Данилова

Арцизький НВК «Загальноосвітня
школа I-III ступенів № 4 - ліцей»
Арцизької районної ради

ВІД КРЕАТИВНОГО ПЕДАГОГА ДО КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Сучасне соціальне замовлення висуває принципово нові вимоги до педагогічних кадрів, адже сприяти формуванню креативної особистості може тільки вчитель, який сам є креативною, творчою особистістю. Оновлення змісту

освіти, орієнтація на новий тип педагогічного світогляду вимагає від педагогів володіння ключовими компетентностями, уміння креативно мислити, діяти творчо.

Термін «креативність» походить від латинського слова «creatio» (створення).

Аналізуючи фахову літературу, слід зазначити, що дослідниками означено шість параметрів-характеристик креативності [1]:

- здатність до знаходження і формулювання проблеми;
- здатність до генерування великої кількості ідей;
- гнучкість як уміння продумування різноманітних ідей;
- оригінальність – властивість відповідати на стимули нестандартно;
- здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі;
- уміння розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу й синтезу.

Як навчитись креативності? Відповідаючи на дане питання важливо: знайти однодумців та надихнути їх; головне джерело креативності – практика; сформулювати мету; створити творчу атмосферу; бути не таким, як всі; мислити оригінально, фантазувати; на все дивитися критично, постійно задавати питання, шукати різні засоби для реалізації ідей; іти на ризик, не боятися помилок.

Креативний учень є дзеркальним відображенням креативного вчителя. Головне, без чого не може обійтися педагог, – це активна позиція вчителя – творця, а не спостерігача. Не буде вогника у вчителя – він ніколи не зможе запалити його в учнях. Учитель не зможе розвивати креативність у своїх учнів, якщо він не є креативним. [2, с. 23].

Як відомо, стиль мислення закладається з дитинства, тому необхідно зі шкільної лави учити дітей мислити та діяти креативно й важливо, щоб вони володіли технологіями креативності, а саме спеціальними прийомами «генерації ідей». Важливо, щоб за роки навчання в школі дитина навчилася вирішувати навчальні та життєві задачі, «пізнала себе» – оцінила свої слабкі та сильні сторони для прийняття найголовнішого в житті – ким та яким бути. Отже, творчий педагог – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності, відповідним рівнем знань предмету, який викладає, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості педагога умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливостей вихованців. Креативність є необхідною складовою праці педагога.

Я вважаю, що креативність – це можливість формувати надзвичайні ідеї, дивуватися, відшукувати рішення в нестандартних ситуаціях, шукати щось нове, усвідомлювати власний досвід, змінювати традиційне мислення, швидко розв'язувати проблемні ситуації. Вірю, що кожен педагог, при бажанні може стати креативним. Як говорить Михайло Поплавський: «Якщо ти знайшов справу своєї мрії, то втратити цікавість до неї неможливо. Люди втомлюються не від роботи, а від ставлення до неї як до роботи. Якщо любиш те, чим займаєшся, будеш працювати із задоволенням та ентузіазмом». [3, с.54]. У перекладі з

давніогрецької «ентузіазм» буквально означає «бути одержимим божеством», «мати Бога всередині себе». Тож упевнений – той, хто вбиває ентузіазм у собі або інших, чинить великий гріх. Недарма Рокфеллер казав, що «краще винайняти людину із ентузіазмом, а ніж ту, що все знає» [3, с.57].

Так з чого починати? Мабуть кожний педагог повинен створити власну формулу креативності. У нашій школі діє така формула: $(3C + 4K) \cdot 100\% B =$ креативна особистість, де С – це самоосвіта, самодисципліна, самовдосконалення, К – компетентності педагогів, В – відповідальність.

Сьогодні велика проблема у маленьких сільських школах – нестача молодих спеціалістів, більш вчителів-пенсіонерів, які звикли працювати по шаблону. В них існує бар'єр прояву креативності: боязкість оцінки іншими людьми, у будь-якій новій справі завжди є велика вірогідність невдачі, помилки. Часто ми вважаємо за краще зробити що-небудь старим перевіреним способом, ніж експериментувати, сподіваючись на успіх. Тут велика відповідальність адміністрації школи та креативного директора-менеджера. Інтерактивні методи управління сприяють підвищенню ефективності роботи школи, кожного учасника освітнього процесу, а також зростанню самооцінки, відчуття впевненості у своїх силах, допомагають вчителю та дітям брати активну участь в управлінні школою, бути зацікавленим, ініціативним, відповідати за власні рішення. Рівень проведення педагогічних рад, методичних об'єднань, методичних рад, психолого-педагогічних семінарів, загальношкільних свят, годин спілкування повинен бути креативним, нестандартним, що впливає на загальну атмосферу школи та освітнє середовище. Вчителі мають педагогічне освіту, батьки учнів – ні, тому дуже важливо, щоб виховати креативну особистість, педагог повинен приділяти увагу і батькам, допомогти їм порадами, рекомендаціями.

Є багато рекомендацій щодо розвитку креативності. Наприклад, Принципи Дміурга. Це набір цікавих, інколи навіть незрозумілих завдань, які змушують думати нешаблонно і потребують глибокого аналізу ситуації не тільки від учнів, а й від вчителів, а головне не тільки у навчальній діяльності, а й у виховній роботі. Щоб розвиток особистості був повноцінним, виділяють такі способи стимуляції активності школярів: забезпечення сприятливої атмосфери в процесі навчання, доброзичливість з боку вчителя, його відмова від гострої критики на адресу учня сприяє вільному прояву дивергентного мислення; збагачення навколишнього середовища найрізноманітнішими новими для нього предметами і стимулами з метою розвитку його допитливості; заохочення до пошуку оригінальних ідей; забезпечення можливостей до практики; надання дітям можливості активно ставити питання.

Але розвиваючи креативне покоління вчителю потрібно бути готовим до того, що, як визначають психологи, креативна дитина зовсім «незручна», вона не любить послуху і робити так як інші. Як бачимо, щоб виховати дійсно креативну особистість потрібно діяти нестандартно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості / В.В. Павленко // Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. – С. 145– 150.
2. Eggert S. Kreativität – Traum eines jeden Lehrers / W: Deutsch als Fremdsprache, 1999. - № 1. - С. 23-27.
3. М.Поплавський. Формула лідера – К.: ПП «Р.К.Майстер-принт», 2017. – 256с.

Г. І. Ілуща

педагог-організатор
загальноосвітнього політехнічного
ліцею II-III ступенів (м. Ізмаїл
Одеської області)

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Проект «ДуМ» («Дивись у Майбутнє»)

Виховання особистості у вимірі основних освітніх реалій – основна мета проектної діяльності Ізмаїльського політехнічного ліцею через систему самоврядування. Реалізації цієї мети сприяє серія проектів «Майбутня Україна», створена за ініціативою спільноти «іЗс» (ініціативна інноваційна інтеграційна спільнота), що об'єднує групи вчителів, ліцеїстів та випускників. Головна задача проекту – робота різновікових команд, що спрямована на дослідження економічних, соціологічних, культурних аспектів успішних країн світу та підготовку власної моделі успішної держави. Проект реалізується виключно у конструктивному форматі без жодного елементу змагання та передбачає участь команд ліцеїстів 6-11 класів.

Перший проект «Майбутня Україна: модель країни майбутнього» був реалізований в квітні 2016 року в формі інтелектуального ток-шоу. Три команди старшокласників (9-11 класи) підготували свої презентації, в яких було розглянуто ідеї та пропозиції щодо реформ в нашій країні.

Проект «Майбутня Україна-2» було проведено у формі учнівської конференції «Майбутня школа України» 11 березня 2017 року. Три різновікові команди (8-11 класи) детально опрацювали матеріал з теми «Світові освітні напрямки» (кожна команда отримала завдання дослідити певний регіон), підготували свою модель майбутньої школи, а також запропонували власну стратегію успішного випускника середньої школи. Готуючи матеріали до конференції, учні проводили опитування серед учнів та вчителів, знімали соціальні відеоролики, впорядковували кілька варіантів розкладів уроків згідно профільного навчання, навіть створили серію мультфільмів. Під час конференції

були представлені відеоматеріали щодо онлайн-освіти, а також апробовано онлайн-голосування в реальному часі.

Через актуальність питання та високий рівень підготовки команд конференція отримала схвальні оцінки учнів та вчителів, виявила неабиякий інтерес щодо подальшої роботи спільноти «ІЗс». Результати кожної конференції було ретельно обговорено; організатори отримали пропозицію дати дослідженню практичне спрямування. Тому формат проекту змінив і напрямок роботи, і саму назву. На разі, у травні 2018 року відбулася конференція «Дивись у Майбутнє», метою якої стало дослідження нагальних проблем міста та навчального закладу. Команди окреслили локаційні проблеми («Профорієнтація в ППЛ», «Блог «Ліцейські історії», «Безпритульні тварини», «Здорове дозвілля молоді») та не тільки запропонували реальні заходи щодо їх вирішення, а й продемонстрували перші кроки: результати акцій, опитувань, класних годин, виховних заходів тощо.

У нинішньому навчальному році працюють 4 команди-дослідники та 3 команди-реалізатори. Серед нових тем – «Імпровізаційний театр», «Допомога дітям-сиротам та Будинку людей похилого віку», «Міський транспорт», «Тайм-менеджмент».

За чотири роки проектної діяльності ініціативної інноваційної інтеграційної спільноти можна стверджувати, що проект «ДуМ» змінив формат роботи ліцейського самоврядування, поєднав зусилля закладу та громади як рівноправних партнерів, налагодив дієві відносини між всіма учасниками проекту, модернізував механізми дії самоврядування.

Плідна робота різновікових команд продемонструвала ефективність спільного дослідження та вирішення сучасних проблем соціуму, дала змогу досягти значних результатів, а саме:

- створено сайт із нагальною інформацією;
- автоматизовано реєстрацію на проект (термін реалізації – повний навчальний рік);
- впроваджено систему партнерських стосунків, які створюють умови та надають можливість ліцейстам активно діяти, швидко приймати рішення, самовдосконалюватися, саморозвиватися впродовж усього життя;
- окреслено шляхи виховання активної державно-громадської позиції особистості кожної дитини щодо питань гуманізації, милосердя, національної самосвідомості, патріотизму, а також вирішення екологічних проблем; реалізації потенціалу здібних та обдарованих дітей в інтересах громадянського суспільства.

Я.Г. Купрій

Курісовська ЗОШ І – ІІІ ступенів
(Лиманський район Одеської області)

ВИХОВНА СИСТЕМА СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ШКОЛИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ НА ЗАСАДАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Національно-патріотичне виховання відповідає нагальним вимогам і викликам сучасності, закладає підвалини для формування національної свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь. Одним із головних ключових компонентів НУШ є наскрізний процес виховання, який формує цінності [3], всебічно розвиненої компетентної особистості, здатної не тільки знайти своє місце в соціумі, а й бути справжнім патріотом, громадянином своєї держави.

Виховання починається із засвоєння дітьми духовних і культурних надбань рідного народу, пізнання його самобутності, національного обличчя, практичного продовження культурно-історичних традицій, звичаїв, обрядів. Саме тому педагогічний колектив закладу створив модель Школи розвитку особистості на засадах національного виховання, яка успішно реалізується.

Модель створена на засадах козацької етнопедагогіки, народної педагогіки, основних цінностей виховання, дидактичних надбань видатних вчених, філософів, педагогів минулого і сучасності, дослідників, ініціаторів нововведень та творчих педагогів-новаторів Одещини: М.П. Гузика, В.В. Ягоднікової, О.І. Чешенко, Т.В. Фокіної, Л.М. Ісаєвої на основі тісної співпраці школи, сім'ї і громадськості.

Пріоритетними напрямками виховної системи школи стали:

1. Створення комфортних умов у школі для розвитку творчої гармонійної особистості.
2. Формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу.
3. Формування високої мовленнєвої культури, любові до рідної мови, поваги до мов інших національностей.
4. Виховання духовної культури особистості.

Зазначені напрямки виховної системи потребували визначення шляхів їх реалізації, ними стали:

- діагностика: анкетування, тестування, опитування, аналіз;
- впровадження всеукраїнських, регіональних, шкільних програм, проєктів;
- впровадження сучасних педагогічних технологій виховної діяльності;
- організація діяльності органів учнівського самоврядування;
- діяльність шкільного краєзнавчого музею за напрямками;
- організація гурткової роботи;
- поширення волонтерського руху;
- проведення операцій;

- проведення акцій екологічного спрямування;
- проведення тематичних місячників, тижнів.

Планування виховного процесу здійснюється на основі системи цінностей: ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави, до людей, до природи, до мистецтва, до праці, до себе, враховуючи регіональні особливості, традиції та звичаї села за тематичними місячниками та тижнями.

Учніське самоврядування є центральним у виховній системі, воно представляє собою Раду лідерів, що обирається на загальних зборах учнів 5 – 11 класів. До складу Ради входять учні всіх класів, яких рекомендували класні збори. Засідання проводяться щомісячно. Діє шість центрів: центр знань, центр інформації, центр етики, центр естетики, центр мужності та здоров'я, центр суспільно-корисної праці. За кожним центром закріплюється вчитель-координатор.

Дитяче об'єднання «Козачата» для учнів 1-4 класів. Козачата звітують про результати своєї роботи на засіданні Великої Козацької Ради, яка проводиться чотири рази на рік. Кожне засідання має свою тематику.

Дитяче творче об'єднання «Калинчина світлиця», де учні 5 – 9 класів знайомляться та відроджують звичаї, традиції села та краю.

Волонтерський рух займає особливе місце в виховній системі і діє за такими напрямками: допомога ветеранам війни, вдовам та дітям війни; допомога онкохворим дітям; допомога воїнам АТО та їх родинам; догляд за пам'ятниками.

Школярі-волонтери активно включилися до проекту «Скарбничка добрих справ»: допомагають ветеранам війни, вдовам та дітям війни. Постійно тривають акції «Пам'ять», «Милосердя», «Турбота». Учні доглядають за пам'ятниками загиблим воїнам в центрі села та братською могилою на сільському цвинтарі. Щорічно проводять акції «Серце до серця», «Допоможемо онкохворому».

Тісне співробітництво школи і сім'ї – головна умова ефективної роботи школи. В роботі з батьками ми використовуємо традиційні та інтерактивні форми співробітництва, а також родинні свята, творчі звіти - концерти, виставки робіт, свята матері, сім'ї, «Дерево родоводу», «Сімейні таланти», «Родинна скарбничка», «Портфоліо родини і дитини», «Поради Девіда Льюїса».

Школа є опорною з національно-патріотичного виховання в Лиманському районі.

Сьогодні продовжується розбудова виховної системи Школи розвитку особистості на засадах національного виховання. У практичній виховній діяльності педагогічний колектив нашої школи здійснює подальші пошуки механізмів, оптимальних шляхів розбудови комфортного виховуючого середовища на засадах гуманізму, демократії, толерантності, співтворчості учителів, учнів, батьків та громади у вирішенні сучасних проблем виховання підростаючого покоління. Орієнтиром в цієї діяльності є розроблена нами модель випускника, за якою випускник школи – це: патріот, гуманіст з моральною поведінкою, соціально зріла, самостійна, життєво компетентна,

конкурентоспроможна, здорова, творча особистість з розвинуеною потребою самореалізації та самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д., Чорна К.І. Національна ідея в становленні громадянина-патріота (програмно-виховний компонент). – Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. – К. – 2014. – 48 с.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді // Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р).

А. П.Кухаренко

Одеський НВК №13 (м.Одеса)

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Нестабільна ситуація в Україні значно загострила проблему виховання патріотизму у підростаючих поколінь, у дорослого населення, та учнівської молоді. Підготовка майбутніх захисників Вітчизни в закладах освіти держави є прямою нормативною вимогою, а інтереси держави, згідно з Конституцією України, потребують її захисту. Враховуючи нові соціально-політичні реалії й обставини в Україні, все більшої актуальності набуває проблема виховання в учнівської молоді почуття патріотизму, відданості українському народові, любові до рідної землі, формування активної громадянської позиції.

Сьогодні кожен заклад освіти має стати осередком виховання патріотичних громадян, які готові брати на себе відповідальність, забезпечувати захист і розвиток суверенної, незалежної та демократичної України. Тому патріотичне виховання для усіх освітан є стратегічним завданням, спрямованим на виховання в української молоді національної самосвідомості, стійкої громадянської позиції [2].

Прийняття Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства сприятимуть значній активізації діяльності в цьому напрямі:

- форми навчальної роботи: уроки, домашня робота, гуртки, факультативи, екскурсії, уроки мужності, бесіди, зустрічі з ветеранами Другої світової війни та воїнами-інтернаціоналістами, воїнами АТО, ООС;

- форми, які залучають учнів до військово-патріотичної роботи: участь у створенні музеїв, пошукова робота, військово-спортивні ігри, конкурси, військово-прикладні змагання, несення почесної Вахти на Посту № 1, участь в акції

«Допомога пораненому», волонтерська діяльність, військово-шефська робота з військовими частинами [4].

В одеських школах організовуються і відбуваються різноманітні заходи та акції спрямованих на патріотичне виховання молоді: ярмарки ідей, військово-спортивні змагання, патріотичні флешмоби, квести, написання листів на фронт, збори коштів на допомогу воїнам АТО, ООС, співпраця з волонтерськими громадськими організаціями, Уроки мужності, підготовка та несення Почесної вахти на Посту № 1.

Під час організації і участі у таких заходах учні вчаться бути патріотами, починаючи з малого – патріотами своєї сім'ї, свого міста, своєї країни. Особливим напрямом цієї діяльності є існування і діяльність унікального навчального закладу, єдиного у своєму роді в Україні, Посту №1 біля пам'ятника Невідомому матросові.

Щороку з квітня по листопад почесну вахту пам'яті на Алеї Слави несуть караули учнів з 32 одеських шкіл. Школярі тримають на грудях автомати, з якими в 1941 році ходили в атаку учасники морського десанту. Кожну годину, коли відбувається зміна почесної вахти, на Алеї Слави лунає «Реквієм». Під час виконання почесної вахти на Посту №1 вихованці організовують і беруть участь у святкових концертах для ветеранів Другої Світової війни, урочистих ритуалах покладання вінків до пам'ятників Невідомому матросові тощо, проводять зустрічі з військовослужбовцями та ветеранами-фронтовиками АТО, ООС. Такі заходи сприяють відродженню давно забутої мудрості «народ і армія – єдині», виховують наших школярів у кращих лицарських традиціях захисників Вітчизни.

Кращі учні Одеської НВК №13, свою стройову підготовку до несення Почесної вахти на Посту №1 біля пам'ятника Невідомому матросу починають за декілька місяців. За цей час вони проходять якісну, різнобічну теоретичну і практичну школу військово-патріотичного виховання. Учні після шкільних занять інтенсивно тренуються, вивчають устав, проходять стройову підготовку, оволодівають меморіальним кроком. Але заняття продовжуються й під час несення Почесної вахти на Посту №1. Офіцери-наставники Поста №1 регулярно проводять заняття зі стройової, військової, медичної підготовки з учнями шкіл. Вони надають нові практичні навички та удосконалюють стройову готовність учнів.

Після проходження Почесної вахти на Посту №1 – учні демонструють високі моральні та духовні якості, зокрема доброту, повагу, прагнення миру та, звісно, практичні навички, які можуть допомогти їм у житті та у надзвичайних ситуаціях. «Ми, Одеські школярі, клятву дали на століття: щоб жила наша Батьківщина, щоб жила людина», – з таким гаслом юні одесити беруть участь у всіх заходах, покликаних виховувати почуття патріотизму.

Одеська міська влада робить все можливе для відродження військово-патріотичного виховання дітей та підлітків і виховання почуття гордості і патріотизму у Одеських учнів. А учні показують гарну віддачу, їм це подобається,

вони прагнуть більшого й ростуть справжніми патріотами, здатними захистити себе, свою сім'ю та країну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р. (нова редакція прийнята 05.10.2000р.)
2. Положення «Про допризовну підготовку», затверджено Постановою Кабінету Міністрів від 30.11.2000 р. № 1770.
3. Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту».
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року N 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-koncepciyi-nacionalno-patriotichnogo-viho-doc234048.html>).

Т. І. Лісовська

Комунальна установа «Центр фінансово-статистичного моніторингу, матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення закладів і установ освіти» відділу освіти Куяльницької сільської ради (Подільський район Одеської області)

РОЗБУДОВА ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ СІЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ НА ОСНОВІ ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ

Кожна об'єднана територіальна громада є особливою. Вона має свої фінансові, матеріальні, духовні, людські, соціальні, природні та інші ресурси, відрізняється своїми потребами. Проте спільним для всіх об'єднаних територіальних громад є те, що майбутнє кожної з них залежить від дітей та їх бажання залишитися жити і працювати в громаді.

На сучасному етапі перед освітянами сільської громади стоїть відповідальне завдання – виховати молоде покоління селян з розвинутою патріотичною свідомістю, активною життєвою позицією, високою культурою і моральними переконаннями, глибоко розуміючих свою належність до українського народу. Наповнення національно-патріотичного виховання повинно відбуватися на основі формування національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку духовно-моральних цінностей українського народу [1].

Незважаючи на певні проблеми, які сьогодні існують в організації освітнього процесу в закладах сільської громади, ми впевнені, що вони мають ряд переваг,

які стосуються збереження національних традицій, духовної культури, любові до землі, поваги до праці та виховання у школярів почуття патріотизму.

Тому головною ідеєю методичної діяльності з виховної роботи стала розбудова на основі відродження національної системи виховання виховного простору громади, спрямованого на формування в умовах сільських освітніх закладів свідомого громадянина, патріота.

На основі аналізу діагностичних даних була визначена головна мета методичної роботи: створення освітньо-виховного середовища, сприятливого для передачі вихованцям соціального досвіду, багатств духовної культури народу, його соціальної ментальності, своєрідності світогляду та формування на цій основі особистісних рис громадянина-патріота, які включають в себе національну самосвідомість, розвинені духовність, моральну культуру.

Опираючись на досвід видатних вітчизняних педагогів: Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського, С. Русової, які надавали першочергового значення вихованню у дітей і молоді патріотизму; сучасних українських дослідників К. Чорної, І. Бега та інших, які визначили сучасні теоретичні засади патріотичного виховання; досвід працівників КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»: О.І. Чешенко, В.В. Ягоднікової, які розкрили засади впровадження інновацій у виховний процес; С.І. Шеремет, яка визначила перспективи у діяльності навчальних закладів з національно-патріотичного виховання, було визначено основні стратегії виховання патріотизму та національної свідомості учнів у громаді:

- відродження національної системи виховання;
- морально-духовне виховання учнів;
- організація інноваційного процесу виховання в умовах сільської громади.

В основу розбудови виховного процесу була покладена ідея виховання на засадах етнопедагогіки. Виховний ідеал відбивається не тільки в педагогічних системах, але і в звичаях народу, традиціях, особливостях його ментальності. В. Сухомлинський називав народну педагогіку «живим джерелом педагогічної мудрості, зосередженням духовного життя народу» [2, с.201]. Тому ми поставили перед собою мету – поступово відроджувати споконвічну народну педагогіку, плекати в думках дітей паростки національної свідомості, утверджувати в них поняття честі, гідності, поваги до рідної мови, рідної землі, народних традицій, звичаїв.

Були визначені завдання методичної роботи в громаді з даного напрямку та шляхи їх реалізації в сучасних умовах.

Наступним кроком стало розроблення методичною службою та впровадження програми національно-патріотичного виховання «Становлення патріота». Зміст Програми полягає в забезпеченні цілісного підходу до підвищення педагогічної майстерності педагогічних працівників, які здійснюють виховну діяльність, створенні єдиної комплексної системи впливів на

національно-патріотичне виховання та є основою для організації виховного процесу в закладах загальної середньої освіти Куяльницької сільської ради з учнями різних вікових груп в контексті виховання юного громадянина-патріота.

Проведення запланованих заходів у закладах освіти громади сприяло реалізації сучасної політики і стратегії держави, спрямованих на досягнення якісно-нових результатів та активізації національного, військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

Методичною службою була розроблена структура діяльності закладів загальної середньої освіти громади з національно-патріотичного виховання. Педагогічні працівники були спрямовані на впровадження перспективного досвіду національно-патріотичного виховання.

На ефективність та якість процесу виховання у школярів почуття патріотизму значно впливає рівень компетентності педагогічних кадрів. Тому методичною службою була приділена значна увага підвищенню професійної компетентності педагогічних працівників щодо формування патріотичної свідомості учнів. Як засвідчив наш досвід роботи, одними з головних умов, виконання яких сприятиме підвищенню ефективності процесу виховання у школярів почуття патріотизму є:

- наявність мотивації у педагогічних працівників до здійснення такої діяльності та створення мотиваційного середовища на діагностичній основі;
- впровадження інновацій у педагогічну практику патріотичного виховання.

В цілому організаційно-методичний супровід інноваційної діяльності педагогічних працівників з питань здійснення національно-патріотичного виховання учнів сприяв створенню середовища, яке стимулювало прояв ініціативи та творчості педагогічних працівників, активізацію їх професійного само- та взаєморозвитку. Педагогічними працівниками досягнуто певних результатів у створенні та розбудові сучасних виховних систем закладу, класу, здійснюється апробація авторських виховних програм, ними впроваджуються інноваційні виховні технології щодо формування національно-патріотичної свідомості школярів у контексті соціокультурних цінностей.

Реалізація даної моделі виховної системи сільської громади дала можливість перейти від безликої виховної роботи до проектування цілісного виховного процесу виховання юного громадянина-патріота, інноваційних моделей виховних систем в освітніх закладах громади з урахуванням регіональних та етнічних особливостей, соціально-економічних умов та специфіки регіону, збереженням моральних і етичних цінностей, шляхом створення єдиного виховного простору

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки, затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. №580/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>.

2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. – Т.2. – К.: Радянська школа, 1976. – 670 с.

С. О. Онищук

Одеська академія неперервної освіти

І. С. Галеніна

Коледж нафтогазових технологій,

інженерії та інфраструктури сервісу

Одеська національна академія харчових технологій

(м. Одеса)

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

Збереження здоров'я та повноцінного життя громадян є однією з найважливіших цілей світової спільноти, що відображено у засадах європейської політики «Здоров'я-2020: основи Європейської політики на підтримку дій держави і суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя». Проблема здоров'я осіб молодого віку, названа одним із пріоритетних напрямів діяльності **Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ)** у XXI ст., є вкрай актуальною і для України. На тлі високих темпів депопуляції населення, кризи ціннісних орієнтацій, низького рівня знань основ здорового способу життя, нерациональної організації режиму рухової активності, слабкої мотивації до занять фізичною культурою і динаміки вживання тютюну, алкоголю та наркотичних речовин проблема збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді потребує нагальної розробки заходів, що сприятимуть запобіганню негативних змін у стані здоров'я студентів.

Одне з основних завдань сьогодні – пропаганда здорового способу життя. Це, насамперед, означає затвердження здорового способу життя (ЗСЖ), як невід'ємного елементу загальної культури особистості, зокрема студента.

У педагогічній практиці процес збереження та зміцнення здоров'я студентів, формування цінності ЗСЖ та їхнього оздоровлення має фрагментарний, часто формальний характер, коли використовують традиційні засоби виховання. Поза увагою науковців залишилося таке важливе питання, як формування цінностей ЗСЖ у студентської молоді в процесі фізичного виховання, що обумовлює актуальність та своєчасність дослідження.

По визначенню ВООЗ «Здоров'я – це стан біологічного, фізичного, психічного і соціального благополуччя людини», тому питання повноцінного фізичного розвитку людини, сформованість її фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонія тіла і духу, людини і природи – це основа виховної роботи закладів освіти.

Формування здорового способу життя студентів – складний процес, який потребує активної участі не тільки закладів освіти, а також державних і громадських організацій, від залучення засобів масової інформації до пропаганди здорового способу життя, від розроблення інформативно-освітніх програм, тренінгів, орієнтованих на збереження здоров'я, але, насамперед, потребує активної участі самих студентів, які повинні використовувати матеріальні і духовні умови і можливості в інтересах здоров'я, гармонійного фізичного і духовного розвитку [3, с. 111].

На базі коледжу проводяться семінари-практикуми, лекції-презентації з питань організації навчальних занять зі студентами: «Інноваційні підходи до викладання предмету фізична культура», «Нові види спорту», «Актуальні проблеми фізичного і валеологічного виховання в Україні», «Актуальні проблеми розвитку спорту у регіоні»; «Валеоуроки як основа забезпечення здорового освітнього середовища», «Сучасна освіта – простір для піклування про здоров'я», «Формування культури здоров'я молоді з особливими потребами», «Сучасні правила суддівства з баскетболу» та інші.

Також наші студенти щорічно приймають участь у обласних студентських іграх ЗВО І-ІІ рівня акредитації де посідають призові місця. Задля більшого зволікання студентів до здорового способу життя викладачі коледжу проводять спортивні тренування.

Водночас молода людина далеко не завжди усвідомлює, що таке повсякденне нехтування власним здоров'ям і яким чином вона самотійно знижує якість свого життя. Лише постійна увага до свого фізичного стану, врахування значення відпочинку для збереження працездатності та розкриття творчих здібностей, розуміння ролі сну, здорової їжі, фізичних навантажень упідтриманні належної форми здоров'я є профілактикою захворювань і підґрунтям досягнення життєвого успіху та активного довголіття [1, с. 56].

Фізичне здоров'я визначають анатомо-фізіологічні особливості організму людини, рівень фізичного розвитку органів і систем організму. Психічне здоров'я – це стан інтелектуально-емоційної сфери, що дозволяє адекватно реагувати і пристосовуватись до умов середовища. Соціальне здоров'я вказує на рівень соціалізації особистості, її здатності пристосовуватися до мінливих умов середовища, до трудової діяльності, виживати в стресових ситуаціях. Духовне здоров'я – це світобачення людини, розуміння світу, тих процесів і закономірностей, що розгортаються в ньому, знання й сприйняття загальноосвітніх цінностей, відчуття прекрасного в природі, мистецтві, житті [4, с. 67].

Студентська молодь сьогодні це люди віком 15-23 років, представників усіх класів та соціальних груп населення. Саме студенти являються найвразливішою категорією, так як вступивши до закладу освіти, вийшли з-під контролю й постійної опіки батьків, змінили умови життя, навчання, вступили в нові міжособистісні стосунки в колективах, і не відразу можуть адаптуватися до нових

змін, що може спонукати до асоціальних вчинків та зміни поведінки. Саме у студентів багато причин для втрати здоров'я:

1) емоційний дискомфорт, спричинений труднощами освітнього процесу: перевантаження програмним матеріалом, складність стосунків у системі «студенти-викладачі-батьки»;

2) інтенсивний негативний вплив середовища існування: зростання почуття невпевненості, заниженої самооцінки, агресії, невдоволення собою і світом, які «придушують» тютюном, алкоголем, різними наркотичними речовинами [2, с. 318].

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок, що саме ми викладачі фізичної культури, допомагаємо студентам, під час навчання правильно і розумно вести здоровий спосіб життя, та зберегти цей найцінніший багаж знань на все своє світле і довге життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Губенко О. В. Особливості пропагування і психогігієнічного виховання і здорового способу життя серед української молоді // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. №12. – с. 55-57.
2. Міхєєва Л. Особливості формування здорового способу життя у молодого покоління [Електроний ресурс] // Укр. Науковий журнал. – 2011. – №3 – 318 с. – Режим доступу: <http://www.social-sciens.com.ua/zmist/13%3%202011>
3. Пономарьова Г. В. Формування здорового способу життя сучасної особистості: реалії та перспективи // Вісник ХДАДМ. – 2014. – №2. – с.110-113.
4. Фізичне виховання студентів: курс лекцій / за заг.ред. Р. Р. Сіренко. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 251 с.

Н. І. Рищак

Одеська СШ №50 (м.Одеса)

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями, народами, представниками різних культур. На важливості формування у дитини культури діалогу, культури життя у взаєморозумінні, мирі та злагоді між представниками різних культур наголошують чинні державні документи.

Необхідно зазначити, що освіта та виховання орієнтовані на формування та розвиток людини як суб'єкта власної життєдіяльності. «Якщо виховання – постійне сходження до культури та повсякденне відтворення культури у всіх її життєвих актах, то призначенням виховання є формування особистості, яка б

набувала у процесі розвитку здатність самостійно будувати свій варіант життя, достойний людини» [3, с.62].

На сучасному етапі розвитку суспільства виховання культури спілкування – одна з основних задач виховання, адже одним з пріоритетних завдань педагогіки є формування молоді, здатної здійснювати ефективну взаємодію в умовах сьогодення, коли світ у цілому дедалі більше втрачає міждержавні кордони, перетворюючись таким чином на внутрішньо відкрите полікультурне середовище.

Існує чимало визначень поняття «культура спілкування», але у кожному з них так чи інакше звернено увагу на необхідність формування моральних основ культури спілкування: поваги до людей, доброзичливості, толерантності, чуйності, почуття власної гідності а також психологічну культуру, культуру мови та обізнаність про сутність процесу спілкування.

Культура спілкування, зокрема національного – це прояв національного самоототожнення та взаємодії націй. Культура міжнаціонального спілкування за своєю суттю та змістом є як внутрішньою якістю самої нації, так і зовнішньою, набутою нацією в процесі спілкування з іншими народами, тобто у процесі взаємодії націй. Тому жодна нація не може вступити у міжнаціональне спілкування, не усвідомивши свого ставлення до інших етнічних спільностей, що її оточують. Відтак, сформована національна самосвідомість є умовою сприятливих міжнаціональних відносин, включаючи особистісні.

Полікультурність середовища є явищем, становлення і розвиток якого зумовлене сучасними світовими процесами, в основі яких лежать глобалізація та інформаційна революція, міграційні процеси, культурні контакти і взаємозв'язки, активізація й наповнення новим змістом яких видно неозброєним оком. Наслідком цих процесів є соціум, що характеризується прозорістю й відкритістю народів і культур, активізацією їх інформаційних обмінів і культурних комунікацій, взаємодією національних культур і формуванням на цій основі певних спільних норм, дотримання яких є обов'язковим для особистості [1].

У сучасному полікультурному середовищі люди цілеспрямовано ідуть на контакти, активно взаємодіють, бо без цього не зможуть досягати власних цілей. Полікультурне середовище створює ту основу, на якій формується у особистості відповідна картина світу, що дає можливість сформувати в кожній людині позитивне ставлення до представників інших народностей, націй, етносів,

Полікультурність середовища не передбачає розчинення в ній особистості, його уніфікації та деперсоналізації, тому дитина для побудови власної долі вибирає у цьому середовищі те, що для неї у найбільшій мірі особистісно підходить [2, с. 53].

На основі аналізу літературних джерел з досліджуваної проблеми та практики роботи сучасних закладів загальної середньої освіти, зазначимо, що виховання культури спілкування в полікультурному середовищі – це цілеспрямований, чітко організований процес, який передбачає: формування

ставлення до полікультурності як до загальної, об'єктивної реальності; формування гуманного ставлення до представників різних культур, їхньої історії, того внеску, який зробив той чи той етнос, нація, національність у розвиток людства; формування системи ціннісних орієнтацій, етичних настанов на контакти із представниками інших культур; опанування вихованнями знаннями щодо міжкультурних стосунків; виховання поваги до почуття честі й гідності представників інших культур; толерантного ставлення до інших поглядів і переконань, тактовності в оцінці традицій, звичаїв, ритуалів різних етносів, націй, національностей; розвиток умінь і навичок міжетнічної взаємодії, прагнення до самовдосконалення у цій діяльності; формування вмінь і навичок подолання особистісно-психологічних бар'єрів у спілкуванні, попередження ситуацій, що викликають емоційну напруженість у відносинах представників різних культур, запобігання конфліктним ситуаціям; залучення до спільних моделей і норм поведінки [3].

Отже, актуальність та необхідність виховання культури спілкування у полікультурному середовищі стає безумовною та потребує уваги й компетентності педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арабчук Я. І. Основні чинники соціалізації особистості в полікультурному середовищі: дис. ... канд. філософських наук: 09.00.03 / Нац. пед.ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 188 с.
2. Введение в культурологию: учебное пособие для вузов / отв. ред. Е. В. Попов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Владос, 1995. – 336 с.
3. Ришак Н. І. Виховання культури спілкування старшокласників у полікультурному середовищі: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / Він. держ. пед.ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2018. 199 с.

Т. В. Саннікова, В. В.Скрипник
Одеська академія неперервної освіти
(м. Одеса)

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

Кожна країна будує своє майбутнє і турбується про відповідне виховання молодого покоління. Від того, якими цінностями буде володіти молодь, залежить вектор розвитку суспільства, зміцнення Української державності. З часу проголошення Незалежності в освітянському полі України з'явилися предмети духовно-морального спрямування, в основі змісту яких лежать Базові принципи високої духовності та моральності.

Метою духовно-морального виховання дітей і молоді в Україні є: формування активної громадянської, державницької позиції та почуття власної

гідності, формування національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку духовно-моральних цінностей Українського народу; становлення громадянина-патріота, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і національно-культурних надбань Українського народу.

Історично український народ завжди вирізнявся релігійністю і високою духовністю. Виховання духовності започатковується з раннього і дошкільного віку в родині та в дошкільному закладі. Це виховання можливо проводити різними засобами (мова, традиція, музейна педагогіка, музичне та художньо-прикладне мистецтво, християнська етика), бо поняття «духовність» є багатозмістовним та багатовекторним.

Тема духовно-морального розвитку і виховання молодого покоління є провідною в працях сучасних науковців: А. Богуш, О. Вишневський, В. Жуковський, М. Євтуха, Л. Москальова, Т. Саннікова, І. Сіданіч. Принципи духовної педагогіки, які поєднують моральні ідеали та загальнолюдські цінності, пріоритет духовного виховання над інтелектуальним, цілісність особистості, значення душі та духовного виховання є особливо актуальними сьогодні в нашій державі. На думку А. Богуш, «виховання духовності є найвищим благом і для людини, і для країни» [1, с.16]. Потреба у вірі, духовному самовдосконаленні є вродженою і особливо виразно спостерігається у дітей. Саме тому ці потреби слід розвивати, наповнювати християнським змістом.

У різних культурних і релігійних традиціях поняття духовності розуміється по-різному. Наприклад, загальнолюдське поняття духовності найчастіше осмислюється з позиції загальнокультурного та інтелектуального розвитку людини. У різних релігійних традиціях поняття духовності трактується також зовсім неоднозначно, але найчастіше під цим терміном розуміється здатність контактувати з духовним світом і перетворюватися під впливом певних духовних посилів.

Поняття морально-етичних норм також сприймалося людством на різних етапах свого становлення по-різному і відомо, що далеко не у всіх спільнотах моральність пов'язувалася з духовністю. Наприклад, морально-етичні системи греко-римського світу і його духовні практики абсолютно не були пов'язані між собою. І все ж, грецька філософія, і насамперед стоїцизм, принесли вагомий внесок у розвиток загальнолюдських цінностей. Старозавітна мораль юдейської традиції принесла світу обґрунтування поняття справедливості і рівнозначної відплати, суфійська духовність ісламу навчила переживати духовність в повсякденному житті, але саме християнські принципи радикальної любові до ближнього, «Заповідь нову даю вам, щоб ви любили один одного» (Ів.13.34), підняли загальнолюдську систему цінностей до сучасного рівня.

Духовність може формуватися різними шляхами: стихійним впливом, сучасною родиною, впливом соціуму, релігійними інституціями. Однозначно на цей процес впливає культурне оточення, художня література, мас-медіа, Інтернет.

Але більш цілеспрямовано, на нашу думку, духовність має формуватися освітянськими інституціями. Формування духовно-моральних цінностей відбувається завдяки багатьом програмам, але цілеспрямовано – лише завдяки предметам духовно-морального спрямування.

За роки незалежності в Україні було укладено більше 7 програм з духовно-морального спрямування для учнів ЗОШ, але до 2009 року – жодної програми для закладів дошкільної освіти.

Саме тому колектив науковців і практиків, що мають досвід духовно-морального виховання, в 2009 р. уклали Навчальну програму з духовно-морального виховання дошкільників (на основі християнського віровчення), (автори – В.В. Скрипник та В.Є. Сучок), яка в 2010 р. отримала гриф «Схвалено Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України». Для зручного використання були надані методичні рекомендації щодо впровадження даної програми та розроблені зразки занять до всіх розділів програми з духовно-морального виховання дошкільників [2].

Методологічною основою процесу духовно-морального виховання дітей дошкільного віку є система наукових підходів, а саме: особистісний, аксіологічний, компетентнісний, комунікативний, соціокультурний, системний, культурологічний, діяльнісний та синергетичний [4, с.123].

Метою програми автори визначили: формування в дітей дошкільного віку цілісного уявлення про власну особистість, про природу, оточуючих людей та культуру; виховання на християнських цінностях та формування у дітей моральних чеснот.

Програма структурована за наступними розділами: «Хто я є?», «Формування особистості в природі», «Особистість серед людей», «Особистість у культурному середовищі».

У розділі «Хто я є?» дітям дошкільного віку розповідають про людину як творіння Боже, про досконалість і неповторність її тіла, мозку, серця та кровообігу. Повідомляється про «зелену аптеку» навколо нас і цілющі властивості рослин. Наголошується на необхідності фізичних вправ, фізичної роботи та загартування. Розповідається про шкідливість вірусів і бактерій, руйнівну дію тютюну, алкоголю та наркотиків. Наголошується на необхідності природного здорового харчування, повідомляється про користь овочів та фруктів, злаків для здоров'я людини, пропагується культура харчування. Здійснюється формування у дітей дошкільного віку базових світоглядних уявлень про сенс життя; виховується необхідність бути корисними іншим і залишати добрий слід на землі, підкреслюється важливість відчувати зв'язок людини з навколишнім світом. У дітей дошкільного віку формуються початкові уявлення про норми моралі; діти знайомляться з Божими заповідями; отримують пояснення про те, що таке добрі і погані вчинки з погляду Святого Письма; закріплюють головні Божі заповіді – моральні настанови для людей.

Другий розділ «Формування особистості у природі» спрямований на формування базового природодоцільного світогляду дошкільників, тут подаються основи екологічної та природничої освіти дітей; в дітях розвивається усвідомлення себе як частини природи; формується почуття відповідальності за свою поведінку і дії у довкіллі; у дошкільнят виховується захоплення красою природи; формується дбайливе ставлення дітей до природи, вдячність Богові за досконалість оточуючого світу; дітям дошкільного віку пояснюється важливість сонячного світла для життя на Землі; звертається увага на цілюще значення сну для людини; у дошкільнят формуються навички догляду за рослинами і тваринами, пояснюється, що довколишнє середовище створено Богом для повноцінного існування людини; виховується турботливе ставлення до довкілля, внаслідок чого виникає почуття відповідальності за його збереження.

У третьому розділі «Особистість серед людей» здійснюється формування навичок і вмінь спілкування з використанням українських етикетних формул та християнського вітання; у дошкільників відбувається виховання почуття справедливості, чесності, доброзичливості, відданості, вміння вибачати; у малят формується прагнення більше віддавати, ніж отримувати; діти спонукають ся до розуміння почуттів інших людей і визнання за ними права на індивідуальність. У розділі розповідається про Ісуса Христа як найвищий людський ідеал та Його учнів-апостолів; наголошується що Ісус є нашим найкращим другом; діти заохочуються брати приклад із земного життя Ісуса Христа; у дошкільнят виховується прагнення дружити й бути вірними, чесними й надійними друзями. У розділі пояснюється, що Бог хоче, аби вони слухалися батьків і їх шанували; у дошкільнят виховується повага до батьків, старших людей. Дітям розкривається значення біблійного принципу «Що посієш – те й пожнеш», пояснюються окремі питання про сенс життя, гріх і святість; пояснюється існування взаємозв'язку між поведінкою людини і її наслідками.

Розділ «Особистість у культурному середовищі» присвячений ознайомленню дітей із поняттями «громадянин», «громадянство», «національність», «Батьківщина». У розділі розкриваються славні сторінки вітчизняної історії; малятам розповідають про унікальність нашої Батьківщини; виховується любов до історії та культури рідного краю та України; діти знайомляться із державними та духовними символами України; виховується любов до Батьківщини. Діти знайомляться із дитячими роками Кобзаря, його світоглядом та духовно-моральними якостями. Дітей знайомлять із Євангельськими історіями за мотивами оповідань О. Менья та традиціями Українського народу. Дошкільникам розповідають про найбільші християнські свята: Святвечір, Різдво Христове, Стрітіння, Великдень, Трійцю.

Якщо згадана Програма була розрахована для дітей старшого дошкільного віку, то наступна програма «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях», призначається для факультативного використання у дитячих садках для дітей з 3 років. Програма отримала гриф «Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України №1/11-19157 від 29.12.2015 для використання в дошкільних навчальних закладах»

Основою навчальної програми «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях» є Біблія та інші християнські джерела, які відповідають Святому Письму.

Програма побудована за лінійно-концентричним принципом, який включає в себе такі складові:

- світоглядну, що сприяє цілісному світосприйманню, визначенню вихованцем власної доброторчої життєвої позиції;
- історико-культурологічну, що ґрунтується на високих зразках християнської духовної культури та традиції;
- науково-пізнавальну, яка розширює дошкільний навчально-виховний матеріал в етично-естетичному просторі.

Програма «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях» скерована на формування характеру та світогляду дитини, що складається з уявлення про першопричину буття, походження природи та людини, сім'ї та суспільства відповідно християнського віровчення [3]. В ній виділено вісім тематичних розділів, які є загальними для молодшого, середнього та старшого дошкільного віку, але які доповнюють і поширюють інформацію відповідно вікових можливостей сприйняття матеріалу дошкільнятами.

Кожний тематичний розділ в зазначеній програмі висвітлює окремий напрямок, а саме: походження природи, людини, сім'ї, суспільства, людських чеснот, ознайомлює із засновником християнства Ісусом Христом, показує вплив християнських свят та виховання патріотизму на прикладах національної духовної культури. Наприклад, тематичний розділ «Любов – найвища заповідь Христа». У молодшій групі важливо вчити дітей виявляти любов до мами, тата, сестрички, братика, бабусі та дідуся. В середній групі практикувати поширення любові не лише на родину, а й на оточуючих людей, друзів, сусідів тощо. У старшій групі вчити виявляти любов до Бога та до ближніх (одиноких, сиріт, знедолених, інвалідів, безпритульних тощо).

Програма складається з наступних тематичних розділів:

- Світ – чудовий задум Творця
- Дитина – Боже творіння
- Любов – найвища заповідь Христа
- Моральні закони Святого Письма
- Моральні чесноти у старозавітних образах
- Любов і милосердя в земному житті Ісуса Христа
- Християнські свята в культурі українського народу
- Відданість Батьківщині на прикладах національної духовної культури.

Духовно-моральні якості дошкільників формуються у різний спосіб, але найбільш впливовою є сучасна родина. Ми погоджуємося із тим, що в Україні є

багато неблагополучних сімей, в яких не приділяють достатньо уваги духовно-моральному вихованню дітей. Тому для суспільного блага необхідно впровадження предметів (занять) духовно-морального спрямування на християнських цінностях, які сформують високоморальну особистість, відповідального громадянина, свідомого патріота, відданого сім'янина. Особливо важливо організовувати таку роботу з дітьми дошкільного віку.

Завдяки реалізації програм з духовно-морального виховання в закладах дошкільної освіти, за відгукками батьків, вихователів та персоналу закладів дошкільної освіти, спостерігається сформованість в дітей гуманного ставлення до довкілля, працелюбності, морально-вольових якості, як от: чесність, скромність, відповідальність, працьовитість тощо. Розвивається у дошкільнят здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; вміння поважати людей, допомагати, дбати про них; обирати відповідні ситуації спілкування та спільної діяльності, бути толерантними, справедливо ставитися до людей.

Діти дошкільного віку, завдяки заняттям з духовно-морального виховання на християнських цінностях, володіють етичними нормами поведінки, вмінють пропонувати, надавати й приймати допомогу, мають внутрішню потребу здійснювати моральні вчинки. Розуміють емоції та почуття інших людей, вмінють керувати своїми почуттями у процесі спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Уроки духовності дітям : монографія / А. М. Богуш, В. Є. Сучок. – Одеса: Друк, 2007. – 198с.
2. Духовно-моральне виховання дошкільників : навчально-методичний посібник / [уклад. Скрипник В.В., Сучок В.Є.] / наук. ред. В. М. Жуковський. – Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. – 182 с.
3. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях: навчально-методичний посібник / [А. М. Богуш, І. Л. Сіданич, В. Є. Сучок та ін.]. – К.: ВБФ«Східноєвропейська гуманітарна місія», 2017. – 124с.
4. Жуковський В. М. Теорія і методика викладання предметів духовно-морального спрямування у середніх навчальних закладах : навчальний посібник / В. М. Жуковський, Л. Ю. Москальова. – Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. – 364 с.

Л. І.Сакали

ОЗ «Болградська гімназія
ім. Г. С. Раковського»(м. Болград)

КОНЦЕПЦІЯ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ГІМНАЗИСТА В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Найвища цінність нації – особистість, яка має високий духовний, інтелектуальний, освітній та культурний потенціал. Відмінність кожної людини залежить від її національної приналежності. Національна ідея є елементом нової ідеології сучасної освіти та відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактору. Національний характер навчання та виховання дозволяє формувати громадянина, патріота України, незалежно від етнічної приналежності [6, с.18-21].

Інтеграція України в європейський та світовий простір, побудова громадянського суспільства можлива за умови полікультурного виховання особистості. Тож, важливу роль відіграє розширення міжнародного співробітництва, утвердження меншинами своїх етнічних прав і свобод.

Підтримуючи різноманіття великих і малих націй в умовах глобалізації сучасного світу, полікультурне виховання є засобом збереження і розвитку етнічних культур, яке в свою чергу вирішує завдання не локального, а загальнодержавного та навіть світового масштабу [5, с. 28-35].

Методологічну та теоретичну основу Концепції складають: концептуальні положення нормативних державних документів та документів галузі освіти; філософські, психологічні, педагогічні положення; психологічна концепція розвитку особистості; загальнотеоретичні засади навчання й виховання особистості; висновки з наукових досліджень.

Головними ознаками гідного представника полікультурного сучасного суспільства, як підтверджує практика, є:

- володіння національною культурою, інформованість про культуру інших народів та мотиваційна спрямованість до вивчення іноземних мов;
- толерантне ставлення, повага та усвідомлення необхідності взаєморозуміння між іншими народами, культурами, цивілізаціями;
- здатність до конструктивного співробітництва на основі міжнаціональної солідарності;
- гордість за своє національне коріння, повага до батьків, до свого роду, любов до рідної землі;
- сформованість національно-патріотичних рис особистості та психології приналежності до єдиної великої нації [7, с. 7].

Провідна ідея Концепції – розробка системи виховної діяльності закладу та проектування процесу виховання особистості в полікультурному середовищі на засадах етнопедагогіки. [4, с. 185-188]

Враховуючи вимоги та особливості сучасного українського суспільства,

Концепція базується на створенні цілісної системи науково-методичної роботи та охоплює всі галузі життєдіяльності дитини в освітньому закладі, а також визначає методологічну базу, цілеспрямовані установки, психолого-педагогічні методи та засоби.

Психолого-педагогічний супровід полікультурного виховання передбачає гуманізацію освіти, нероздільність навчання і виховання, гнучкий підхід до національних і культурних норм, формування цілісної і розвиненої особистості, реалізацію виховання як цілісної педагогічної системи.

Суб'єктами є державні інституції та органи місцевого самоврядування України та Болгарії, вищі та загальноосвітні навчальні заклади України та Болгарії, культурно – просвітні товариства та громадські організації України та Болгарії, інститути післядипломної освіти України та Болгарії.

Цільові групи представляють учні 1-11 класів, адміністрація, педагогічний колектив, індивідуально-групові компоненти системи виховної діяльності освітнього закладу, ветерани педагогічної праці, випускники, громадськість.

Метою Концепції є визначення та створення сприятливих умов для гармонійного розвитку особистості в полікультурному середовищі, формування її духовної культури та здатності орієнтуватися у європейському освітньо - культурному просторі.

Використання та вдосконалення виховного потенціалу полікультурного середовища дозволить досягти високого рівня полікультурного виховання гімназистів і буде сприяти формуванню ключових компетентностей випускника нової української школи - цілісної особистості, активного патріота, конкурентноспроможного інноватора.

Для формування полікультурно-розвиненої особистості в освітньому середовищі закладу визначено наступні стратегічні завдання: етнокультурне, розумове, моральне, естетичне, національно–патріотичне виховання особистості. Вирішення цих завдань дозволить представниками різних національностей та рас майбутньому жити в мирі та злагоді.

Полікультурність в Україні є пріоритетом у формуванні повноцінного громадянина українського суспільства. Відповідальність за процес виховання справжніх громадян покладається на педагогів сучасної української школи.

Реалізація Концепції включає комплексний підхід до процесу, єдність вимог та поглядів, особливі умови для ідентифікації особистості у багатонаціональному оточенні.

Основні орієнтири полікультурного виховання націлені на формування соціально-культурної ідентичності особистості, розуміння та повагу до інших культурно-етнічних спільнот [3, с. 280].

Визначитися зі специфікою форм та методів полікультурного виховання допомагають діалогічний характер функціонування, рівень знань та етнокультурної ідентифікації, емоційна культура особистості. Враховуючи принципи полікультурного виховання, педагоги зобов'язані довести до

школярів, що у світі існує безліч цінностей, які виникли з традицій інших народів. Слід зазначити, що вдало підібрані форми та методи виховання забезпечують позитивний результат у майбутньому.

Відповідно до мети та завдань Концепції, методи виховання поділено за групами: пізнання інших культур, соціокультурна ідентифікація особистості, набуття практичних навичок та вмінь, виховна рефлексія.

Полікультурність майбутнього громадянина виховується під час навчального процесу та важливу роль в цьому процесі відіграє позакласна робота [9, с.1-3]. Найбільш продуктивними визнані активні форми та методи, які відповідають віковим особливостям школярів, а саме: бесіди, дискусії, конференції, зустрічі, діалоги, робота в парах і групах, рольові ігри, інтерв'ювання, опитування, моделювання, сімейні проекти, фестивалі національних культур, інтелектуальні змагання, екскурсії та інші.

В учнів 1-4 класів доцільно формувати полікультурні цінності та комунікативні навички засобами рідної культури через опанування мови, традицій, звичаїв, обрядів, фольклору, мистецтва.

В роботі з учнями 5-9 класів важливості набуває розуміння загальнолюдських цінностей у формі співпереживання, толерантного ставлення та поваги до представників інших культур.

В учнів 9-11 класів необхідно формувати полікультурну компетентність, здатність до міжкультурної взаємодії через пошук інформації про інші культури та встановлення зв'язків між ними.

Як підтверджують педагогічна практика та існуючий досвід, такі підходи дають можливість готувати особистість до активної діяльності в багатонаціональному, сучасному, динамічному середовищі.

У контексті нової Концепції та вимог сучасної української школи змінюються вимоги до управління освітнім закладом.

Управління освітнім закладом ґрунтується на законах громадського життя, зв'язках суспільних явищ і подій, регіональних особливостях, тенденціях соціальних перетворень, запитах батьків, інтересах учнів, а також на професійних можливостях педагогічних працівників.

Результати діяльності та успіх гімназії залежать від того, наскільки правильно адміністрацією вибрано пріоритети, наскільки оперативно здійснюється контроль та керівництво, приймаються відповідні рішення.

Управління освітнім процесом у закладі здійснюється на основі інноваційних технологій. Управлінська діяльність присутня в змісті всіх напрямів та аспектів діяльності освітнього закладу. У контексті розвитку закладу важливе значення має ефективна взаємодія адміністративно-методичного складу та колегіальних органів управління закладом: ради гімназії, педагогічної ради, науково-методичної ради, батьківського комітету та органів учнівського самоврядування.

Відповідно до вимог сучасного освітнього менеджменту, основними завданнями щодо системи управління є визначання перспектив подальшого розвитку закладу та системне вдосконалення її компонентів [8, с.40-46].

Механізм управління містить: діагностику, проектування, управління навчально-виховною діяльністю, моніторинг.

Ефективність заходів щодо реалізації системи виховання особистості гімназиста в полікультурному середовищі забезпечується системною методичною роботою щодо підвищення рівня професійної та полікультурної компетентності педагогічних працівників. Розвиток цих компетентностей відбувається шляхом активного залучення талановитої молоді до реалізації Концепції, впровадження мотиваційних впливів та стимулювання потенційних можливостей педагогічної діяльності, участь у різноформатних та різнорівневих заходах методичної і психолого-педагогічної роботи з проблем полікультурного виховання [2, с. 92].

Пріоритетними напрямками методичної роботи в освітньому полікультурному середовищі повинні стати: модернізація змісту та форм розвитку професійної компетентності, творчої активності, креативності, відповідальності та моральних якостей педагогів; впровадження новітніх технологій, надбань передового педагогічного досвіду та ефективних форм роботи; науково-методичне забезпечення процесу виховання, розробка та апробація відповідного матеріалу; цілісність і безперервність практичної діяльності вчителів, психолого-педагогічний супровід учасників процесу з постійною координацією змісту та підходів освітніх впливів; виховання особистості в полікультурному середовищі на засадах етнопедагогіки [1, с. 205].

Шляхи реалізації, окреслені на перспективу:

- розробка нового змісту освіти та створення сучасного освітнього середовища з умовами для розвитку культури міжнаціонального спілкування;

- оновлення змісту, форм і методів виховної роботи в полікультурному середовищі через розробку та впровадження системи полікультурного виховання особистості та введені у зміст варіативної складової спецкурсів, які сприяють полікультурному вихованню;

- підвищення якості та ефективності внутрішньошкільного управління.

Очікувані результати:

- розробка нових ефективних форм управлінської діяльності;

- розбудова єдиного сучасного освітнього простору, сприятливого для осмислення власної етнокультурної, національної ідентифікації особистості;

- оновлення змісту, форм і методів освітнього процесу через упровадження сучасних методик та технологій;

- підготовка та впровадження в практику методичних матеріалів щодо сучасних підходів до полікультурного виховання особистості;

- впровадження авторської програми національно-патріотичного виховання «Гімназист - справжній патріот»;

- інформаційне забезпечення діяльності закладу;
- зростання полікультурної компетентності учасників процесу;
- формування ключових компетентностей випускника нової української школи;
- високий рівень полікультурного виховання гімназистів;
- програмне та навчально-методичне забезпечення виховної роботи в умовах полікультурного середовища закладу;
- організація поширення досвіду роботи педагогічного колективу через проведення різноманітних форм роботи;
- підготовка навчально-методичних рекомендацій щодо впровадження в широку практику роботи сучасних освітніх закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березюк О.С. Чинники етнопедагогіки: монографія. - Житомир: Вид-во ЖДУ, 2014. - 205 с.;
2. Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: навчальний посібник / В. В. Кузьменко, Л. А. Гончаренко. - Херсон : РПО, 2006. - 92 с.;
3. Народознавча компетентність дітей і молоді: принципи та методи дослідження / За ред. проф. Н. В. Лисенко. - Івано-Франківськ, 2007. - 280 с.;
4. Паламарчук Л.Б. Етнопедагогіка - основа розвитку вітчизняної педагогіки / Л. Б. Паламарчук. - Київ, 2014. - С.185-188;
5. Свиридчук Т.О. Шукаємо і знаходимо своє місце в полікультурній Європі / Т.О. Свиридчук // Іноземні мови. - 2009. - № 3. - С. 28-35;
6. Система національного виховання. Шляхи та засоби реалізації // Директор школи. - 2005. - № 20. - С. 18-21;
7. Солодка А.К. Полікультурне виховання старшокласників у процесі вивчення гуманітарних предметів / А.К. Солодка - АПН України; Інститут проблем виховання. - Київ, 2005. - 7 с.;
8. Щекатунова Г. Інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу - вимога сьогодення / Г. Щекатунова // Післядипломна освіта. - 2012. - № 1. - С. 40-46;
9. Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи / Заступник Міністра освіти і науки, молоді та спорту Б.М. Жебровський. - № 1/9-530, - Київ, 2012.- С. 1-3.

С. І. Скорич

ОЗ «Болградська гімназія
ім. Г. С. Раковського»
(м.Болград)

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Враховуючи суспільно-політичні реалії в Україні, все більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для майбутнього. Тому серед основних напрямів роботи найбільш актуальними виступають національно-патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і складають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь.

В основу роботи з національно-патріотичного виховання покладена провідна ідея розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української нації. Система навчально – виховної діяльності виходить з ідеї об'єднання різних народів, національних та етнічних груп, які проживають на території України, довкола ідеї української державності [3, с. 57].

Патріотичне виховання – важлива складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

Реалізувати поставлену мету та завдання і отримати позитивний результат можна засобами комплексної системної і цілеспрямованої діяльності вчителя, навчального закладу, органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

Реалізуючи заходи з національно-патріотичного виховання учнів слід спиратися на принципи, що відображають його специфіку. А саме:

- принцип національної спрямованості;
- принцип самоактивності й саморегуляції;
- принцип полікультурності;
- принцип соціальної відповідності;
- принцип історичної пам'яті [2, с. 93].

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військовій професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби.

На уроках історії закладаються підвалини історичних уявлень майбутніх громадян про давнє минуле власне українського народу, його мови, культури, ментальних рис характеру, державно-політичного життя, як невід’ємної складової формування європейської цивілізації. На уроках історії учні мають отримати базові наукові знання, що слугуватимуть фундаментом формування їх історичної свідомості, патріотизму.

Система патріотичного виховання передбачає формування історичної свідомості молодого покоління українців, що базується на вивченні історії боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, особливо у XX-XXI століттях.

Існування України сьогодні – це результат тисячолітньої боротьби українського народу за право мати свою національну державу, яка повинна стати запорукою успішного культурного і політичного розвитку суспільства. Вивчаючи славні сторінки історії варто звертати увагу на те велике і світле, яке підносить наш народ до вершин цивілізації, визначає його заслуги перед людством. Історія України – це не тільки події, а й історичні постаті. На всіх етапах становлення український народ демонстрував високий національний дух і прагнення жити вільно і незалежно, у мирі та злагоді з іншими народами.

Виховання громадянської свідомості, гідності та честі здійснюється в гармонійному поєднанні національних і загальнолюдських цінностей, утвердженні ідеалів гуманізму, демократії, добра й справедливості. Організуючи роботу з патріотичного виховання, потрібно враховувати, що в Україні історично склався широкий спектр регіонально-політичних та регіонально-культурних відмінностей, що обумовлює неоднозначне ставлення до багатьох подій минулого та сучасності. Саме патріотизм та громадянськість повинні об’єднувати українців [1, с. 19].

Головною запорукою процвітання держави є національно-патріотичне виховання молоді, частина якої щороку поповнює лави державних службовців. Адже саме вони вносять свої корективи в закони, суспільне життя, етико-моральні засади. Щоб ці реформи не призводили до краху, національно-патріотичне виховання повинно супроводжувати молодь впродовж всього шкільного й студентського життя. Щоб змінити становище на краще, необхідно розуміти, що не можна за короткий період часу змінити молодь, не змінивши суспільство.

В результаті роботи щодо національно-патріотичного виховання учнів випускники закладу освіти вступають у доросле життя із розвинутою патріотичною свідомістю і відповідальністю, почуттям вірності, любові до

Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті, готовності до захисту України та виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України [4, с. 34].

В довгостроковому вимірі через впровадження системи національно-патріотичного виховання очікується:

- забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті;
- зацікавленість молоді щодо служби у Збройних силах України, готовність до захисту України та виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України;
- збереження стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцнення її обороноздатності та безпеки;
- створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді;
- консолідація зусиль суспільних інституцій у справі виховання підростаючого покоління і, як слідство, побудова вільної, демократичної, правової, незалежної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарнійчук В. Сутність і структура патріотизму старших підлітків/ В. Гарнійчук //Управління освітою. Шкільний світ, 2009. – № 20. – С.15 – 27.
2. Завалевський Ю. І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи / Ю. І. Завалевський. – Київ, 2003. – 104 с.
3. Окушко Т. К. Методика формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому громадському об'єднанні / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Кіровоград: Імекс – ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 2. – С. 51-60.
4. Пахомова А.О. Українська державність: історія і сучасність // Виховна робота. – 2007 - № 9. – С. 23-36.

В. П. Четверіков

Одеська загальноосвітня школа № 113
(м.Одеса)

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА КОЗАЦЬКИХ ВІЙСЬКОВО-ЛИЦАРСЬКИХ ТРАДИЦІЯХ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА, ЗАХИСНИКА ВІТЧИЗНИ.

Національно-патріотичне виховання в сучасних умовах потребує відродження історичних, військово-патріотичних, культурних, спортивних

традицій українського козацтва. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах ставлять завдання вивчення та популяризації історії українського козацтва [1].

Безумовно, козацька педагогіка з покоління в покоління сприяла вихованню у молоді традицій, які становлять кодекс лицарської слави. Завдяки унікальній системі військового, загальноосвітнього, патріотичного вишколу, і сьогодні козацтво зберігає власну самобутність і внутрішню життєву силу, утворюючи ідейне, а іноді і фізично-силове підґрунтя відтворення української державності та формування системи безпеки і захисту національних інтересів.

На сучасному етапі у формуванні національно свідомого громадянина-захисника Батьківщини усвідомлюємо потребу в удосконаленні національно-патріотичного виховання на підґрунті відродження найкращих військово-козацьких традицій. Глибоке пізнання духу козацької доби, осмислення цілей, завдань і шляхів виховання молоді в ті далекі часи допомагає в педагогічній практиці більш ефективно та якісно виховувати та готувати учнів до виконання священного обов'язку – служби у Збройних Силах України, захисту своєї Батьківщини. Традиції українських козаків (духовно-моральні, фізично-розвивальні, національно-патріотичні, військово-прикладні, військово-психологічні аспекти) є ідеальним цільовим орієнтиром процесу сучасної допризовної підготовки молоді [3].

Сьогодні маємо унікальну можливість звернутися до витоків виховних ідеалів козацької педагогіки й відродити козацькі виховні традиції.

Використання у національно-патріотичному вихованні українських військових традицій минулих поколінь сприяє усвідомленню молоддю своєї ролі як спадкоємців національних цінностей і героїчних бойових традицій українського народу та формує позитивну мотивацію і психологічну готовність юнаків до служби в Збройних Силах України.

Знайомство з історичною та культурною спадщиною українського народу, вивчення козацьких лицарських традицій та звичаїв формує у школярів також почуття високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів України.

Український дослідник Ю. Руденко, який присвятив свої дослідження козацькій педагогіці і військово-патріотичному вихованню на засадах лицарства, вказує: «Пізнаючи соціально-національні умови, культурно-історичну спадщину, зокрема козацьку духовність, ми, нащадки волелюбних лицарів, маємо зробити все для утвердження лицарських виховних традицій. козацької педагогіки, адаптувавши їх до нової історичної епохи» [4].

З метою широкого залучення козацьких товариств до військово-патріотичного виховання, підвищення рівня готовності молоді до захисту Батьківщини щорічно проводиться Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). Новий поштовх у розвитку гра отримала 2015

року, коли вона була включена до Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580.

Постановою кабінету міністрів України від 17.10.2018 № 245 затверджено нове «Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру «Сокіл» («Джура»)». Метою гри «Джура» є виховання юних патріотів України на засадах національної гідності, високої самосвідомості та активної громадянської позиції.

У навчальному закладі створена система роботи в цьому напрямку, що дозволяє щорічно досягти значних підсумкових досягнень.

Учасники гри «Джура» поділяються на козачат (молодші школярі віком 7-10 років), джур козацьких (школярі середніх класів віком 11-14 років), молодих козаків (школярі старших класів віком 15-17 років).

I етап. Спільно з класними керівниками роботу починаємо з учням молодших класів – «козачатами». Перевага надається вивченню народної культурної спадщини, популяризації здорового способу життя, виконання української маршової пісні.

Щорічно до Дня українського козацтва, Дня захисника Вітчизни серед учнів молодших класів проводимо конкурс на кращий однострій, виконання української народної пісні, стройову злагодженість, змагання по військово-прикладним видам спорту, історико-краєзнавчий та творчий конкурси. Відновлюючи традиції козацтва, маленькі «козачата» приймають участь у різноманітних конкурсах, проявляючи винахідливість, витривалість, спритність.

II етап. З початком навчального року проводимо більш об'ємну, цілеспрямовану роботу з школярами середніх класів – «козацькими джурами». Перевагу надаємо стройовій злагодженості, стрільбі з пневматичної гвинтівки, виконанню нормативів з цивільного захисту, наданню домедичної допомоги, впровадженню військово-прикладних видів спорту. Рівень підготовленості рою – команди класу – визначає компетентне журі на загальношкільних змаганнях серед учнів 6-8 класів, які присвячуються Дню Збройних Сил України. Час та місце проведення змагань визначається в наказі директора школи. Змагання дозволяють визначити рівень підготовки школярів і вірогідних претендентів до складу шкільної команди на першість району в номінації «Сокіл» («Джура») серед категорії «молоді козаки» – учні 8-10-х класів.

III етап. Школярів старших класів – «молоді козаки» готуємо в повному обсязі в номінаціях гри «Джура». Весь комплекс занять спрямований на формування навичок військової підготовки, розвитку в старшокласників загальнолюдських та національних цінностей. Особливо звертаємо увагу на формування почуття єдності, взаємодопомоги та взаємопідтримки, честі, гідності, любові до своєї школи, рідного міста, своєї країни.

Вихованню у старшокласників ідеалу людини-патріота, захисника Вітчизни сприяє і вивчення козацьких традицій та звичаїв. Учні готують символіку та

атрибутику, завдання-запитання з історії козацтва в Україні. Уже протягом 5-ті років рій школи має назву – «Чорноморські козаки», має своє гасло, рйовий клич – девіз, прапорець, відзначку, однострій.

За п'ять років ці події стали традицією – родинним святом нашої школи, яку чекають і великі, і малі. Для дітей це просто захоплююче дійство. Отамани, писарі, обозні, скарбники, осавули, рйові, хорунжі, бунчужні, судді, довбуші. Форма повсякденна, форма парадна. Волонтерство. Пошуково-дослідницька робота. Літнє козацьке таборування, оволодіння козацьким бойовим мистецтвом, походи, різного роду фестивалі, конкурси, флешмоби, благодійні заходи, змагання тощо.

Робота з усіма категоріями учнів проводиться паралельно і постійно. Системність та безперервність роботи дозволяє підготувати команди на достатньому рівні. За підсумками змагань команда навчального закладу – рій «Чорноморські козаки» двічі була переможцем обласного етапу військово-патріотичної гри «Джура» та учасником Всеукраїнського етапу дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Учасники та керівники команди нагороджені Дипломами Міністерства освіти України.

Таким чином, глибоке пізнання духу козацької доби, осмислення цілей, завдань і шляхів виховання молоді в ті далекі часи допомагає більш ефективно та якісно, на основі зароджених у боях військових, бойових, патріотичних традицій козаків, виховувати і готувати учнів навчального закладу дійсними патріотами рідної землі та народу. А старшокласники школи усвідомлюють своє місце і роль як майбутніх захисників Батьківщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна – Київ, 2014. – 29 с.
2. Гончаренко О. С. Історичний досвід військово-патріотичного виховання молоді і сучасність / О. С. Гончаренко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки) – №12 (199). – Луганськ : Вид-во «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2010. – С. 215-223
3. Мисак Б. Формування військово-патріотичної готовності молоді до захисту Вітчизни в контексті національно-визвольної ідеї / Б. Мисак // Галичина : Всеукр. наук. і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2009. – № 15/16. – С. 735-738.
4. Руденко Ю. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність. Навч. посіб. для студ. вузів / Ю. Руденко, О. Губко. - К. : МАУП, 2007. - 384 с.
5. Чорна К. Патріотичне виховання старшокласників у позаурочній діяльності / К. Чорна // Школа. – 2012. – № 2 (74). – С. 68-74.
6. Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Наказ Міністерства освіти і науки

України від 27.10.2014 № 1232. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://golovbukh.ua/regulations/2340/2585/2586/.../417600>

С. І. Шеремет

Одеська академія неперервної освіти
(м.Одеса)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформування освіти України, нові життєві реалії та стратегії спрямовують науковців та практиків на вироблення нової філософії виховання, модернізації наукових підходів та ефективних педагогічних технологій.

Загальна соціокультурна ситуація, виклики суспільного середовища, стрімкий еволюційний процес, подвійні стандарти життя, корозія ціннісних орієнтирів, протиріччя життєвих цінностей, соціальна апатія, агресія і насильство, збільшення проявів девіантної поведінки, помилки сімейного виховання, інформаційний бум вимагають особливої уваги до перегляду парадигми та змісту виховання, організації виховного процесу в закладах освіти, виховного потенціалу освітнього середовища.

Сучасні виклики потребують комплексного підходу до їх розв'язання, інтеграції виховних зусиль суспільства та розвитку соціально-педагогічної парадигми виховання. «Основою нової парадигми, а відтак і основою виховання виступають особистість дитини, визнання її найвищою цінністю, орієнтація педагога на гуманні, демократичні принципи спільної з дитиною життєдіяльності, отже, генерація стратегії суб'єкт - суб'єктної взаємодії» [5, с.3].

Сутність сучасної парадигми полягає в розумінні дитини як суб'єкта, орієнтує на усвідомлення виховання як соціально-педагогічного явища, на підвищення виховного потенціалу освітнього середовища, проектування цілісного виховного простору учня та базується на таких наукових підходах:

- особистісно орієнтований методологічний підхід (синтез закономірностей функціонування та розвитку особистості дитини, забезпечення прав особистості на вільний вибір тих чи інших цінностей, розкриття творчого потенціалу вихованців, моральних якостей, утвердження свободи морального вибору, побудова міжособистісної комунікації);
- аксіологічний підхід (людина (дитина) розглядається як найвища цінність суспільства та самоціль суспільного розвитку, усвідомлення особистістю власного вибору й досягнення моральних цінностей. усвідомлення можливостей у задоволенні власних індивідуальних потреб);
- середовищний підхід (виховний потенціал освітнього середовища, сприятливий психологічний мікроклімат, полікультурний зміст шкільного

виховання, міжособистісна взаємодія учнів й педагогів різних національностей і етносів, толерантність та сприйняття інших);

- компетентнісний підхід (поєднання та інтегрування теорії і практики, досягнення моральних, життєвих цінностей, здатність застосовувати отриманні знання у різних життєвих ситуаціях, використання сучасних педагогічних технологій).

Концепція Нової української школи пропонує виховний компонент змісту компетентностей, визначених у Законі України «Про освіту» [4, с.10]. Закладені основні орієнтири компетентнісного виховання особистості можуть творчо наповнюватись конкретним змістом, з урахуванням особливостей функціонування закладу освіти, традицій, вікового та особистісного потенціалу здобувачів освіти.

Сучасний виховний процес спрямований на створення необхідних умов для сприяння розвитку здібностей, талантів та якостей особистості, які забезпечують її життєздатність та життєстійкість у сучасних умовах. Метою сучасного виховного процесу є «гармонізація соціальних і особистісних цілей, завдань, співпраця у їх досягненні» [6, с.10].

Виховний процес варто розглядати як:

- взаємовплив на особистість, що сприяє проєкції індивідуальної траєкторії розвитку дитини;
- цілеспрямовану, педагогічну взаємодію учасників освітнього процесу;
- творчу співпрацю суб'єктів виховання, в процесі якого проходить закономірний, постійний, послідовний та системний розвиток цих суб'єктів.

Здійснюючи виховний процес важливо виставити акцент на збагачення ціннісно-сислової сфери учнів, розвиток їх соціальних і високих духовних потреб, формування національних та загальнолюдських цінностей та особливої ролі педагога, його власний приклад.

Глибоке розуміння наскрізного процесу виховання, який формує цінності, що є однією із дев'яти ключових компонентів Нової української школи. Базовими є моральні цінності сучасного процесу виховання – свобода, справедливість, гідність, совість, любов, повага до інших, відповідальність, толерантність. Це інтегровані та стержневі цінності, ознаками яких є прояв у школярів власної гідності, готовності здійснювати правильний вибір та приймати відповідальні рішення, гідно вибудовувати власну траєкторію життєтворчості.

Залишається актуальним питання побудови та розвитку ефективного й безпечного освітнього середовища для всіх учасників навчально-виховного процесу. Відомі науковці Л. Новікова, Ю. Мануйлов, Д. Григор'єв, Я. Корчак у власних працях визначали виховне середовище школи як компонент виховного процесу. Оскільки педагогічно цілеспрямоване, організоване, безпечне, ефективне середовище, яке оточує дитину, має позитивний вплив на дитину тільки в тому випадку, якщо учень активно взаємодіє з середовищем як суб'єкт.

Чим ширша його діяльність, тим більше подій він переживає, тим більше коло суб'єкт-суб'єктних стосунків. Це приводить до продуктивного та ефективного впливу середовища на особистість.

Важливим аспектом формування освітнього середовища Нової української школи є дотримання балансу між навчальними видами діяльності, ініційованим вчителем, та видами діяльності, ініційованими самими дітьми. Таке середовище забезпечує можливості учням робити власний вибір, розширює можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, заохочує дітей до самовизначення, сприяє формуванню їх компетентностей, включає вціннісно-орієнтовану діяльність. Основне, щоб освітнє середовище було безпечним місцем, де школярі відчуватимуть себе захищеними, де панує атмосфера довіри, доброзичливості, взаємодопомоги і взаємної підтримки.

Важливим у здійсненні виховної діяльності залишається особистість педагога з особливими індивідуальними якостями. Він є один із суб'єктів та організаторів виховного процесу, який будується на педагогіці партнерства. «В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Вчитель має бути другом дитини....» [4, с.14].

Доречні слова Василя Сухомлинського «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло».

Професіоналізм, інноваційна діяльність, педагогічна творчість, полікультурність, відкритість, мобільність, комунікативність, толерантність, емоційна рівноваженість, професійна етика, здатність до самоаналізу та самоконтролю – основні якості сучасного вихователя. Це носій загальнолюдських культурних цінностей, глибоких і різноманітних знань, успішна особистість, патріот своєї держави, який займає активну громадянську позицію, цінує та примножує історичні надбання українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Виховний процес в досягнутих глибинах. Шкільний світ: Спецвипуск «Виховний процес в досягнутих глибинах», 2014 – 4–41 с.
2. Бех І.Д. Сучасне виховання ґрунтується на філософії людино центрizmu. Освіта України, 2017 – 2–12 с.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Концепція «Нова українська школа» від 14.12. 2016 р. № 988-р – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
5. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей, 2018.
6. Ягоднікова В.В., Чешенко О.І. Діагностика сучасного виховного процесу в школі: навчально-методичний посібник/ В.В.Ягоднікова, О.І.Чешенко. – Одеса. 2017 – 289с.

Т. А. Шинкаренко

Чорноморська загальноосвітня школа
I-III ступенів № 4 (м. Чорноморськ)

**ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА І КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НОВОМУ
ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ НОВЕЛИ
М.ХВИЛЬОВОГО «Я (РОМАНТИКА)»)**

Особистісно орієнтований, суб'єкт-суб'єктний, людиновимірний, дитиноцентриський, компетентнісний є пріоритетними векторами сучасної освітньої системи.

Один із найдосвідченіших педагогів у світі, керівник програми PISA Андреас Шлейхер у своїй книзі «Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття», рекомендованій Лілією Гриневич [4], стверджує: «Школам потрібно допомогти учням навчитися бути автономним у своєму мисленні та розвинути особистість» [1, с. 244]. Повага до особистості, довіра у відносинах, діалог – взаємодія – взаємоповага – це принципи педагогіки партнерства, на засадах якої має працювати сучасний педагог [2, с.14]. Учителі і учні є особистостями з індивідуальними характеристиками, суб'єктними проявами, а їхній діалог має бути наповнений особистісними смислами. Суб'єктність учня-читача розглядається як інтегрована якість, здатність школяра до усвідомленої й осмисленої саморегуляції читацької діяльності, здійснення читацького саморозвитку. Як учив автор концепції особистісно зорієнтованого навчання української літератури, кандидат педагогічних наук А.М. Фасоля, результатом процесу діалогічної взаємодії учня і вчителя з текстом, а також учнів з учителем і поміж собою має бути засвоєння змісту твору, розкриття авторської позиції, творення індивідуальних смислів як засобу читацького й особистісного саморозвитку [3, с. 5]. При такому підході створюються сприятливі умови для трансформації та збагачення особистості учня, самоаналізу та самооцінки, а як вказує І.П. Підласий, «ставлення учня до себе суттєво впливає на успішність. Самооцінка в значній мірі визначає поведінку і діяльність учня» [5, с. 29]. Саме партнерське спілкування сприятиме успішному перейманню учнем досвіду вчителя й навпаки.

Педагогіка партнерства і компетентнісний підхід потребують нового освітнього середовища, форм, прийомів та методів, заснованих на співпраці з учнями.

Запропоновані мною прийоми осмислення новели М.Хвильового «Я (Романтика)» виключають сухий академізм, сприяють вільній творчості, активному співробітництву, самоактуалізації та самореалізації учнів, допомагають шляхом творчо-пошукової діяльності досягти занурення у проблему твору, викликати бажання виразити свою позицію та обмінятися думками, прагнення набутися (відкрити в собі) нових вражень та ідей.

На етапі з'ясування / забезпечення емоційної готовності учнів пропоную прослухати такий аудіозапис: дзвінкий, безтурботний та веселий сміх немовляти (він, до речі, обов'язково викличе посміх на учнівських обличчях) через декілька секунд раптом переривається гучним пострілом. Такий прийом «Контраст звуків» є своєрідною ілюстрацією полярності новели Хвильового, роздвоєності героя, внутрішнього конфлікту, він допомагає налаштувати старшокласників на емоційне сприйняття новели «Я (Романтика)». Декілька учнів, створюючи буктрейлери до новели на наступний урок, розпочали свої ролики саме цими звуками.

Актуалізуючи суб'єктний досвід учнів, застосовую прийом «Хрестик-нулики»: на дошці креслю основу для класичної гри, а в осередках за допомогою магнітів кріплю аркуші із запитаннями (можна перед цим запропонувати учням самим скласти оригінальні запитання за твором, а потім використати їх під час гри). Двоє учнів по черзі відкривають запитання й відповідають на них; якщо відповідь правильна, в осередку пишуть першу букву свого імені. Стратегія гри (не дати партнеру закреслити лінію) сприяє тому, що учні часто відкривають всі запитання. Суперниками можуть бути також і групи.

За допомогою прийому «Відстрочена відгадка» створюю ситуацію інтриги, установку, за якої учні позитивно налаштовують себе на сприйняття нових знань. Пропоную їм відновити пропуски в такому реченні: «У новелі М.Хвильового «Я (Романтика)» слово «_____» і словосполучення «_____» повторюються більше двадцяти разів». Відстрочена відгадка буде стимулювати пізнавальну активність учнів протягом усього уроку, а відновлені пропуски («безвихідь»; «йшов в нікуди») допоможуть зробити висновки та здійснити рефлексію в кінці уроку.

Прийом «Ваги» застосовую на етапі постановки проблемного питання. При чому використовую справжні лабораторні терези, щоб результат був наочним. У класах із високим темпом навчання це запитання звучить так: «Новела М.Хвильового «Я (Романтика)» викриває безглуздість бездумного та фанатичного служіння утопічній та абстрактній ідеї чи підносить безапеляційну вірність ідеалам?». Для всебічного опрацювання проблеми пропоную учням довести думку, протилежну власній (прийом «Симуляція»).

Ситуацію відкриття, здивування, «прозріння» створюю за допомогою прийому «Синхронне озвучування». Короткометражний фільм режисера Михайла Каложного вражає атмосферою драматичності роздвоєння реальності та ідеалів. Пропоную учням «говорити» замість героїв, відчутти абсурдність жакливної розв'язки. На цьому етапі часто народжуються учнівські фанфіки, адже, на щастя, діти не можуть примиритися з таким закінченням.

«Не можна залишатися людиною, якщо мусиш служити такій покаліченій реальності ____». Це речення залишаю без розділового знака в кінці. Його ставлять учні, обираючи з варіантів: знак оклику, знак питання, три крапки, крапка. Один із моїх учнів, поставивши в кінці знак оклику, запропонував

закреслити частку «не». Його варіант виглядав так: «Не можна залишатися людиною, якщо мусиш служити такій покаліченій реальності!».

«Ваги», «Симуляція», «Розділовий знак», «Синхронне озвучування» – прийоми самопізнання, їх дидактичне навантаження підсилюється виховним потенціалом, можливістю усвідомлювати себе, співвідносячись із певною цілісністю (колективом), спробою аналізу проблеми внутрішнього роздвоєння людини.

Приєм «Місток до сучасності» дозволяє порушити актуальні проблеми сьогодення. Вірш «Я (без всякої Романтики)...», написаний у 2011 році киянкою на нікнейм Таїса [7], викликає інтерес в учнів, які співставляють своє враження від твору не лише із думками однокласників, а й творчим поглядом незнайомої людини. Зрозуміло, що «місток» приводить до обговорення актуальних проблем сучасності.

Приєм «Фішбоун» [6], сприяє виробленню вмінь аналітично-критичної рефлексії учнів. На етапі самооцінки він дуже доречний. Це наочне відображення розуміння учнями власного рівня володіння опрацьованим матеріалом. «Голова» риби, тобто проблема може бути такою: «"Я (Романтика)" – новела про добро і зло в житті та душі».

Школа ХХІ століття – школа реалізації особистості. Олександр Елькін, організатор руху EdCamp в Україні впевнений: «Сучасний український вчитель має сам бути учнем. Адже розвиток — це найбільший дар для кожного. І тільки коли ми інвестуємо в кращу версію себе, зможемо приносити користь іншим». До «кращої версії себе» і вчителі, й учні дійдуть через діалог і багатосторонню комунікацію, направлену на здобуття нових знань та умінь, формування компетентностей у процесі творчості та спроб збагнення істини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреас Шлейхер. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Переклала з англ. Ганна Лелів. – Львів: Літопис, 2018. – 296 с.
2. Концепція Нової Української Школи <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczya.pdf>
3. Куцевол О. Методика літератури, натхнена ОЗОН-ом // Українська література в загальноосвітній школі, – 2014. – № 9.
4. Лілія Гриневич: На що чекати вчителям у 2019 році <https://osvitoria.media/experience/liliya-grynevych-na-shho-chekaty-vchytelyam-u-2019-rotsi/>
5. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя / І.П.Підласий. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 360 с.
6. Румянцева-Лахтіна О.О. Дидактичний лексикон. Фішбоун <http://osnova.com.ua/news/1338>
7. <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=293428>

ПРОЕКТ РЕЗОЛЮЦІЇ

І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку»

21 травня 2019 року

м. Одеса

21 травня 2019 року на базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» проведена І Всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку».

У конференції взяли участь понад 100 науковців, методистів, педагогів, фахівців закладів освіти різних регіонів України.

Метою конференції стало обговорення освітянських та наукових проблем, сприяння впровадженню наукових досягнень у педагогічну практику.

Основними напрямками роботи конференції були:

- проблемний контур сучасної педагогічної науки та освіти: філософський, психологічний, соціокультурний вимір;
- розвиток особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін в освіті;
- трансформації змісту та технологій неперервної педагогічної освіти;
- реалії та перспективи Нової української школи;
- модернізація вітчизняної освіти: рівність, доступність, особливість;
- інновації як засіб прогресивних змін в освіті: теорія і практика;
- виховання особистості у вимірі нових освітніх реалій.

Результатом роботи конференції стало висвітлення наукових досліджень з філософії, соціології освіти, загальної та корекційної педагогіки, андрагогіки, загальної та педагогічної психології, методики; визначення перспектив поєднання наукових, теоретичних та практичних основ освітньої діяльності; обмін науковими результатами і дослідницьким досвідом, збереження і розвиток єдиного науково-освітнього простору.

У ході обговорення учасники І Всеукраїнської науково-практичної конференції **відзначили:**

- актуальність та наукову новизну результатів, що були висвітлені у доповідях; високий науковий рівень теоретико-емпіричних досліджень, котрі суттєво доповнюють і розширюють уявлення про інноваційні процеси в сучасній освіті;
- теоретичну і практичну значущість науково-методичних напрацювань учасників конференції, що розкривають проблематику розвитку педагогічної науки і освіти в сучасному вимірі, їх ґрунтовність та належну якість;

- повноту та багатомірність висвітлення освітянських і наукових проблем, сприяння впровадженню наукових досягнень у педагогічну практику;
- збагачення наукового підґрунтя аналізу як фундаментальних проблем освіти, теорії та методики, так і прикладних питань організації освітнього процесу: якість освітніх послуг, наступність, інтеграція змісту, впровадження ІКТ та STEM - освіти, навчання упродовж життя тощо;
- необхідність науково-методичного супроводу вчителів щодо розвитку їх особистісно-професійних компетентностей;
- потребу в оновленні змісту, методів і форм навчання здобувачів освіти та технологій підвищення кваліфікації педагогів;
- вмотивованість педагогічних працівників в питаннях професійного та особистісного саморозвитку та самовдосконалення.

Учасники I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку» **вважають за доцільне:**

- продовжити розробку та впровадження новітніх науково-методичних та організаційно-управлінських підходів до реалізації освітньої діяльності для вирішення завдань розвитку людського капіталу, модернізації суспільства та забезпечення цивілізаційних перетворень;
- посилювати інтеграцію результатів наукових досліджень з практикою освітньої діяльності закладів освіти;
- забезпечити формування та розвиток особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін в освіті на основі трансформації змісту освіти та впровадження сучасних освітніх технологій, зокрема, у системі неперервної педагогічної освіти;
- сприяти діяльності, що спрямована на розробку та впровадження інноваційних підходів у сфері національно-патріотичного та громадянського виховання;
- продовжити наукові розвідки з проблеми «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку» з обговоренням на наступній, II Всеукраїнській науково-практичній конференції.

Рішення прийнято учасниками I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку», 21 травня 2019 року.

м. Одеса,

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ

Одеський обласний інститут удосконалення вчителів було створено у вересні 1939 року. З перших днів створення інститут став центром методичної роботи, головним призначенням якого було підвищення кваліфікації вчителів.

Під час німецько-румунської окупації Одещини діяльність обласного інституту вдосконалення вчителів була вимушено призупинена. Вона відновилася лише після звільнення області від окупантів.

У середині 80-х років широко практикувались зустрічі освітян Одещини з представниками педагогічної науки: Ю.А. Бабанським, М.Ю. Красовицьким, Ю. З. Гільбухом, О. Я. Савченко, М.С. Вашуленком, Ш. О. Амонашвілі, М. М. Поташником та педагогами-новаторами: С. Ф. Лисенковою, В.Ф. Шаталовим, Є. М. Ільїним, М. П. Гузиком.

В 1986 році в інституті були створені кафедри педагогіки і психології та методики викладання гуманітарних дисциплін, а з 1 січня 1987 року – вчена рада. З 1 січня 1993 року почала діяти кафедра методики викладання природничо-математичних дисциплін, з 1 січня 1994 року – кафедра методики початкового навчання та дошкільного виховання, а з травня 2000 року – кафедра менеджменту і розвитку освіти.

Основною подією 1994 року стало відкриття санаторію-профілакторію для вчителів, що прибувають на курси підвищення кваліфікації.

На початку 2000-х років в інституті розпочалася широкомасштабна робота з питань комп'ютеризації.

З 2001 року інститут удосконалення вчителів включився в активну роботу з реформування системи освіти, бере участь в апробації нових підручників, переведенні загальноосвітньої школи на 12-річний термін навчання, введення 12-бальної системи оцінювання знань учнів.

Початком нового напрямку міжнародного співробітництва в інституті стали нідерландсько-українські, польсько-українські, австрійсько-українські швейцарсько-українські освітні проекти, завдяки яким підготовлено педагогічні працівники до самостійного проведення проектних занять у школах та підвищенні компетентності при вирішенні конфліктних ситуацій в учнівських колективах, розвитку демократичного самоврядування закладах освіти.

У різні роки Одеський обласний інститут удосконалення вчителів очолювали:

- Снісаренко Іван Трохимович (вересень 1939 – жовтень 1941, квітень 1944 – вересень 1947) ;
- Фурман Павло Логінович (вересень 1947 – серпень 1953) ;
- Волков Федір Федорович (серпень 1953 – квітень 1959);
- Жарченко Тодос Васильович (квітень 1959 – травень 1969);
- Куйовда Григорій Михайлович (травень 1969 – квітень 1974);
- Євдошенко Ганна Яківна (квітень 1974 – січень 1989);

- Бистрицький Іван Миколайович, кандидат педагогічних наук (січень 1989 – червень 1992);
- Фурсенко Леонід Іванович (червень 1992 – серпень 1996);
- Демченко Дмитро Михайлович, кандидат педагогічних наук (серпень 1996 – 1999);
- Кавалеров Володимир Анатолійович; кандидат педагогічних наук (1999 – березень 2018)
- Задорожна Любов Кирилівна, кандидат філософських наук (з березня 2018 по теперішній час)

У березні 2018 року інститут удосконалення вчителів було реорганізовано в КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», до структури якого входять 5 кафедр:

- кафедра освітньої політики;
- кафедра педагогіки, психології та корекційної освіти;
- кафедра дошкільної та початкової освіти;
- кафедра природничо-математичної освіти та інформаційних технологій;
- кафедра суспільно-гуманітарної освіти.

Сьогодні академія – це сучасна освітня, науково-методична установа, яка має потужний професорсько-викладацький, педагогічний та методичний потенціал, а також інформаційний, матеріально-технічний ресурс для реалізації регіональних проектів «Учитель+», «Нове покоління вчителів», концепції нової української школи та трансформації системи освіти України.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Авдєєва Світлана Валентинівна - заступник директора з навчально-виховної роботи Одеської спеціалізованої школи № 50 I –III ступенів з поглибленим вивченням іноземних мов Одеської міської ради Одеської області

Адаменко Людмила Геннадіївна - завідувача міським методичним кабінетом відділу освіти Чорноморської міської ради Одеської області

Адаменко Олег Олександрович - методист міського методичного кабінету відділу освіти Чорноморської міської ради Одеської області

Бальбуза Олена Миколаївна доктор філософії в галузі психології (PNG), методист центру практичної психології та соціальної роботи

Береснєва Наталя Володимирівна - методист науково-методичної лабораторії іноземних мов кафедри суспільно-гуманітарної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти одеської обласної ради»

Белоусова Руслана Вікторівна - кандидат психологічних наук, завідувач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти Одеської академії неперервної освіти

Біленчук Петро Дмитрович - професор Київського університету права Національної академії наук України

Близнюк Микола Миколайович - доктор педагогічних наук, професор кафедри дизайну Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв

Бондаренко Валентин Дмитрович - вчитель української мови та літератури вищої категорії, вчитель – методист, директор Білгород-Дністровського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа II ступеня-ліцей»

Букач Микола Миколайович - професор кафедри соціальної роботи Миколаївського національного університету імені Василя Сухомлинського, директор Освітнього центру Університету третього віку, доктор педагогічних наук, професор (м. Миколаїв)

Вербицька Світлана Василівна - вчитель математики Новоселівського ЗЗСО I-III ступенів Подільського району, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист

Вишня Світлана Олександрівна - вчитель фізичної культури Комунального закладу «Южненська Авторська М.П. Гузика експериментальна спеціалізована загальноосвітня школа-комплекс I-III ступенів Южненської міської ради Одеської області» (м. Южне)

Власенко Катерина Георгіївна - соціальний педагог Петродолинської загальноосвітньої школи I-III ступенів

Воронова Світлана Віталіївна - кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри освітньої політики Одеської академії неперервної освіти

Воскова Ирина Викторовна - кандидат педагогических наук, доцент кафедри гуманитарної підготовки Морського інститута післядипломного образования имени контр-адмирала Ф. Ф. Ушакова

Галеніна Ірина Степанівна - викладач фізичної культури Коледжу нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу Одеська національна академія харчових технологій

Голобородько Євдокія Петрівна - професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Херсонської академії неперервної освіти, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (м. Херсон).

Голобородько Ярослав Юрійович - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Херсонського державного педагогічного університету, доктор філологічних наук, академік Академії педагогічних і соціальних наук, член Асоціації українських письменників Національної спілки письменників України (м. Херсон)

Григор'єва Лариса Вікторівна - директор Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області

Гриньова Марія Василівна - методист науково-методичної лабораторії соціального партнерства та міжнародної діяльності кафедри освітньої політики КЗВО «Одеська академія неперервної освіти одеської обласної ради»

Голтвян-Томачинська Ярослава Ростиславівна - педагог – організатор Одеський ліцей №9 Одеської міської ради

Гуцан Роман Юрійович – вчитель фізичної культури Одеська спеціалізована школа №69 I-III ступенів з поглибленим вивченням англійської мови Одеської міської ради Одеської області

Данилова Маріанна Василівна - заступник директора з навчально-виховної роботи Арцизького НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 4 - ліцей» Арцизької районної ради

Дерябіна Світлана Василівна - старший викладач кафедри суспільно-гуманитарної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти одеської обласної ради»

Догару Ганна Георгіївна - заступник директора, вчитель математики ЗОШ № 2 I-III ступенів міста Ізмаїл Одеської області

Заварова Наталія Володимирівна - завідувач науково-методичної лабораторії корекційної та інклюзивної освіти, викладач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Задоріна Ольга Миколаївна - доцент кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій ЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Задорожна Любов Кирилівна – кандидат філософських наук, в.о. ректора Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат філософських наук

Здрагат Світлана Геннадіївна - кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри освітньої політики КЗВО «Одеська академія неперервної освіти»,

Іванов Олександр Володимирович - заступник директора з навчально-виховної роботи загальноосвітнього політехнічного ліцею II-III ступенів м. Ізмаїл Одеської області

Іванова Янна Володимирівна - кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти Одеської академії неперервної освіти

Ілуща Галина Іллівна - педагог-організатор загальноосвітнього політехнічного ліцею II-III ступенів м. Ізмаїл Одеської області

Каргіна Наталья Вікторівна - кандидат психологічних наук, методист Центру практичної психології КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Килівник Ольга Володимирівна - старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Одеської академії неперервної освіти

Козак Наталя Миколаївна - практичний психолог ОНВК №13 «ЗОШ I-III ст.-гімназія» Одеської міської ради Одеської області

Колесниченко Юрій Леонтійович - викладач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти Одеської академії неперервної освіти

Коржебан Олена Сергіївна - вчитель англійської мови, Вигодянської загальноосвітньої школи I-III ступенів

Кравець Наталія Юрївна - завідувач науково-методичної лабораторії початкової освіти кафедри дошкільної та початкової КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Кройтор Артем Вікторович - кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія»

Кузнєцова Оксана Володимирівна - кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Кузьміч Тетяна Олександрівна - кандидат педагогічних наук, завідувач навчально-методичної лабораторії управління навчальними закладами Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради

Купрій Ярослава Григорівна - заступник директора з виховної роботи Курісовської ЗОШ I – III ступенів Лиманського району

Кухаренко Анатолій Петрович - вчитель предмета «Захист Вітчизни» Одеського НВК №13 вчитель вищої категорії, старший вчитель

Левчишен Денис Іванович - старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Левчишена Оксана Михайлівна – в.о. проректора з науково-методичної роботи, завідувач кафедри освітньої політики, кандидат історичних наук

Лєскова Ангеліна Анатоліївна, старший викладач кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Лісовська Тетяна Іллїнічна - методист з виховної роботи комунальної установи «Центр фінансово-статистичного моніторингу, матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення закладів і установ освіти» відділу освіти Куяльницької сільської ради Подільського району Одеської області

Лунгул Наталя Олексіївна - вчитель-методист Одеської гімназії №8, тренер Британської Ради (НУШ)

Майорський Вячеслав Віталійович - заступник директора з науково-методичної та експериментальної роботи Чорноморської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1 Чорноморської міської ради Одеської області, кандидат педагогічних наук

Максютіна Олена Геннадіївна - учитель української мови та літератури Одеської ЗОШ № 38

Малій Микола Іванович - директор юридичної компанії ТОВ «АЮР-КОНСАЛТИНГ».

Мартиненко Володимир Федорович - професор кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету, доктор наук з державного управління, професор, академік Міжнародної академії богословських наук, член-кореспондент Міжнародної педагогічної академії, член Національної спілки журналістів України (м. Київ)

Матвійчак Вікторія Володимирівна - методист Управління освіти, молоді, спорту та культури, охорони здоров'я та соціальної політики виконавчого комітету Березівської міської ради

Матушевська Наталя Костянтинівна - вихователь-методист Великодолинського дошкільного навчального закладу «Теремок»

Мітельман Ігор Михайлович - в.о. професора кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти», кандидат фізико-математичних наук, доцент

Міхальцова Тетяна Валеріївна - заступник директора з навчально-виховної роботи Одеського НВК «Гармонія»

Могильницька Галина Анатоліївна - старший викладач кафедри психолого-педагогічної та суспільно-гуманітарної освіти Одеської академії неперервної освіти

Молодецька Антоніна Максимівна - методист міського методичного кабінету відділу освіти Чорноморської міської ради

Нікітенко Регіна Іванівна, старший викладач, завідувач науково-методичної лабораторії здоров'я, фізичної культури, технологій та «Захисту Вітчизни» кафедри суспільно-гуманітарної освіти

Ножка Світлана Володимирівна - учитель української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, «учитель- методист», директор Овідіопольської загальноосвітньої школи І – ІІІ ступенів № 2 Овідіопольського району Одеської області

Одайник Борис Миколайович - кандидат юридичних наук, доцент кафедри гуманітарної підготовки Приватного закладу «Морський інститут післядипломної освіти імені контр-адмірала Федора Федоровича Ушакова»

Одайник Світлана Федорівна - кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з питань зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти, доцент кафедри педагогіки й менеджменту освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»

Онищук Світлана Олександрівна - методист науково-методичної лабораторії здоров'я, фізичної культури, технологій та «Захисту Вітчизни» кафедри суспільно-гуманітарної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Орленко Ірина Миколаївна - завідувач Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗВО «Академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Паламарчук Ірина Вячеславівна - завідувач науково-методичної лабораторії дошкільної освіти Одеської академії неперервної освіти

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, завідувач кафедрою природничо-математичної освіти та інформаційних технологій КВЗО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Парандюк Любов Михайлівна - завідувач центру практичної психології та соціальної роботи КВЗО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Пінті Марія Дмитрівна – заслужений учитель України, директор Городненської ЗОШ І – ІІІ ст. Болградського району Одеської області

Полещук Лілія Василівна – методист науково-методичної лабораторії здоров'я, фізичної культури, технологій та предмета «Захист Вітчизни», кафедри суспільно-гуманітарної освіти

Похилюк Інна Іванівна - заступник директора, вчитель математики Хлібодарської ЗОШ І-ІІІ ст.

Ревенок Світлана Михайлівна - вчитель хімії загальноосвітнього політехнічного ліцею ІІ-ІІІ ступенів м. Ізмаїл Одеської області

Резніченко Галина Володимирівна - старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Комунального закладу вищої освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Ришак Наталія Іванівна - кандидат педагогічних наук, вчитель вищої категорії, старший учитель Одеської СШ №50 (англійська мова), викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти Одеської академії неперервної освіти

Руссол В'ячеслав Михайлович - в.о. професора кафедри освітньої політики Одеської академії неперервної освіти кандидат педагогічних наук, доцент

Сагач Галина Михайлівна - доктор педагогічних наук, доктор теології, доктор філософії (Словацька Республіка), професор, професор кафедри суспільно-гуманітарної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», академік 4-х Міжнародних академій

Сакали Лілія Іллівна - заступник директора з виховної роботи ОЗ «Болградська гімназія ім. Г. С. Раковського»

Саннікова Тетяна Василівна - кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Одеської академії неперервної освіти

Сарамотіна Ірина Миколаївна - учитель початкових класів Межлиманської ЗОШ І-ІІІ ст пгт. Набережное Беляевского района Одесской области

Светной Олександр Петрович - доцент кафедри математики і методики її навчання Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського”, кандидат фізико-математичних наук, доцент

Сенчина Наталя Геннадіївна - викладач, методист науково-методичного відділу іноземних мов кафедри суспільно-гуманітарної освіти Одеської академії неперервної освіти

Сіраєва Ольга Георгіївна - директор загальноосвітнього політехнічного ліцею ІІ-ІІІ ступенів м. Ізмаїл Одеської області

Скорич Сніжана Іллівна - вчитель історії ОЗ «Болградська гімназія ім. Г. С. Раковського»

Скрипник Віра Валентинівна - старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Одеської академії неперервної освіти

Солнцева Олена Анатоліївна - методист, практичний психолог науково-методичної лабораторії корекційної та інклюзивної освіти кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти Одеської академії неперервної освіти

Сосновська Марія Валеріївна – вчитель англійської мови Одеської гімназії № 5

Спаський Ігор Дмитрович - директор ТОВ Школа сімейного типу «На перехресті» (І-ІІІ ступенів)

Спаська Марія Олександрівна - заступник директора з навчальної роботи ТОВ Школа сімейного типу «На перехресті» (І-ІІІ ступенів)

Стоянов Сергій Михайлович - Директор приватного закладу «Одеська приватна загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів –ліцей «Чорноморський»

Твердохлібова Яніна Миколаївна - кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії і методики декоративного-прикладного мистецтва та графіки, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Тертична, Ірина Павлівна - старший викладач кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій Одеської академії неперервної освіти

Тертична Юлія Олексіївна - методист кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій Одеської академії неперервної освіти

Трофімова Марина Олександрівна - учитель англійської мови Чорноморської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4 Чорноморської міської ради Одеської області

Уразова Олена Анатоліївна - вчитель англійської мови Одеського навчально– виховного комплексу «Гімназія № 2», заступник директора з НВР

Федоровська Оксана Володимирівна - учитель української мови та літератури вищої категорії, учитель-методист Молодіжненської ЗОШ І-ІІІ ступенів Овідіопольського району Одеської області

Філіппова Аксенія Анатоліївна - вчитель української мови і літератури та зарубіжної літератури Граденицької ЗОШ І-ІІ ступенів Біляївського району

Фогель Тетяна Миколаївна - кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, вчитель вищої категорії, старший вчитель Одеської спеціалізованої школи № 50 Одеської міської ради Одеської області

Фурсенко Леонід Іванович - старший викладач кафедри освітньої політики Одеської академії неперервної освіти Одеської академії неперервної освіти

Харченко Вікторія Веніаміновна - методист науково-методичної лабораторії дошкільної освіти кафедри дошкільної та початкової освіти Одеської академії неперервної освіти

Холостенко Лариса Василівна - методист кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій Одеської академії неперервної освіти

Хоменко Олена Анатоліївна - методист науково-методичної лабораторії початкової освіти кафедри дошкільної та початкової освіти Одеської академії неперервної освіти

Хрустик Надія Михайлівна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Цвікова Наталія Олександрівна - заступник директора з навчально-виховної роботи Б.-Дністровського комунального закладу «Міський центр дитячої творчості», голова Одеського відділення Міжнародної асоціації позашкільної освіти

Чабан Олена Володимирівна - учитель української мови та літератури Дачненської ЗОШ №1 Біляївського району

Чайківська Олеся Олександрівна - вчителька української мови та літератури НВК ім. В.Чорновола міста Южного Одеської області

Чепурний Сергій Володимирович - директор Одеського навчального закладу середньої освіти І-ІІІ ступенів «Школа Мрії» (м.Одеса)

Чернухіна Ганна Семенівна - директор Одеської спеціалізованої школи Олімпійського резерву № 59 І-ІІІ ступенів Одеської міської ради Одеської області

Четверіков Віктор Петрович - викладач предмету «Захист Вітчизни» Одеської загальноосвітньої школи № 113, вчитель вищої категорії, вчитель-методист

Чумаченко Антоніна Миколаївна - методист лабораторії початкової освіти кафедри дошкільної та початкової освіти Одеської академії неперервної освіти

Шапірова Наталя Прокопівна - старший викладач кафедри початкової та дошкільної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти»

Шатайло Наталя Вікторівна - старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти Одеської академії неперервної освіти

Шермет Світлана Іванівна - завідувач НМЛ виховання та позашкільної освіти кафедри освітньої політики Одеської академії неперервної освіти

Шилова Людмила Робертівна - заступник директора з навчально-виховної роботи загальноосвітнього політехнічного ліцею ІІ-ІІІ ступенів м. Ізмаїл Одеської області

Шинкаренко Тетяна Анатоліївна - учитель української мови та літератури вищої категорії, учитель-методист Чорноморської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4 Чорноморської міської ради Одеської області, заступник директора з НВР

Шолудько Олена Михайлівна - вчитель музичного мистецтва НВК «Балтська ЗОШ І-ІІІ ступенів №2-гімназія»

Юрченко Тетяна Валеріївна - завідувач науково-методичної лабораторії іноземних мов кафедри суспільно-гуманітарної освіти Одеської академії неперервної освіти

Ягоднікова Вікторія Вікторівна – в.о. проректора з науково-педагогічної та навчальної роботи, завідувач кафедри суспільно-гуманітарної освіти Одеської академії неперервної освіти, доктор педагогічних наук, професор

Янчук Наталія Дмитрівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Одеської академії неперервної освіти

Ятвецька Лариса Іванівна - завідувач науково-методичної лабораторії природничих дисциплін Одеської академії неперервної освіти

Ятвецький Володимир Мойсейович - старший викладач кафедри природничо-математичної освіти та інформаційних технологій Одеської академії неперервної освіти

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Adamenko, Ludmila - Head of the city methodological office of Education Department of Chernomorsk City Council

Adamenko, Oleg – Methodist of the city methodological office of Education Department of Chernomorsk City Council

Avdeeva, Svitlana - Deputy Director for educational work of Odessa specialized school # 50 I-III Stages of Odessa City council in the city Odessa

Balbuza, Olena - PhD in Psychological Sciences (PNG), Methodist of Practical Psychology and Social Work centre

Belousova, Ruslana - Candidate of Psychological Sciences , Head of the Department of Pedagogy, Psychology and Correctional Education of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Beresneva, Nataliya – methodist of Scientific and Methodological Laboratory of foreign languages of Social and Humanitarian Science of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Bilenchuk, Peter - professor of Kyiv University of Law, National Academy of Sciences of Ukraine

Bluznyuk, Mukola - Doctor of Pedagogy, Professor of the Department of Design of the Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts of the Lviv National Academy of Arts

Bondarenko, Valentin – teacher of Ukrainian language and literature of the advanced stage, Methodist, director of Belgorod-Dnestrovskiy Educational Complex "Comprehensive School I-III degrees Lyceum"

Bukach, Mukola - Professor of the Department of Social Work of the Nikolayev National University named after V. Sukhomlynsky, Director of the Educational Center of the University of Third Age, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Mykolaiv)

Chaban, Olena - teacher of Ukrainian language and literature of Dachnenska Comprehensive School I-III degrees

Chaykivska, Olesya – teacher of Ukrainian language and literature of Educational Complex named after Chornovol in Uzhnuy in Odessa region

Chetverikov, Victor - teacher of the subject "National defense" of Odesa Secondary School № 113, the teacher of the advanced stage

Danylova, Marianna – deputy director for educational work of Artsiz Educational Complex "secondary School I-III degrees #4 - Lyceum" of Artsiz Regional Council

Deryabina, Svitlana - senior Teacher of the Department of Social and Humanitarian Education of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Dogaru, Hanna – deputy director, mathematics teacher of the "Comprehensive School I-III degrees #2 of Odessa region in Ismail "

Fedorovska, Oksana – teacher of Ukrainian language and literature of advanced stage, teacher-methodist of Molodizhnenska Comprehensive school of I-III stages of Ovidiopol district in Odessa region

Filippova, Aksenia - senior teacher teacher of Ukrainian language and literature of Hradenytska secondary school of I-III degrees

Fogel, Tetiana - candidate of pedagogical sciences (PhD), lecture, Department of Theory and Methodics of Arts and Crafts and Graphics State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky" (Odessa, Ukraine)

Fursenko, Leonid – senior teacher of International Policy Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Halenina, Iryna - Professor of Physical Culture of the College of Oil and Gas Technologies, Engineering and Service Infrastructure Odessa National Academy of Food Technologies

Harchenko, Viktoiiia - methodist of the Pre-school Education Laboratory of the Preschool and Primary Education Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Holoborodko, Yaroslav - PhD in Philological Sciences, Prof., member of National Union of Journalists of Ukraine

Holoborodko, Yevdokiya - PhD of Pedagogical and Management of education Department of Kherson Academy of continue Education, PhD in Pedagogical Sciences,

Prof., Correspondent Member of National Academy of Sciences of Ukraine.(city of Kherson)

Holtvian – Tomachynska, Yaroslava - teacher of Odessa lyceum #9

Hutsan, Roman – physical education teacher at Odessa Specialized School №69 I-III degrees Odessa city council of Odessa region

Ilyutsa, Halina – organizing teacher of Odessa Polytechnical Lyceum of II-III stages in Izmail of Odessa region"

Ivanov, Olexander - deputy director for Educational Work of Odessa Polytechnical Lyceum of II-III stages in Izmail of Odessa region"

Ivanova, Yanna – PhD of psychological sciences, senior lecturer at Pedagogy, Psychology and Correctional Education Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Karhina, Natalia - PhD in Psychological Sciences, methodologist of Practical Psychology Center of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Katayeva, Victoria – Deputy Director for Education work at a Private School “Or Sameakh”

Kholostenko, Larisa - Methodist of the Department of Natural and Mathematics Education and IT technologies of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Kolesnichenko, Yuriy - teacher of the Department of Pedagogy, Psychology and Correctional Education of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Korzheban, Olena - teacher of English of Vyhodnianska Comprehensive School I-III degrees

Kosak, Nataliya – practicing psychologist, Educational complex “Gymnasium #13”

Kroitor, Artem - Candidate of Polytical Sciences, Associate Professor of the Department of Political Theories of Odessa Law Academy

Kukhareenko, Anatolii - teacher of subject “National Defense” of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Kuprii, Yaroslava – vice-director for educational work of Kurisovska secondary school of I-III degrees

Kuzmich, Tetiana - Candidate of Pedagogical Sciences, Head of Educational and Methodological Laboratory of Management of Educational Establishments of the Communist Higher Educational Institution "Kherson Academy of In-Service Education" of the Kherson Regional Council

Kuznetsova, Oksana - Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Pre-school and Primary Education Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Kylivnyk, Olha - senior teacher of Preschool and Primary Education Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Leskova, Angelina – senior teacher of Pedagogical, Psychological and Correctional Education Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Levchyshen, Denys - senior teacher of Social and Humanitarian Science of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Levchyshena, Oxana - Candidate of Historical Sciences, Head of the Department of Educational Policy of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Lisovska, Tetiana - Educational Work Methodologist of the Municipal Institution "Center of financial and statistical monitoring, material and technical, educational and methodological support of educational institutions " of the Education Department of Kuyalnitskaya Village Council of Podilsky District of Odessa region

Lungul, Nataliya – teacher and Methodist of Odessa Gymnasium #8, British Council trainer

Maksyutina, Olena – teacher of Ukrainian language and literature of Odessa Comprehensive School #38

Malij, Mykola - director of the law firm "AUR-CONSULTING" Ltd.

Martynenko, Volodymyr - Professor of Accounting, Taxation and Public Administration Department of Kryvorizkyi National University, Ph.D in State Administration, Professor, Academician of International Academy of Theological

Science, Correspondent Member of International Pedagogical Academy, Member of National Union of Ukrainian Journalists (city of Kyiv)

Matviychak, Viktoriya - Methodist of the Department of Education, Youth, Sports and Culture, Health Care and Social Policy of the Executive Committee of the Berezivka City Council

Mayorsky, Vyacheslav - Candidate of Pedagogical Sciences, Deputy Director for Scientific, Methodological and Experimental Work of the Chornomorsky General School I-II stages No.1 of Chornomorsky City Council of the Odessa region,

Mikhaltzova, Tatiana - Deputy Director for Educational Work of Odessa Educational Complex "Harmony"

Mitelman, Igor - Candidate of physical and mathematical sciences, acting director Professor of the Department of Natural Sciences and Mathematical Education and Information Technologies of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Mohilnitska, Halina – senior teacher of Psychology and Pedagogy, Social and Humanitarian Education Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Molodetska, Antonina – Methodist of City methodological office in Chernomorsk in Odessa region

Nikitenko, Regina – senior teacher, head of Scientific and Methodological Laboratory of Health, Physical culture, IT technologies and “National Defence” of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Nozhka, Svitlana – teacher of Ukrainian language and literature, specialist of advanced stage, “teacher - methodist”, director of Ovidiopol Comprehensive school of I-III stages #2 in Ovidiopol of Ovidiopol region

Odainyk, Borys - Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Humanitarian Preparation of the Admiral Ushakov Maritime Institute

Odainyk, Svitlana - Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for External Evaluation and Monitoring of Quality of Education, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Education Management of the "Kherson Academy of in-Service Education "

Onyschuk, Svitlana - Methodologist of Laboratory of Health, Physical Culture, Technologies and “National Defense” Department of the Communal institution of

higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Palamarchyuk, Iryna - head of the Pre-school Education Laboratory of the Preschool and Primary Education Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Papach, Olha - Candidate of Pedagogical Science, the Head of the Department of Natural and Mathematical education and IT Technologies of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Parandyuk, Lubov – Head of the Practical Psychology and Social Work Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Pohiliuk, Inna - deputy director - teacher of mathematics at Khlіbodār School of I-II stages.

Poleschuk, Liliya - a methodologist of the scientific and methodological laboratory of health, physical culture, technologies and the subject "Protection of the Fatherland", the department of social and humanitarian education of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Revenok, Svitlana – chemistry teacher of Odessa Polytechnical Lyceum of II-III stages

Reznichenko, Halyna - senior teacher of the Department of Social and Humanitarian Education of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Rusol Vyacheslav Mikhailovich - candidate of pedagogical sciences, associate professor of the Department of Educational Policy of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Ryshchak, Nataliia - senior teacher of English Odesa specialized school #50

Sahach, Galyna - Dr. of Pedagogical sciences, Dr. of Philosophy (Slovak Republic), Professor, Professor of the Department of the Social and Humanitarian Education of Odesa Regional Academy of In-Service Education

Sakali Liliya - Deputy Director of Educational Work «Bolgrad Gymnasium named after G.S.Rakovsky »

Sannikova, Tetyana – PhD of Pedagogical sciences, senior teacher of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Saramotina, Irina - Teacher of Primary Schools of Mezhlimenska Secondary School I-III degrees Mezhlimenske of the Belyaevsky district of the Odessa region

Senchyna, Natalia – teacher, methodist of Scientific and Methodological Laboratory of foreign languages of Social and Humanitarian Science of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Shapirova, Nataliya – senior teacher of the Pre-school Education Laboratory of the Preschool and Primary Education Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Shatailo Natalia - senior teacher of the Department of the Social and Humanitarian Education of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Sheremet, Svitlana - Head of the scientific and methodological laboratory of upbringing and extracurricular education of the Department of Educational Policy of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Shilova, Ludmila – Vice Director for Education work of Odessa Polytechnical Lyceum of II-III stages in Izmail of Odessa region"

Sholudko, Olena - music teacher of the Nsc "Baltika Comprehensive School I-III degrees №2-gymnasium"

Shynkarenko, Tetyana - teacher of the Ukrainian language and literature of the Chornomorsky secondary school of I-III degrees № 4 of the Chornomorsky city council of Odessa region, deputy director

Siraeva, Olha – Director of Odessa Polytechnical Lyceum of II-III stages in Izmail of Odessa region"

Skorych, Snizhana - Director of the Bolgrad secondary School Bolgrad Gymnasium named after G.S.Rakovsky »

Sosnovskaya, Maria - English teacher, Odessa gymnasium 5

Spasska, Mariya – Deputy director for educational work of LLC, “Odessa Private School Family Type “At the crossroads” (I-III stages)

Spasskiy, Ihor – Director of LLC, “Odessa Private School Family Type “At the crossroads” (I-III stages)

Svetnoy, Olexander – PhD of Mathematics and Physics, Assistant Professor at “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”

Tertichna, Iryna – senior teacher of the Department of Natural and Mathematics Education and IT technologies of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Tertichna, Yulia – methodist of the Department of Natural and Mathematics Education and IT technologies of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Trofimova, Marina – teacher of English and Head of city methodical association of English teachers in Chernomorsk of Odessa region

Tsvikova, Natalia - Deputy Director for Educational Work of B.-Dniester Communal Establishment "City Center for Child Creativity", Head of Odesa Branch of the International Association of Out-of-school Education

Tverdokhlebova, Yanina – PhD in pedagogical sciences, lecturer of Theory and Methodology Department of Fine-and Applied Arts and Graphics at “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”

Urazova, Olena – English teacher, methodist at Educational Complex “Gymnasium #2”, Deputy Director for educational work.

Verbitskaya, Svetlana - teacher of mathematics of Novoselovskaya school of I-III grades of Podilskyi district, specialist of the highest category

Vlasenko, Katerina - social teacher of Petrodolinsk secondary school of I-III degrees

Voronova, Svitlana - Candidate of Pedagogical Sciences senior teacher of the Department of Educational Policy of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Voskova, Irina - Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Humanitarian Training of Admiral Ushakov Maritime Institute

Vyshnya, Svitlana - physical education teacher in the Communal institution "Yuzhnenska Avtorska M.P. Guzika Experimental Specialized School-Complex I-III Stages in the city Yuzhnensk Odessa region "(Yuzhnoye)

Yahodnikova, Viktoriya - Doctor of Pedagogy, professor , the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Yanchuk, Nataliya – Doctor of Law, Assistant Professor of Social and Humanitarian Education of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Yatvetskiy, Volodimir – senior teacher at the Department of IT and Natural and Mathematical Education the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Yatvetska, Larisa – Head of Scientific and Methodological Laboratory of Natural Sciences the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Yurchenko, Tetyana – Head of Scientific and Methodological Laboratory of foreign languages of Social and Humanitarian Science the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Zadorina, Olga – Associate Professor at the Department of IT and Natural and Mathematical Education of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Zadorozhna Lyubov - Candidate of Philosophical Sciences, fulfilling the duties of the rector of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

Zdragat, Svitlana – Candidate of Sociological sciences, senior lecturer at the International Policy Department of the Communal institution of higher education «Odessa Regional Academy of In-Service Education of the Odessa Regional Council»

ЗМІСТ

НАУКА І ОСВІТА: ДОСЯГНЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА АНАЛІЗ ТРАЕКТОРІЇ РОЗВИТКУ... 3

Л. К. Задорожна. Регіональна освітня політика в умовах розбудови нової української школи 3

В. В. Ягоднікова. Виховання у сучасній парадигмі освіти..... 6

О. М. Левчишена. Новий дизайн неперервної освіти: виб(м)ір сьогодні 10

Г. М. Сагач. Духовно-моральний та інтелектуальний розвиток особистості вчителя засобами неориторіки кордоцентризму в післядипломній педагогічній освіті 13

М. М. Букач. Етичні засади реформування освітньої системи в Україні..... 19

Є. П. Голобородько. Шляхи акмеологічного розвитку вчителя в системі післядипломної освіти 23

Я. Ю. Голобородько. Мистецтво як драйвер гуманітарної освіти 29

В. Ф. Мартиненко. Актуалізація превентивного управління в умовах глобальних викликів..... 32

ПРОБЛЕМНИЙ КОНТУР СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР 35

О. М. Бальбуза. Теоретичний аналіз альтернативних методів вирішення конфліктів в освітньому середовищі 35

И.В. Воскова. Развитие эмоционального интеллекта как составляющая подготовки моряков 38

С. Г.Здрагат. Проблема якості в освіті : евалюаційний підхід 41

О. В. Иванов, Л. Р. Шилова. Современная школа – современный педагог..... 44

А. В. Кройтор. Громадянська та політична освіти як складові політичної соціалізації в умовах демократизації..... 47

Д. І. Левчишен. Метаморфози у постмодерністському соціальному просторі 50

С. В.Ножка. Управління інноваційними процесами у сучасній школі 53

Л. В. Полещук. Андрагогічний підхід неперервної освіти педагогів..... 57

В. М. Руссол. Нове педагогічне мислення - необхідна умова успішної розбудови Нової української школи 59

И. Н. Сарамотина. Проблемы социализации современных детей и способы их разрешения 62

О. Г.Сіраєва. Сотрудничество и партнерство – фундамент современной педагогики (из опыта работы).....	65
І. Д. Спаський, М. О. Спаська. Школа багатомірної людини	68
Н. В. Шатайло. Інтеграція в містечкській освіті як інструмент формування світогляду особистості.....	70
РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО - ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ	73
Л. Г. Адаменко, О. О. Адаменко. Формуюче оцінювання у професійному зростанні вчителя	73
Н. В. Береснева, Т. В. Юрченко. Стандартизація складових діяльності вчителя у системі неперервного професійного зростання.....	76
К. Г. Власенко. Консультативно-просвітницька складова освітнього процесу в контексті формування життєвих компетентностей	80
С.В. Воронова. Професійно компетентність педагога: необхідність чи свідомий розвиток?.....	82
Я. В. Іванова. Особливості прояву пасіонарності вчителя.....	85
Н. В.Каргіна. Практичний інструментарій збереження психологічного здоров'я педагогів.....	87
О. В. Килівник. Психолого-педагогічні умови становлення інформаційної культури вчителя початкових класів.....	91
О. С.Коржебан. Особистісно-професійна компетентність вчителя англійської мови в умовах НУШ	93
О. В. Кузнецова. Превентивна адаптивність педагогів як ресурс освітніх змін..	95
С. О. Онищук. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до нових видів спорту.....	98
О. І. Папач. Розвиток професійних компетентностей вчителів природничо-математичних дисциплін в системі післядипломної педагогічної освіти	101
Я. М. Твердохлібова. Зміст художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва	104
І.П. Тертична, Ю.О. Тертична. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності у професійної діяльності вчителів географії	107

Т. М. Фогель. Формування критичного мислення педагогів як складника особистісно-професійної компетентності	109
Н. Д. Янчук. Основні проблеми формування професійної зрілості педагога в умовах реалізації іноваційних змін в освіті	112
ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА	115
С. В. Дерябіна. Технологія змішаного навчання в умовах неперервної освіти педагогів	115
І.М.Мітельман. Навчання розв'язування деяких типів рівнянь, пов'язаних з ітераціями функцій, у контексті формування згорнутих дидактичних структур	117
Р. І. Нікітенко. Особливості професійного розвитку учителя в умовах післядипломної освіти	121
І. В. Паламарчук. Аналіз освітніх потреб вихователів закладів дошкільної освіти	124
І. І. Похилук. Самоосвіта – крок до підвищення професійної майстерності сучасного вчителя.....	127
Н. Г.Сенчина. Рефлексивний метод навчання в післядипломній освіті вчителів гуманітарних спеціальностей	130
Л. І. Фурсенко. Вдосконалення професійної майстерності педагогічних працівників в умовах післядипломної педагогічної освіти	133
В. В. Харченко. LEGO-технології як інструмент розвитку креативності педагогів в умовах післядипломної освіти	135
Н. П. Шапірова, Л. І. Ятвецька. Діяльнісний підход до розвитку професійної компетентності вчителів на курсах підвищення кваліфікації заочною формою навчання.....	137
Л. І. Ятвецька. Про деякі аспекти модернізації післядипломної педагогічної освіти вчителів природничих дисциплін	140
Л. І. Ятвецька, В. М. Ятвецький. Реалізація концепції Нової української школи у змісті післядипломної педагогічної освіти вчителів фізики	143
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	146
Р. В. Белоусова. Психологічні передумови розвитку рефлексії учнів у Новій українській школі	146

С. В.Вербіцька. Компетентнісний підхід викладання математики в Новій українській школі.....	148
О. М. Задоріна. Професійна мобільність вчителя математики в умовах реалізації концепції Нової української школи.....	151
Н. Ю. Кравець. Мотиваційна складова підготовки педагогів в умовах Нової української школи.....	154
А. А. Лескова. Психологічні аспекти адаптації учнів у Новій українській школі	156
Н. О. Лунгул. Content and Language Integrated Learning (CLIL).....	160
В. В. Матвійчак. Професійний розвиток учителя в умовах Нової української школи	162
Н. К. Матушевська. Вдосконалення мовленнєвої компетенції дошкільника через впровадження багатомовної освіти	165
Т. В. Міхальцова. Традиції та інновації в умовах реформування освіти	168
Л. М. Парандюк. Психологічні аспекти ранкових зустрічей	170
М. Д. Пінті. Використання багатомовності в навчальному процесі – шлях до успіху	173
Г. В. Резніченко. Художньо творча компетентність педагога образотворчого мистецтва Нової української школи.....	176
Л. В. Холостенко. Навчально-методичне забезпечення реалізації наскрізної лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» у контексті концепції НУШ	179
О. А. Хоменко. Формування мовленнєвих компетентностей учнів початкових класів в умовах білінгвізму.....	182
А. М. Чумаченко. Розвиток інформатичної компетентності молодших школярів засобами кейс-технології	185
МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: РІВНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ОСОБЛИВІСТЬ.....	188
С. В. Авдеева. Інформаційна система підтримки прийняття рішень як засіб ефективного управління закладом освіти	188
Л. В. Григор'єва. Допрофільна підготовка дітей з особливими освітніми потребами	190
Г.Г. Догару. Організація допрофільної освіти: зміни та виклики.....	195

Н. В. Заварова. Механізми підтримки дітей з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти	198
С. Ф. Одайник. Національна система оцінювання якості освіти: світовий досвід	200
І.М. Орленко. Особливості впровадження інклюзивної освіти в Україні.....	203
О. А. Солнцева. Психологічні особливості процесу соціалізації особистості підлітків з особливими освітніми потребами	206
С. М. Стоянов. Використання інновацій в освітньому процесі школи-лицею «Чорноморський».....	209
С. В. Чепурний, Г. С. Чернухіна. Отримання дистанційної освіти для дітей з особливими потребами: проблеми та шляхи їх подолання	211
Н. О. Цвікова. Основні проблеми модернізації позашкільної освіти	214
ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОГРЕСИВНИХ ЗМІН В ОСВІТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.	218
С. О. Вишня. Коригуюча гімнастика як важлива складова фізичного виховання дітей шкільного віку	218
М. М. Близнюк, П. Д. Біленчук, М. І. Малій. Міжнародна Карпатська школа – підґрунтя сталого розвитку крізь призму неформальної освіти	220
В. Д. Бондаренко. Особливості використання інтерактивних онлайн-тестів «На урок» в освітньому процесі	223
Р. Ю. Гуцан. Розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей під час відпрацювання модуля «футбол» на уроках фізичної культури	226
Н. М. Козак. Використання арт-терапії у навчально-виховному процесі.....	228
Ю. Л. Колесниченко. Розвиток інноваційного потенціалу особистості здобувачів освіти за індивідуальною освітньою траєкторією методом педагогічного коучингу.....	231
Т. О. Кузьміч. Медіаосвіта як інновація: створення спецкурсів з медіаосвітнім компонентом.....	234
В. В. Майорський. Формування системи понять у процесі навчання правознавства учнів профільних класів.	237
О. Г. Максютіна. Практика застосування електронних засобів навчання української мови в школі з викладанням російською мовою	239

Г. А. Могильницька. Системний підхід як дієвий засіб оновлення навчання української мови.....	242
Б. М. Одайник. Формування професійної компетентності студентів морських закладів вищої освіти засобами ІКТ	246
С. М. Ревенок. Сучасний урок як засіб підвищення якості освітнього процесу 248	
О. П. Светной. Використання математичних вправ в самостійної діяльності студентів як засіб формування творчих і дослідницьких навичок	251
М. В. Сосновська. Imagination workout	254
М. О. Трофімова, А. М. Молодецька. Застосування сучасних технічних засобів для підвищення мотивації навчальних досягнень учнів з іноземної мови та сприяння безперервному навчанню і вдосконаленню професійних навичок учителів	256
О. В. Чабан. Інфографіка на уроках літератури	259
О. А. Уразова. Навчання медійної грамотності на уроках англійської мови	261
О. В. Федоровська. Ментальна карта як сучасний спосіб обробки інформації..	264
А. А. Філіппова. Інноваційні технології – крок до розвитку творчих здібностей здобувачів освіти на уроках української мови та літератури.....	266
О. О. Чайківська. Технологія змішаного навчання на заняттях української мови.....	269
Н. М. Хрустик. Принципи системності і науковості: деякі проблеми вивчення української мови в середній школі	271
О. М. Шолудько. Деякі аспекти формування життєвотвірчих компетентностей на уроках музичного мистецтва	274
ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ	279
Я. Р. Голтвян-Томачинська. Роль учнівського самоврядування у формуванні успішної особистості	279
М. В. Гриньова. Замовлення на громадянськість особистості: нове громадянство потребує нової освіти.....	282
М. В. Данилова. Від креативного педагога до креативної особистості учня.....	284
Г. І. Ілуца. Виховання особистості через проектну діяльність	287
А. П. Кухаренко. Патріотичне виховання учнівської молоді.....	291

Т. І. Лісовська. Розбудова виховної системи сільської громади на основі відродження національної системи виховання.....	293
С. О. Онищук, І. С. Галеніна. Методичні засади здорового способу життя студентів коледжу.	296
Н. І. Ришак. Виховання культури спілкування у полікультурному середовищі	298
Т. В. Саннікова, В. В. Скрипник. формування духовно-моральних якостей у дітей дошкільного віку засобами християнської етики.....	300
Л. І. Сакали. Концепція виховання особистості гімназиста в полікультурному середовищі	306
С. І. Скорич. Національно-патріотичне виховання як важлива складова формування особистості громадянина України	311
В. П. Четверіков. Національно-патріотичне виховання на козацьких військово-лицарських традиціях як засіб формування громадянина-патріота, захисника вітчизни.	313
С. І. Шеремет. Сучасні підходи до виховного процесу в контексті Нової української школи	317
Т. А. Шинкаренко. Педагогіка партнерства і компетентнісний підхід у новому освітньому середовищі	320
Рішення конференції	323
Сторінками історії	324
Відомості про авторів	327
Information about authors	336

Наукове видання

**ПЕДАГОГІЧНА НАУКА І ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**Матеріали
ІВсеукраїнської науково-практичної конференції
До 80-річчя діяльності інституції
21 травня 2019**

Підп. до друку 21.05.2019. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 20.
Наклад 300 пр.

Видавець Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012
Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007р.
Тел. 0949464393, 0487431393 email - 7431393@gmail.com